פילאדעלפיער
אידישע אנשטאלטען
און זייערע פיהרער

*

יאָר־בוך פאר

1942 - 1943

תשרי, ה"תשג

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

יוד לאמעד מאלאמוט
רעדאקטאר און אויסגעבער

ערשטער בוך

ספאנסאָרס פון „פילאדעלפיער אידישע אנשטאלטען און זייערע פיהרער"

★ ◆ ★

הרב דוב אריה הכהן לעווינטאל
ריכטער לוּאים ע. לעווינטהאל
ריכטער לעאפאלד ס. גלעס
דר. מייער סאלים קאהען
ראבאי סיימאן גרינבערג
ראבאי אייבערהעם א. ניומאן
הרב אפרים אליעזר הכהן יאלעס
ראבאי סאלאמאן ברזל
סענאטאר ישראל שטיפעל
האנאריבל בענדזשאמין מ. גאלדער
דושאזעף אמינסקי
קאונסילמאן לוּאים שווארטז
דייוויד וועבער
דושייקאב בראדסקי
מאיר ליכטענשטיין
ראבאי אהרן דעמטער
ווילליאם פּאָרטנער
ב. פ. מילער
אדאלף וואקס
ניסן פיינגן
ארטור לעפקאָ
ראבאי מאיר לאסקער
אדו"מר יעקב ראבינאוויטז
(מאנאסטרישטשער רבי)
אדו"מר משה צבי טווערסקי
(טאלנער רבי)
אב. סילווער
סעמועל פאלי
דושאזעף ס. עליקמאן
מאקס פיינגאלד

סעמועל נעצקי
דושאזעף קאופמאן
דושייקאב טיקאסקי
סאל לעווינסאן
ס. לעוויטיעס
הערי קעסלער
מ. מ. סילווער
חיים ריקלין
אפרים בראונשטיין
נייטען סילווערמאן
דייוויד אווערבאך
נייטען קאדראף
נייטען פּערילשטיין
היימאן לוּאים
פישער בראָדערס
(פישער מעמאריאל פּארק)
גאלדע נעמיראווסקי
דאָרא סילווערשטיין
יוסף פּאול
משה טשערקאסקי
אלעקס וואלקין
אב. קארסאן
יהושע לאנדאוי
יעקב ראָזענבלום
מאקס און דושיען וויים
גדליה שיינפעלד
גדליה ראבינאוויטז
אהרן שטיינבערג
פרענק בראון

דאָס אידישע געזעלשאפטליכע לעבען אין פילאדעלפיא

*

(הקדמה)

*

דאָס דאָזיגע בוך „פילאדעלפיער אידישע אנשטאלטען און זייערע פיהרער," פֿרעטענדירט ניט צו גיבען א פולשטענדיגע געשיכטע פון די אידען אין פילאדעלפיא." אזא ארבייט פאדערט יאהרעלאנגע פארשונגען, און קען קיינמאל ניט געשאפען ווערען פון איין פערזאן.

דער צוועק פון דעם דאָזיגען בוך איז צו גיבען מעהר אדער ווינציגער א קלאָהרען באגריף פון דעם וואָס די אידען אין פילאדעלפיא האָבען אין א משך פון די לעצטע דריי דורות געשאפען אויף דעם געזעלשאפטליכען געביט, סאציאל, פּאָליטיש און עקאָנאָמיש.

אזוי ווי אלץ האט זיך ביי אידען אנגענהויבען פון די שוהלען און קאנגרעגיישאנס, דעריבער פארנעמען די שוהלען דעם אויבענאָן.

נאָך די שוהלען קומען די ישיבות און קאלעדזשעס, די גייסטיגע אינסטיטוציעס וואָס האָבען געהאלפען אנטוויקלען די אידישע יוגענט, פורעמען און צעמענטירען דאָס נאציאָנאלע באוואוסטזיין פון דער אידישער יוגענט, וואָס איז געבוירען און אויפגעצויגען געוואָרען אויף דעם אמעריקאנער באדען.

באזונדערס האָבען מיר אין דעם בוך געוואלט פעסטשטעלען, אז דער פריהערדיגער אימיגראנטען דור, די אידען פון מזרח אייראָפּא, וואָס זיינען געקומען אהער מיט פופציג און זעכציג יאָהר צוריק, האָבען ניט געלעבט אומזיסט. זיי זיינען טאקע געקומען אהער פון פינסטערע גלות-לענדער כדי זיך צו ראטעווען פון א ביטערער נויט, פארפאלגטע און געקרייוודעטע פון טיראניש רעזשימען, פאָגראָמירטע און געשענדעטע, אבער אזוי ווי זיי האָבען זיך נארראטעווט פון די גיהנום-לענדער, פון קישינעוו און ביאליסטאָק, פון האמעל און סאקאליפקא, פון אדעס און פון יאסי, און פון צענדליגער אנדערע פאָגראָמירטע שטעט, האָבען זיי גלייכצייטיג ווי זיי האָבען געקומען ארבייטען פאר א שטיקעל ברויט, אויך געקומען זארגען פאר א אידיש געזעלשאפטליך שענער לעבען.

זיי האָבען אנגעהויבען בויען שוהלען און צענטערס, וואויל־טעטיגע אנשטאלטען און קולטורעלע אינסטיטוציעס.

דאָס דאָזיגע בוך שטעלט פעסט, אז דער נעכטיגער אימיגראנט, וואָס האָט באקומען אין דעם הכנסת אורחים דעם ערשטען נאכטלענער און מאלצייט, האָט אזוי שנעל ווי ער האָט באקומען ארבייט, אליין שוין אנגעהויבען זארגען פאר דעם „גרינעם" וואָס דארף קומען נאָך איהם, און זיך איינארדנען.

די מאטעריאלען וועגען הכנסת אורחים, דעם „האיאס," די פאקטען וועגען די מושבי זקנים, בתי יתומים, ישיבות, שפיטאלען און סאניטאריומס, זיינען עדות אז מיר קענען שטאלץ זיין אויף אונזער פארגאנגענהייט.

דער נעכטיגער אריאן, איז דער היינטיגער בעל הבית. דער אמאליגער „נעמער" פון צדקה, איז דער היינטיגער „גבער."

דער עיקר האָבען מיר געוואָלט פעסטשטעלען דעם פאקט, אז רוסישע, פוי־לישע, רומענישע און גאַליציש אידן, האָבען דאָ ניט געוואָלט לעבען אין דעם זכות פון זייערע ברידער, די דייטשע „יאהודים."

קיינער קען ניט אוועקנעמען פון די „יאהודים" דעם קרעדיט פאר דעם „דזשואיש האספיטאל," די היברו סאָנדעי סקוהלס און דעסטגלייכען, אָבער מיר ווילען אָנווייזען, אז אין די פארגאַנגענע פופציג יאָהר האָבען אונזערע אידן, די „אסט יודען," פון מזרח איראָפּא, געשאפען וואונדערליכע אנשטאלטען, וואָס זיינען מאנומענטאל, און ריידען פאר זיך אליין.

ישיבת משכן ישראל און ישיבת אהל משה און תורה מציון, דער אפטאון מושב זקנים, און דאון טאון מושב זקנים, דער נאַרטהערן ליבערטים האספיטאל, און דער דאון טאון בית יתומים, דער העבראַ סאניטאריום, און די אידישע דעי נוירסערי, די דאזיגע און צענדליגער אנדערע אידישע אינסטיטוציעס, זיינען א רעזולטאט פון דעם וואס אונזערע רוסישע און פוילישע, רומענישע און גאלי־ציש אידען האבען דא געשאפען דורך זייערע פריוויליגיע ביישטייערונגען און דורך פיהלען דאָס אחריות וואָס די געזעלשאפט האָט ארויפגעלייגט אויף זיי, אלס אן ארגאניזירטער קיבוץ.

מיר זיינען דאָ אויסגעוואקסען ניט נאָר אין צאָהל, פון א קליין הייפעלע ביז צו א פערטעל מיליאָן אידישע נפשות, (כן ירבו), נאָר מיר זיינען אויך רייכער געוואָרען גייסטיג און קולטורעל, און מיר קענען מיט שטאָלץ אָנווייזען, אז מיר האָבען דערפילט אונזער סאציאלען חוב צו דער געזעלשאפט.

עס איז שוין לאַנג צוועק יענע צייט, וועו אונזערע דייטשע ברידער זיינען געווען די צרקה געבער, און די רוסישע אידען די נעמער. מיר זיינען היינט גלייבע שותפים און טראָגען א געמיינזאמע פאראַנטוואָרטליכקייט פאר אונזערע נויטען, און בשותפות שטרעבען מיר צו פארבעסערען די לאַגע פון די נויט־באדירפטיגע, לינדערען דעם עלענט און די נויט, די קראנקהייט און אלע אנדערע איבלען אין דער געזעלשאפט.

עס איז שוין אויך לאַנג אפּגעשליידערט געוואָרען די באשולדיגונג אויף אונז, אז „רוסישע אידען" קענען ניט זיין ארגאניזירט און פאראייניגט, און פארמאָגען ניט קיין סיסטעמע אין זייערע ארגאניזאציעס.

אויף דעם זאָגען עדות ניט נאָר די אנשטאלטען וואָס מיר האָבען דאָ געשאפען און באפעסטיגט, נאָר אויך אונזערע פראטערנאלע ארגאניזאציעס און בענעוואלענטע, דער ברית שלום, און ברית אחים, די באלאוער און די סמילער, דער אהבת אחים און די רומעניען היברו, און מיט זיי הונדערטער אנדערע אידישע לאַנדס־מאנשאפטען און פרויען ארגאניזאציעס. זיי אלע זיינען לעבעדיגע עדות אויף אונזערע קאלאסאלע דערגרייכונגען.

דער פאקט וואָס די סמילער פייערען שוין א פופציג יאָהריגען יובילעאום, די באלאוער א פערציג יאָהריגען יובילעאום, און וואָס צענדליגער אנדערע ארגא־ניזאציעס ציילען שוין דריי און פיער צענדליג יאָהר, באווייזט, אז מיר האָבען שוין אין פילאדעלפיא געשאפען געשיכטע.

איז וויכטיג, אז דאָס אלעס זאָל קאארדינירט ווערען, דער מאטעריאל זאָל

אפגעקליבען ווערען, און ארויסגעבראכט ווערען קאלעקטיוו אין איין בוך, וואס זאל דינען, אויב ניט אלס נעשיכטע פון די אידען אין פילאדעלפיא, איז כאטש פאר מאטעריאל צו דער נעשיכטע.

מיר האבען איצט אפגעשלאסען א תקופה פון א האלבען יאהר הונדערט. אונזער אידיש ארגאניזירט לעבען אין פילאדעלפיא האט זיך אנגעהויבען אין די אכציגער יאהרען פון דעם פארגאנגענעם יאהרהונדערט. אין יענער צייט האט זיך אין פילאדעלפיא ניט געפונען קיין אין מקום קדוש אין דעם גאנצען דאון טאון. היינט צו טאג שטייען אזעלכע מאנומענטען ווי די בני אברהם שוהל, די ניעזשינער אהבת אחים שוהל, די בני ראובן, די פועלי צדק שוהל, די ווילנער שוהל, און דאס אייגענע טרעפט איהר אין סטראבערי מענשען, די כרם ישראל, די בני ישורון, און דאס זעלבע אין אלע אנדערע טיילען פון דער שטאדט.

די בויער און שאפער, די גרינדער און ביישטייערער זיינען אלץ געווען שוין אונזערע אייגענע „גרינע" אידען, די וועבערס און די בראדסקיס, די פערילשטיינס און שאפיראס, און מיט זיי הונדערטער אנדערע וואס האבען אריבערגעבראכט מיט זיך אידישע טראדיציעס און מנהגים, אידישע אידעאלען פאר וועלכע זיי האבען געארבייט אזוי שנעל ווי זיי האבען אויסגענוצייכט דעם רוקען, און זיך דערפיהלט, אז אמעריקא איז א ברכה פאר יעדען איינעם וואס וויל ארבייטען און לעבען זעלבסטשטענדיג אלס איד און מענש.

גלייכצייטיג ווילען מיר אויך פעסטשטעלען, אז אויף דעם פאליטישען געביט זיינען מיר דא געווען פונקט אזוי נוצליך און דערפאלגרייך, און אז מיר האבען דא ארויסגענעבען א צאהל חשובע פערזענליכקייטען, ריכטער און נעזעצגעבער, דאקטוירים און אדוואקאטען.

עדות דערויף זיינען די סולצבערגער און די לוואיסעס, די קליינ'ס און קוהנ'ס, די לעווינטהאל'ס און די גלעס'עס, די ניומאנ'ס און אנדערע.

עס איז פאקטיש ניטא קיין אין געביט אויף וועלכען אונזערע אידען האבען זיך ניט אויסגעצייכענט אין פילאדעלפיא.

אויב דאס דאזיגע בוך זאל בלויז דאס פעסטשטעלען, וועלען מיר אויך פיהלען, אז מיר האבען ניט פארפעהלט אונזער ציעל.

פיהלען מיר דעריבער, אז די קורצע סקיצען און אפהאנדלונגען וועגען אונזערע אידישע אנשטאלטען, וועלען לייכטען פאר דעם צוקונפטיגען היסטאריקער א האנטבוך, וואס וועט איהם געבען א קאלאדייסקאפיש בילד פון דעם דור, וואס האלט שוין ביים אוועקגעהן.

עס איז א גרויסער שאד, וואס אזא ארבייט איז שוין לאנג ניט אונטער־גענומען געווארען. עס זיינען שוין איצט געבליבען זעהר ווינציג פערזאנען, וואס זיינען באמת געשטאנען ביי דעם רודער פון דעם ארגאניזירטען אידישען לעבען אין פילאדעלפיא.

די גרעסטע צאהל אידישע תושבים, וואס זיינען געקומען אהער ביי דעם סוף פון דעם פריהערדיגען יאהר הונדערט, זיינען שוין ניטא מעהר צווישען די לעבעדיגע.

איז דערביבער כדאי כאטש צו גיבען א בילד פון יענער צייט, און דאס דאַרף זיך שאפען דורך די אנאלעון פון די שוהלען און זייערע נרינדער, די פראטערנאלע ארגאניזאציעס, און דורך די ביאגראפיעס פון די חשובע פערזאנען וואס שטייען איצט ביי דעם רודער פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען, אלס פרעזידענטען און געוועזענע פרעזידענטען, טרעזשורערס און סעקרעטארען.

געזעלשאפטליכע ארבייט טוט זיך ניט פון זיך אליין. ארום יעדער וויכטיגער אקציע געפינען זיך תמיד געציילטע פערזאנען, וואס אהן זיי וואלט די ארבייט קיינמאל ניט אפגעטאן געווארען.

האפען מיר, אז דאס בוך וועט פיהרען דערצו, אז נעזעלשאפטליכע ארבייט וועט אפגעשעצט און דערמוטיגט ווערען. גייסטיגע פיהרערשאפט וועט באלוינט ווערען מיט כבוד און דרך ארץ, געלערזאמקייט וועט רעספעקטירט און געאכטעט ווערען.

דער עיקר וועלען אונזערע קינדער נאך אונז האבען. פאר זיך א ווערק, אויף וואס זיי וועלען קענען אנווייזען מיט שטאלץ און זאגען:

—אט דאס זיינען געווען אונזערע טאטעס און זיידעס.

זיי זיינען געקומען אהער מיט לידיגע הענט, און ניט נאר האבען זיי זיך דערווארבען עשירות און מאטעריעלע רייכטימער, זיי זיינען ניט נאר געווארען באקאנטע אינדוסטריאליסטען און קאפיטאליסטען, מיליאנערען, נאר זיי זיינען אויך געווארען פראפעסארען און ריכטער, סענאטארען און לעניסלאטארען. זיי האבען קיינמאל ניט פארגעסען אז די געזעלשאפט לענט אויף זיי ארויף א גרויס אחריות.

אין דער צייט, וואן אונזערע ברידער זיינען גערודפט געווארען אין רוסלאנד, רומעניע און צענדליגער אנדערע לענדער, האבען מיר דא דערפיהלט, אז דאס בלוט פון אונזערע ברידער שרייט צו אונז און רופט און וועקט אין אונז דאס אחריות געפיהל.

מיר האבען געשאפען מיליאנען פאר צענטראל און פיפלס רעליעף נאך דער ערשטער וועלט מלחמה, און די „דזשאינט" און איהרע פארטרעטער זיינען עדות דערויף.

מיר האבען געשאפען דעם קרן היסוד, דעם קרן קימת, און האבען בייגעשטייערט מיליאנען פאר דעם עלאיד דזשואיש אפיל, פאר דעם געווערקשאפטען קעמפיין, און פאר צענדליגער אנדערע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

עס איז וויכטיג, אז עס זאל פעסטגעשטעלט ווערען, אז אונזערע אידישע מאנופעקטשורערס זיינען ניט נאר אנזאמלער פון מאטעריעלע רייכטימער, נאר אז זיי זיינען אויך בעלי צדקה און פילאנטראפען.

די עליקמאנ'ס און פאליי'ס, די פיינאנסלד'ס, די נעצקי'ס, און מיט זיי די דראף'ס און עלים'עס, האבען ניט נאר געמאכט אן עשירות, נאר זיי האבען אויך צוטיילט צדקה מיט דער פולער האנט און פרייגיביג. געבען איז ביי זיי געווארען א פרינציפ, א פרווילעגיע. זיי האבען גענעבען ווי פילאנטראפען, ניט ווי מען וואלט פאר זיי מכניע זיין.

און דערפאר האבען מיר געפונען פאר נויטיג צו געבען דעם ביאגראפישען טייל אין דעם בוך.

זאל דאָ אויך באמערקט ווערען, אז דער מאטעריאל וועגען די ערשטע שוה־לען און טעמפלען איז געפונען געווארען אין ס. ווּ. מאראיע׳ס בוך „אידען אין פילאדעלפיא," וואס איז דערשינען אין 1894. מיר האבען אויך באנוצט די צוויי ביכער פון מאזעס פריהמאן, וועלכער איז באזונדערס געווען געטריי דער באווענונג פון דעם אמעריקאנער אידישען קאנגרעס.

עס מוז אבער אויך באמערקט ווערען, אז א גרויסען דאנק פארדינען כמעט אלע אידישע פיהרער, רבנים, כלל טוער און פרעזידענטען פון ארגאניזאציעס, סעקרעטארען און דעסטנלייכען פאר זייער הונדערט פראצענטיגער קאאפעראציע וואס זיי האבען געגעבען בכבוד׳יג דעם רעדאקטאר פון „אידישע אנשטאלטען און זייערע פיהרער." אהן זייער קאאפעראציע וואלט דאס בוך איבערהויפט ניט געווען מעגליך.

עס זאל אויך פארצייכענט ווערען, אז דאס דאזיגע בוך דערשיינט אין דער קריטישסטער צייט פון אונזער אידישער געשיכטע, וועו בלוט פליסט איבער אלע טיילען וועלט ווי וואסער. אידיש האב און גוטס און נייסטיגע רייכטימער איבער דער וועלט ווערט חרוב און אפגעווישט ווי נאך א מבול.

זעהר ניט קיין גינסטיגע צייט פאר אזא ארבייט, און עס האט זיך געפא־דערט אסך מוט און ענערגיע אפצושטופען דעם ביטערען יאוש און שרעקליכען פעסימיזם וואס פעהלט ביי אונז ניט אפילו אין די בעסטע צייטען.

מיר האבען געפיהלט, אז מיר שלייסען אפ א תקופה, און אז נאך דעם איצ־טיגען חורבן וועט זיך אנהויבען א ני, אידיש לעבען אויף דעם געזעלשאפטליכען ווי אויף דעם סאציאל־עקאנאמישען געביט.

עס האט זיך שטארק ניט געווארט אווקלענען די אנגעהויבענע ארבייט נאכדעם ווי אונזער לאנד איז איינגעטריבען געווארען אין דער וועלט מלחמה.

אונזערע אידישע ארגאניזאציעס האבען אנגעהויבען מאביליזירען אלע זיע־רע כוחות צו שאפען פאנדען פאר „מלחמה באנדם," פאר הילף צו סאוועט רוס־לאנד, דורך דעם קאנסיל פון אידישע ארגאניזאציעס פאר „ראשען וואר רעליעף," אזוי, אז קיינער האט מעהר ניט געהאט קיין אויער, צו שיינקען אויפמערקזאמקייט פאר דער דאזיגער אונטערנעמונג.

נאך א פאקט טאר ניט פארזעהן ווערען:

דער ביטערער שיקזאל האט דוקא געווארט, אז נראד נאכדעם ווי די ארבייט איז אונטערגענומען געווארען, בשותפות מיט די ארויסגעבער פון די „אידישע וועלט," האבען די ארויסגעבער נעמוזט צוליב דער מלחמה לאנג ליקווידירען זייער געשעפט. עס איז דאן אנטשטאנען א פראנע, אדער צו אנטווישען יענע חשוב׳ע פערזאנען, וואס האבען נעמאכט זייערע ביישטייערונגען פאר „אידישע אנשטאלטען און זייערע פיהרער," אדער עקשנות׳דיג פארטזעצען די דאזיגע ארבייט ארויסצוגיבען דאס בוך, ווי עס איז געפלאנעווען געווארען.

איז עס א באזונדער שטארק צו קאנסטאנטירען דעם פאקט, אז טראץ

דעם אונטערנאנג פון דער לאקאלער צייטונג, צום טראָץ דער ביטערער מלחמה לאַנג, און דאָס גיסען קאַלטע וואסער פון אונזערע אייביגע פעסימיסטען, דערשיינט דאָס בוך אין צייט ווי עס איז געפֿאַנעווען געוואָרען.

א באַוונדערע און זעהר וויכטיגע ראָלע אין דער געשיכטע פון די אידען אין פילאדעלפיא האָבען אלעמאל געשפילט די אידישע ארבייטער מאסען, און זייערע פֿאַרדינסטען ווערען אין דעם בוך אָפּגעשפיגעלט אין די ארבייטען פון אונזער חשובן קאָלעגע, אב. זוסמאן.

ניט ווינציגער פֿאַרדינסטען האָבען אונזערע אידישע פרויען, ווי מען קען דאָס זעהן אין איבערבליקען וועגען פרויען פאראיינען און אָרגאניזאציעס, געשריבען פֿאַר דעם בוך פון מערי גרינבערג.

געווים ווייסען מיר אַלײַן אויך אז דאָס דאָזיגע בוך איז ווייט פון צו זיין פולשטענדיג. דאָס איז אָבער אויך טיילוויז דערפאר, ווייל א צאָהל פערזענליכקייטען האָבען ניט געוואָלט קאאפערירען. נאָר אַזוי ווי דאָס איז דער ערשטער פארזוך, ווייסען מיר, אז כל התחלות קשות. עס איז זעהר מעגליך, אז מיר וועלען איננעכען האָבען א צווייטע, אויסגעבעסערטע אויסגאבע וואָס וועט זיין מעהר צופרידענשטעלענד ניט נאָר פאר די לייענער, נאָר אויך פאר די ארויסגעבער.

י. ל. מאלאמוט, רעדאקטאר און ארויסגעבער

ערב ראש השנה, ה' תש"ג.

אידען אין פילאדעלפיא פאר דער אמעריקאנער רעוואָלוציע

אין די שטורמדינע טעג פון אונזער צייט, ווען די וועלט נעהט אָפּ אין בלוט און ווערט נעדראָעט פון פאשיסטישע העניקער און בלוטינע נאצי־מערדער, ווע־ מענס ציל איז קודם כל צו פארסמן אמעריקע דורך ארויסרופען דאסען־האס און גיפטיגען אַנטיסעמיטיזם, ברייגען מיר דאָ א היסטאריישען דאקומענט וועגען פראמינענטע אידישע משפחות וועמענס עלטער־עלטער־עלטער זיידעם עם האָבען זיך שוין נעפונען אין אמעריקע נאָך איידער עס האָט אויסגעברָאכען די אמערי־ קאנער רעוואָלוציע.

די משפחה פון מיכאל העיז, א האָלענדישער איד, וואָס איז נעקומען אהער מיט צוויי הונדערט יאָהר צוריק. וועו מיר האָבען אינזינען אז די איניקלאך וואָס לעבען נאָך איצט, ווי צום ביישפיל אונזער זעהר באוואוסטער דר. מייער סאלים קאָהען, פון 2110 ספרוס סטריט, איז נאָך היינט א שומר שבת און איז דער זעלבער צייט א היסער אמע־ ריקאָנער פאטריאָט וואָס האָט זיך באטיליגט אין דער ערשטער וועלט מלחמה, קען מען זיך משער זיין אז אויך זיינע עלטער זיידעם זיינען נעגאנגען אין די זעלבע פוס טריט, ווי עס זאָגט עדות דאָס סידור, פון וועלכען עם איז אויסגעשטראָכען נעוואָרען דער נאָמען פון קעניג טשארלס, און ווען ער האָט נעמאכט דעם „הנותן תשועה למלכים" האָט ער נעבעטען נאָט פאר דעם זיג פון דזשאָרדזש וואשינגטאָן.

דר. מייער סאלים קאָהען

דאָס זיינען אונבאשטרייטבארע פאקטען אין דער נעשיכטע אָן זיי וויייזען אויף דעם אידישען בייטראג צו דער אמעריקאנער רעוואָלוציע און צו דעם פראָגרעס פון אמעריקע ביז היינט צו טאָג.

יהודה העיז, וואָס איז נעוואָרען א בירנער אין 1740, האָט נעוואוינט אין רייי, נויאָרק, און שוין אין 1728 האָט ער נעהאָלפען נרינדען די קאנגרעגיישאָן שארית ישראל. אין 1759 איז זיין שוף מיט 16 קאנאָנען נעווען אין א קאָמיסיע אין דער מלחמה מיט די פראנצויזען און אינדיאָנער. צוויישען די וואָס שטאמען פון יהודה העיז נעפינען זיך קאפיטאָן דזשאָזעף מייערס, פון דער אמעריקאנער נייוויי, און שפעטער אויך פון דער קאנפעדעריייט נייוויי. מיידזשאָר עדמאָנד ט. ה. מייערס האָט זיך באטיליגט אין דעם אינזשענירונג קארפוס פון דער קאנפערע־ רייט ארמיי.

סאָלאמאן העיז'עם זוהן, ברוך, איז נעווען אָן ערשטער לוטענאנט אין דער רע־ וואָלוציאָנערער ארמיי, און זיי זיידע יונה העיז, איז נעווען אינער פון די פיאָנערען אין איליינאי, א מיטנליד פון דער מיליץ אין סעינט קלעיר קאונטי אין 1790.

צוויישען די וואָס שטאמען אָפּ פון יענעם דור איז נעווען דר. אייזיק העיז, א פראמינענטער פילאדעלפיער אויגען־דאקטאר, אויטאָר, רעדאקטאר, לעקטשו־ רער און אָרגאניזיזער. זיין זוהן, דר. אייזיק מינים העיז, איז נעווען א באריהמטער

דאקטאר און רעדאקטאר אין פילאדעלפיא. נאָך א זוהן, געבוירן אלפרעד מרדכי, דושוניאר, האָט זיך באַטייליגט אין דער אמעריקאנער ארמיי און אויך אין דער בירגער קריג. דאָס איינגענע איז געווען מיט נאָך אַנדערע צוויי זיהן.

דייוויד העיז, דושוניאר, א ברודער פון מיכאל העיז, איז געבוירן געוואָרן אין נויאָרק, אין 1732. ער האָט אויך געדינט אין וואשינגטאָן'ס ארמיי, און איז אנווענדע געווען ווען ברעדאק איז באזיגט געוואָרן.

אין 1777 האָט ער געשוואוירן טרייהייט דער קאנטינענטאלער ארמיי. ער האָט איהר אויך צוגעשטעלט סופלאַיס און פראוויאנט. אין 1779 ווען ער איז נעווען אין דער ארמיי האָבן די טערים פארברענט זיין הויז. שפעטער איז ער געוואָרן א פארמער.

זיין פרוי, אסתר עטינג, וועמענס ברודער, ראובן, האָט געדינט אין דער רעוואלוציאָנערער ארמיי, האָט געטראָגן וואָלין צו דער קאנטינענטאל ארמיי אין איהרע אונטערקליידלאך.

נאָך א זוהן, בענדזשאמין עטינג העיז, וואָס האָט געירשנט דעם פאָטער'ס פארם, איז געווען אזוי פרום, אז ער האָט אין זיינע פעלדער אפגעהיט די מצוות פון לקט, שכחה און פאה, איז פארשטייט זיך געווען א שומר שבת ויום טוב, געדאוועט דריי מאל א טאג. און ווען מען האָט אין דער נעגענט געדארפט שחטן א בהמה, האָט ער אליין דורכגעפיהרט די שחיטה, כדי ער מיט זיין פאמיליע זאָלן מעגען עסען. איינער פון זיינע זיהן, דייוויד העיז, איז געוואָרען פרעזידענט פון דעם נויאָרק קאלעדזש אָוו פארמאסי, און האָט געהייראט יהודית פעיקזאטי, די ערשטע אידישע פאָבליק סקוהל טיטשערין אין נויאָרק, אין 1843. זיינער אן אייניקל, ארטור העיז סולצבערג, איז דער ארויסגעבער פון דעם נויאָרק „טאימז" און אן אור־אייניקל, סיירום ל. סולצבערגער, איז איצט א מלחמה קאָרעספאנדענט פון דעם נאָהענטען מזרח. טשאריטי העיז, א טאָכטער פון דייוויד העיז און אסתר עטינג, האָט געהייראט דזשייקאָב דע סילווא סאלים, ווָאס איז צוזאמען מיט איהר ברודער דניאל, געקומען קיין אמעריקא פון לאָנדאָן אין 1803. ער איז נעווען דער עלטער־עלטער, עלטער־זיידע פון דוארטע דע סילווא, ווָאס איז געבוירן געוואָרען אין ליסאבאן, פארטוגאל, אין 1596. זייענדיג א קאפיטאן אין דער פארטוגזישער רעגירונג. ער איז דעקאָרירט געוואָרען פון קעניג און איז באשטימט געוואָרען פאר אן אמט אין דער טרעזשורי. שפעטער איז ער געשיקט געוואָרען קיין ענגלאנד צו פארוואלטען מיט דעם פארמעגען פון דעם קעניג'ס טאָכטער, קעטהרין פון בראגאנזא, וועלכע האָט גהייראט טשארלס דעם צווייטען.

דזשייקאָב דע סילווא סאלים האָט געגרינדעט די ערשטע שוהל אין ניו אָרליענס, אין 1827, ווען ער איז דאָרט נעווען צוגאסט און האָט דאָרט קיין שוהל ניט נעפונען. ער איז נעווען דער ערשטער אין אמעריקא צו גרינדען א בית יתומים, און איינער פון זיינע זיהן, סאלאמאן סאלים האָט אין 1848 געגרינדעט די היברו עדיוקיישאן סאסייטי. ער איז נעווען איהר ערשטער פרעזידענט און אין 1867 האָט ער אויך געהאלפען גרינדען דעם מיימאָנידום קאלעדזש, אין פילא־דעלפיא.

נאָך א זוהן, דייוויד העיז סאלום, האָט געגרינדעט קאנגרעגיישאן בית אל אמת אין פילאדעלפיא. ער האָט גהייראט עלווירא נייטהען, וועמענס עלטערען

שוהלען און טעמפלען

★ ★ ★

מקוה ישראל

רודף שלום

בית ישראל

כנסת ישראל

ניעזשינער שוהל

בני אברהם

בני ראובן

כרם ישראל

בני ישורון

הר ציון טעמפעל

קאנגרעגיישאן בני יהושע

טעמפעל דזשודעא

קאנגרעס מקוה ישראל

ווי ווייט מען קען פעסטשטעלן היסטאריש איז קאנגרעגיישאן מקוה ישראל געגרינדעט געוואָרען אין 1774, ווען א גרופּע אידען, פּאָרטוגעזישע, האָבען זיך פּאָרזאַמלט אין א פּריוואָטער הויז, און האָבען אָנגעהויבען לערנען פּלענער צו קויפען א הויז פּאַר א מקום תפילה. ביז דאָן האָבען די אידען זיך פּאָרזאַמלט און געהאַט מנין אין פּריוואָטע הייזער. ערשט אין 1782 האָבען די אידען אָפּגעהאַלטען א זיצונג און זיי האָבען באשלאָסען צו קויפען באדען פּאַר א שוהל.

דער ווינקעלשטיין איז געלעגן געוואָרען אויף טשערי סטריט לעבען דער דריטער, ד' תמוז, תקמב, 17טער יוני, 1782. דער פּרעזידענט און קאונסיל פון פּענסילוויניא האָט באקומען אן אָפּיציעלע ידיעה וועגען דער נייער שוהל, און זיי זיינען אויף איינגעלאדען געוואָרען צו דער צערעמאָניע פון דעם חנוכת הבית. די שוהל אויף טשערי סטריט האָט פּאַרמאָגט צווישן הונדערט פּלעצער, און די ערשטע מיטגלידער זיינען געווען ישעיה בוש, אברהם מאראיס, מייער סאלאמאן, מאיר קאהן, סאלאמאן קאהען, אייזיק דע קאסטא, בארנארד גרעטץ, מייקעל גרעטץ, גרשון סייקס, בנימין סייקס, חיים סאלאמאן, (וועלכער איז פּאַרבליבען אומשטערבליך אין דער געשיכטע פון דער אמעריקאנער רעוואָלוציע), און א גרויסע צאָהל אנדערע פּערזענליכקייטען, וואָס זיינען געווען פּאָרטוגעזישע און שפּאניש אידען וועמענס עלטערען און אויך אייניגע פון זיי אליין האָבען זיך נעראָטעוועט פון דער שפּאנישער אינקוויזיציע.

מקוה ישראל האָט די ערשטע צייט געהאַט א שווערען קאמף, און די מיטגלידער האָבען געמוזט ארויסקומען מיט אן אפּל צו דער אלגעמיינער באפעלקערונג און די קריסטליכע מיטגלידער האָבען זיך אפּגערופּען וואָרים, און דאקומענטען באווייזען, אז בענדזשאמין פּרענקלין איז געווען צווישען די חסידי אומות העולם פון יענעם דור, און ער האָט צוגעשיקט א ביישטייערונג פון פינף פונט.

אינטערעסאַנט איז אויך דער פּאָטריאָטיזם פון די מיטגלידער פון מקוה ישראל אין יענער צייט, וואָס איז מאניפעסטירט אין א בריעף צו דושאָרדוש וואשינגטאָן, וואָס איז אין 1789 דערווייל געוואָרען אלס דער ערשטער פּרעזידענט פון די פאראיניגטע שטאטען.

דער בריעף איז געשיקט געוואָרען פון מקוה ישראל ציזאמען מיט די באאמטע פון קאנגרעגיישאן שארית ישראל, די עלטסטע אידישע קאנגרעגיישאן אין נויאָרק, וויי אויך מיט דער באטייליגונג פון די פיהרער פון די קאנגרעגיישאנס אין טשארלסטאן און פון ריטשמאנד, ווירדזשיניע.

אין דעם בריעף צו וואשינגטאָן'ען שרייבען די באאמטע פון די שוהלען:

„צו דעם פּרעזידענט פון די פאראיניגטע שטאטען.

„האר, עס איז פון דער השגחה דיר באשערט צו פּאראייניגען אלע פּאליטישע און רעליגיעזע פּראקציעס, און אין דער הינזיכט זיינען מיר אידען ניט קיין אויסנאהם פון אלע אנדערע בירגער. בעטען מיר דיך, נעם אן אונזער געטרייישאפט.

„דער חסד וואָס דער אדוישעם צבאות האָט מיט דיר געטאָן אין די טעג פון דער רעוואָלוציע, דערמאָנט אין די נסים וואָס דער זעלבער גאָט האָט געטאָן מיט אונזערע אבות, און דעריבער קניען מיר פאר גאָט און מיר דאנקען איהם וואָס ער האָט דיר געהאָלפען און דיך מציל געווען, וועז דו האָסט אָנגעפיהרט די שלאכט פאר אמעריקא'ס באפרייאונג.

„אבער דיין גליק דארף ניט צוגעשריבען ווערען בלויז צו דיין שווערד, נאר אויך צו דעם וויל דו האָסט געעפענט א וועג צו הערשען דורך פרייהייט, און דורך דער אמעריקאנער קאנסטיטוציע וועסטו איצט קענען דורכפיהרען אלץ צו וואָס דו האָסט געשטרעבט צו דערגרייכען דורך דער רעוואָלוציע.

„מיר בעטען צו דעם אייביגען גאָט, אז ער זאָל היטען דיין לעבען, און וועז עם וועט קומען די צייט, וועז דו וועסט דארפען נעהן פון דער וועלט, וועט די גערעכטיגקייט שפרייזען פאר דיר אין פארוים, און דיין נאמען און דיין טוגענד וועט קיינמאָל ניט פארגעסען ווערען פון מענשענ'ס געדעכניש."

אויף דעם בריף האָט פרעזידענט וואשינגטאָן געענטפערעט מיט א ריהרענדער צושריפט ווי פאלגט:

,צו די קאנגרעגיישאָנם פון פילאדעלפיא, נויארק, טשארלסטאָן און ריטשמאנד:

„דער ליבעראליזם און די סענטימענטען צווישען פארשיידענע פאלקיטישע און רעליגיעזע גרופען אין אונזער לאנד, האָט ניט קיין פארלעז אין דער געשיכטע פון פעלקער.

„דאָס געטרויישאפט אייערם איז אן אוצר וואָס לאָזט זיך ניט אפשעצען. אייער צושריפט האָט באקומען מיין וואשימסטאן דאנק. אייער איבערגיבענקייט צו אונזער רעגירונג איז מעהר ווי איינמאל מאניפעסטירט געווארען אין קריטישע צייטען, דער כח פון דעם אלמעכטיגען און זיין גנאד האָט זיך ארויסגעווייזען ביי דער עטאבלירונג פון אונזער רעגירונג, און פונקט ווי ער האָט געפאכטען אונזער קאמף אין דער רעוואָלוציע, אזוי פיהרט ער אונז איצט מיט זיין חסד אין פרידען. מיין שליחות איז אין ביידע פאלען א געפיהל פון פליכט צו מיין לאנד."

הלוואי זאָלען די זעלבע ברכות וואָס איהר האָט מיר געשיקט אויך שולט זיין אויף אייך און אייערע קאנגרעגיישאָנם."

אונטערגעשריבען: דזשארדזש וואשינגטאָן."

אין דער ערשטער צייט, וועז די אמעריקאנער רעפובליק איז נאך געווען יונג, האָבען זיך געפונען א גרויסע צאָהל אידען, וואָס האָבען מיט דער גרעסטער צערטליכקייט זיך באצוינגען צו דעם נייעם פריינ לאנד. אידען האָבען מיט פארגענינגען מקריב געווען זייערע פארמעגענס, צו פארזיכערען אמעריקא'ס תריי־היים, און אזוי צום ביישפיל איז באקאנט אז די אידישע געשעפטסלייט פון יענער צייט האָבען זיך פארפליכטעט ניט צו אימפארטירען קיין סחורה פון ענגלאנד, ביז ענגלאנד וועט ניט צוריקרופען דעם באקאנטען „סטעמפ אקט."

דער דאקומענט קען נאך היינט געזעהן ווערען אין אינדעפענדענס האל. צווישען די וואָס זיינען אונטערגעשריבען אויף דעם דאקומענט, געפינען זיך די

נעמען פון בענדאושמין ליווי, סעמסאן ליווי, דזשאזעף דזשייקאבס, הייאמ ליווי, דזשוניאר, דייוויד פרענקס, מיקעל גרעטץ, בארנארד גרעטץ, און א גרויסע צאהל אנדערע אידען.

אין יענער צייט האבען די קריסטען ניט געוואוסט פון דעם ווערטל: אזוי רייך ווי א איד," נאר אנשטאט דעם, האבען זיי אויף שריט און טריט געפענט זאגען: „אזוי גרויסמוטיג און פרייגיביג ווי א איד . . ."

געשיכטע האט שוין לאנג פעסטגעשטעלט די גרויסע קרבנות וואס חיים סאלאמאן האט געבראכט פאר אמעריקא אין יענע ערשטע טעג, און עס איז אויך בעסטגעשטעלט אז ביז אין זיין טויט, אין יאנואר, 1785, האט חיים סאלאמאן קיינמאל ניט געוואלט אננעמען פון דער רעגירונג קיין שום פאר־גיטיגונג פאר זיין גרויסען פארמעגן, וואס ער האט אויפגעאפערט פאר אמע־ריקא'ס פרייהייט אין די טעג פון דער רעוואלוציע.

אויך איז דזשארדזש וואשינגטאן ניט נעווען דער איינציגער, וואס איז געשטיצט געווארען מיט דער בריטער האנט פון חיים סאלאמאן.

דזשיימס מעדיסאן, דער פערטער פרעזידענט פון אונזער לאנד, שרייבט אין א בריף צו עדמאנד רענדאלף:

„איך בין א ליינגערע צייט געווען אננעווויזען אויף די חסדים פון חיים סאלאמאן, די גוטסקייט פון אונזער קלוינעם פריינט אויף פראנט סטריט לעבען דער קאפיי הויז היט מיך אוים פון אלע צרות, אבער ער זאגט זיך כסדר אפ פון אלע באלוינונגען.

טאמאס דזשעפערסאן, ראבערט מארים, ארטור ליע, גענעראל סעינט קלעיר, גענעראל מיפלין, און אנדערע, זיינען אלעמאל געראטעוועט געווארען פינאנ־ציעל דורך חיים סאלאמאן.

ניט ווינציגער פראמינענט איז געווען די גרעטץ פאמיליע, און בערנארד גרעטץ איז געווען דער ערשטער פרעזידענט פון מקוה ישראל.

רעבעקא גרעטץ, די גרויסע פערזענליכקייט, די אידישע טאכטער, זעלטענע שיינהייט און מוסטער פון באשיידענהייט, שיינט אויף ווי א גרוים ליכט ניט נאר אין דער נעשיכטע פון אידען אין אמעריקא, נאר אין דער אלגעמיינער געשיכטע פון אמעריקא, צוליב איהר פאראייביגט ווערען אין דער ענגלישער לי־טעראטור אין וואלטער סקאט'ס „אייוועגאה," און צוליב איהר גרויסער דער־ציהערישער ארבייט, דורך אווענטלעגען דעם פונדאמענט אויף פאר א אידישער רעליגיעזער דערציאונג, גרינדענדיג די סאנדעי סקוהלס.

די ערשטע מקוה ישראל סעזיטערי ווערט מיט רעכט באטראכט פאר אדמת קודש, שוין צוליב דעם אליין, ווייל דארטען זאלען זיך געפינען די קברים פון אזעלכע פערזענליכקייטען ווי היים סאלאמאן, רעבעקא גרעטץ, און אנדערע פראמינענטע פערזענליכקייטען פון יענער צייט.

זייערע קברים ווערען נאך עד היום באזוכט מיט גרויס עהרפורכט און פרישע בלומען ווערען געלענט אויף די קברים פון צייט צו צייט.

אין 1829 האָט מקוה ישראל געהאט פאר איהר גייסטיגען פיהרער רעווערענד אייזיק ליעסער, וואָס איז באמת געווען א פּיאָנער וואָס האָט געווירקט אלס ארגאניזאטאר פון דעם אידישען לעבען אין פילאדעלפיא. ער איז אויך געווען דער גרינדער פון דער „בארד אוו דעלעגייטס," די ערשטע ארגאניזאציע וואָס האָט זיך באשעפטיגט מיט אידישע פראבלעמען אין אמעריקא. איהם צו פאר־דאנקען איז געגרינדעט געוואָרען די היברו עדיוקיישאָן סאָסייטי, און דער מיי־מאניידעס קאלעדזש, א סעמינאר פאר רבנים, ער האָט אויך געגרינדעט דעם דזשואיש האספיטאל, און די דזשואיש פּאבליקיישאָן סאָסייטי.

רעווערענד ליעסער האָט שוין אין יענער צייט אניטירט פאר א פאראייניגטע אידישער צדקה קערפערשאפט אין דעם זינען ווי מיר האָבען היינט א „יוניייטעד טשאריטיס."

ליעסער איז אויך געווען א ליידענשאפטליכער אדוואקאט פאר אידישע רעכטע און איבער א משך פון א פערטעל יאָהר הונדערט האָט ער ארויסגענעבען א זשורנאל: טהי אקסידענט ענד אמעריקאן דזשואיש אדוואקייט," אין וועלכען ער האָט חודשליך געקעמפט און אניטירט פאר אידישע רעכטע.

חוץ דעם האָט ער איבערזעצט אין ענגליש אינזערע תפילות מכל השנה, ווי אויך דעם מחזור, און די ערשטע אמעריקאנער איבערזעצונג פון אונזער תנ"ך. ליעסער האָט אויף דער איבערזעצונג נעארבייט אונערמידליך נאָנצע אכצען יאָהר.

ער האָט אויך אניטירט פאר דער גרינדונג פון דעם אַרדען בני־ברית, און נאָך גרויסע ליסטונגען אין מקוה ישראל ביז 1850, האָט ער זיך צוריקגעצויגען.

אין 1857 איז ער אָנגעקומען אין קאנגרעגיישאָן „בית אל אמת," וואו ער איז פאַרבליבען ביז זיין טויט, דעם ערשטען פעברואר, 1868.

ליעסער'ס אָרט אין מקוה ישראל האָט דערנאָך פאַרנומען רעווערענד שבתי מאראיעס, נעבוירען אין איטאליען פון א פּאָרטוגעזישער אידישער פאמיליע, וועלכער איז ערשט פון לאָנדאָן, און מאראיעס האָט זיך ניט נאָר אפ־נעגיבען מיט דער קאנגרעגיישאָן, נאָר אויך מיט אלע אידישע אנגעלעגנהייטען, און חוץ דעם איז ער אויך געווארען פראָפעסאָר איבער העברעאישער און ביב־ליישער ליטעראטור אין מיימאניידעס קאלעדזש. מאראיעס איז אויך געווען דער גרינדער פון דעם אידישען טעאלאגישען סעמינאר אין נויאָרק, אין 1886. צו זיין זיבעציגסטען געבורטסטאג איז געעפענט געוואָרען אין סעמינאר א מאראיעס ביבליאָטעק.

אין 1887 האָט ער אויך באקומען דעם טיטול דאקטאר אוו לאָס פון פענ־סילוויניא יוניווערסיטי, און ביז היינט צו טאג ווערט דער נאָמען פון דר. מאראיעס דערמאָנט מיט עהרפורכט פון אלע וואָס האָבען איהם געקענט און זיינען באקאנט מיט זיינע גרויסע פאַרדינסטען פאר דעם ארגאניזירטען אידענטום אין אמעריקא בכלל און אין פילאָדעלפיא בפרט.

די איצטיגע באאמטע פון קאנגרעגיישאָן מקוה ישראל זיינען: דוש. סאלים קאָהען, דושוניאר, פרעזידענט; אייזיק פיינבערג, רעקאָרדינג סעקרעטאר; אייבערעם ס. בערג, קאָרעספאנדינג סעקרעטאר; פרעדריק ר. מאן, טרעזשורער.

דירעקטאָרען: הענרי וו. בראודי, ה. ה. קאָהען, דוואהן עלים, לואיס נער־שענפעלד; וויים פרעזידענטען, אלבערט מ. לעם, אלפרעד ב. ליווי, האוארד ס. ליווי, פרענסים סאלים קאָהען, און מאריס ל. סטראוס.

דר. אייבראהעם א. ניומאן, ראבאי.

לעאן ה. עלמאלעי, מיניסטער עמעריטוס.

★

קאנגרעגיישאַן רודף שלום

רודף שלום קאנגרעגיישאַן איז געגרינדעט געוואָרען אין אָנהויב פון דעם ניינצענטען יאהרהונדערט, אָבער קיין רעקאָרד איז ניט נעבליבען ביז 1810. די רעקאָרדס פון 1802 זיינען פארניכטעט געוואָרען אין א פייער.

די קאנסטיטוציע פון 1810 איז נעשאפען געוואָרען פון פאָלגענדע מיט־גלידער: א. ב. קאָהען, מייקל ליווי, אייבראהעם מארט, אייבראהעם געמפעטין, אייבראהעם מאזעס, א. סטאַרק, ל. אלען, מאזעס אייבראהעמס, אייזיק מארקס, עלאיעס היינעמאן, בענעדיקט נייטען, לייזר קאדעטש, אלעקסאנדער בענדושאמין, אייבראהעם אליעזר, איזראעל לעווי, דושייקאָב דע לענג, מאזעס ספיערס, ל. מ. נאָלדסמיטה, מייער ארנאָלד, סיימאָן קאופמאן, עמנואל אפענהיימער, מייער אלמאן, דוש. סטוטנארד, אייבראהעם דושאָזעף און א. שאיער.

זייער ערשטער מנין איז געווען אויף פויל סטריט, צווישען דאק און טעאקנד סטריטס, און אביסל שפעטער האָבען זיי געהאט דעם מנין אין טשוירטש אלי.

זייער ערשטער פרעזידענט איז געווען אייבראהעם מאזעס, און דושייקאָב דע לאנג זייער סעקרעטאר. זייער רעווערענד ליפמאן האָט באקומען א געהאלט פון 150 דאלאר א יאָהר, און באקומען זיין געהאלט פערטעל יעהרליך.

אין 1847 האָט רודף שלום נעצוויגען אין דושוליאנא סטריט, צווישען 5טער און 6טער סטריטס. זייער חזן, רעווערענד דושייקאָב פרענקעל, איז געווען א מוזיקאלישער מענש, און האָט שטארק אויסגענומען מיט זיין דאונען פאָרן עמוד. די שוהל האָט אויך געהאט אין פארשיידענע צייטען רבנים, אָדער פרעדיגער, צווישען זיי דר. לואיס סאלאמאן, דר. בערנארד אילאווי, און דר. הענרי ווידא־ווער, אָנגעשטעלט אין 1860.

אין 1866 איז אָנגעקומען אלס ראבינער דר. מארקוס מרדכי יאסטראוו, און די קאנגרעגיישאַן האָט אָנגעהויבען טראכטען וועגען א נייער שוהל. אין זיין צייט איז געלענט געוואָרען דער ווינקעלשטיין פאר רודף שלום אויף בראָד און מאונט ווערנאן, דעם 20טען דזשולאי, 1869. דאָס טעמפעל האָט אָפּגעקאָסט א פערטעל מיליאָן דאלאר און איז געווען פאררעכענט פאר אינעם פון די אנגע־זעהענסטע אין יענער צייט.

אין אָנהויב איז רודף שלום געווען אן ארטאָדאָקסישע שוהל, ערשט מיט דעם איבערציהען זיך אין דזשוליאנא סטריט, האָט מען געביטען דעם נוסח

התפלה, און ביסלעכווייז איז רודף שלום געווארען א רעפארמירטער טעמפעל. די תפלות האט מען אננעהויבען זאגען טיילווייז אין העברעאיש, שטיקלאכווייז אויף דייטש און אנדערע תפלות אויך אויף ענגליש. דר. יאסטראוו האט זיך צוריק־געצויגען אין 1892, און זיין ארט האט פארנומען רעוועלנד דר. הענרי בערקאוויטץ.

דר. יאסטראוו איז אויך געווען א שיינער שריפטשטעלער, און זיין 25־יאהריגער יובילעאום איז געפייערט געווארען אין רודף שלום מיט גרויס פאראד. אין דער צערעמאניע האבען זיך באטיליגט דר. שבתי מאראיעס, דר. סאלאמאן קאופמאן, לאיער מייער סולצבערגער, און א צאהל אנדערע. די פיערונג איז פארגעקומען אין 1891.

דער גייסטיגער פיהרער פון „רודף שלום" איז דר. לואים וואולפסי. (זעה ביאגראפיע: ראבאי לואים וואולפסי).

★

בית ישראל קאנגרעגיישאן

בית ישראל קאנגרעגיישאן, די דריטע שוהל אין פילאדעלפיא, איז געגרינדעט געווארען אין 1840, און איז געווען א שטיק צייט באקאנט אלס די פוילישע שוהל.

די פיאניערען זיינען געווען פרעהריק סעמועלס און דזשאזעף מ. אש, הענרי קאהען, דזשויקאב אלמאן, דזשאהן ד. דזשעקסאן, ווילליאם קאלינס, יונתן זכריה, און הייאמן פאלאק.

אין אנהויב האבען די מיטגלידער געדונגען א האל אויף אדעלפי סטריט, ארום וואלנאט. זייער ערשטער רב איז געווען רעווערענד י. סיימאן קאהען נוט, א האלאנדער, און ערשט אין 1847 איז געלעגט געווארען דער ווינקעלשטיין פאר א שוהל אויף קראון סטריט, און זייער צווייטער רב איז געווען רעווערענד פאפ, יאהרענלאנג דער פארזיצער פון דעם ראבינאט, וועלכער האט זיך אפגעגעבען מיט דיני שחיטה, נטין, און צו זיין קרעדיט ווערט אויך צוגעשריבען, אז ער האט מגייר געווען א צאהל קריסטען.

נאך איהם איז אננעקומען רעווערענד דר. י. ב. גראסמאן, פון יאנגסטאן, אהייא, וועלכער איז פריהער אויך געווען פראפעסאר אין יוניוואירסיטי אוו קאליפארניע. די בית ישראל האט שפעטער פארקויפט איהר שוהל און האט אפגעקויפט א קירכע אויף דער אכטער און דזשעפערסאן און אויף איהר ארט איז אויפגעשטעלט געווארען א נייע שוהל, אין 1894.

בית ישראל איז געגרינדעט געווארען אויף יסודות פון ארטאדאקסיע. פרויען זיינען נעזעסען אויף דעם באלקאן, און נעדאווענט האט מען פון היימישע סידורים. שפעטער האט מען אננעהויבען אויך באנוצען ענגלישע געבעט ביכער.

ביסלעכווייז האט בית ישראל זיך אננעהויבען אונטערגיבען דעם גייסט פון דער צייט, און אין 1884 האט מען אננעהויבען באנוצען דר. יאסטראוו'ס סידור, און עם זיינען אויך איינגעפיהרט געווארען זיץ פלעצער פאר פאמיליעס, מענער און פרויען צוזאמען.

אין 1893 האָט דר. נראָסמאן אָרגאניזירט די „טעכטער פון קאנגרעגיישאַן בית ישראל," און א דאנק די דאָזיגע פרויען זיינען אין בית ישראל קאנגרעגיישאַן דורכגעפיהרט געוואָרען א רייהע דערפאָלגרייכע אינטערעסאנטע מיטינגען. אין דעם משך פון א קנאפען האלבען יאהרהונדערט.

בית ישראל איז זיך שנעל צעוואקסען, און אויך די נייע שוהל אויף דושע־פערסאן סטריט, האָט זיך אָרויסגעוויזען פאר צו קליין, און דעריבער איז אין 1905 אונטערגענומען געוואָרען אן אקציע פאר א נייער שוהל, און אלס רעזולטאט דערפון איז אוועקגעשטעלט געוואָרען די איצטיגע בית ישראל שוהל אויף דער 32טער און מאנטגאמערי עוועניו, און אסך קרעדיט ווערט צוגעגעבען צו אלעקסאנדער אייבערהעמס, וועלכער האָט פארקויפט די פריהערדיגע שוהל און געקויפט דעם באדען אויף וועלכען די איצטיגע בית ישראל געפינט זיך. אייבערהעמס איז דערפאר געמאכט געוואָרען דער עהרענמיטגליד פון דער באָרד אָוו מענעדזשערס.

פון 1905 ביז 1930 איז ראבאי מארווין נייטען געווען דער נייסטיגער פיהרער פון בית ישראל קאנגרעגיישאַן, און איהם צו פארדאנקען איז אָרגאניזירט געוואָרען די געזעלשאפט פאר טויבע וועמען עס איז נעגעבען געוואָרען א געלעגענהייט צו קענען זיך באטיליגען אין די סוירוויסעס, דורך די ימים נוראים. ער האָט מיט זיי אויך געפראָווען סדרים יעהרליך, אויך האָט ער אָרגאניזירט די טרופע 101 פון די באי סקאוטס, די ערשטע באי סקאוטס גרופע וואָס איז אפיליאירט געוואָרען מיט א קאנגרעגיישאַן אין אמעריקא.

אין 1916 האָט ראבאי נייטען אויך אָרגאניזירט דעם מענ'ס קלוב, וואָס צייכענט זיך אויס אויף דעם געביט פון קולטור און ליטעראטור, ווי אויך מיט געזעלשאפטליכער טעטיגקייט און האָט אָרויסגענעבען פאר דער קאנגרעגיישאַן א צאהל אננעזעהענע פיהרער.

אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט מלחמה האָבען אכציג יונגעלייט פון קאנגרעגיישאַן בית ישראל זיך אָנגעשלאָסען אין דער אָרמיי, און אין דער נייווי, און זעהס פון זיי זיינען געפאלען אויף די שלאכטפעלדער, נעמליך, קעפטען פרעד־ריק דייוויד קליער, סאָרדושענט אוירווינג ס. קליער, דושאָרדוש קאטץ, בענדושא־מין ספיצער, פרייוועט אלעקסאנדער דוש. ראטה, אזן פרייוועט דושעראם מארקס. א טאפעל אין עהרע פון אלע באטיליגטע איז פרעזענטירט געוואָרען צו דער קאנגרעגיישאַן פון די „טעכטער פון בית ישראל קאנגרעגיישאַן," ביי זייער פינף און צוואנציג יאהריגען יובילעאום.

נאך פינף און צוואנציג יאָהר פיהרערשאפט האָט ראבאי נייטען זיך צוריק־געצויגען און זיין פלאץ האָט פארנומען ראבאי אייבערהעם י. מילגראם, אין 1930. מילגראם האָט פארשטארקט די אוקזילערי גרופען, און האָט אויך געשאפען א פרויען קלוב און א שטודיר גרופע. ער האָט אויך געענדערט דעם נאָמען פון דער אלמנאי אסאסיאיישאַן אויף „ייטה" אסאסיאיישאַן. אונטער זיין פיהרערשאפט איז אויך אינגעפיהרט געוואָרען סוירוויסעס פאר דער יוגענט.

דער איצטיגער נייסטיגער פיהרער פון בית ישראל קאנגרעגיישאַן איז ראבאי אהרן דעקטער.

בית ישראל האָט אַרויסגענעבען אַ צאָהל פּראָמינענטע פיהרער, צווישען זיי דער פּראָפעסאָר־בענער, ריכטער ווילְיאָם מ. לְוּאיס, ז"ל, פּרעזידענט פון יוניטעד פּאלעסטיין אפּיל, פּרעזידענט פון די אסאָציאיטיד תלמוד תורות, גרענד מאָסטער פון ברית שלום, און וויים פּרעזידענט פון נאציאָנאל פּאָנד.

בית ישראל קאָנגרעגיישאָן האָט אריבערגעשפּאָנט אַ יאָהר הונדערט, האָט צוגעזוהן דעם געבורט פון פיער דורות אידען אין פילאדעלפיא, אָבער איז נאָך היינט פונקט אַזוי שטאַרק אין גייכט און אין פיהרערשאפט ווי מיט הונדערט יאָהר צוריק. דאָס איז באַווייזען געוואָרען וואָן עס איז ניט לאַנג צוריק דורכגעפיהרט געוואָרען דער הונדערט יאָהריגער יובילְעאום פון דער קאָנגרעגיישאָן.

די קאָנגרעגיישאָנס פון בית ישראל האָבען זיך כראָנאלאָגיש געפונען אין אדעלפי סטריט, פון 1840 ביז 1848, קראָון סטריט צווישען רעיס און וויין, 1849 ביז 1894, אכטע און דזשעפערסאָן סטריטס, פון 1894 ביז 1907, און אויף 32טע און מאָנטגאָמערי זינט 1907.

די רבנים זיינען געווען: גבריאל פּאָפּ, פון 1840 ביז 1872, אהרן ס. בעטל־היים, 1872־1873; מאָקס עלקין, 1873־1881; מאָקס רובין, 1881־1884, וויקטאָר קיירא, 1884־1892, וויקטאָר ראָזענטיין, 1892־1893, דזשאָזעף ב. גראָסמאן, 1893־1900; מנחם מ. אייכלער, 1905־1900; מאריוין נייטען, 1940־1905; אייב־רעהם י. מילגראם, 1940־1930; איראן דעקטער, זינט 1940.

חזנים: סעמועל גאָלדסטיין, 1898־1894; סאלאמאן קליינפעלד, 1901־1898: לוּאיס וויינשטאק) 1903־1901; ארמין ראָזענבערג, 1902־1903, און קאָנטאר נדליה שיינפעלד זינט 1923.

די פּרעזידענטען פּאר דעם ערשטען האלבען יאהר הונדערט זיינען געווען: פרעדריק סעמועל, דזשאָזעף מ. אש, הענרי קאָלמאן, הוימאן פּאלאק, אייזיק מ. אש, הענרי מארקום, הערים קאָלמאן, בענדזשאמין הוימאן, בערנארד אייבעלם, מארים ראָזענטהאל, מאָזעס בלומבערג, אייזיק סעלער, סעמועל נייטהען, אייזיק קאָהען, סיימאן דזשאקאבי און אייזיק סאלער.

פּרעזידענטען אין דעם צווייטען האלבען יאהרהונדערט: טשארלס י. האפמאן, 1900־1898; אלעקסאנדער סימפסאָן, 1902־1900; אייזיק סאלינדזשער, 1909־1902; דזשולְיוס בלעקענסי, 1916־1909; מעקס ס. אפט, 1919־1916; מאקס בעהרענד, 1933־1919: סעמועל י. סעקס, זינט 1933.

די איצטיגע באאמטע זיינען: מאקס בעהרענד, עהרען פּרעזידענט; סעמועל י. סאקס, פּרעזידענט: הערי סאקס, ערשטער וויים פּרעזידענט; הערי ווערביט, צווייטער וויים פּרעזידענט; ארטור קאָהן, סעקרעטאר; בענדזשאמין שיפמאן, טרעזשורער; דזשייקאָב האווסי, סעקסטאן. די באָרד פון מענעדזשערס זיינען מייער א. אייב־עמס, מאקס דייע, מארטין דזש. פעלד, בערנארד פרוינד, עדוואָרד ס. גאָלדבערג, מרס. מ. מ. גרינבערג, הענרי העיבער, ווילְיאם קעימענס, פילְיפּ קלין, ע. ל. קרעמער, אדאלף לאנג, הוימאן לוּאיס, מרס. ווילְיאם מ. לוּאיס, אייב א. לְיעבסטער, מרס. הערי מאטסאוו, לְאנארד ס. מוטשניק, מארים פּאָטאש, פרענקלין פּאלין, הערי ל. סטיינבערג, סעמועל ווייז, און נייטען ווידאווסקי.

עהרען מיטגלידער: ראבאי אהרן דעקטער, אלעקסאנדער אייבערמס, דזשיי־קאב אנטיאף, ל. בעל קאהן, סעמועל פאקס, אייראן ל. נאלדבערג, סעמועל הער־באק, הערי לינסק, מארל פאלין, מארים שעכטמאן, אדאלף ד. סיידעמאן, וויליאם טאל, מרם. אייראן ס. גאלדבערג, פרעזידענטין פון די „טעכטער פון בית ישראל."

גייסטינע פיהרער: ראבאי אהרן דעקטער, און קאנטאר גדליה שיינפעלד.

אקזלערים: „טעכטער פון בית ישראל," מרם. אייראן ס. גאלדבערג, פרע־זידענט: מרם. מארים פאלין, ערשטער וויים פרעזידענט; מרם. סעמועל י. סאקס, צווייטער וויים פרעזידענט; מרם. ס. בעל קאהן, רעקארדינג סעקרעטאר; מרם. ארטור קאהן, קארעספאנדינג סעקרעטאר; מרם. הערי מאטוסאוו, טרעזשורער.

מע'ס קלוב: נייטען ווידאווסקי, פרעזידענט; דר. מ. קעסילמאן, ערשטער וויים פרעזידענט; סעמועל פרענקל, צווייטער וויים פרעזידענט; יודזשין דוש. לואים, דריטער וויים פרעזידענט; דר. אלבערט ל. קרעמער, סעקרעטאר: הערמאן מ. גאמרא, קארעספאנדינג סעקראטער, און ע. ב. מעדאוו, טרעזשורער.

„יוטה אסאסיאיישאן": דזשעק וו. סטוירן, פרעזידענט; שעלדאן ה. גראס, וויים פרעזידענט; מארים גאמרא, רעקארדינג סעקרעטאר; ביעטרים שולמאן, קארעספאנדינג סעקרעטאר; דייוויד גאלדסטיין, טרעזשורער.

„ווימען'ס קלוב": מרם. דזשארדזש קושנער, פרעזידענט; מרם. וויליאם י. נעש, ערשטער וויים פרעזידענט: מרם. מ. קעסילמאן, צווייטער וויים פרעזידענט; מרם. י. ב. מעדאוו, רעקארדינג סעקרעטאר; מרם. הערי פוירל, קארעספאנדינג סעקרעטאר, און מרם. בענדזשאמין גארפילד, טרעזשורער.

סקאוט טרופ נומער 101: מילטאן דוש. לואים, סקאוטמעסטער; מארטין גאלדסטיין, אסיסטענט סקאוטמאסטער, און ליע ב. סאקס, 2טער אסיסטענט.

טרופ קאמיטע: ראבאי אהרן דעקטער, דזשייקאב האווסי, דייוויד קון, סעמועל גאלדסטיין, און סעמועל י. סאקס.

★

כנסת ישראל

אין 1840 איז אנגעקומען די רעפארם באוועגונג, וואס האט געהאט איהרע ערשטע שפראצונגען אין דייטשלאנד, און מיט דעם אריבערקומען פון די דייטשע אידען, האט די באוועגונג זיך אויך אריבערגעפלאנצט אין אמעריקא. די עיקרים פון דער רעפארם באוועגונג זיינען באשטאנען אין דעם וואס זיי האבען געלייקענט אין תחיית המתים, און האבען אויך ניט געוואלט צוניבען, אז אידען דארפען האפען אויף זייער צוריקקעהרען זיך קיין ארץ ישראל.

אויך כנסת ישראל איז אין אנהויב געווען אן ארטאדאקסישע שוהל, נאר ביסלעכווייז איז כנסת ישראל פארוואנדעלט געווארען אין א רעפארם טעמפל, און דער עיקר מיט דעם אנקומען פון דייטשלאנד פון דר. דייוויד איינהארן, אן העברעער און א תלמודיסט. ער האט אויך געהאט דעם טיטול דר. פילאזאף.

אין 1866 האָט דר. סעמועל הירש פארנומען איינהאַרנ'ס פּלאַץ, ביז 1887. דר. הירש איז אויך געווען אַן אָנגעזעהענער אַראַטאָר און שריפטשטעלער, און האָט ווי א קנאי באקעמפט דאָס טראַדיציאָנעלע און צערעמאָניאלע אידישקייט זיין גאַנצען לעבען.

אין 1887 האָט ער זיך צוריקגעצויגען און איז אָפּגעפאָהרען אין שיקאַגאָ, און האָט געוואוינט מיט זיין זוהן, דר. עמיל ג. הירש, וואָס האָט געהאַלטען א ראַבינער שטעלע אין שיקאַגאָ.

דר. סעמועל הירש איז געשטאָרבען אין שיקאַגאָ, דעם 14טען מאי, 1889. זיין פּלאַץ האָט פארנומען רעווערענד דושאָזעף קראוזקאָפּף, א גראַדואירטער פון סינסינעטיער היברו יוניאָן קאָלעדזש, און וועלכער איז פריהער געווען ראַבינער פינף יאָהר אין קענזעס סיטי, מיזורי. דר. קראוזקאָפּף האָט דאָ איבערגענומען די שטעלע אין 1887, און איז אינסטאַלירט געוואָרען פון דר. סעמועל הירש. ער איז געווען אַן אויסגעצייכענטער לעקטאָר, און כאָטש ער האָט זיך געשאפען אסך ענעמער צווישען די אָרטאָדאָקסישע עלעמענטען, איז ער אָבער אויך געווען שטאַרק באַליבט פאר זיין קעמפערישער נאַטור, וואָס האָט עקשנות'דיג דורכגעפיהרט דאָס וואָס ער האָט געהאַלטען פאר זיין איבערצייגונג.

דער זעלבער איז אויך געווען שטאַרק אינטערעסירט אין געזעלשאַפטליכע טעטיגקייטען, אין צדקה אנגעלענהייטען, און איז אויך געווען שטאַרק אָנגעזוהן אין דער ניט־אידישער וועלט. צו דר. קראוזקאָפּף'ן איז שפעטער אויך צוגעזעצט געוואָרען רעווערענד דושאָזעף לענארד לייווי, אלס געהילף.

די פרעזידענטען פון כנסת ישראל זינט 1863 זיינען געווען: סיימאָן סילבערמאַן, בערנארד ה. פויסטמאַן, דייוויד קליין, מ. ס. הירש, און בענדזשאמין סיילינדזשער איז יאָהרעלאַנג געווען דער סעקרעטאר פון דער קאָנגרעגיישאָן.

כנסת ישראל האָט געהאט דעם מזל וואָס איהרע גרינדער זיינען שוין געווען אַרויפגעארבייטע אידען, און ממילא האָט ביי זיי געלט ניט געשפילט קיין ראָלע, און אַזוי ווי איהרע מיטגלידער זיינען געווען פארמעגליכע מענשען, האָבען זיי דערגרייכט מאטעריעלען דערפאָלג אין אלע זייערע אונטערנעהמונגען.

דר. וויליאם ה. פיינשרייבער איז דער גייסטיגער פיהרער פון כנסת ישראל. ער איז געשעצט און באַליבט ביי דער אידישער, ווי ביי דער ניט־אידישער באפעלקערונג.

★

קאָנגרעגיישאָן בני אברהם

די בני אברהם, אָדער די „רוסישע שוהל," איז 527-521 לאָמבארד סטריט, איז די טעג אלט געוואָרען זעכציג יאָהר. זי איז געגרינדעט געוואָרען דעם 1טען אקטאָבער, 1882. זיבעצען מיטגלידער, איינגעוואַנדערטע, גרינע אידען, האָבען פארטראַכט צו בויען א מקום קדוש פאר רוסישע אידען, און זיי זיינען געווען די ערשטע אָרגאַניזירטע געמיינדע אין פילאַדעלפיא דאון טאון.

די מייסטע גרינדער זיינען שוין אויפן עולם האמת, און וואס מען ווייסט וועגען זיי איז אז זיי זיינען געווען יראים ושלמים, שומרי שבת, אידען, הארע־פאשניקעס, האבען נעפראצעווען שווער און ביטער, נעשלעפט א פאק אויף די פליצעס כדי צו קענען הנאה האבען מיניע כפם.

צווישען די גרינדער דארפען דערמאנט ווערען אברהם קעסלער, ש. ג. קאטץ, יהודה פרידמאן, חיים ליפשוטץ, מייקל קאהען, מייקל ליווי, ליב לעווין, דער ערשטער שמש, אייבערהעמס, יהושע בעקער, אבא ראבינאוויטץ, יהודה עפטער, זלמן ברענער, גבריאל קאצקי, בעני פיינבערג, ליפמאן בורצוק, שמש, צדוק ליווי, יצחק ראסענבערג, עלפמאן, דוב בער לוטינסקי, ראובן רייבשטיין, מאיר שינעלי־קאוו און אנדערע.

אייגער פון די גרינדער, וועלכער איז נאך פריש אין זכרון ביי פילאדעלפיער אידען, איז יקותיאל דוב פריעדמאן, עה"ש, וועלכער איז אווען פון דער וועלט, ערשט מיט א פאר יאהר צוריק. פריעדמאן, וועלכער איז געווען דער ערשטער מצה בעקער אין פילאדעלפיא, און טאקע איינער פון די ערשטע און גרעסטע מצה בעקער אין דער וועלט, איז געווען דער פרעזידענט און טרעזשורער פון דער בני אברהם שוהל פאר מעהרערע טערמינען. מיט איהם זאל אויך דערמאנט ווערען ה. פעריל־שטיין, עה"ש, וועמענס זוהן נייטען פערילשטיין, איז נאך היינט אקטיוו צוזאמען מיט זיין שוואגער, הערי בלאק.

דער ערשטער מקום תפלה פון בני אברהם איז געווען אויף סאוטה סטריט, צווישען 7טע און 8טע סטריט. פון דארט האט די חברה געצויגען אויף דער 7טער, צווישען לאמבארד און סאוטה סטריטס. פון דארטען האבען זיי גע וואנדערט צו דער 5טער און סאוטה, איבער א סאלון, און דערנאך האבען זיי ווידער „נעמופט" אין 514 פיין סטריט.

דורך די 3 יאהר צייט האט די חברה געהאט מנין 3 מאל א טאג, צוזא־מענגעשטעלט פון אפטאונער און דאון טאונער אידען, און ימים נוראים האבען זיי גענדאוועט אין ליבערטי האל, 716 לאמבארד סטריט.

אין 1885 האט די חברה אפגעקויפט א קירכע, אין 525-27 לאמבארד סטריט, אויף דעם זעלבען ארט שטייט עד היום די פרעכטיגע, גרויסע בני אברהם שוהל.

וועז מען האט איבערגעבויעט די געביידע און נעמאכט עס פאר א פאסיגען מקום קדוש, האט זי מיט זיך פארנעשטעלט א פארמעגען פון 14 טויזענד דאלאר.

אין אקטאבער, 1885, האט די געמיינדע אריינגעצויגען אין איהר שוהל, מיט 6 הונדערט פלעצער, און פון די ערשטע 17 מיטגלידער, איז געוואקסען צווי הונדערט.

די שמחה אין סאוטה פילאדעלפיא איז ביי דעם חנוכת הבית געווען אזוי גרוים, אז די טויער האבען נאכניט געווארט אויפהערען פייערען דעם גרויסען יום טוב פון דעם חנוכת הבית.

די מייסטע בעלי בתים זיינען דאן געווען קאונטרי פעדלערס, אבער צוליב דעם יום טוב האט נאר קיינער ניט געוואלט ארויספאהרען פעדלען. טאג און

נאכט האבען די „מחותנים" געטאנצט און געהולעיעט אין שוהל א נאנצע וואך. זיי זיינען געבליבען שלאפען אויף די הארטע בינק פון שוהל, און אויף מארגען האבען זיי ווידער געהולעיעט, און עס איז געווען פארשטענדליך.

די מנדבים, די וואס האבען געבויעט די שוהל, האבען ביז דאן געהארעוועט מיט דעם ביטערען שוויים, פעדלענדינ אין קאונטרי, טראנענדינ שוועכע פעק אויף די פלייצעס. ענדליך האבען זיי דערלעבט אן איינענע, רוסישע שוהל, האבען זיי זיך ניט נעוואלט נעזעגענען מיט דעם יום טוב.

אזוי נינ ווי די חברה האט שוין נעהאט אן איינענע שוהל, האבען זיי א טראכט נעטאן, אז עס איז צייט אויך צו האבען אן איינענעם רב, א מורה דרך, א נייסטיגען פיהרער, לויט זייערע איינענע השנות.

אזא רב האבען די מיטגלידער נעפונען אין הרב ר' ישראל משה זאקס, א דרשן נפלא, וואס איז אויפנענומען נעווארען אלס ערשטער רב אין 1886. דריי יאהר שפעטער איז דער רב נפטר נעווארען, כ"ט אב, ערב ראש חודש אלול, תר"מט, (26 אויגוסט, 1889).

דער נויארקער רב הכולל, רב יעקב יוסף, האט דאן די מיטגלידער פון בני אברהם צוגעראטן אויפצונעמען אלס רב פאר פילאדעלפיא הרב הגאון רב. אליעזער קליינבערג, א ווילנער מורה הוראה, דאן א גרינער אין לאנד. די קאנגרעגיישאן האט נעשיקט נאך הרב אליעזרן, און ער האט פארנומען די שטעלע אין בני אברהם. די שטעלע האט ער אננענאלטען ביז זיין פטירה, ב. אדר ראשון, תר"נא.

הרב קליינבערג האט נעגרינדעט די ערשטע תלמוד תורה, וואס איז שפעטער פארייניגט נעווארען מיט ישיבת משכן ישראל, און איז באקאנט אלס די צענטראל תלמוד תורה. ער האט אויך זיך באמיהט אייניצורדענען עניני שחיטה, און כשרות אין פילאדעלפיא, כאטש עס איז ניט נעווען פאר זיינע כוחות.

נאך דער פטירה פון הרב קליינבערג, האט די חברה נאכנעזוכט א פאסינען רב, און נלייקליכערווייז האבען זיי דאס נעפונען אין זיין אייניעם, דעם דאמאלס באריהמטען יוננען נאון, דוב אריה הכהן לעווינטהאל, ז"ל, א זוהן פון דעם צייקישאקער רב, הרב הנאון אברהם הכהן לעווינטהאל, ז"ל, א שלשלת היוחסין פון די בא־רימטכטע רבנים פאר פילא דורות אין רוסלאנד.

אז דאס איז נעווען א נרויס נלייק פאר פילאדעלפיא, דינט איצט דער בא־ווייז, וואס הרב לעווינטהאל איז שוין אפנעזעסען על כסא הרבנות אין דע־זעלבער שטאדט איבער פופציג יאהר, און ניט לאנג צוריק איז זיין פופציג יאהריגער יובל נעפייערט נעווארען אויף א גרויסארטיגען שטייגער פון דער גאנ־צער שטאדט, און באזונדערס טאקע פון דער זעלבער בני אברהם שוהל, וואס האט נעהאט די זכיה ארונטערצובריינגען דעם נאון אהער מיט איבער פופציג יאהר צוריק. הרב לעווינטהאל איז אננעקומען אהער, יד" אלול, תר"נא, 17טער כעכטעמבער, 1891.

אלע וויכטיגע אידישע אנשטאלטען, תורה צענטערס, הכנסת אורחים, חברה קדישא, מאונט סיני האספיטאל, ועד הרבנים, ועד הכשרות, אגודת הרבנים, אזו

צענדליגע אנדערע אינסטיטוציעס ביי אונז אין פילאדעלפיא, ווי איבערן גאנצען לאנד, זיינען געגרינדעט געוואָרען מיט דער הילף און מיטארבייטערשאפט פון הרב לעווינטהאל.

אין תר"פו, (1926), האָט א בליטץ איינגעשלאָגען א דערבייאיגע הויז, 515-19 לאָמבארד סטריט, דאָס האָט אויך אָנגעצונדען די שוהל. דער בית המדרש און עזרת נשים איז באשעדיגט געוואָרען, און די ספרי תורות זיינען מיט מסירת נפש ארויסגעראטעוועט געוואָרען דורך דער העלדישקייט פון א יונגענמאן, עמנואל יוראם, וואָס פארדינט אז זיין נאָמען זאָל פאראייביגט ווערען אין דער געשיכטע.

די קומענדע ימים נוראים האָט די חברה געדאָוועט אין ברית שלום אודיטאריום.

נאָך די ימים נוראים פון תר"פז, איז די שוהל ווידער אויפגעבויעט געוואָרען, און די שוהל איז איינגעריכטעט געוואָרען נאָך שענער און באקוועמער ווי געווען. אין שוהל געפינט זיך עד היום א חברה משניות, עין יעקב, חברה מקרא, און חברה תהלים, און עם ווערט געדאָוועט דריי מאָל א טאָג, ערב ובקר וצהרים.

צוויישען פרעזידענטען וואָס ווען ניט פארגעסען ווערען זיינען געווען יקותיאל דוב פריעדמאן, אברהם סמיטה, יעקב ראזיק, מאקס זאקס, סיימאן באראווסקי, און דער איצטיגער פרעזידענט, נייטען סילווערמאן. אין אמט זינט ר' סיימאן בארווסקי'ס טויט.

חוץ נייטען סילווערמאן, דעם פרעזידענט, זיינען טעטיג אָרום דער בני אברהם נייטען פערילשטיין, טשערמאן פון בילדינג קאָמיטע; טשארלס אלטמאן, וויים פרעזידענט; הערי בלאק, טרעזשורער, און דזשייקאָב פרענק, סעקרעטאר.

★

חברה אהבת אחים ניעזשינער שוהל

אז איהר וועט א פרעג טאָן ביי די גרינדער פון דער אהבת אחים, אנשי ניעזשין, וואָס זיינען געווען די מאָטיוון פון דער גרינדונג פון זייער שוהל, וועלען זיי אייך דערציילען:

—צוליב דעם אז עס זאָל זיין וואו צו דאוונען לויט דעם נוסח הארי, מיט „ויצמח פרקנא."

עס זיינען שוין אין פילאדעלפיא מיט פופציג יאָהר צוריק געווען עטליכע שוהלען נאָר טאָמער האָט אייגער געהאָט יאָהרצייט, אדער געזאָגט קדיש, האָט ער ניט געטארט זאגען קיין „ויצמח."

ראש חודש אלול, שנת תרמ"ט, (1889) איז פרגעקומען די גרינדונגם פארזאמלונג. ביי דער פארזאמלונג זיינען אנווועזענד געווען משה און זעליג לאטינסקי, יהושע קראפצאף, יעקב בלום, אברהם ליב פאלאנד, זאב וואלף בינדער, אברהם מרדכי בלומאוו, ליב קאהען, צבי רויזען, שמואל ביילין, דוד גערניין, זלמן קרעשין, חיים פאלאנד, יעקב פאסניעווסקי, צבי שאפיר, שלמה בערשטיין, אברהם יודאווסקי, און יוסף לאטינסקי.

די ערשטע 3 פּאַראַגראַפען אין דער קאנסטיטוציע לייענען זיך:

„דער נאָמען פון דער חברה זאָל זיין אהבת אחים, אנשי ניעוושין, נוסח הארי. די חברה זאָל האָבען א שוהל צום דאוונען און עס מוז געדאוועט ווערען נוסח הארי. עס טאָר ניט געענדערט ווערען אָן וואָס דאָ איז געשריבען כל זמן זיבען ברידער וועלען אנהאלטען דעם טשארטער מיט דעם נוסח."

די ערשטע עטליכע יאָהר זיינען פּאַרשטייט זיך געווען זעהר שווערע, נע־ונד יאָהרען. מען האָט געדאוועט אין געדונגענע צימערען, און פּאַר די ימים טובים און ימים נוראים פלעגט מען דינגען א האָל צום דאוונען. ענדליך האָט מען אפגעקויפט דעם „אדפעלאוס האָל," אין דער געגענט פון דער 3טער און פיצ־ויאטער. דאָס איז פאקטיש גווען די ערשטע איגענע ניעוושינער שוהל.

די שוהל הויבט אָן שפּילען א ראָלע אין יענעם געגענט, עס קומען צו מיט־גלידער און פּאַר זיי ווערט די שוהל זייער גייסטיגער צענטער. עס גייען אוועק עטליכע געציילטע יאָהר, און מען דערפיהלט, אז די שוהל ווערט צו קליין און ענג. ביז מען נעמט טראַכטען פון א פלאַן צו קויפען א גרעסערע, א שענערע שוהל.

דעם 4טען מאַרטש, 1905, איז געקויפט געוואָרען די געביידע אין 771 סאוטה סעקאָנד סטריט, די איצטיגע ניעוושינער שוהל. מען האָט די געביידע רעמאדעלירט, עס איז געמאכט גווואָרען דער חנוכת הבית, און מען האָט די ספרים און ספרי תורות אריינגעטראָגען אין דער ניעוושינער שוהל מיט גרויס פּאַראַד.

א דאנק דעם גרויסען שטראָם פון אימיגראַציע האָט דאָס אידישע לעבען אין פילאדעלפיא זיך זעהר שנעל אנטוויקעלט און מיט דעם אלגעמיינעם וואוקס פון דער אידישער באפעלקערונג איז ממילא אויך געוואקסען די מיטגלידערשאפט אין דער ניעוושינער שוהל.

די שוהל, ווי איהרע מיטגלידער הויבען אָן צו שפּילען א באדייטענדיגע ראָלע אין דעם אידישען געזעלשאפטליכען לעבען אין פילאדעלפיא, ביז עס ברעכט אויס די וועלט מלחמה. די גרויסע פראספעריטי וואָס די וועלט מלחמה האָט געבראַכט מיט זיך האָט אָבער נעהאַט אָן אומגינסטיגע ווירקונג אויף דער ניעוושינער שוהל. מענשען זיינען רייך גווואָרען, און האָבען אנגעהויבען זיך אריסציהען פון דעם דאונטאונער גענגענט, און וועו מען ציהט אונטער דעם סך הכול נאָך דער מלחמה, דערפיהלט מען, אז כאָטש די מענשען זיינען דורך דער מלחמה רייכער גווואָרען איז אָבער די ניעוושינער דוקא גווואָרען אָרימער, אפשר ניט אין פינאנציעלען זינען פון וואָרט, אָבער אָרימער זיכער אין דעם גייסטיגען זינען.

די אמאָליגע תושבים זיינען אפגעפרעמדט גווואָרען, עס האָבען אנגעהויבען פעהלען דער גדיכט באפעלקערטער אידישער נעגענט ארום דער ניעוושינער שוהל.

איידער מיר געהען וויייטער איז כדאי זיך אפצושטעלען און דערמאָנען די נעמען פון א צאָהל מענשען וואָס האָבען גרויסע פּאַרדינסטען פּאַר דער שוהל:

עם מוזען דערמאָנט ווערען די נעמען פון די עקס־פּרעזידענטען, הערי דאראף, הערי דוש. עטליכע, נייטען פעלדמאן, ע"ה, ישראל לעיקין, יעדער איינער פון די דערמאָנטע האָט גלייכטעט צייט, מיה און טאקע געלט.

איינער פון די אקטיווסטע מיטגלידער פון דער ניעזשינער שוהל ביז די לעצטע יאהרען פון זיין לעבען איז געווען יהודה ליב גאלדשטיין, עליו השלום. ער האט ארגאניזירט די חברה משניות און חברה ש"ס און איז אליין געווען דער רבי פון ביידע אגודות. ער איז פאקטיש נעווען דער גייסטיגער פיהרער פון דער שוהל. איז נעווען באליבט און געאכט פון אלע מיטגלידער און אן אינספיראציע סאי פאר די פריהערדינע און סאי פאר די שפעטערדינע באאמטע פון דער שוהל. זיין זוהן, ישראל גאלדשטיין, דער היינטיגער דר. איזראל גאלדשטיין, דער פרעזידענט פון דעם אידישען נאציאנאל פאנד אין אמעריקע, האט אליין באקומען זיין ערשטע אידישע דערציאונג אויף די בענק פון דער ניעזשינער שוהל.

נאך דער וועלט מלחמה טרעט ארײן א קריטישע צייט פאר דער ניעזשינער שוהל. א צאהל אלטע מיטגלידער זיינען שווער אויפ'ן עולם האמת, אנדערע אקטיווע מיטגלידער ווערען דערווייטערט צוליב אין אדער אנאנדער סבה, דער יונגער דור געפינט ניט קיין שום אינטערעס אין דער שוהל, און דער שיקזאל פון דער ניעזשינער שוהל הויבט אן העננען אויף א וואגשאל.

אבער דא איז נעקומען א גליקליכער צופאל, וואס די פיהרערשאפט פון דער שוהל איז איבערגענאנגען אין די הענט פון אן אמעריקאניזירטען יונגענמאן, א איד מיט א ווארימער באציאונג צו אידישע טראדיציעס ,וואס האט אליין ליעב געהאט די שוהל אטמאספערע און דאס האט איהם באוואוינען צו נעמען אן אקטיווען אנטייל און טאקע צו ווערען דער פרעזידענט, אן אמט וואס ער האלט אן נאך עד היום.

אין 1927 ווערט אלס פרעזידענט דערוועהלט יצחק שרייבער*, און עס הויבט זיך ווידער אן א נייע עפאכע פאר דער ניעזשינער שוהל. שרייבער האט זיך געשטעלט אויף דעם שטאנדפונקט, אז די מאדערנע צייט פאדערט אויך א נייעם צוגאנג צו דער שוהל. צום אלעם ערשטען ווערט די שוהל ווידער רעמאדעלירט, אויסגעפארבט פון אינווענדיג און פון דרויסען, די אלטע שוהל קריגט א נייי פנים, די אלטע שוהל ווערט יונג.

אין 1930 ארגאניזירט שרייבער א ליידים אקזילערי, די פרויען ווערען זעהר טעטיג, דער נאנצער דאונסטערז ווערט פארוואנדעלט אין א שיינעם, ליכטיגען אוידיטאריום, און דאן ווערט געלענט דער יסוד פאר די פריטאג־צו נאכטס „סוירוויסעס." אט די איינפיהרונג פארדינט, אז מען זאל זיך איבער איהר אפשטעלען באריכות.

עס איז שוין לאנג פעסטגעשטעלט געוואָרען אז אהן דעם יונגען דור האבען אונזערע שוהלען ניט קיין צוקונפט, און דעריבער איז עס זעהר ווינשענסווערטה צו באמערקען, אז דוקא די ניעזשינער שוהל האט אנגעהויבען צוציהען אונזער יוגענט צו די פריטאג נאכטס סוירוויסעס, און ווערענדיג א צוציאונגס קראפט פאר דער יוגענט איז די שוהל ממילא געוואָרען דער גייסטיגער לעבענס נערוו פאר דער ניעזשינער חברה.

יצחק שרייבער פאראינטערעסירט אין די סוירוויסעס דעם יונגען אמערי־

(* זעה ביאגראפיע: יצחק שרייבער.

קאנער לאיער. דיוויד קראפצאף, און עס הויבט זיך אן א קאפיטאל פון קולטור־רעלע טעטיגקייט. צו די סוירוויסעס ווערען יעדען פרייטאג איינגעלאדען פראמינענטע פערזענליכקייטען פון שטאדט, אלס נעסט־רערנער. וויכטיגע פראבלעמען ווערען דיסקוטירט, און עס ווערען אפגעהאלטען אינטערעסאנטע לעקציעס, מוזיקאליש־דראמאטישע קאנצערטען, און דאס גיט דער אידישער יוגענט א מעגליכקייט זיך צו באקענען מיט דער קולטור און מוזיק. די „פרייטאג צו נאכטסן" זיינען געווארען א שם דבר אין פילאדעלפיא, און עס קומען אפט מענשען אין דער ניעזשינער שוהל אויך פון אנדערע נעגענטען.

די אידישע יוגענט האט דערנאך זיך ארגאניזירט אין א „יאנג פיפעלס קאנגרעגיישאן" וואס איז געווען אקטיוו עטליכע יאהר, און דערנאך איז אויך גרינדעט געווארען דער „מענער קלוב," און א סך פון דער אמאליגער יוגענט איז שוין היינט רייף געוורען און באטייליגט זיך אין די אקטיוויטעטען פון דער שוהל.

כדי צו באפרידיגען די נייסטיגע פאדערונגען פון דער יוגענט וואס קומט דאוונען ווערט איינגעפיהרט, אז סאי שבת, סאי יום טוב, ווערען איינגעלאדען רעדנער וואס דערקלערען אויף ענגליש די היסטארישע באדייטונג פון אידישע ימים טובים, און אזוי איז געלונגען צו דערנעהענטערען דעם יונגען דור צו זיינע עלטערען, צו די אידישע טראדיציעס, ימים טובים און מנהגים.

די פרויען ארגאניזאציע, די ליידים אקזיליערי, שפילט א ווייכטיגע ראלע, און איז אלעמאל א ווייכטיגער פאקטאר אין דעם לעבען און אין די טעטיגקייטען ארום דער שוהל. צווישען די מיטגלידער הערשט א נאהענטער משפחה־גייסט, סאי אין פריידען, און סאי חס ושלום אין ליידען.

דורך דער צייט וואס שריידער איז פרעזידענט פון דער שוהל האט מען אויסגעגיבען איבער פופצען טויזענד דאלאר צו העמאדעלירען און פארשענערען די שוהל, און פארשטייט זיך, אז די ליידים אקזיליערי האט ביינעשטייערט נאר א גרויסען טייל פון דער סומע. ביז איצט איז אויך אפגעצאהלט געווארען דער מארטגיידוש, א סומע פון 7,500 דאלאר. אויך אויף דעם געביט האט די ליידים אקזיליערי זיך אויסגעצייכענט.

די ערשטע פרעזידענטין פון דער ליידים אקזיליערי איז געווען מרס. אנא ראזענטהאל, עה"ש. נאך איהר האט פארנומען דעם פרעזידענטין אמט איהר שנור, מרס. פלארענס ראזענטהאל, עה"ש. מרס. פעני פריעדמאן האט געהאלטען דעם אמט פיער יאהר צייט, און איז נאך היינט אויך זעהר אקטיוו. מרס. פעני פלאמער איז דערוועהלט געווארען סעקרעטארשע פון דער ליידים אקזיליערי ביי דער גרינדונגס פארזאמלונג און זי האלט דעם אמט נאך עד היום.

צוויי פון די עקס פרעזידענטען אין די שפעטערדינג יאהרען: מר. אליהו שמואל קאפלאן, און מר. סאול סטאם, זיינען געווען א קוואל פון אינספיראציע פאר די איצטינע באאמטע פאר זייער ארבייט, סאי ווען זיי זיינען געווען אין אמט און סאי איצט. אלע מיטגלידער פון דער ניעזשינער חברה שעצען די ערנסטע ארבייט פון אזעלכע טיכטיגע טוער.

די איצטינע באאמטע פון דער ניעזשינער שוהל זיינען: יצחק שריידער,

פרעזידענט; אלעקס פלאטניק, וויים פרעזידענט; מארים סייפער, טרעזשורער; סעם קאפלאן, יצחק פינקעל און אהרן ליב ליבטענשטיין, טראסטים.

די ניעזשינער שוהל האט אויך פון דעם ערשטן טאג פון איהר עקזיסטענץ געמומען א ווארימען אנטיל און האט בייגעשטייערט מיט דער בריטער האנט צו צדקה און וואוילטעטיגע אנשטאלטען, פאר ישיבות מעבר לים און אויך פאר די היגע תורה־אנשטאלטען.

די חברה אהבת אחים אנשי ניעזשין קוקען מיט שטאלץ אויף דער רעלי־גיעזער אינסטיטוציע און זיי זיינען גליקליך צו זעהן, אז זייער שוהל פארנעמט איצט א בכבוד'יגען ארט אין דעם געזעלשאפטליכען ,רעליגיעזען, קולטורעלען און פילאנטראפישען לעבען אין פילאדעלפיא.

★

קאנגרעגיישאן כרם ישראל

קאנגרעגיישאן כרם ישראל איז געגרינדעט געווארען אין 1910 (תר"ע), אין יענער צייט די איניציגע ארטאדאקסישע שוהל אין סטראבערי מענשאן. די ערשטע זיבען יאהר איז די שוהל געווען אין א געדונגענער הויז אויף קאלאמביא עוועניו און נאטראנא סטריט. דער נוסח התפלה—ספרד.

צווישען די גרינדער זיינען געווען ר. בנימין דייווידזאן, פינחס טשאברי, ישראל קענער, ליבוש וויזען, מר. ניטעלמאכער, מר. הייבער, א. רייניש, די בריידער סאטינסקי, הערי דראף און גרשון ברית.

אין 1917, ווען די קאנגרעגיישאן האט געהאלטען ביים קויפען אן אייגענעם בנין איז געווען א מיינונגס פארשיידענהייט צווישען די גרינדער און די צוגע־קומענע בעלי בתים, וועגען דעם נוסח התפלה. אייניגע האבען געוואלט ענדערען אויף נוסח אשכנז, האבען זיי זיך אפגעטיילט און האבען דאן געגרינדעט די בני ישורון קאנגרעגיישאן. אבער די מייסטע גרינדער און אסך צוגעקומענע האבען ניט געוואלט בייטען זייער נוסח התפלה, האבען זיי נעקויפט די איצטיגע גרויסע, פרעכטיגע כרם ישראל שוהל, אויף 32סטע און מארס סטריט, און האבען זי איבערגעבויעט פאסיג פאר אן עכט ארטאדאקסישע מקום קדוש.

די שוהל פארמאגט א שיינע גאלעריי פאר אן עזרת נשים, א בית המדרש צום דאוונען און לערנען אינדערוואכען ערב ובוקר, א ביבליאטעק פון פוסקים ראשונים און אחרונים, און חכמות ישראל. יעדען טאג ווערט געדאוונט 6 מניינים, און שבתים און ימים טובים געפינט מען דארט הונדערטער מתפללים.

מיט דעם אנקומען פון הרב אפרים אליעזר הכהן יאלעם אלם מרא דאתרא פון דער שוהל און געגענט, האט כרם ישראל אויפגעלעבט און זיך אנטוויקעלט צו א הויכער שטופע, און ווערט פאררעכענט פאר איינע פון די אנגעזעהענסטע שולען אין לאנד. די שוהל איז א צענטער פון דרשות, הלכה און חכמות ישראל און פון ווייטע געגענטען קומען צוהערער צו די לעקטשורס פון זייער רב.

די שוהל פֿארמאַגט א חברה משניות און ש"ס. פֿאר דער צייט פֿון הרב יאָלעס האָט די חברה שוין דורכגעפֿערענט אכט מאָל ששה סדרי משנה און דריי מאָל גאַנץ ש"ס. אויסער דעם געפינען זיך אויך איינצעלנע לומדים וואָס לערנען שיעורים בעיון אונטער דער השגָּחה פון זייער רב.

די פֿארשטאַרבענע פֿרעזידענטען זיינען געווען: דייווידזאָן, טשאברוי, קענער און לעוונדי. צווישען די לעבעדיגע פֿרעזידענטען געפינען זיך מר. יוסף קאטץ, לואיס מאנדעל, פּילִיפּ מעצגער, הערי סטיניג און מר. אלִיעזר גורשען.

די כּרם ישראל בעלי בתים באַנעגענט מען אין כּמעט אלע שטאַטישע אונטערנעמונגען נאציאָנאלע, געזעלשאַפֿטליכע און רעליגיעזע. זיי זיינען דורכגעדרינגען מיט ציוניסטישע און מזרח'יסטישע אידעאלען. עס איז אויך דאָ אַרום דער שוהל א גרופּע צעירי אגודת ישראל און יאָנג איזראעל.

די שוהל האָט אויך אַן אייגענע חברה קדישא, שומרי שבת, א חברה גמילת חסדים, וועמענס גרינדער זיינען מר. לואיס מאניאַוו און הימאַן ליס.

די לידים אקזילערי פֿארנעמט א בכבודיגן אָרט אין די טעטיגקייטען פֿון כּרם ישראל שוהל. איהר הויפּט אויפגאבע איז צו שאַפֿען גענוג געלט אויסצוליזען דעם גרויסען מאָרטגיידזש פון שוהל.

די כּרם ישראל שוהל האָט צעהן יאָהר געהאַט איהר אייגענע תלמוד תורה. אין 1925, וועו עס איז געווארען א באוועגונג פון בעלי בתים מיט הרב יאָלעס בראש צו שאַפֿען א ישיבה אין סטראַבערי-מענשאַן, אין די תלמוד תורה איבערגענגען צו דער ישיבת אהל משה ותלמוד תורה דסטראַבערי מענשאַן.

לעצטען יאָהר, (5"ג בעומר, 1941) האָט די כּרם ישראל שוהל דערלאַנגט א כתב רבנות צו הרב יאָלעס פֿאר זיין גאַנצען לעבען.

אלע רבנים פון שטאָדט, מיט הרב לעווינטהאל בראש, האָבען אנטייל גענומען אין דער שמחה התורה וואָס איז א זעלטענהייט ביי ארטאָדאָקסישע אידען צי גיבען אזא אויסצייכנונג צו א רב אין אמעריקא.

★

קאנגרעגיישאַן בני-ישורון

דעם 18טען סעפּטעמבער, 1915, האָבען א גרופּע בעלי בתים זיך פֿארזאַמעלט צו דיסקוטירען די פֿראַגע וועגען גרינדען א מאָדערנע שוהל אין סטראַבערי מענשאַן. צווישען די גרינדער זיינען געווען: אלֵי גיטעלמאַכער, מאַקס מארקאָוויטץ, דייווד מארקאָוויטץ, מאיר ליכטענשטיין, סעמועל סיגעל, אייזיק סאקאלאף, מ. ברייער, מ. מיטעלמאַן, עלִיעזר אסטראף, י. פיינבערג, ס. ה. קארמעל, און דזשאַזעף פּישער.

צו דער קומענדער זיצונג זיינען אויך צוגעקומען איזאדאר פֿערלבערג, מאָריס העיבער, בענדזשאמין דושאפּע, דשושייקאָב ס. רייניש, הערי דאראף, ווילִיאם מ. לואיס, ס. בוקסבאום, ב. ה. בוקסבאום, גוסטאוו קלויזנער, מארים גליקמאן, סיימאן העגדלער, און הערי מילגער.

אלס רעזולטאט פון די פארזאמלונגען איז שפעטער נעגרינדעט געווארען די שוהל אויף דער 31טער און דיימאנד סטריטס. די ערשטע באאמטע זיינען געווען: מאקס מארקאוויטש, פרעזידענט; איזאדאר פערלבערג, וויים פרעזידענט; הערי מיטעלמאן, טרעזשורער; סעמועל סיגעל, רעקארדינג סעקרעטאר; ב. ה. בוקס־באום, פינאנץ סעקרעטאר, און מארים העיבער, טשערמאן פון דער באָרד.

דער ערשטער ראבאי פון בני ישורון איז געווען הערי ס. דאוידאוויטש, און אין דער קאנגרעגיישאן האט מען געדאוועט אן ערך פון 10 יאהר. דורך די אלע יאהרען האט די בני ישורון אנגעהויבען שפילען א ראלע אין דעם אידישען געזעלשאפטליכען לעבען, אבער דער אלגעמיינער וואוקס פון דער אידישער באפעלקערונג אין סטראבערי מענשאן האט נעפאדערט או בני ישורון זאל פארגרעסערט ווערען כדי איהר קולטורעלע און אנדערע טעטיגקייטען זאלען זיך קענען אויס־ברייטערען.

אונטער דער גייסטיגער פיהרערשאפט פון ראבאי אייבערהעם א. גיומאן, און דורך די באמיהונגען פון אייבערהעם מ. עליס, פרעזידענט פון דער קאנגרע־גיישאן, און מרס. דושעני ה. מילער־פיינגן, פרעזידענט פון דער סיסטערהוד, איז צושטאנד נעקומען דער פלאן פאר דער נייער, איצטיגער שוהל און קאמיוניטי צענטער אויף דער 33טער און דיימאנד סטריטס, אנטקענען פעירמאונט פארק, אין 1925.

זינט ראבאי גיומאן איז אוועקגענאנגען אין מקוה ישראל, זיינען די גייס־טיגע פיהרער נעווען ראבאי מאקס דראב און דושאזעף זייטלין. פאר די לעצטע צעהן יאהר איז דער גייסטיגער פיהרער ראבאי סאלאמאן מ. ברזל, וואס איז פריער געווען ראבאי אין פארטסמוטה, ווירדזשיניא.

קאנגרעגיישאן בני ישורון האט איצט בעסערע צייטען צו פארדאנקען די פעהינקייטען פון אזעלבע פערזאנען ווי הערי און סעם דראָף, מר. און מרס. נייטען פיינגן, מעקס פיינגאלד, הארולד גאלדמאן, סאל סאטינסקי, משה האלפערין, הערמאן ראלינג, לואיס בלומבערג, דר. הערמאן בראון, מר. טשערניקאוו און א צאהל אנדערע.

די באאמטע היינטיגען יאהר זיינען: הערי דראָף און ניסן פייגין, עהרען־פרעזידענטען, סעם דראָף, פרעזידענט; סאול סאטינסקי, און מאיר ליכטענשטיין, וויים פרעזידענטען; מרס. דושעני ה. מילער־פיינגן, טרעזשורער, און דוש. לואיס בלומבערג, סעקרעטאר. טשערמאן פון דער באָרד איז הערולד ס. גאלדמאן.

די סיסטערהוד פון בני ישורון שפילט א וויכטיגע ראלע ארום דער קאנ־גרעגיישאן, פון איין זייט שאפענדיג מיטלען דורך זייערע אונטערגעהמונגען, און אויך דורך דערמוטיגען די קינדער פאר די סוירוויסעס יעדען שבת און יום טוב.

די סיסטערהוד פארמאגט אויך א כאיינג סוירקעל, וואס קומט זיך צוזאמען יעדען מאנטאג נאכמיטאג. דער סוירקעל איז אונטער דער אויפזיכט פון מרס. הארע גאלדסטיין. די גארמענטס פון דעם סוירקעל נעהען פאר דער הדסה צו פארטיילען צוויישען ארימע קינדער אין ארץ ישראל.

מרס. דושעני ה. מילער־פיינגן איז די פרעזידענטין פון דער סיסטערהוד פאר די לעצטע צעהן יאהר.

אין דער בני ישרון שוהל לערענט מען טענליך א דף יומי, ווי אויך משניות. די חברה משניות איז געגרינדעט געוואָרען פון הרב ברזל אין אנדענק פון דער צדקנית און נדיבת לב לאה בת ר' משה דניאל גולדנער.

בני ישורון פארמאָגט אויך א יוגענד קאונסיל, וואָס גיט זיך אָפ מיט די אנגעלעגנהייטען פון דער יוגענט. דער קאונסיל פיהרט דורך דיסקוסיעס און לעקציעס און יעדער איינער אין עלטער פון 21, קען זיך אָנשליסען און באטיליגען אין דער ארבייט. אפרים גאָלדמאן, איז דער פרעזידענט. די גרופּע האָלט איהרע זיצונגען יעדען דינסטאג אויפדערנאכט.

פון דער צייט וואָס הרב שלמה ברזל איז אָנגעקומען אין דער בני ישרון שוהל זענען נאָך צוויי אָרגאניזאציעס צוגעקומען אין דער שוהל:

א ליטעראריש גרופּע פון יונגע פרויען און א מענס קלאָב וועלכע גיבען זיך אָפ מיט ליטעראריש, וויסענשאפטליכע פראבלעמען און אויך מיט די עקאָנאָמישע פראָגען פון שוהל. די אָפיסערס פון דער יונגער פרויען אָרגאניזאציע זענען:

עהרען פרעזידענטען, ענן סאבאטניק, מעי בלעט, און פלארענס פישער; פרעזידענט, דאראטי מינק, און וויים פרעזידענט, בעסי קריימער. די אָפיסערס פון מענס קלאָב זענען עהרען פרעזידענט, דר. הערמאן בראון; פרעזידענט, סעם סילווער, און וויים פרעזידענטס, אפרים גאָלדמאן און סאל בארג.

אונטער דער גייסטיגער פיהרערשאפט פון הרב ברזל און דורך די באמיהונגען פון די יעצטיגע בעאמטע איז בני ישרון באפריים געוואָרען פון אָלע חובות. די שוהל איז יעצט פריי פון דעם שוועבען מארטגעדזש וואָס האָט געדריקט די שוהל.

די שוהל בעאמטע וועלען זיך פון יעצט אָן ווידמענען צו דער פארגרעסערונג פון דער תלמוד תורה פון דער בני ישרון שוהל, וואו עטליכע הונדערט קינדער קריגען טענליך א רעליגיעז-טראדיציאָנאלע אידישע דערציהונג.

*

חברה בני ראובן אנשי ספרד

די חברה בני ראובן אנשי ספרד, איז געגרינדעט געוואָרען פון דעם גאָטזעליגען ר' ראובן ב"ר פישעל הכהן קאנעווסקי, ז"ל אין תרמ"ג 1883, אין 730 פעסיאָנק עוועניו.

א חשוב'ער איד פון דער אלטער היים פון „שוואַרץ-טומאה," קיעווער גוב., רוסלאַנד, האָט דער אלטער ר' ראובן מיטגעבראכט מיט זיך די אידישע מדה פון רחמנות און צדקה מיט דער פולער האנט. יעדען דאנערשטאג און פרייטאג, זומער און ווינטער, אין היץ און אין קעלט האָט מען דעם אלטען ראובן ז"ל געזעהען מיט א זאק אויף די פלייצעס געהען צו לאַנדסלייט און באקאנטע צוזאמענזאמלען ברויט און שפייז פאר ארימע און נויטבאדערפטיגע אויף שבת.

ר' ראובן ז"ל, דער גרינדער, און דער ערשטער פרעזידענט פון דער חברה בני ראובן, האָט אויך מיטגעבראכט מיט זיך פון דער אלטער היים א פארמעגען: א ספר תורה, וועלכע ער האָט זיין גאנצען לעבען געהאלטען ווי א טייערען אוצר.

ביז די חברה האָט זיך אָרגאניזירט, האָט ר' ראובן ז"ל געהאַט מנין ביי זיך אין דער היים, נאָכהער פלעגט מען דאוונען אין 240 מאנרא סטריט, דאן איז געקויפט געוואָרען די ערשטע שוהל אין 620 מיניסטער סטריט (היינט עדיסאן סטריט), און אין תרמ"ח, 1888, האָט די חברה ארויסגענומען דעם טשארטער וועלכער האָט גוטגעהייסען א קאנגרעניישאן.

פאָלגענדע זיינען געווען די טשארטער מעמבערס: ראובן קאנעווסקי, פרעזידענט; ישראל מאיר דודקין, וויים פרעזידענט; שאול וואקס, סעקרעטאר; לייזער באַרדיטשעווסקי, טרעזשוערער. באַרד אף דירעקטאָרס: בערעל זייטשיק, ס. טאָלטשינסקי, מ. בראנשטיין, מאיר בערענשטיין, הענרי בערענשטיין, ל. פורמאן, חיים בראָנאָווסקי, יצחק שמעון פובליקער, דוד אלימלך עלליס, ברוך סטאלבערג, מרדכי דודקין, מאקס עהרליך, יעקב ווייניריך, זיידעל שטיינבערג, אהרן פרענק, ניסן גראדעצקי, מאיר גראדעצקי, משה צבי טשארנע, משה שווארץ, שלמה דוב פעלדמאן - שוחט - בערעל טאלטשינסקי, טוביו ראסאבראָוו, יעקב סורקעס, מענדעל מעדאוואי — אלע שוין ע"ה.

און די צו לאנגע יאָהרען פון די אלטע טהעטיגע מעמבערס און געווען געווענע בעאמטע זענען: משה בערענשטיין, בערעל זייטשיק, אלחנן בראָן, שלמה ראָזענטהאל, זלמן יצחק סקווארסקי, אברהם דייטש, בנימין וויים און מייק בערענשטיין.

אין ט"ז טבת תר"נז מיט 8 יאָהר שפעטער אין 1896 איז ר' ראובן נפטר געוואָרען, ת'נ'צ'ב'ה.

פון מיניסטער סטריט האָט די חברה בני ראובן געמופט אין דער 6טער און קארפענטער סטס., און נאָך די אלע מסעות—מופענויש—איז געקויפט געוואָרען א לאָט אויף 21-615 ס. 6טע סטריט, אויף וועלכען עס איז אין תרם"ד, 1904, אויסגעבויט געוואָרען די יעצטיגע בני ראובן שוהל, וועלכע האָט געקאָסט 50 טויזענד דאלאר און איז יעצט פריי פון מאָרטגיידזשעס, וואו די חברה האָט איהר „בית המקדש מועט" זייט די לעצטע 34 יאָהר, דאָס זענען געווען בליהונגע יאָהרען, די רייכסטע און פראמינענסטע בעלי בתים פון שטאט האָבען בעלאנגט צו די בני ראובן.

דער יסוד, דער פונדאמענט אויף וועלכען די חברה בני ראובן איז געבויט און האָט יאָהרען לאנג, ביז היינטיגען טאג געדיענט אלס איינע פון די מעסטיגסטע זיילען פון פילאדעלפיער ארטאָדאקסישען אידענטום. דאָס היימישע, פריינדליכע לעבען, וואָס די מיטגלידער פון דער משפחה ראובן האָבען צווישען זיך געפיהרט איז געווען האַרציג און אונבאגרענעצט—אזוי ווי ברידער און שוועסטער פון אייגענע פאָטער און מוטער, אזוי איז געווען דאָס לעבען צווישען די מיטגלידער ביז היינטיגען טאג. מען איז געוואָנען אויף שמחות איינער צום צווייטען, געהאָלפען אין א נויט אויף א שטילען ברידערליכען אופן.

די בני ראובן האָבען אלע מאל געענטפערט אויף דעם „אפיעל" פאר שטיצע פאר די לאקאלע, ווי אויך פאר די נאציאָנאלע אינסטיטוציעס ביז היינטיגען טאג. דאָס איז די טראדיציע וואָס די בני ראובן משפחה האָבען מיטגעבראכט מיט זיך פון דער אלטער היים, זיי האָבען דאָס אויך פראקטיצירט פאר דער לאנגער

צייט פון זייער עקזיסטענץ, און די גוטע מדות און דערהאבענע טראדיציעס וועלכע פינקטלעך אפגעהיט פון די היינטיגע אדמיניסטראטארען.

זונטאג אוועגט, פ' שמיני ח"י אדר שני, תרצ"ח, 20טען מארטש, איז געפיערט געווארען א 50-יאהריגער יובל אין מאדושעסטיק האטעל, צוזאמען מיט א מיטגלידערשאפט פון 3 דורות. דער טשערמאן פון יובילעאום איז געווען שמואל פערלאף.

די בעאמטע אין בני ראובן זיינען איצט: הרב דוב אריה הכהן לעווינטהאל, עהרען־מיטגליד; מענדל פיין, פרעזידענט; דוד ווינגאן, וויים פרעזידענט; ה. גראס, רעקארדינג סעקרעטאר; חנן באראן, פינאנץ סעקרעטאר; היימאן גארבער, פינאנץ טרעזשורער; מארים נאבל, ענדאומענט טרעזשורער.

די גבאים זיינען חנן באראן און כיימאן בוירד; די בארד אוו דירעקטארען זיינען וויליאם וואלאשין, טשערמאן; חנן באראן, אייב בערנשטיין, א. דויטש, ס. ב. פערלאף, איזידאר קלינגהאפער, מאורים גודים, ה. גארבער, ס. בוירד, ס. ראזענטהאל, ו. פיין, דוד ווינגאן, און מ. נאבל.

די געווועזענע פרעזידענטען זיינען וויליאם וואלאשין, מייק בערנשטיין, סעמועל ב. פערלאף, און איזידאר קלינגהאפער.

טראסטיעס: א. דויטש און וויליאם וואלאשין. שמש, משה'לע גלאטשטיין.

★

הר ציון טעמפל, ווינפילד

די ווינפילדער אידישע געמיינדע, כאטש איינע פון די גרעסטע און אנגעזעהענסטע אין פילאדעלפיא, איז איינע פון די אינגסטע, און ווי די פראטאקאלען וויייזן, איז דזשויקאב בראדסקי, א פראמינענטער היגער תושב, געווען דער ערשטער וואס האט מיט זיין פאמיליע זיך אריבערגעצויגען קיין ווינפילד, מיט 22 יאהר צוריק.

אנדערע אידישע פאמיליעס האבען נאכגעטאן דעם ביישפיל, און אזוי ווי בראדסקי האט אלעמען געקענט נאהענט, און ווען עס איז געקומען ימים נוראים, האבען זיי אלע געדארפט געהן דאוונען אין דער 40טער און דזשיראדד עוועניו, האבען זיי זיך צוערדט, און אנגעהויבען פלאנעווען צו גרינדען א שוהל אין ווינפילד לויט זייער גייסט.

אין הערבסט 1922 האט דזשויקאב בראדסקי פאררופען א זיצונג ביי זיך אין הויז, און זיי האבען געגרינדעט די הר ציון קאנגרעגיישאן. הערי קאהען איז אויסגעקליבען געווארען אלס דער פאסיגסטער פרעזידענט, און זיין לאיאלי־טעט צו דעם טעמפל פאר די לעצטע אכצען יאהר האט באוויזען, אז די גרינדער האבען ניט געמאכט קיין טעות.

דער פארשטארבענער ריכטער וויליאם מ. לואיס, א פערזענליכער פריינט פון די מיסטע גרינדער, האט אדרעסירט די פארזאמלטע, און אויפן ארט

איז צונעזאָגט נעוואָרען א פּאָנד פון דרייסיג טויזענד דאלאר צו קענען אָנהויבען בויען א טעמפּל.

דעם 17טען סעפּטעמבער, 1923, איז באוויליגט נעוואָרען דער טשארטער פּאר הר ציון טעמפּל.

די ערשטע באאמטע זיינען געווען הערי קאָהען, פּרעזידענט; דייוויד וועבער, וויים פּרעזידענט; קעין עליס, 2טער וויים פּרעזידענט; הערי פּאבליקער, טרעזשורער; לאיער אייבערהעם א. לעווינטהאל, סעקרעטאר, און פּאול מ. ווינטראָב, פינאנץ סעקרעטאר. די מיטגלידער אויפן טשארטער זיינען באשטאנען פון הערי פּאבליקער, דושייקאָב ה. בראדסקי, פילים פּאבליקער, בערנארד ה. בראדסקי, הימאן בראדסקי, הערי קאָהען, קעין עליס, אייבערהעם א. לעווינטהאל, דייוויד וועבער, ווילים פּארטנער, ווילים גאָלדסטיין, לואים דוש. פּאקס, מאקס פּאטאש, לואים זעף, מאקס מאסקאוויטץ, סעמועל א. סאוויטץ, מיקעל סטיפּעל, טשארלס טאומאן, טשארלס מ. ראָפּאפּארט, אירען גאָלדבערג, ראבערט זעף, עלאיעס ווילף, בערנארד מאסקאוויטץ, איזידאר רודאלף, הערי גיומאן און הערי וואולף. הערי קאָהען אין אויטאריזירט נעוואָרען אויסצוקלייבען דאָם פּאסיגסטע אָרט פּאר א טעמפּל און אויך אָנצושטעלען ארכיטעקטאָרען.

דער באדען אויף וועלכען דאָם טעמפּל נעפּינט זיך, אין האָרץ פון ווינפילד, איז ביינעשטייערט נעוואָרען פון הערי און פילים פּאבליקער. אין מארטש, 1924, איז אויפּנעראָבען נעוואָרען דער באדען, און דעם 15טען אויגוסט איז פּארטיג נעוואָרען דאָם טעמפּל וואָם האָט מיט זיך פּארנעשטעלט א פּארמעגען פון 175 טויזענד דאלאר. עס איז אָבער נעבליבען א גרויסער מארטניידזש.

די ערשטע סוירוויסעס זיינען נעהאלטען נעוואָרען אין די ימים נוראים, סעפּטעמבער, 1924, ראבאי טשארלס סידני האָט פּארנומען דעם פּולפּיט, אָבער קיין פּערמאנענטען גייסטיגען פיהרער האָט הר ציון נאָך ניט פּארמאָגט.

א רעליגיעזע קאָמיטע אונטער דער אויפזיכט פון דייוויד וועבער, האָט אָנגעפיהרט מיט די סוירוויסעס, און האָט אין דער זעלבער צייט נעזוכט א פּאסיגען גייסטיגען פיהרער.

ערשט אין שבועות, 1925, איז ראבאי סיימאָן גרינבערג, דער איצטיגער גייסטיגער פיהרער, נאָך זיין צוריקקומען פון ארץ ישראל, ווען ער האָט פּארבראכט א יאָהר צייט, איינגעלאדען נעוואָרען אהער, און עס איז אים איבערגענעבען נעוואָרען די פיהרערשאפט.

ראבאי גרינבערג האָט איבערגענומען זיינע פליכטען דעם 15טען אויגוסט, 1925, און נאָוועמבער דעם 22טען איז ער אָפיציעל אינסטאָלירט נעוואָרען. עס זיינען געהאלטען נעוואָרען רעדעס פון דר. סיירום אדלער, עה"ש, ראבאי סעמועל פרעדמאן, עה"ש; ריכטער ווילים מ. לואים, ז"ל, און די ראבאים מארטין דוש. קאָהען, מעקס ד. קליין, ס. דושאשוא קאָהען, און דר. אייבערהעם א. גיומאן.

הר ציון איז שטאָלץ אויף דעם פּאקט, וואָם זינט דאָם טעמפּל האָט זיך נעעפענט, דאָווענט מען אינדערפריה און אויפדערנאכט טעגליך, פון שבתים

און ימים־טובים איז אפגערעדט. קאנטאר אהרן סטיינבערג, געפינט זיך מיט דעם טעמפּל זינט 1934, פיהרט אן מיט א כאר פון אכט שטימען, אונטער דער רעזשי פון עריק מאנדעל.

ראבאי גרינבערג האט ניט פארלוירען קיין צייט, און ער האט אינגיכען קאארדינירט אלע אקטיוויטעטען אין טעמפּל. די סיסטערהוד, די העברעאישע שולע, די הדסה, האבען געהאט זייערע זיצונגען אין דעם בייסמענט אוידיטאריום, נאר עס האט זיך שנעל ארויסגעוויזען, אז דאס טעמפּל איז צו קליין פאר אלע אקטיוויטעטען. עס איז דעריבער באשלאסען געווארען אפצוקויפען דעם באדען דערבי, צוואמען מיט דער הויז וואס איז געשטאנען אין דזשארדזשעס לעין, און דער באדען מיט דער הויז איז געקויפט געווארען פאר א סומע פון 40 טויזענד דאלאר.

די הויז איז פארוואנדעלט געווארען אין א שולע, די צאהל קינדער האבען זיך פארגרעסערט, און די צימערען אין דעם בייסמענט אוידיטאריום זיינען געווארען צו קליין, פאר קלאס צימערען פון דער שולע.

דעם 27טען נאוועמבער, האט הערי פאבליקער אנגענאטען צו באצאהלען אלע אקטען פאר איבערבויען און אויסשטאטען די געביידע, כדי זי זאל באנוצט ווערען פאר א סקוהל. דאס אלעס האט פאבליקער מנדב געווען אין אנדיינק פון זיין מוטער לאה, עליה השלום.

יאנואר, 1928, איז די זאך באקאנט געווארען אפיציעל, און זונטאג, דעם 5טען פעברואר, איז פארגעקומען דער חנוכת הבית פון דער איבערגעבויעטער סקוהל. חוץ דער סקוהל געפינט זיך אין דער געביידע אויך די ביבליאטעק, די סטאק רום, און ראבאי גרינבערג'ס „סטאדי." דאס איז מענליך געווארען דורך דער בריטטוויליגקייט פון מארים ל. מילער.

אויך דער לאט לעבען דעם טעמפּל איז ניט לאנג געבליבען שטאהן לייזיג. אין דעם זומער פון 1926, ווען די דערבייאינע קירכע האט געזאלט בויען א נייע געביידע, האט דאל טעמפּל אפגעקויפט ביי דער קירכע א הילצערנע געביידע, וואס איז אריבערגעפיהרט געווארען אויף דעם לייזיגען לאט, און די דאזיגע געביידע איז פאר א משך פון 14 יאהר צייט געווען באקאנט אלס דער „אנעקס" פון הר ציון טעמפּל.

אין דער געביידע האט מען געדאוועט אינדערוואכען און אויך ימים נוראים האט מען אהין אריינגעבראכט דעם עולם וואס האט ניט געקענט מעהר קריגען קיין פלעצער אין דעם נרויסען טעמפּל, וואס איז געווען איבערפילט.

דארטען זיינען אויך געווען 2 קלאס צימערען און א פארזאמלונגס פלאץ פאר די באי סקאוטס און אנדערע קינדער קלובען.

דורך דער צייט וואס הר ציון טעמפּל האט געהאלטען זיך אין אויסבריטערען, איז ניט נעווען קיין צייט צו טראכטען וועגען די חובות פון א מארטגיידזש אויף איבער 100 טויזענד דאלאר.

אין פריהלינג פון 1930, באלד נאך פסח, האבען די דירעקטארען אויפגענומען די פראגע און יענע פארזאמלונג וועט פארבליבען היסטאריש אין דעם

זכרון בון א גרופע פון צוועלף מענשען. עס איז ביי דעם מיטינג צוגעזאגט געווארען די סומע פון 82 טויזענד דאלאר, און אויך האט די זעלבע גרופע זיך אונטערגענומען צו שאפען מעהר געלט כדי צו קענען אויסקויפען דעם מארטניידזש. פילים פאבליקער איז געווארען טרעזשורער פאר דעם פאנד, און די אונטערנעמונג איז געווען אזא ריזיגער דערפאלג, אז עס איז געשאפען געווארען א סומע פון 103,000 דאלאר, און דעם 18טען מאי, 1930, איז געפייערט געווארען דער יום טוב, מיט א „וויקטארי דינער," ביי וועלכען דער מארטניידזש איז פארברענט געווארען. ביי דעם דינער איז אויך געשאפען געווארען אן עקסטרא סומע פון צוועלף טויזענד דאלאר, אפצוצאהלען דעם 2טען מארטגיידזש, אויף דער סקוהל געבויעט.

די איצטיגע באאמטע און דירעקטארען זיינען: הערי קאהען, פרעזידענט, דייוויד וועבער, וויים־פרעזידענט; ב. ל. דושייקאבס און דייוויד וו. אייזמאן, רעקארדינג סעקרעטארען: הערי שניידער, פינאנץ סעקרעטאר; הערי פאבליקער, טרעזשורער; דוש. אקסעלראד, היימאן באמזע, דושייקאב בראדסקי, מרס. הערי ק. קאהען, ס. עדעלסטיין, דוש עמענועל, דושארדוש פרידלאנד, מארים גוירסאן, דושארדוש קאהן, ה. לעווער, ס. וו. לעוויטים, א. ליכטענסטיין, מ. ל. מילער, וויליאם פארטנער, עמענועל ראזענפעלד, ס. רובינסאן, מ. רודאפקער, דושארדוש סאל, דייוויד שולטץ, אדאלף וואקס, הערי וואלף, סאל זייאן, וויליאם זוקערמאן, דושאזעף קאהן, א. מ. קראסנאף, מעקס לעווינסאן, און פילים פאבליקער, מיטגלידער פון דער באָרד.

★

טעמפעל מענ׳ס קלוב

הר ציון טעמפל איז באזונדערס שטאלץ אויף זיין טעמפל מענ׳ס קלוב, פון וועלכען סעמועל וועקסלער לעוויטעס איז איצט דער פרעזידענט.

די אנדערע באאמטע זיינען: דייוויד נאלדענבערג, טרעזשורער; י. וואכט וויים פרעזידענט, און מארטין קאהן, סעקרעטאר.

דער הר ציון מענער קלוב איז באזונדערס זעהר אינטערעסאנט שוין דערפאר, וויל דער מענ׳ס קלוב האט עטאבלירט אן אינטערעסאנטע ביבליאטעק וואס באדינט אן ערך פון 15 הונדערט דערוואקסענע מענער און פרויען, חוץ קינדער.

די ביבליאטעק באדינט די ווינפילדער אידישע באפעלקערונג און באפרידיגט זייערע קולטטורעלע פאדערונגען.

איהר געפינט אין דער ביבליאטעק ניט נאר ביכער פון אידישען ווערטה, נאר אויך פון אלגעמיינעם יוניווערסאלען וויסען.

דער טעמפל מענ׳ס קלוב האט אויך עטאבלירט אן „עדולט עדיוקיישאן ביורא" וואס ניט זיך די מיה צו בילדען אידישע עלטערען, אזוי, אז זיי זאלען קענען

זיך בעסער פארשטענדיגען מיט זייערע אייגענע קינדער, וואס זיינען מעהר אמעריקאניזירט ווי זייערע עלטערען זיינען.

דער טשערמאן פון דער אפטיילונג איז מר. דושאזעף גארסאן.

די ביבליאטעק האט אויף איהרע רעפֿארדם א צאהל פון 250 סטודענטען וואס באנוצען זיך מיט די פֿריוועליגיעס פון דער ביבליאטעק און פון דער עדולט עדיוקיישאן ביורא.

★

הר ציון סיסטערהוד

זונטאג, דעם 18טען מאי, 1924, האבען אכצען פרויען זיך פארזאמלט ביי מרס. טשארלס סטאומאן אין הויז, (היינט שוין אויף דער אמת'ער וועלט), און האבען ארגאניזירט די סיסטערהוד. די ערשטע פרעזידענטין איז געווען מרס. דוש. סאלטמאן. די סיסטערהוד האט זיך באלד ארויסגעוויזען פאר א שטארקער זייל פאר'ן טעמפל.

זינט דאן זיינען זהר פיל זאבען אויפגעטאן געוואָרען דורך דער סיסטערהוד. דער קריין פארזאמלט זיך צוויי מאל א חודש. א גרויסע צאהל יונגע פרויען זיינען אריינגעצויגען געוואָרען אין דער ארבייט. די ערשטע דריי יאהר איז די סיסטערהוד געווען אונטער דער פיהרערשאפט פון מרס. אוירווין סאטינסקי. די איצטיגע פרעזידענטין איז מרס. נייטען דוש. שניידער. די אנדערע באאמטע זיינען: מרס. דייוויד לאנדי, וויים־פרעזידענטין, מרס. פילים סיגעל קאָרעספאָנדינג סעקרעטאר, מרס. מארטאן ווינסטיין, רעקאָרדינג סעקרעטאר און מרס. נעטשאר, טרעזש.

★

קאנגרעגיישאן בני יהושע, ווינפילד

5343 וועסט בוירקס סטריט. געגרינדעט געוואָרען 23 טאג אין אדר, תרצ"א, 1931. די גרינדער זיינען געווען אברהם ליבערמאן, ש. גאלדעם, מאקס לאנדוי, ראבאי סיימאן גרינבערג, דוש. לאנדוי, איציק אהרן קראשקאף, חיים גאלדשטיין, לואים טובין און פינחס קעסלער.

די ערשטע באאמטע זיינען געווען מעקס לאנדוי, פרעזידענט, אברהם ליבערמאן, וויים פרעזידענט, און די דירעקטאָרען: איזידאר טובין, נייטען ניומאן, רעווערענד ניסן איגנאטינסקי, און יעקב ענגערט, ז"ל.

די ווינפילדער אידען האבען געשטרעבט צו שאפען אן אָרטאָדאָקסישע שוהל ווי זיי זיינען געווואוינט פון דער היים. בני יהושע פילט אוים די פונקציע אין ווינפילד. הרב דוב אריה הכהן לעווינטהאל האט גענוצט אסך איינפלוס צו שאפען אן אָרטאָדאָקסישע שוהל אין ווינפילד.

אין שוהל ווערט געדאוועט יעדען אינדערפריה צוויי מניינים. מען דאוועט

אויך טענליך מנחה ומעריב. א גאנצע וואך פיהרט הרב נאוואסעלער אן מיט לימודים אין חומש, משניות און עין יעקב. יעדען מיטוואך זאגט דער רב א שיעור אין נמרא מיט תוספות.

די באאמטע היינטיגעס יאהר זיינען אברהם ליבערמאן, פרעזידענט; יצחק מייזעל, וויס פרעזידענט; דוד אווערבאך, טרעזשורער; סעמועל קאפלאן, טשערמאן פון דער בארד; לואיס טובין און מארים קאופמאן, טשערלייטע פאר אונטערמונגען, לואיס שרייבער, טשערמאן פון בארד אוו עדיוקיישאן, אלימלך מרדכי שרייבער, סידני סינעל, הערמאן סינעל און דייוויד פארס זיינען די בארד אוו דירעקטארען.

די תלמוד תורה וועלט אויסגעהאלטען איננאנצען פריי, און הרב נאוואסעלער פיהרט אויך אן מיט א קלאס אין תלמוד פאר פראפעסיאנעלע און סטודענטען.

די בני יהושע קאנגרעגיישאן איז באצירט מיט 2 פרעכטיגע לוחות, א ביישטיירונג פון דוד און חייקע אווערבאך צום אנדינק פון מרם. אווערבאך'ס פאטער, צבי דוד בלובאנד, ז"ל, א נעוועזענער גבאי שני אין בני יהושע קאנגרעגיישאן.

הרב נאוואסעלער האט ביז איצט מדריך נעווען א גרויסע צאהל תלמידים, וואס א דאנק זיין השפעה זיינען זיי פארבליבען איבערגעבענע אידען. צוויישען זיי נעפינען זיך א צאהל יונגע לאיערס און נעשעפטסלייט.

★

טעמפעל דזשודעא

טעמפעל דזשודעא איז ארגאניזירט נעווארען דעם 19טען סעפטעמבער, 1930, און איז נעווארען באוואוסט אלס דאס רעפארם טעמפעל פון אוק לעין.

די ערשטע צייט האט די קאנגרעגיישאן זיך פארזאמעלט אין 1311 68טע עוועניו. א פאר חדשים שפעטער האבען זיי נעצוינען אין 6829 אלד יארק ראוד, און דארטען איז די קאנגרעגיישאן פארבליבען עטליכע יאהר. דער ערשטער ראבאי וואס האט נעווידמעט זיין גאנצע צייט דעם טעמפעל איז נעווען ראבאי גרשון ברענער. נאך איהם איז נעקומען ראבאי סידני י. אונגער.

די באאמטע אין יענער צייט זיינען נעווען אלעקס וואן סטראטען, פרעזידענט; רעימאנד בראנזוויק, וויס פרעזידענט; הערי גודבערנד, סעקרעטאר, און דזשעק לעננסדארף, טרעזשורער.

די קאנגרעגיישאן איז נעגרינדעט נעווארען אויפן פרינציפ פון פריע פלעצער, און איין איינצאלונג פאר מיטגלידער וואס האט אויך איינגעשלאסען די בארעכטיגונג אז קינדער זאלען באזוכען די רעליגיעזע שולע.

דאס פלאץ אויף אלד יארק ראוד האט אננעהויבען ווערען צו קליין, און נאך אן ענטוזיאסטישען קעמפיין, אנגעפיהרט פון רעימאנד בראנזוויק און וויליאם וו. מיללער, איז אויפגעבויעט נעווארען א נייער, פרעכטיגער טעמפעל, אין קאלא-

ניאלען „דעזיין," אין 6929 נ. בראד סטריט, און דער חנוכת הבית איז פאר־
געקומען דעם 17טען נאוועמבער, 1939.

די איצטיגע באאמטע זיינען: ארטור לעפקא, פרעזידענט; רעימאנד בראנד־
ווין, וויים פרעזידענט; א. ס. פויכטוואנגער, טרעזשורער; הערמאן ר. גאלד־
בערג, סעקרעטאר; דושאזוף פ. ראזענאו, פינאנץ סעקרעטאר. אנדערע
מיטגלידער פון דער באָרד זיינען: דזשולִיוס אייבערמס, מילטאן בעלבער, סאלא
בענק, מאוריס ב. פיינען, אייבערם ר. פינקל, דזשאזוף נ. גראסמאן, דושעק קליין,
סעמועל א. קליין, מילטאן מעלניק, ווילִיאם וו. מילער, איזאדאר אפענהיימער,
מאוריס סאל, דושאזוף זייטשיק, מארטין שארפ, בענדזשאמין סאבעלמאן, דושיי־
קאב ספערבער, פרענק סטריק, א. ר. טענענבאום, קלארענס טאלהיימער, טשארלס
ווייל־דער, און מר. הערמאן זימערמאן.

אין דזשון, 1940, האט ראבאי אונגער רעזיגנירט וועז ער איז אננעקומען
אין דער אמעריקאנער ארמיי אלס טשאפלִיין, און זיין פלאץ איז פארנומען נעווא־
רען פון ראבאי מאיר לאסקער, וואס איז פריהער געווען ראבאי אין האוואנא, קיובא,
(זעה ביאגראפיע פון ראבאי מאיר לאסקער).

טעמפל דזשודעא איז אננעשלאסען אן דער יוניאן אוו אמעריקאן היברו
קאנגרעגיישאנס. די סיסטערהוד וועלט אננעפיהרט פון מרס. איזאדאר אפען־
היימער דער מענם קלאב וועלט נעפיהרט פון אייבערהעם פינקל.

משה קאטץ—פופציג יאָהר אידישע פרעסע אין אמעריקא

מיט דעם טויט פון משה קאטץ, דעם ערשטען רעדאקטאר פון די „אידישע וועלט," איז אָפּגעשטאָרבען א שטיק געשיכטע פון דער אידישע פרעסע און זשורנאַליסטיק אין אמעריקע. עס וועט דעריבער ניט זיין איבערטריבען צו זאָגען, אז מ. קאטץ האָט אין זיך פאַרקערפּערט פופציג יאָהר אידישע פּרעסע אין אמעריקע.

כאָטש עס איז אמת, אז פאַר דעם לייענער פון אידיש איז ניט נויטיג איצט צו דערצעהלען ווער דער פאַרשטאָרבענער איז געווען, מחמת בין נאָך מיט א יאָהר צוריק, וועלן די כוחות האָבען איהם אָנגעהויבען פאַרלאָזען, האָט דער אלטער וועטעראן נאָך אלץ געשריבען זיין וועכענטליכען „פון שבת צו שבת" ווי אויך א היפשען טייל פון די עדיטאָריעלס מיט דער זעלבער פרישקייט ווי א יונגערמאן. איז אָבער איצט כדאי צו וויסען אז ביז קאטץ איז אָנגעקומען אין דער „אידישע וועלט" מיט א פערטעל יאהרהונדערט צוריק, האָט ער שוין געהאט קאלאסאלע פאַרדינסטען פאַר דער אידישער פּרעסע, און האָט שוין אויך געהאט א נאָמען אלס רעדאקטאָר פון צייטונגען און זשורנאלען און ער האָט שוין דאָן זיך נערעכענט פאַר איינעם פון די אנגעזעהענסטע שריפטשטעלער פון זיין דור.

אידיש אין אמעריקע האָט שוין א יחוס בריוף. א גאַנץ היפשע פאַרגאַנגענהייט. דער איצטיגער דור וויסט אפשר ניט וואָס פאַר קרבנות עם האָבען געבראכט אמאל אזעלכע פיאָנערען, וועטעראנען וויי מ. קאטץ איז געווען אין יענער ערשטער תקופה מיט פופציג יאָהר צוריק.

און ניט קוקענדיג אויף דעם וואָס קאטץ האָט שוין געשריבען אידיש אין 1888, איז ער ביז נאָר דער לעצטער צייט ניט מיד געוואָרען. אין זיין שרייבען האָט לחלוטין זיך ניט געפיהלט קיין עלטער וועלען. דער גייסט איז געבליבען פריש און יונג. ער איז נענאנגען מיט דעם גייסט פון דער צייט, און צו זיינעם אן ארטיקעל האָבען זיך צוגעהערט שרייבער נאָך מעהר ווי לייענער.

מ. קאטץ איז געווען פון די ערשטע שוואלבען וואָס האָבען געבראכט דעם סאציאלזים אויף דער אידישער גאס. ער איז געקומען פון דער רוסישער גרופּע „נאראָדאָוואלצעם," וואָס זיינען נענאנגען אין פאלק, האָבען געפּרעדיגט די אידייע פון „ברויט און פרייהייט," ווי זי איז פארשטאַנען געוואָרען פון די סאציאלע דיינקער: באקונין, שטירנער, פרודאן און קראפאָטקין.

מיט פופציג יאָהר צוריק האָט א גרופּע אידישע אידעאליסטען אָנגעהויבען ארויסגיבען אין ניו יאָרק דאָס ערשטע סאציאליסטישע וואָכענבלאָט, „די פאלקס-צייטונג." דער ארויסגעבער איז געווען דר. טשארלס ראיוווסקי. מיט זיי זיינען געווען דר. מינץ, אב. קאהאן און משה קאטץ. כאָטש די צייטונג איז געווען א סאציאל דעמאקראטישע איז אָבער קאטץ דאָן געווען אן אנארכיסט. ער האָט נעהאט „אויטאָנאָמיע" אין דער צייטונג, און איז געווען דערלויבט ארויסצוזאָגען

זיינע „אפֿיקורסישע" געדאנקען. די צייטונג האָט בלויז עקזיסטירט איבער א יאָהר, און באלד נאָך איהר אונטערגאַנג איז אויפֿגעקומען די אַנארכיסטישע „וואר־הייט." רעדאקטירט פון א קאָלעגיום: משה קאטץ, ראמאן לואיס, הלל זאלא־טאראוו, דוד עדעלשטאט און דר. י. א. מעריסאָן.

דער קאָלעגיום האָט ניט געקענט אויסקומען צווישען זיך, און די רעדאק־ציע איז איבערגענאנגען צו איין פערזאָן, א. יאפע. די צייטונג האָט זיך אינ־גאנצען געמאטערט זעקס מאנאטען, און האָט זיך צוגעמאכט.

אין 1890 איז געגרינדעט געוואָרען די „ארבייטער צייטונג," אונטער דער רעדאקציע פון פילים קראנץ, און מ. קאטץ איז געווען איינער פון איהרע נאָהענט־סטע מיטארבייטער. די ראדיקאלע סאָציאליסטען און צווישען זיי אויך קאטץ, האָבען זיך ניט געפיהלט אין דער היים ביי דער „ארבייטער צייטונג," און זיי האָבען אָנגעהויבען ארויסגיבען די „פרייע ארבייטער שטימע," אונטער דער רעדאקציע פון דוד עדעלשטאט, מיט דער מיטארבייטערשאפט פון מ. קאטץ, זאלאטאראוו, מיכאל קאָהן, און יצחק אייזיק בן אריה צבי הלוי.

די ראדיקאלערע סאָציאליסטען האָבען זיך געפיהלט נישט גוט אלס שכנים ביי דער „ארבעטער־צייטונג," זיי האָבען געפרואווט צו באשאפען אן אייגענע פֿרעסע. עס איז דאן געבוירען געוואָרען די „פרייע ארבעטער־שטימע" אונטער דער רע־דאקציע פון דוד עדעלשטאט און יצחק אייזיק בן אריה צבי הלוי. די מיטארבע־טער משה קאטץ, הלל זאלאטאראוו און מיכאל קאָהן. כאטש דער ארויסגעבער איז געווען די אַנארכיסטישע גרופע „פיאנערן פון דער פרייהייט," האָט מען זיך באמיט, אז די צייטונג זאל זיין אן אומפּארטייאישע.

עס איז אבער שוואר געווען פאר דעם רעדאקטאר אויפצוהאלטען אזא אביק־טיוקייט צוליב זיין אייגענער אנארכיסטישער אנשויאונג, איז יצחק אייזיק באלד אוועק. עדעלשטאט איז געבליבען ביי דער צייטונג נאָך א יאָהר, אבער ער איז קראנק געוואָרען און דאקטוירים האָבען איהם געראטהען, ער זאל אפּפאָהרען קיין קאלאראדא, וואו דער קלימאט איז מעהר גינסטיג פאר איהם, דעם שווינד־זיכטיגען. עדעלשטאט האָט געגומען פארהאנדלען מיט מ. קאטץ'ן, וועלכער האָט דאן געוואוינט אין באָסטאָן, אז ער זאל קומען אוקאיהם ראטעווען, ווייל ער פיהלט, אז ניו יארק וועט איהם פארקירצען זיינע יאָהרען.

משה קאטץ האָט נישט געהאט קיין חשק איבערצונעמען די רעדאקציע, נאָ־ווען עדעלשטאט האָט איהם דערקלערט, אז ער שפּילט פשוט מיטן לעבען, איז קאטץ געקומען קיין ניו יארק און האָט איבערגענומען, אין יאָהר 1891, די „פרייע־ארבעטער־שטימע."

קאטץ איז געווען דאן מעהר אנהענגער פון א ליטעראריש־ען זשורנאל ווי פון א וועכענטליכער צייטונג. עס איז דערנאָך פארגעקומען א שפּאלטונג אין דער אנארכיסטישער גרופּע. אייניגע האָבען באשלאָסעען אנהאלטען די צייטונג און די אנדערע האָבען געראטהען ארויסצוגעבען א חודש־זשורנאל. קאטץ איז אריבער צו דער גרופּע, וועלכע האָט פארגעצויגען א זשורנאל, און ער איז געווא־רען דער רעדאקטאר פון דער „פרייע געזעלשאפט," א מאנאטליכע שריפט פאר ליטעראטור, קריטיק און סאָציאלער פארשונג. מיט־רעדאקטאר איז געווען מ. לעאנטיעוו.

מיט קאטץ'ן זענען מיטגענאנגען דר. י. א. מערימאָן, מ. לעאָנטיעוו, י. באָווישאָווער, הלל זאלאָטאראָוו, מיכאל קאהן, באבאד. מארים ראָזענפעלד, דר. איסר גינזבורג, יצחק איזיק הורוויטש, דר. י. מ. גידזשדאנסקי און ב. גאָרין.

און הגם עס איז פאָרגעקומען א שפאלטונג צווישען דער אנארכיסטישער גרופע, האָט מען זיך צעטיילט אויף א פריינטליכען אופן; עס איז געבליבען א פאָנד פון עטליכע הונדערט דאלאר, דער פאָנד איז צוטיילט געוואָרען אזוי, אז ביידע גרופעס זענען געבליבען צופרידען. די גרופע, וועלכע האָט געוואָלט אָנ־האלטען די וועבענטליכע „פרייע ארבעטער־שטימע" האָט אראָפגענראָכט פון לאָנ־דאָן ש. יאנאָווסקי'ן, וועלכער האָט ביז דאָן רעדאקטירט אין לאָנדאָן דעם אר־בעטער־פריינט," ער האָט איבערגענומען די „פרייע ארבעטער־שטימע," וואָס האָט נעשפּילט א באדייטענדיגע ראָלע אין דער געשיכטע און אין דער אנטוויקלונג פון דעם סאָציאליזם און אנארכיזם אין אמעריקא.

דערנאָך איז געבוירען געוואָרען „דער פאָלקס־אדוואָקאט," א וועבענטליכע צייטונג אונטער דער רעדאקציע פון מ. בוקאנסקי (בן פורת). זיין אָרויסגעבער איז געווען מייקעל מינץ. שפעטער האָט דער זעלבער אויך געגרינדעט דעם „טעג־ליכען העראָלד." מ. קאטץ איז צונעצוינגען געוואָרען פאָר א נאָהענטען מיטאר־בעטער. דאָרטען האָט ער דאָס אָננעהויבען צו פאָרעפענטליכען זיינע עסייען אונטער דעם נאָמען בן־אמוץ, א מין לירישע, שפילעוודיקע פראָזע, אין וועלכער ער גיט א לויפיגען איבערבליק איבער די פאָסירונגען פון דער וואָך. די זעלבע רובריק האָט ער אָננעהאלטען איבער צוואָנציג יאָהר, אין דער פילאדעלפיער אידישע וועלט" אונטער נאָמען „פון שבת צו שבת."

אין 1898 הויבט זיך אָן דאָס קאפיטעל „פאָרווערטס."

עס האָט אין יענער צייט עקזיסטירט א אידישע צייטונג „דער אוונבלאט," אָרויסגעגעבען פון די אָרטאָדאָקסישע מאָרקסיסטען, וועלכע האָבען נאָכגעפאָלגט די לערע פון דעם ענגלישען סאָציאליסט פּראָפעסאָר דעניעל דע ליאָן, אָן אמת'ער אידעאליסט, אָבער אין דער אייגענער צייט א דעספּאָט, וועלכער האָט נישט טאָלערירט קיין ברעקעל אָפּנויג, און נישט געקאָנט איינגיין אויף קיין שום קאָמפּראָמיס.

עס פּארמירט זיך אָן אָפּאָזיציע קענען דעם „אוונבלאט" פון פילייפ קראנץ, זאב. קאהאָן, לואיס מילער, מ. זאמעטקין און מ. קאטץ. דער ערשטער רעדאקטאר ווערט אב. קאהאָן, אָבער ער פאָרלאָזט זיי. נאָך איהם נעמט איבער די רעדאק־ציע לואיס מילער, אָבער אויך ער נעדויערט נישט לאָנג, זייער אָרט פאָרנעמט מ. קאטץ. ער בלייבט רעדאקטאר פון 1899 ביז 1903. ער רוקט אַרויס א רייע אידישע דיכטער, וועלכע זענען געווען פרעמד ביז יענער צייט, ווי יהואש, ה. רויזענבלאט, מארים ראָזענפעלד, יוסף יפה, א. לייסין (רעדאקטאר פון „די צוקונפט"), און די בעלעטריסטען לעאָן קאָברין, וועלכער איז דאָן געווען א פילאָדעלפיער תושב, און קאטץ דערמוטיגט איהם, ברענגט איהם אראָפּ קיין ניו יאָרק; ז. ליבין און א רייע אנדערע אידישע טאָלענטען, וועלכע רייסען זיך צו קומען צום אויסדרוק. קאטץ האָט דערפיהלט, אז עס הויבט זיך אָן צו שאפען א נייע אידישע ליטעראטור אויף דעם אמעריקאנער באָדען.

און אט קומט אן א נייע עפאכע אין דער אידישער גאס. דער טעריטאריאליזם, נעשטארקט דורך דר. חיים זשיטלאווסקי'ן, וועלכער קומט קיין אמעריקע אלס שליח פון דער פארטיי סאציאליסטען־רעוואלוציאנערען, מ. קאטץ וועלט ארויסגעצויגען אין דער באוועגונג. און וועז די טעריטאריאליסטישע גרופע אין פילאדעלפיע באשליסט ארויסצוגעבען אן איינעמעם ארגאן „דאס פאלק," אייניגט מען זיך, אז דער הויפט־רעדאקטאר זאל זיין מ. קאטץ, מיט דער מיטהילף פון הלל זאלאטאראוו און דר. חיים זשיטלאווסקי.

מ. קאטץ רייסט דאן איבער מיט ניו יארק און פאהרט איבער קיין פילאדעלפיא, וואו עס האט זיך איינגעשטעלט די רעדאקציע פון „דאס פאלק."

זיינע נאהענטסטע ליטעראריש מיטארבעטער וועלען לעאן עלבע („לייבע דער רויטער") און ז. קאטלער, דאס וואכענבלאט לעבט אן ערך דריי פערטעל יאהר.

מען האט צוגעשריבען דעם דורכפאל פון „דאס פאלק" דעם פאקט, וויל עס איז דערשינען אין דער „פארשלאפענער שטאט" פילאדעלפיע, נאר וועז עס איז דערנאך געמאכט געווארען א פארזוך דאס זעלבע בלאט אויפצולעבען אין ניו יארק, האט זיך עס ארויסגעוויזען פאר נאך א גרעסערען דורכפאל.

ענדע 1905 הויבט אן דערשיינען לואים מילערס „די וואהרהייט."

עס נייען אריין אין דער רעדאקציע גוט־אנערקענטע נעמען, ווי דר. חיים זשיטלאווסקי, קאטץ, מארים ווינטשעווסקי, יצחק איזיק בן אריה צבי הלוי הורוויטש, דר. קארל פארנבערג, הלל זאלאטאראוו, יעקב גאדרין, ה. הערמאלין. שלום־עליכם הויבט אן צו שרייבען פון אירע אפע. „די וואהרהייט" פארכאפט די ערשטע צייט דעם מארק און עס שיינט, אז עס וועט זיך קריסטאליזירען א מעהר אידישע קולטורעלע צייטונג, א מעהר ליטעראריש ווי דער „פארווערטס." אבער מיט אמאל ברעכט אויס א סטרייק אין דער „וואהרהייט." קאטץ ארגאניזירט די אידישע שרייבער אין זייער ערשטער טרייד־יוניאן־קעפעשאפט. דער סטרייק ציהט זיך א פאר חדשים, און אפילו וועז ער וועלט דערנאך איבערגעריסען מיט א קאמפראמיס, איז קאטץ'ן די נאנצע זאך דערווידער, ער וועלט קאלט צו דער צייטונג, אין וועלכער ער אליין האט אוועקגעליגט אזוי פיעל כוח. און וועז אין פילאדעלפיא ארגאניזירט זיך די ערשטע טענליכע צייטונג, די „אידישע וועלט," און מען באט איהם אן איבערצונעמען די רעדאקציע, רייסט ער ווידער איבער מיט ניו יארק און קומט צוריק קיין פילאדעלפיא. וואו ער האט פריער רעדאקטירט „דאס פאלק" און ער וועלט דער שפּ פון די „אידישע וועלט."

ער בלייבט ביי דער דאזיגער ארבעט שטאהן פון 1914 ביז 1927, וועז צוליב פאליטישע סיבות וואלפט ער ארונטער פון זיך דאס אחריות אלס הויפט־רעדאקטאר און גיט איבער די רעדאקציע צו א. פרומקין.

אלס רעדאקטאר פון די „אידישע וועלט" האט קאטץ באוויזען, אז מען קאן אויף דער פראוויניץ ארויסגעבען אזא גוטע צייטונג ווי אין ניו יארק. עס האבען אונטער זיין רעדאקציע מיטגעארבעט א. פרומקין, הלל וויכנין, נ. זווירין, ד. אבערסאן, י. מאלין, ח. גאטטעספעלד, משה נאדיר, ב. ריווקין, מ. דאנציס, י. חייקין, מ. קארפילאוו און א רייע אנדערע שרייבער, וועלכע האבען אנגעהויבען אנערקענט צו וועלען אדאנק מ. קאטצעס ארויסברענגען זיי פאר דער וועלט.

אין די שפּעטערדינע יאָהרען האָט ער אַרויסגעפיהרט משה מלמד'ן, נ. קראָוויץ, וויקטאָר מירסקי, אב. זוסמאן, יוסף רויטבארג און א רייע אַנדערע שריפטשטעלער, וועלכע האָבען געוואונען זייער אַנערקענונג אין אמעריקע אדאנק מ. קאָטצעס דערמוטיגונג און זיין ריינעם, קאָלעגיאַלען באַצי צו אידישע שריפטשטעלער.

ביז היינט צו טאָג, וועז מען טרעט צו צו דער נעשיכטע און אנטוויקלונג פון דער אידישער פּרעסע און ליטעראטור אין אמעריקע, מוז מען זיך אָפּשטעלען ביי דער וויכטיגער פערזענליכקייט מ. קאָטץ, וואָס האָט אָפּגעגעבען פופציג יאָהר לעבען, כדי צו אנטוויקלען א בעסערען געשמאַק ביים אידישען לייענער אלס רעדאקטאר, אלס מיטארבעטער פון צייטשריפטען, זשורנאלען. וועבענטליכע און טעגליכע צייטונגען.

מ. קאָטץ האָט גרויסע פאַרדינסטען פאַר זיינע מיסטערהאפטע לעקציעס איבער אידישער און אלגעמיינער ליטעראטור, א גרויסע צאָהל פון זיינע דראַמען, באַארבעטע זאָון אָריגינעלע, זענען געשפּילט געוואָרען מיט דערפאָלג אין דעם בעסערען אידישען טעאָטער.

משה קאָטץ איז אויך געשטאַנען ביי דעם אידישען שולוועזען פינף און צוואנציג יאָהר. ער האָט דערמוטערט די לערער, די שולטוער. ער איז פאַרבליבען דער גרויסער טרוימער, דער אינספּיראַטאָר און אָנרעגער פאַר דעם אידישען ראדיקאלען נעדאנק, ביז זיין לעצטען אָטעם־צוג.

משה קאָטץ האָט מיט זיינע באַלערנדינע לעקציעס און דורך זיין פּען געהאָלפען במשך פון 50 יאָהר באַפעסטיגען די אידישע קולטור אין אמעריקע. ער איז געווען דער פּאָרלויפער פון דער אידישער פּרעסע און ליטעראטור.

★

דער דראפסי קאלעדזש אין פילאדעלפיא

דער דראפסי קאלעדזש איז נאָך דעם ירושלים'ער אוניווערזיטעט די אייניציגע אוניווערזיטעט אין דער וועלט, וועלכע איז געווידמעט צו העברעאישע און אריענטאלישע שטודיומס.

דאָס אלעס האָט נוט פארשטאנען דר. סיירום אדלער, וועלכער האָט אין דער אידעע פאראינטערעסירט א באקאנטען פילאדעלפיער לאיער מיטן נאָמען משה אהרן דראפסי, נאָך וועמען דאָס קאלעדזש הייסט. מר. דראפסי האָט געזאָרגט פאר דער פינאנציעלער זייט, און נאָר א דאנק אזא טאלענטירטען ארגאניזאטאר און אידעאליסט, ווי עס איז געווען דר. אדלער, איז געלונגען צו בריינגען דאָס דראפסי קאלעדזש צו זיין היינטיגען מצב.

זייט דער גרינדונג אין 1907 איז דר. אדלער געווען דער פרעזידענט פון דעם קאלעדזש ביז צו די לעצטע טעג פון זיין לעבען, אפריל, 1940.

דר. סיירום אדלער

אלס צווייטער פרעזידענט פון דעם דראפסי קאלעדזש איז אויסגעוויילט געוואָרען דר. אברהם א. ניומאן, דער נייסטיגער פיהרער פון דער צווייטער עלטסטער אידישער סינאגאגע אין אמעריקא, מקוה ישראל, דר. ניומאן איז אויך געווען פראָפעסאָר אין'ם דראפסי קאלעדזש זייט 1913, וועו ער איז, נאָכן עבדיגען דעם קאלאמביא אוניווערזיטעט און דאָס שעכטער סעמינאר, גערופען געוואָרען פון דר. אדלער איבערצונעהמען דעם פאסטען. אין משך פון די 2 8 יאָהר פון זיין לערנען אין דעם קאלעדזש האָט זיך דר. ניומאן זעהר באליבט געמאכט ביי אלע סטודענטען און געוואונען א גוואלדיגע פאפולאריטעט.

כמעט 80 פראָצענט פון די 500 סטודענטען, וועלכע האָבען ביז איצט געלערנט אין דעם קאלעדזש, האָבען באזוכט דר. ניומאנס קורסען און עס איז זעלטען צו מערקען, אז סטודענטען זאלען ארויסווייזען אזא אינטערעס און ליבשאפט צו א פראָפעסאָר ווי די דראפסי סטודענטען וויזען עס ארויס צו דר. ניומאן. כדי צו אילוסטרירען די באהויפטונג וועט גענוג זיין צו דערמאָנען פאלגענדען פאקט: וועו דר. ניומאן איז אויסגעוועהלט געוואָרען אלס נייער פרעזידענט, האט דער דראפסי קאלעדזש סטודענטען-פארבאנד איינגעאָרדנעט פאר אירם א לאנטש, ביי וועלכען מען האָט אירם איבערגעגעבען א דיפלאָמא, אויסגעפירט ארטיסטיש אויף פארמעט מיט פאלגענדען אינהאלט:

בשורת התמנותך נשיא לדרופסי קולדיז'נתקבלה על ידי הסטודנטים כלם בשמחה ובאמון רב. בדרכך המדעית, באישיותך המקסימה ובמרץ העז רואה צבור התלמידים ערובה נאמנה שזה המוסד היהודי, היחידי במינו בכל ארצות הגולה ירחיב את גבולו ויישמש בית נאמן לחכמה ישראל בארצות חברית. בברכה נאמנה ובוקרה עמהוקה. בשם הסתדרות הסטודנטים . . .״

מיט דעם אויסוועהלען פון דר. ניומאן, אלס נייער פרעזידענט הויבט זיך אן א נייע עפאָכע באָר דעם קאלעדזש.

דר. ניומאן האָט גוט פאַרשטאַנען אז אזא אינסטיטוציע, ווי דראפסי דארף אויך האָבען אפטיילונגען פאר אידישע פילאזאפיע און העברעאישע ליטעראטור, און טראָץ דעם, וואס ער איז נאָך ניט קיין נאַנץ יאָהר פרעזידענט, האָט ער שוין צוגעצויגען צוויי נייע כחות: פראָפ. אלתר עלבויגען, דעם באַרימטען דייטש־אידישען וויסענשאפטלער, וועלכער איז פריער געווען דער לייטער פון די „האכ־שולע וויסענשאפט דעם יודענטום" אין בערלין און אויך דר. ישראל אפרת, וויסענשאפטלער און העברעאישער דיכטער, וועלכער איז געווען פראָפעסאר פאר אריענטאלישע שפראכען אויף דער אוניווערזיטעט אין באפאלא און וועט אויך זיין לייטער פון דער סעמיטישען דעפארטמענט אין „האַנטער־קאלעדזש" אין נויאָרק.

א חוץ דעם זיינען נאָך אין דראפסי קאלעדזש דאָ א ביבליישער, רבנישער און נעשיכטלעכער דעפארטמענט, ווי אויך אפטיילונגען פאר אריענטאלישע שפראכען און עגיפטאלאגיע.

יעדע אפטיילונג ווערט אָננעפיהרט פון באריהמטע מומחים אויף זייער נעביט. אזוי איז דר. ניומאן, פראָפעסאָר פאר נעשיכטע (זיינע צוויי בענדער „נעשיכטע פון די אידען אין שפאניע" דרוקען זיך יעצט אין „דזשואיש פאבליקיישאן סאסייעטיס"־פרעס, אין פילאדעלפיא).

דר. שניאור זלמן צייטלין איז פראָפ. פאר תלמודיש וויסענשאפטליכע שטודירען און פאר נעשיכטע פון דער עפאָכע פון דעם בית שני, וועגען וועלכער דער לעצטער האָט שוין פאַרעפענטליכט א פאר ביכער און א סך וויסענשאפטליכע ארטיקלען אין העברעאיש, ענגליש און פראנצויזיש.

דר. יוסף רוידער, וועלכער איז ביבליאָטעקער און נייער סעקרעטאר פון דעם קאלעדזש, איז פראָפעסאָר פאר ביבלישע פילאלאגיע. דער לעצטער האָט אויף דעם נעביט פאַרעפענטליכט ביכער און ארטיקלען. פראָפעסאָר סאלאמאן סקאם איז א באקאנטער ארבייטס און אונטערריכטער אראביש, און פראָפעסאָר נתניאל רייך, וועלכער איז אינער פון די בארימטע עגיפטאָלאגען און ארויסגעבער פון די צייטשריפט „בצרים," לערנט זיין פאַך.

די דראפסי גראדואירטע און סטודענטען

מען מוז פאַרשטייען, אז דראפסי איז א פאָסט־גראדואירונגס־קאלעדזש, ד. ה., אז כדי אננעמען צו ווערען אלס סטודענט, מוז מען שוין האָבען א „בעטשלארס־דיגרי" פון אן אנערקאנטער קאלעדזש. אזוי ארום קען מען ביי א דראפסי־קאלעדזש־פארלעזונג זיהן א זעהר אימפאָזאנט בילד. איין סטודענט האָט נעלערנט אין ירושלים, דער צווייטער אין רוים, דער דריטער אין בערלין, דער פערטער אין היידעלבערג, דער פינפטער אין ברעסלוי און די איבריגע אין פאר־שידענע אמעריקאנער אוניווערזיטעטען. א גרויסער פראָצענט האָבען נעענדיגט דאָס שעכטער סעמינאר אָדער די ר' יצחק אלחנן ישיבה און קומען אהער כדי זיך צו פארפאלקאָמען אין די אידישע וויסענשאפטען און סעמיטישע שפראכען און צו באקומען דעם דאקטאר־פילאָזאפיע טיטל.

כדי צו פאַרשטיין די פריערדיגע באהויפטונג, אז דער דראפסי קאלעדזש האָט נעהאט א גרויסען איינפלוס אויף דעם אידישען און אפילו אויף דעם

ניט־אידישען קולטור־לעבן, וועט נענוג זיין צו דערמאָנען די אוניווערזיטעטען, קאָלעדזשעס אוֹן אנדערע הויכע לערן־אינסטיטוציעס, וואו דראָפּסי־אבסאָלוועלטע אינען זיצן יעצט פּראָפעסאָרען אוֹן אינסטרוקטארען. אָבער דאָ וועלען מיר נאָר רעדען דר. ניומאן אליין (אין זיין רעדע, געהאלטען אינ׳ם גרינדערס־טאָג אין 1940).

די מערסטע פון אונזערע פאקולטעט־מיטגלידער אין פילאדעלפֿיא, זיינען געווענדיגט פון דעם דראָפּסי קאָלעדזש. די פּענסילווייניא אוניווערזיטעט האָט אונז צו פּאָרדאָנקען איהר פּראָפעסאָר פּאָר סעמיטיקס. דאָס גרעטץ קאָלעדזש איז כמעט איננאנצען באזעצט מיט דראָפּסי־אפּסאָלוועלטען. מיר זיינען רעפּרעזענטירט אינ׳ם אידישען־טעאָלאָגישען־סעמינאר מיט צוויי גראדואירטע, אחוץ דעם קוראטאר פון זיין מוזעאום. דער פּרעזידענט פון דעם ישיבה־קאָלעדזש איז אונזער ערשטער גראדואירטער און די אינסטיטוצע האָט אויך גענומען פון אונזער קאָלעדזש א פּאָר פון איהרע פּראָפעסאָרען.

„אונזער איבערבליק וועט אונז פיהרען צו דעם העברעאישען קאָלעדזש אין באָלטימאָר, וועלכער ווערט אָננעפיהרט און באזוכט פון אונזער אלומנאי, צו דער דזשאָן־האפּקינס אוניווערזיטעט, וואו מיר זיינען בכבוד׳דיג פּארטראָטען ביי דער פּארשונגס־ארבייט אינ׳ם סעמיטישען דעפּארטמענט, דער וועסטמינסטער־קאָלעדזש אין פּרינסטאָן, צו דער אוניווערזיטעט אין אייאָוא, צו דעם דזשוניאָר קאָלעדזש אין סאן פּראנציסקא, ברוקלין־סיטי־קאָלעדזש אין ניו יאָרק און צום סוף צו דער העברעאישער אוניווערזיטעט אויפן הר הצופים; איהר ארכעאָלאָג, און דירעקטאָר פון דעם נייעם מוזעאום, דער דיען פון דעם פּארבריי־טערטען דעפּארטמענט פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין תל־אביב, דער פּרעזידענט פון די אגודת הסופרים העברים און נאָך דורך א פּאָר וויסענשאפט־ליכע פינורען איז פּארטראָטען אונזער ארץ־ישראל׳דיגער אפּסאָלוועלטען־פּאר־באנד. מיר האָבען נעגעבען דעם סינאגאגען־קאונסיל אין אמעריקא איהר דירעק־טאר פונ׳ם סטאטיסטישען ביוראָ און דער דזשואיש פּאָבליקיישאָן־סאָסייעטי איהר ארויסגעבער."

עס איז ניט נויטיג אויסרעכענען אלע נעמען, וואָס דר. ניומאן האָט נעהאט אין זינען, ס׳איז נאָך כדאי צוצוגעבען, אז די דראָפּסי־קאָלעדזש פּראָפעסאָרען צייט־ליך, רעגולער, סקאָם און ספּייער, זיינען אליין געווענדיגט פון דעם זעלבען קאָלעדזש. מיט דעם פּרעזידענט פון דעם ישיבה־קאָלעדזש איז נעמיינט ר. רעוועל ז״ל, און מיט דעם ארכעאָלאָג און לייטער פון דעם נייעם מוזעאום איז נעמיינט פּראָפּ. ליפּא סוקענים, וועלכער האָט נעווענדיגט דראָפּסי קאָלעדזש אין 1926 און מיט דעם ארויסגעבער פּו זדי „דזשואיש פּאָבליקיישאָן סאָסייעטי" איז נעמיינט דער בעקאנטער היסטאריקער דר. שלמה גרייזעל.

אינ׳ם באָרד אוו גאָווערנאָרס פונ׳ם דראָפּסי־קאָלעדזש גייען אריין אזעלכע פּערזענליכקייטען ווי לעסינג ראָזענוואלד, האַרי פרידענוואלד, ריכטער שטערן, דר. ראָזענבאך, דר. סאליס־כהן, דר. מארטימער־כהן, ארטור בלאך, דר. לואיס קאפּלאן, האוארד לעווי, סימאן מילער, מאריס וואלף, הענרי א. מעט, און אייזיק נערסטלי

דעם דראָפּסי קאָלעדזש איז אויך צו פּארדאָנקען דאָס ערשיינען פּאָר מעהר ווי 30 יאָהר די אייניציג אידישע וויסענשאפטליכע צייטשריפט אין דער ענגלישער שפּראך אויף דער וועלט, די דזשואיש קוואָטערלי רעוויו." דר. אדלער האָט פּאָר א סך יאָהרען רעדאגירט און ארויסגענעבען די פערטעל יאָהר שריפט און נאָך זיין טויט האָבען די רעדאקציע איבערגענומען דער נייער פּרעזידענט דר. ניומאן און פּראָפּ. ש. ז. צייטלין.

ישיבת משכן ישראל און צענטראלע תלמוד תורה

די ערשטע תלמוד תורה אין פילאדעלפיא, באקאנט אלס די דאון טאון תלמוד תורה, איז נעגרינדעט געוואָרען אין פילאדעלפיא, אין תמוז, שנת תר"נב. דאָס איז פונקט מיט פופציג יאָהר צוריק. דאָס איז מיט צעהן יאָהר שפעטער נאָך דער גרויסער מאסען איינואנדערונג. די תלמוד תורה האָט זיך נעפונען אין 622 ס. 9טע נאס, און דער ערשטער פרעזידענט איז נעווען ווילליאם זילבערשטיין. הרב לעווינטהאל, וואָס איז נאָר וואָס נעהאט אנגעקומען קיין פילאדעלפיא, צו פארנעמען די כסא הרבנות פון זיין שווער, הרב אליעזר קליינבערג, ז"ל, איז נעווען צווישען די מייסדים.

דעם 28טען אויגוסט, 1892, איז פארגעקומען דער עפענטליכער פארהער פון די תלמידים, 130 אין צאהל, און ווי די פראטאקאלען דערציילען, זיינען די קינדער עקזאמעניירט נעוואָרען פון הרב דר. שבתי מאראיעס, דער רב פון דער פארטוגעזישער נעמיינדע פון קאנגרעגיישאן מקות ישראל, הרב דוב אריה הכהן לעווינטהאל, און הרב חיים שרגא בראדסקי, דער רב און מניד פון דער קשר ישראל שוהל.

די נייע תלמוד תורה האָט אבער קיין מקום מנוחה ניט נעהאט, און האָט נעוואָנדערט אין 322 בייבריזש סטריט, דאן אויף דער 6טער און פיין סטריטס, און אינטערעסאנט איז, אז 4 לעהרער אין יענער צייט האָבען נעקראָגען זעקס דאלאר א וואָך . . .

דעם 15טען נאָוועמבער, 1892, איז אפגעקויפט נעוואָרען פאר דער תלמוד תורה דער ליבערטי האל אין 716 לאָמבארד סטריט, פאר 9,500 דאלאר, מיט אן איינצאָהלונג פון 500 דאלאר.

די באאמטע פון יענער צייט זיינען נעווען לואיס הערצאג, פרעזידענט; מ. קאמארוווסקי, וויים פרעזידענט; א. ב. כהן, טרעזשורער; שטיין, רעקאָרדינג סעקרעטאר, מארקום גאָלדמאן, פינאנץ סעקרעטאר, און דירעקטאָרן, מאקס וואורצ זל, דושייקאָב בלום, מ. בעקער, צ. ליווי, בורשטיין, לאווין, מאנוס גאָלדמאן, פרעס־מאן, לואיס גליקמאן, פיינמאן, קאמארוווסקי, קאניוווסקי, רודינאף, חיים ליפשיטץ, י. סלאָנימסקי, מארקום גאָלדמאן, ב. גאָלדשטיין, און י. זאקס.

דעם ערשטען יאָהר איז דער סדר הלימוד נעווען דער אייגענער ווי אין דער אלטער היים, אין יענער צייט. אויב קינדער האָבען ניט נעטראָגען קיין ארבע כנפות האָט מען זיי אהיימגעשיקט פון די קלאסען.

דעם צווייטען יאָהר איז דער לימוד אויסגעבעסערט נעוואָרען, מען האָט אָנגעהויבען לערנען מעהר סיסטעמאטיש, און טאקע חומש מיט רש"י, דקדוק און העברעאישע שירים, די באאמטע זיינען דאן נעווען גוטמאן קליין, פרעזידענט; ענגלענדער, וויים פרעזידענט; הרב לעווינטהאל און הרב בראדסקי, טראָסטיעס: א. ב. כהן, טרעזשורער; ה. שטיין, רעקאָרדינג סעקרעטאר, און יוסף מיטאצקי, פינאנץ סעקרעטאר.

אין יאנואר, 1893, איז פאָרנעקומען דער חנוכת הבית. דר. ראדין פון

נויארק איז געלאדען נעווען צו דער שמחה אין וועלכער עס האבען זיך באטיי־ליגט אלע היגע רבנים. אבער אויך די היים אין ליבערטי האל איז ניט נעווען די פאכיגע, צו ווייט פאר די מיסטע קינדער, און די תלמוד תורה איז איבער־גע פיהרט נעווארען אין 2 פריוואטע הייזער, 314-316 קעטהרין סטריט.

דער ערשטער פרינציפאל איז נעווען דוב אריה פריעדמאן, א פעדאנאג און מנהל אין זיין צייט, מיט א נאמען פון דער אלטער היים. דאס איז נעווען אונטער דער אדמיניסטראציע פון ר. שרגא פייוול ווערנער, (נפטר נעווארען ראש חדש אב, תר"סו).

פוריעדמאן האט נעשאפען א גרויסע צאהל פעדאנאגישע ביכער, אויף העברע־איש און אויך אין ענגליש. ער איז געשטארבען א זקן פון 80 יאהר.

אין 1909 איז אייבערהעם עלים דערווייטערט נעווארען פרעזידענט, און עליס האט גלייך זיך נענומען דורכפיהרען מאדערנע פלענער. ער האט פאראינטע־רעסירט די יוגנט, אין ארויסהעלפען אין דער דערציאונגס ארבייט. עס איז דער־נאך באשלאסען נעווארען אפצוקויפען די צוויי שכנות'דיגע הייזער, 318-320 קעטהרין סטריט, און אויפן ארט פון אלע הייזער אויסבויען איין גרויסע מאדערנע תלמוד תורה געבוידע. דעם 20טען אקטאבער, 1911, איז פארגעקומען דער חנוכת הבית פון דער נייער צענטראל תלמוד תורה, און ריכטער סולצבערגער, דר. סיירוס אדלער, מעיאר דושאהן רעיבורן, הרב לעווינטהאל און א צאהל אנדערע פערזענליכקייטען האבען זיך באטיילינט אין דער צערעמאניע פון חנוכת הבית.

די עדוקיישאנאל קאמיטע איז באשטאנען פון דר. סיירוס אדלער, הרב לעווינטהאל, דר. ב. ל. נאדראן, י. שייפער, דוש. ב. סידקאף, דושאזעף גראס, יעקב ראזענבלום, וואלף קלעבאנסקי, דוד ב. טירקעל, און אייב עליס.

מיט דער אנטשטעהונג פון דער פעדעראציע אין 1915, ווען די מיסטע צדקה טעטינקייטען זיינען קאארדיניירט נעווארען אין דער פעדעריישאן, דורך דער איניציאטיווע פון דעם דאמאלסדיגען דירעקטאר, דושייקאב ביליקאף, זיינען אויך פאראייניגט נעווארען אלע אידישע דערציאונגס אנשטאלטען, אין די אסא־שיאייט תלמוד תורות. ביז 1922 האט דער פלאן נעארבייט. שפעטער איז די ישיבה און צענטראל תלמוד תורות געבליבען א באזונדערע אינסטיטוציע. לעצטען יאהר, ווען פארשידענע אנשטאלטען זיינען אננעשלאסען נעווארען אין דעם עלאיד דושואיש אפיל, איז אויך די ישיבה און צענטראלע תלמוד תורה אננעשלאסען נעווארען.

ישיבה משכן ישראל איז א רעזולטאט פון דער גרינדונג פון דער אגודת הרבנים אין אמעריקא און קענעדע. גלייך ביי איהר גרינדונג אין 1902, האט די אגודת הרבנים אננענומען א באשלוס, אז יעדע וויכטיגע קהלה אין לאנד איז מחויב צו גרינדען א ישיבה פאר קינדער וואס האבען פארענדיגט א קורס אין א תלמוד תורה.

איידער די ישיבה איז נעעפענט נעווארען האט הרב לעווינטהאל אננעפיהרט מיט א קלאס פון פערציג תלמידים, דאס איז נעווען א מין הויכשול. פון דעם דאזיגען קלאס איז ארויסגעוואקסען די ישיבה משכן ישראל.

ברוך אנאפאלסקי און הרב זלמן קאראפקין זיינען געווען די ערשטע מנהלים, פון דער צענטראל תלמוד תורה. נאך אנאפאלסקין האט פארנומען זיין ארט הרב משה שאפּירא, פון אטלאנטיק סיטי, וואו ער זיצט על כסא הרבנות.

דעם 16טען סעפּטעמבער, 1924, איז פארנעקומען די פאראיניגונג פון דער ישיבה מיט דער צענטראל תלמוד תורה.

אין דער ישיבה האבען געלערנט ארום 120 קינדער, פאסט גרעדואייטס און עם איז געעפענט געווארען די ישיבה אין 922 ס. 4טע סטריט, (איצט אטיק מאליוועד שוהל), שפעטער האט די ישיבה געצויגען אין 526 ווהארטאן סטריט.

אמת אויסגעוואקסען איז ישיבת משכן ישראל זינט הרב מנחם מרדכי פרענקל איז געווארען דער ראש הישיבה.

אסך תלמידים פון ישיבת משכן ישראל האבען שפעטער אויך זיך איבערגעצויגען קיין נויארק און זיי האבען פארטגעזעצט אין העכערע ליימודים אין דער ישיבת רב יצחק אלחנן.

הרב פרענקל איז א געבוירענער אין ירושלים, און שטאמט פון דער פראמינענטער פרענקל־תאומים פאמיליע, ער איז א תלמיד פון דעם גאון, ר' יעקב אורענשטיין, און א מענש מיט אויסערגעווייניטליכע פעאיגקייטען.

ער באזיצט מאדערנע שפראכען, און אריענטאלע לשונות, און אויך א העכערע בילדונג אין א געוויסער מאס.

הרב פרענקל איבט אוים א גרויסען איינפלוס אויף די לעהרער ווי אויף די תלמידים. ער לערנט אליין מיט דעם העכסטען קלאס, און אלע באציהען זיך צו איהם מיט דעם גרעסטען דרך ארץ.

★

ישיבה אהל משה ותלמוד תורה דסטראבערי מענשאן

מיט 17 יאהר צוריק האבען א געוויסע צאהל וויכטיגע פערזאנען זיך פארזאמלט און געלייגט דעם גרונטשטיין פאר דער ישיבה אהל משה ותלמוד תורה דסטראבערי מענשאן. די גרינדער זיינען געווען רעוו. אליעזר שעלאוו, מר. אפרקוס, מר. יהודה מילגרום, מר. קאטלער אליעזר, שלום לעווין, ע"ה, יעקב דיין, ע"ה, מר. גארפינקעל, ע"ה, מר. אלטשולער, ע"ה, מר. ליפשיטץ, ע"ה, שלמה לאוו, ע"ה, און חיים משה מאנדרעס. די פרויען וואס האבען געארבעט באמונה ביי דער גרינדונג פון דער ישיבה און תלמוד תורה זיינען געווען מרם. שאלץ, מרם. דיין, ע"ה, מרם. עפשטיין, מרם. מומבלאט, מרם. לאוו, מרם. גארפינקעל, מרם. שעלאוו, מרם. מארעם, מרם. קאטלער, מרם. פעלדמאן.

עם האט געגומען א קורצע צייט און נאך חשוב'ע בעלי בתים האבען אנגעפאנגען צו נעמען א אנטייל אין די ארבעט פון דער אנטוויקלונג פון דיזען מוסד התורה, און אויך פילע אנדערע פרויען וואס ביי זיי איז ליב און טייער א תורה אינסטיטושאן. אין אנהייב איז איהר מנהל געווען הרב בערמאן.

כמעט 15 יאָהר ווי הרב שלום צבי שניידערמאן האָט איבערגענומען די לייטונג פון דער ישיבה, און אין משך פון דער צייט איז אַלעס געטאָן געוואָרען וואָס עס איז נור געווען אין כוח פון די מנהלי הישיבה אז די ישיבה און די תלמוד תורה זאָלען ווערען די אמת'ע ערציאונגס אנשטאלטען פאר תורה און חכמה אין אונזער שטאָט און עס מוז צוגוגעבען ווערען אז דאָס איז זיי אין א גרויסער מאָס געלונגען, מען קען היינט ניט רעדען פון אידישען חנוך אין פילאדעלפֿיא און ניט דערמאָנען די גרויסע לייסטונגען פון דיזער ישיבה לטובת דער ערציאונג פון א גרויסען צאָהל פון אונזער יוגענד, תלמידים ותלמידות, וועלכע פאָרנעמען היינט א וויכטיגען פלאַץ אין אידישען נעזעלשאַפטליכען לעבען אין פילאדעלפֿיא, רבנים, לאיערס, דאקטוירים און משכילים האלטען פאר א כבוד צו דערמאָנען אז זיי זיינען געווען תלמידים פון דער ישיבה אהל משה, אסך פון זיי דריקען אויס זייער דאנקבארקייט דורך דעם אָפּטען באזוך אין דער ישיבה. און אויך דורך זייער אונטערשטיצען זי מאראליש און עקאָנאָמיש. פון אלע געגענדען פון שטאָט קומען תלמידים ותלמידות צו לערנען אין דיזען מוסד התורה. עם ווערט געלערנט תנ"ך, העבריאיש, היסטאריע, אידיש, א. ד. ג. די ישיבה און די תלמוד תורה האָט אלעמאָל דערפאר געזאָרגט אז די לערער און ראשי הישיבה זאָלען זיין פון די בעוואוסטע מחנכים און זיי האָבען אימער זייער ציעל דערנרייכט. א באשטימטע צאָהל תלמידים זיינען געשיקט געוואָרען קיין נויאָרק פאָרזעצען זייערע לימודים אין די גרעסערע ישיבות פון לאַנד.

הויז דעם איז אין דער ישיבה דא יעדען שבת א מנין וואו תלמידים אליין דאוונען פאר דעם עמוד. עם ווערט יעדען שבת איינגעאָרדענט א שלש סעודת פאר אויסער שטייענדע און אויך געוויסע שעורים פאר די וואָס ווילען קומען לערנען און באקענען זיך מעהר מיט אונזער תורה און מיט אונזער הייליגען קולטור.

אין דער לייטונג פון דער ישיבה און דער תלמוד תורה זיינען, הרב דוב אריה לעווינטהאל, עהרען פרעזידענט; ניסן הלוי פיינין, פרעזידענט; משה האלפֿערין און מענועל סאוויט, וויים פרעזידענטען; מרם. פייגין און מר. האלפֿערין, טרעזשורערם; אליעזר שעלאוו, נשיא פון ועד החינוך; שמואל נאלדשטיין, עהרען וויים פרעזידענט; הרב שלום צבי שניידערמאן, רב ור"מ, די באָרד אוו דירעקטאָרען זיינען: מיכאל פעדער, שמואל רובינסאָן, מרדכי סאטינסקי, יצחק מזל, אפרים שיינין, אליעזר קאטלער, מר. טרייטמאן, מר. ספאנגין מר. לעווין און מר. סעמועלס.

אין „מענס ליג אוו די ישיבה" איז, מר. בראד יצחק, פרעזידענט; מר. הערי פארבער, מר. ייארעס און מר. גיטעלמאכער, וויים פרעזידענטען; מר. דראש־נער און מר. ספאנגין, סעקרעטארען. פון דעם דאזיגען פאראיין זיינען מרם. סאטינסקי, עהרען פרעזיעדנטין; מרם. דזשעני פייגין, פרעזידענטין; מרם. האל־פֿערין און מרם. שילדהאָרען, וויים פרעזידענטינס; מרם. שאלץ, טרעזשורין; מרם. קאטצין, סעקרעטאר, פון עלטערען פארבאנד, מרם. ייאעס, עהרען פרעזידענטין; מרם. טריטמאן, פרעזידענטין; מרם. ספאנגין און מרם. קעסטער, וויים פרעזידענ־טינס; מרם. פארבער, טרעזשורין; מרם. קליין, פרעזידענטין פון שמחה פאנד, און כרם. גאלדשטיין, סעקרעטארין.

עם מוז באזונדערם דערמאָנט ווערען דער נאָמען פון אונזער בעליבטען הרב הכולל דוב אריה הלוי לעווינטהאל, וועלכער האָט מיט זיין גאנצער ענער־

גיע געהאלפען און מיטגעווירקט צו דער אנטוויקלונג פון דיזען תורה אינסטי־טושאן. אין שוועדע עקאנאמישע מאמענטען פאר דער ישיבה איז ער געקומען מיט זיין שטארקען רוף פאר גיבע הילף און זיין שטימע איז אימער דערהערט געוואָרען און די ישיבה איז נערעטעט געואָרען. אויך מוז באזונדער אויסגע־דריקט ווערען די דאנקבארקייט צו דעם באוואוסטען כלל טוער און משכיל מר. דזשייקאב גינצבורג וואס ער האָט אויך דורכגעפיהרט ערפאָלגרייכע אקציעס לטובת דער ישיבה.

וועו די ישיבה האָט זיך נעגרינדעט איז זי נעווען אין דער 31טע אוו בוירקס אוו איצט נעפינט זי זיך אין אן אייגענער הויז אין דער 30טער אין בוירקס סטריט. די ישיבה זאל האָבען א אייגענעם בילדינג האָט פיל מיטגע־האלפען מר. און מרס. משה האלפערין.

★

פעדעריישאָן אָוו דזשואיש טשאריטיס

די פעדעריישאָן איז די „מאמע" פון אלע אידישע צדקה נעזעלשאפטען אין פילאדעלפיא, און מען קען בכלל ניט אנהויבען דערציילען די נעשיכטע פון וואהל־טעטיגער ארבייט אין פילאדעלפיא, אוידער מען קומט צו דער נעשיכטע פון דער פעדעריישאָן.

פונקט ווי אונזער אידישע ביבעל הויבט זיך אָן מיט א נעשיכטע.

—בראשית, אין אנהויב איז אלץ נעווען—תהו ובוהו," וויסט און פינסטער," אזוי וואלט מען נעקענט אנהויבען די נעשיכטע פון אידישער נעזעלשאפטליכקייט אין פילאדעלפיא מיט דעם זעלבען נוסח.

אין אנהויב זיינען נעקומען אהער אין פילאדעלפיא, אידישע אימיגראנטען, עלענטע, דערשלאגענע, הילפלאזע, קיינער האט ניט אויסגעשטרעקט קיין האר־ציגע, היימליכע, ווארימע האנט, און זיי האבען זיך נעפאלאנט, פרעמדע, אהן א היים, אהן א דאך איבערן קאפ, און אהן א קרוב און א גואל, וואס זאל זיך אננעמען זייערע קריוודע.

אבער דאס אלץ האט פאסירט אין דעם סוף פון דעם לעצטען יאהרהונדערט. מיט פערציג יאהר צוריק. ארום 1902, איז ארגאניזירט געוואָרען די פעדע־ריישאָן אוו דזשואיש טשאריטיס, און זי האט זיך נעשטעלט פאר איהר אויפ־גאבע צו פארמיידען ארויסנעווארפענע ארבייט, און צו ברייננען דירעקטע נוצען דער נעזעלשאפט, אזוי אז וואס מענשען זאלען נעהאלפען ווערען און דאס זאל קאסטען וואס ווינציגער איבעריגע הוצאות.

די פעדעריישאָן איז היינט צו טאג איינע פון די אנשטאלטען פון די יונייטעד טשאריטים וואס האלט אוים 126 אגענטורען און וואס זאמלט איין סומען נעלט אויסצוהאלטען די אלע וואוילטעטיגע אנשטאלטען, אידישע און ניט־אידישע.

דער יונייטעד טשאריטים קעמפיין איז ארגאניזירט געוואָרען מיט פיער יאהר צוריק, און זיין הויפט אויפגאבע איז צו „שאפען פינאנציעלע שטיצע פאר דעם

„קאמיוניטי פאנד" פון פילאדעלפיא און אומגענט, אויפצוהאלטן די 126 אגענטורען, און ניט ארויסווארפען קיין איבעריגע נעלט, אויף אומזיסטיגע הוצאות.

דורך א צאהל פון אנגעשלאסענע אגענטורען קאאפערירט די פעדעריישאן מיט דעם עלאיד דזשואיש אפיל, וואס באזארגט די באלדיגע נויטען און באדערפנישען צו באזארגען די פילכטלינגע אין פילאדעלפיא.

אחוץ וואס די פעדעריישאן באזארגט דעם בודזשעט פון אלע אגענטורען וואס זיינען מיט איהר אפיליאירט, זעהט די פעדעריישאן צו קאאפערירען מיט דעם עלאיד דזשואיש אפיל. וען עס איז נויטיג ארויסצונעמען אנדערע אגענטורען און זיי אנשלויסען אין דעם עלאיד דזשואיש אפיל. דאס אלעס איז נעטאן גענארען כדי צו באגענענען א לאנג, וואס איז ביז איצט ניט געווען אין דער מאכט פון די עזזויסטירענדע אגענטורען.

די אגענטורען וואס קומען ארויס אונטער דער יוריסדיקציע פון דער פעדעריישאן קענען קלאסיפיצירט ווערען אין פינף הויפט גרופען, ווי פאלגט:

1. מעדיצינישע: קאמיוניטי העלטה צענטער, דזשואיש האספיטאל, מאנט סיני האספיטאל, אינעלווין סאניטאריום, ווילאו קרעסט הויס פאר קאנוואלעסענט, דזשואיש סיעסייד האום, און דזשואיש שעלטערינג האום, (דער מושב זקנים, אין 315 ס. 3טע סטריט).

2. עדיוקיישאנאל: אין דער גרופע זיינען פאראן פיער אגענטורען: אסאשיאיט תלמוד תורות, היברו סאנדעי סקוהל סאסייעטי, היברו עדיוקיישאנאל סאסייטי, און דער נרעטץ קאלעדזש.

3. פאמיליען אגענטורען: עס זיינען פאראנען דרײ אגענטורען אין דער גרופע: היברו בענעוואלענט סאסייטי פאר פרויען, א סאסייעטי, וואס באזארגט יתומים, און די „דזשואיש וועלפעיר סאסייטי."

4. נעזעלשאפט וואס פאסט אויף קינדער. די נעזעלשאפט איז ארגאניזירט נעווארען אין 1940, צו פארנעמען דעם פלאץ פון דער פאסטער האום פאר אידישע יתומים, די האומוואוד סקוהל, און די דזשואוויניל עיד סאסייטי. חוץ דעם באזארגט די פעדעריישאן די סטראבערי מענשאן דעי נוירסערי, און די דאון טאון היברו דעי נוירסערי.

5. רעקריאיישאן: אין דער גרופע זיינען פאראנען 3 אגענטורען. ביג בראדערם אסאסיאיישאן, היברו עדיוקיישאן סאסייטי, נייבארהוד צענטער, יאנג מענם און יאנג ווימענם היברו אסאסיאיישאן.

קאונסילם: כדי אויסצופיהרען די פונקציאנערע פלענער, זיינען ארגאניזירט נעווארען קאונסילם וואס שליסען אין זיך א קאונסיל אויפצופאסען אויף קינדער, א קאונסיל וועגען אידישער דערציאונג, א קאונסיל וועגען רעאביליטירען אידישע פאמיליעם, און די קאונסילם שליסען אין זיך איין פעדעריישאן אגענטורען אזוי גוט ווי אנדערע.

★

דזשואיש יוטה קאמיוניטי

די דזשואיש יוטה קאמיוניטי גיט זיך אפ מיט אזעלכע וויכטיגע לעבענס פראבלעמען ווי די פארטיידיגונג פון דעמאקראטישע פרינציפען, קאנקרעטע פארזוכען צו ענטפערען אויף די נויטען פון דער אידישער יוגענט בנוגע פארוויילונג, פארבריינגען די פרייע צייט, אויך וועגען געפינען פאר זיך באשעפטיגונג, א פאך, און רעליגיעזע בילדונג.

די אידישע יוגענט קאאפערירט אויך בנוגע שאפען פאנדען פאר דעם עלאיד דזשואיש אפיל יונייטער טשאריטים דראיוו, און האט אויך א פארבריטערטען פראגראם בנוגע „סאשעל סוירויס".

*

„דזשוניאר פעדעריישאן"

אנערקענענדיג אז קיינער איז ניט צו יונג אנצוהויבען צו געבען צדקה, און אז עס איז קיינמאל ניט צו פריה צו מאכען זיך אזא רגילת, איז אין 1941 עטאבלירט געוואָרען די „דזשוניאר פעדעריישאן," וואס קאאפערירט געווייסער־מאסען מיט די שוהלען, קאנגרעגיישאן און טעמפעל סקוהלס.

די דזשוניאר פעדעריישאן שליסט איין אין זיך קינדער ביז פערצעהן יאהר אלט, וועלכע מאכען א ביישטייערונג פון איין דאלאר יעדען יאהר, אדער צוויי סענט א וואך. די ביישטייערונג געהט צו דער דזשוניאר פעדעריישאן אוו דזשו־איש טשאריטים. די דזשוניאר פעדעריישאן שטרעבט אריינצונעמען יעדעם אידיש קינד אין פילאדעלפיא אין איהרע רייהען. עלטערען וועלען דערמוטיגט צו פארשרייבען זייערע קינדער אלס מיטגלידער גלייך ביי דעם געבורט. אזוי שנעל ווי די קינדער וואקסען אונטער וועלען זיי איינגעלאדען צו קומען צו די זיצונגען און נעמען אן אנטיל. די פראגראמען באשטייען פון דערציערישע „פיטשורס" און איינמאל א יאהר א גרויסארטיגע אלגעמיינע אונטערנעמונג.

די ארבייט פון דער דזשוניאר פעדעריישאן וועלט אנגעפיהרט דורך אן עקזעקוטיוו קאונסיל וואס באשטייט פון קינדער וואס זיינען שוין געוואָרען בר מצוה. די עקזעקוטיוועס איז צוזאמענגעשטעלט פון קינדער פון פארשיידענע שוהלען און טעמפלען. דער דאזיגער קאונסיל ארבייט אונטער דער פיהרער־שאפט און באראטונג פון א בארד וואס שליסט אין זיך איין מיטגלידער פון דער בארד אוו דזשואיש מיניסטערס, מיטגלידער פון דער פעדעריישאן אוו דזשואיש טשאריטים און יונגע מענער און פרויען וואס זיינען אין דער פאר־נאנגענהייט געווען אקטיוו אין דער דזשוניאר פעדעריישאן. די באאמטע פון פון דער פעדעריישאן זיינען: עהרען פרעזידענטען: לואיס וואולף, דזשאסטים הארעס סטוירן, דזשאסטין פ. אלמאן, לעסינג דוש. ראזענוואלד, און לעא ה. האר־מערדינגער, מארים וואולף, פרעזידענט; סעמועל ס. פעלז, וויים פרעזידענט; דזשיי־

קאָב ס. גוטמאן, וויים פּרעזידענט; האוארד א. וואולף, טרעזשורער; קורט פּאיזער, עקזעקוטיוו דירעקטאָר; מאורים י. סטוירן, עקזעקוטיוו סעקרעטאר.

די דירעקטאָרען באשטייען פון דזשאסטין פּ. אלמאן, דזשייקאָב ביליקאָף, פרענק דזש. בינסוואנגער, ארטור בלאָך, לואיס בלאָך, דזשייקאָב ה. בראדסקי, לארענס בראנזוויק, א. מ. בוירד, דזשאָזעף דאראָף, סעמועל פּעלז, ראבאי ווילהעם ה. פיינשרייבער, ארטור א. פלייישער, לייאָנעל פריעדמאן, בערנארד פרענקל, אייזיק גוירסטלי, עליס א. גימבעל, דזשאָזעף דזש. גרינבערג, אלבערט מ. גרינפילד, דזש. ס. גוטמאן, דזשאָזעף ה. העגעדאָן, לעסטער האנא, לעא ה. היימערדינגער, דזשאָזעף הערבאק, סילוועז ה. הוירש, דזשאָדזש טשארלס קלין, ראבאי מעקס ד. קליין, דזשאָרדזש מ. קאהן, מרס. איזידאר קאהן, איזידאר קאהן, דזשאָזעף קאהן, דזשאָדזש דזשאָזעף ל. קון, מרס. אפרים לעדערער, דזשאָדזש לואיס ע. לעווינ־טהאל, דר. לעאן לייווי, מאיר ליכטענסטיין, אלבערט ה. ליבערמאן, טשארלס ליפשיטץ, דזשייקאָב ד. ליט, מרס. ארטור לאָעב, אהוארד א. לאָעב, הענרי ס. לאכהיים, דזשוארא ה. לאכהיים, פרעדריק ר. מאן, קלינטאן מייער, לעאן מוריץ, קלאָרענס ל. מייערס, סיימאן ס. ניומאן, הערי נוסבאום, סעמועל פאלעי, עמאנועל ראָזענפעלד, לעסינג דזש. ראָזענוואלד, מרס. דזשוארא ראטשיילד, הערי סעקס, דזשאָרדזש דזש. שאָר, מרס. סאל סילווי ד. העיז סאליס־קאָהען, לעאן י. סטיין, הערי דזש. סטוירן, דזשאָסטים הארעיס סטוירן, מאורים י. סטוירן, הערי דזש. כאנדהיים, לעאן ס. סאנסטיין, טשארלס וויינסטיין, מרס. דזשאָזעף וויינסטיין, האוארד א. וואולף, לואיס וואולף, מארים וואולף, ראבאי לואיס וואולסי און מארים ל. וואורצעל.

★

עלאיד דזשואיש אפּיעל

דער עלאיד דזשואיש אפּיל איז די אנערקענטע אנענטור פון פילאדעלפיער אידענטום. די אגענטור וואָס זאמעלט און פארטיילט די פאָנדען פאר די וויכ־טיגסטע אנשטאלטען וואָס זיינען ניט אננעשלאָסען אין דער פעדעריישאָן אָוו דזשואיש טשאריטיס.

דער עלאיד דזשואיש אפּיל איז צו שטאנד געקומען דורך דער איניציאטיוו פון מר. קורט פאיזער אין 1938, וועלכער איז אננעקומען קיין פילאדעלפיא און ער האט פארנומען דעם אמט אלס עקזעקוטיווער דירעקטאָר פון דער פעדעריישאָן אָוו דזשואיש טשאריטיס.

דער עלאיד דזשואיש אפּיל איז דער סימבאל פון א פאראייניגטער קאמיוניטי וועלכע שטרעבט אויסצומיידען דופליקירענדע ארבייט און באזונדערע קעמפּיינס און וואָס פיהרט דערצו אז אלע כוחות זאלען קאארדינירט ווערען און בריינגען גרעסערע נוצען דער אידישער פילאדעלפיא און אויך כדי צו שאפען מעהר מיט־לען און צו קענען דורכפיהרען אויף א בעסערען אופן יעדע נויטיגע ארבייט, לאקאל, נאציאנאל און אויף יענער זייט ים.

אין 1937 זיינען אין דעם עלאיד דזשואיש אפּיל געווען אננעשלאָסען עלף אגענטורען. היינטיגעם יאָהר זיינען פאראנען 33 אגענטורען וואָס שטעלען מיט

זיך פאר אלע ריכטונגען פון אידישען לעבען. אין 1937 איז די צאהל ביי־שטייערער באשטאנען פון אכט טויזענד, און היינט צו טאג גרייכט דאס צעטעל ביז פינף און פערצעציג טויזענד ביישטייערער.

אגענטורען ווערען אנגעשלאסען אין עלאיד דזשואיש אפיל, נאכדעם ווי די „קאמיטע אוו אלאקיישאן" רעקאמענדירט דאס און די באדד אוו דירעקטארס היסען גוט די רעקאמענדאציע.

אויף דער באדד פון דעם עלאיד דזשואיש אפיל געפינען זיך מענער און פרויען וועלכע פארטרעטען אלע ריכטונגען און שאטירונגען אין אידישען לעבען אין פילאדעלפיא.

די געלדער פון דעם עלאיד דזשואיש אפיל ווערען געשאפען יעהרליך פון א קאמפיין קאמיטע וואס ווערט באשטימט דורכן פרעזידענט.

מר. בערנארד ל. פרענקעל און מר. פרענק דזש. בינצוואנגער זיינען געווען די טשערלייט פאר 1941. מרס. מאקס ל. מארגאלים איז געווען טשערמאן פון דער פרויען דיוויזיע און מרס. אסקאר דזש. בענדער איז געווען די טשערלידי פון דער עקזעקוטיוו קאמיטע.

מארים ספעקטאר און לואיס גוירסטלי זיינען די טשערלייט פון דער „ספע־שעל גיפטס" קאמיטע. דר. ראלף גאלדסמיטה און סעמועל דאראף זיינען געווען די קא־טשערלייט פון דעם טרעיד קאונסיל. דושאדוש דזשאזעף ל. קון איז טשער־מאן איבער די רעדנער, און פרענק דזש. האן, דושוניאר, איז דער טשערמאן פון דער יוגענט דיוויזיע.

לעצטען יאהר איז באשטימט געווארען א קוואטא פון 1,125,000 דאלאר.

די באאמטע פאר 1941 זיינען געווען מארים וואולף, עהרען פרעזידענט; לעאן ס. סאנסטיין· פרעזידענט; אלבערט ה. ליבערמאן, וויים פרעזידענט; דושאזעף קאהן, וויים פרעזידענט; ארטור א. פליישער, טרעזשורער; דייוויד וועבער, אסיס־טענט טרעזשורער; וויליאם א. סילק, סעקרעטאר; קורט פאיזער, עקזעקוטיוו דירעק־טאר; דייוויד גאלטער, עקזעקוטיוו סעקרעטאר.

די דירעקטארען פון דעם עלאיד דזשואיש אפיל זיינען דר. מאזעס בעהרענד, מרס. אסקאר דזש. בענדער, הערי בערגער, ראבערט מ. בערנשטיין ,פרענק דזש. בינצוואנגער, דייוויד בראגינסקי, סעמועל דאראף· סעמועל ל. איינהארן, דייוויד וו. אייזמאן, העגרי דזש. עטלסאן, פראעסאר חיים פיינמאן, ארטור א. פלייישער, בערנארד ל. פרענקל, ראבאי מאקס ד. קליין, דושאזעף קאהן, סעמועל י. קראצאק· דושאדזש דזשאזעף ל. קון, מרס. דזשייקאב לאעב־לענגסדארף, ארטור לפסקא, דזשאדזש לואים ע. לעווינטהאל, אלבערט ה. ליבערמאן, האוארד א. לאעב, פרעד־ריק ר. מאן, מרס. דושייקאב פ. מארים־אן, רעימאנד ב. רודאפסקער, מאע ל. שניי־דער· אייברעהעם סילווער, דזש. סאלים קאהען, דזשוניאר, דזשאדזש הארעים סטוירן, לעאן ס. סאנסטיין, וויליאם ה. סילק, דייוויד וועבער, בערנארד וויינבערג, טשארלס וויינסטיין, מרס. עלאיעם וואולף און מארים וואולף.

אין דעם עלאיד דזשואיש אפיל זיינען אנגעשלאסען פאלגענדע אגענטורען:

אמעריקאנער נעזעלשאפט פאר אידישער בילדונג, אמעריקאנער קאמיטע פאר הילף צו די תימנ'ער אידען, אמעריקאן דזשואיש קאמיטע, עקזיסטירט זינט 1936 מיט דעם צוועק צו באשיצען די ציווילע און רעליגיעזע רעכט פון אידען איבער דער וועלט ,אמעריקאנער אידישער קאנגרעס, „ארט" פעדעריישאן, אמעריקאן פאלעסטיין פאנד, קאונסיל פון דזשואיש פעדעריישאן און וועלפער פאנד, סענטראל תלמוד תורה און ישיבת משכן ישראל, דראפסי קאלעדזש, ביורא פאר באשעפטיגונג און פאר לערנען א פאך, די פאלקשולען ,הילף פאר אידישע קינדער פון דייטשלאנד, האיאס, נאציאנאל און האיאס, לאקאל, העברעאישער יוניווערסיטעט, הלל פאונדיישאן, הסתדרות עברית, אידישע סטודענטען הויז ארום טעמפעל און יוניווערסיטי און פענסילוויניע, דזשאינט דעפענס אפיס, פון דער אמעריקאן דזשואיש קאמיטע און די אנטי דעפעמיישאן ליגע, דזשאינט דיסטריביושאן קאמיטע, נעשאנאל רעפיודזשי סוירוויס, פילאדעלפיא אנטי דעפאמיישאן קאונסיל, פילאדעלפיער שפיטאל פאר גייסטיג קראנקע, פילאדעלפיער סעקציע נעשאנאל קאונסיל פון דזשואיש ווימען, פילאדעלפיא יאנג דזשודעא, רעפיודזשי ריסעטלמענט קאמיטע, ישיבת אהל משה און תלמוד תורה אין סטראבערי מענשאן, יוניטעד דזשואיש אפיל, (קרן היסוד און קרן קימת,) דער יוניווערסיטעט אין גלות, יוגנט עליה, (הדסה פראיעקט).

ווען מען נעמט אין אנבאטראכט וויפיל אנשטאלטען און פראיעקטען נאציאנאל, לאקאל, און אויף יענער זייט ים, עס ווערען געשטיצט דורך דעם עלאיד דזשואיש אפיל, קען מען ערשט דאן פארשטיין פארוואס דער עלאיד דזשואיש אפיל האט באקומען אין די לעצטע עטליכע יאהר די פולע שטיצע פון דער נאנצער אידישער באפעלקערונג אין פילאדעלפיא, און פארוואס דער דאזיגער קעמפיין פאראינטערעסירט ביז נאר יעדען אידען, ארעם און רייך. עס איז דער סימבאל פון א פאראייניגטער אידישער פילאדעלפיא, וואס באגרייפט, אז מיר טראגען א גרויס אחריות, און אז מיר מוזען ענטפערען אויף דער גרויסער אידישער נויט, און אויך שטרעבען צו באפרידיגען אלע אונזערע קולטורעלע און עקאנאמישע באדערפנישען איבער דער נאנצער וועלט.

מיר מוזען אבער נעדיינקען אז פילאדעלפיא פארמאגט א באפעלקערונג פון איבער א פערטעל מיליאן אידישע נפשות. מיר האבען נאך וויט ניט דערגרייכט אלע פאטענציעלע ביישטייערער, און זהה פיעל קען נאך אויסגעבריטערט או, אויסגעבעסערט ווערען אין דעם פעלד פון עלאיד דזשואיש אפיל אין פילאדעלפיא.

★

הכנסת אורחים און מושב זקנים

דער ערשטער הכנסת אורחים און מושב זקנים, אין 315 ס. 3טע סטריט, איז געגרינדעט געווארען דעם 16טען נאוועמבער, 1890.

די ערשטע היים איז געעפענט געווארען אין 430 לאמבארד סטריט, אין 1891. דעם זעלבען יאהר, האט די היים געצוינען אין 218 לאמבארד סטריט, אן איינענע היים וואס איז געקויפט געווארען פאר 5,300 דאלאר.

אין יענער צייט פלעג די היים שפייזען אריימעלייט, דורכפאהרער, און די

ערשטע צוויי יאהר, ווייזען די פֿראטאקאלען, אז די היים האָט צוטיילט איבער צעהן טויזענד פֿרייע מאַלצייטען.

אין 1907 האָט די היים איבערגעצויגען אין 315 ס. 3טע סטריט, ווו זי געפינט זיך עד היום, און אין 1915 איז די היים פֿילפֿאך פֿאַרגרעסערט געוואָרען, און כאָטש א פֿרעמדער קען נאָך היינט אויך קריגען א מאָלצייט, איז עס אָבער דער עיקר א היים פֿאר זקנים און זקנות, וואָס לעבען זיך אויס די לעצטע טעג און יאָהרען אויף א בכבודיגען אופן.

אמאָל פֿלעגן די היים אויסגעהאַלטען ווערען דורכדעם וואָס בארמהארציגע פֿרויען פֿלעגען זאמלען ברויט, פֿלייש און גראָסערים פון גוטע מענשען אומזיסט. דאָס איבעריגע פֿלעגט מען צוקויפען פון די נדבות וואָס אַנדערע גוטע מענשען פֿלעגען ביישטייערען.

אכך קרעדיט פֿאַרדינט דושאַרדזש גאוואַרד וואָס האָט ניט געקענט צוזעהן ווי ארים די דאָזיגע היים איז, און ער האָט פֿאַראינטערעסירט סימאָן מיור, א פילאנט־אָפּ פון יענער צייט, און וועז מיור איז מיט גאוואַרדן געקומען אין דעם הכנסת אורחים, האָבען זיי באַשלאָסען, אז מען מוז עפעס טאָן פֿאר דעם אנשטאַלט.

זיי האָבען פֿאַראינטערעסירט א צאָהל אַנדערע פֿערזאָנען, און ביסלעכווייז האָבען זיי אַנגעהויבען געווינען די שטיצע פֿאר דער דאָזיגער היים, וואָס האָט עקזיסטירט זעלבסטשטענדיג ביז 1919, וועז די פעדעריישאָן פֿוו דושואיש טשאַריטים האָט אַריינגענומען די היים אונטער איהר רשות, און זינט דאַן, איז דער הכנסת אורחים און די לייזדים שעלטערינג האום אפיליאירט מיט דער פעדעריישאָן, און רעכענט זיך פֿאר איינעם פון די מוסטער אנשטאלטען אין דער אידישער פילאדעלפֿיא.

די פֿרעזידענטען פון דער היים ביז איצט זיינען געווען: 92-1890, קלאַראַ לעווייצקי, 94-1893, הרבנית לעווינטהאל, 96-1895, סארא בעלבער, 16-15-05-1900-98-1897, אנא מ. בלייצשטיין, 1902-1899, עליזאבעטה ראכמיעל, 1901, פרומעווערנער, 04-1903, לערע ל. האלפֿערן, פון 1906 ביז 1914, חיה ד. קלעבאנסקי, פון 1917 ביז 1923, סערע ל. ניוהאף.

אין 1925-24-23-20-1919, איז די פֿרעזידענטין געווען דיאנא ווינסטיין, אין 28-27-1926 איז די פֿרעזידענטין געווען סערע ל. ניוהאף, אין 30-29-1928 איז די פֿרעזידענטין געווען סאפיע גראָס. אין 32-31-1930 איז ווידער סערע ל. ניוהאף געווארען פֿרעזידענט. אין 34-33-1932 איז די פֿרעזידענטין געווען גאסיע ענגלענדער. מאלי גאלדבערג איז געווען פֿרעזידענט אין 36-35-1934. אין 38-27-1936 איז ווידער געווען סערע ל. ניוהאף. אין 40-39-1938 ווידער סאפיע גראָס.

די וויים פֿרעזידענטין זיינען געווען: סערע גארטשאוו, דארא פֿעליקאף, ניטל פֿאקראס, דארא פרינץ, מלכה דייטש, דארא סינעל, ראוז לאוו, דוש. א. געצאוו, ה. גאלדבערג, א. בראודי, ביילע קאטז, איידא גאלדמאן, פאולין פישער, טיבי געצאוו, מיני ראזענוואלד, סערע ווינבערג, איידא גאלדמאן, ראוז ניוהאף, און העדא הערינג, פֿעסיע לעווינטהאל און פאולין מ. פישער, סעקרעטארען פֿאר 1940.

ניט קוקענדיג אויף דעם וואס דער אנשטאלט איז אפילו אירט מיט דער פעדעריישאן, האט אבער דער אנשטאלט, ווי אלע פעדעריישאן אפילו איטם פול־שטענדיגע „אויטאנאמיע," און פיהרט זיך אן אייגענע „מלוכה." די פרויען באאמטע באזוכען די מיטינגען רעגעלמעסיג, נעמן א טיכטיגען אנטייל אין דעם מושב זקנים, פונקט ווי אין די גוטע אלטע צייטען, וועו זיי האבען געדארפט זארגען פאר ברויט און פאר פלייש, פאר גראסערים און פאר א מלבוש פאר א זקן אדער זקנה.

די מיסטע זקנים און זקנות אין דער היים, זיינען שוין דאדט תושבים, פיהלען זיך בעסער ווי אין דער היים, און זעהר אפט הערט איהר דעם אויסדרוק:

—אבי ניט דארפען אנקומען אויף דער עלטער צו קינדער.

אין 1940, וועו די היים האט געפייערט א פופציג יאהריגען יובל, איז עם געווען א יום טוב פאר גאנץ פילאדעלפיער אידענטום, מחמת נאר אסך היינטיגע בעלי בתים און תושבים געדינקען נאך די צייט, וועו זיי זיינען ארונ־טערגעקומען פון שיף, און וועו זיי האבען זיך געפיהלט פארלוירען און עלענט, האט מען זיי אויסגעשטרעקט א ברודערליכע האנט, זיי געגעבען דאס ערשטע געלעגער און דעם ערשטען מאלציים, און מען האט זיי געהאלטען בכבוד, ביז זיי האבען באקומען באשעפטיגונג.

קיין חידוש ניט, וואס די שעלטערינג האום איז דער באליבטער אנשטאלט אין פילאדעלפיא. זי האט צו דערציילען צענדליגער געשיכטעם פון עלענטע מענשען, וואס זיינען דערהאלטען געוואָרען ביים לעבען, און דערנאך האבען דיזעלבע פערזאנען געהאלפען אנדערע דורך דער דאזיגער הכנסת אורחים.

דער הכנסת אורחים איז די קרוין פון אידישע אנשטאלטען אין פילאדעלפיא. עס איז א מוסטער אנשטאלט, און א מיילשטיין אין דער אידישער געשיכטע, וואס האט צו פארציכנען דאס בארמהארציגקייט פון דער אידישער פילאדעלפיא, און וואס די רוסישע אידען האבען אויפגענומען אין דעם משך פון א האלבען יאהר הונדערט אויף דעם נעביט פון צדקה.

די באאמטע היינטיגען יאהר זיינען:

מרס. דוש. אלעקסאנדער קליין, פרעזידענט; מר. דושאזוף הערבאק, ערש־טער וויים פרעזידענט; מרס. סאל דוש. פישער, 2טער וויים פרעזידענט; מרס. דושאזוף גראס, טרעשורער; מרס. פרענק פ. אסטראף, רעקארדינג סעקרעטאר; מרס. טשארלס אייזמאן, פינאנץ סעקרעטאר און הערי מאף, עקזעקוטיוו דירעקטאר.

★

אפטאון מושב זקנים

דער אפטאונער מושב זקנים אין נעגרינדעט געוואָרען דעם 2טען פעברואר. 1913. דער אנשטאלט איז נעגרינדעט געוואָרען דורך א פריוען פאראיין, און די גרינדערינגס זיינען געווען מרם. באקסער, איצענסאָן, שאנראן, איינגארד, באראנאף, מילער, אנטינאף, זימערמאן, קאטלער, קליינמאן, פאריז, קאשער, בוקראנאף און שווארטץ.

די ערשטע באאמטע זיינען נעווען: מרם. קליינמאן, פרעזידענטין; מרם. באקסער, וויים פרעזידענטין; מרם. פיוואווסקי, טרעזשורער, און מרם. באקסער'ס א טאכטער, סעקרעטארשע.

דער פרויען פאראיין האָט צוויי יאָהר נעארבייט זאמלענדיג פאָנדען צו קויפען א היים פאר דעם אנשטאלט.

דער חנוכת הבית פון דעם אנשטאלט איז נעפייערט געוואָרען דעם 5טען דעצעמבער, 1915, און לכבוד דער דערעפענונג פון דער היים איז אין בני האלבערשטאם שוהל, 6טע און גרין סטריטס, דורכגעפיהרט געוואָרען א פייערליכע צערעמאָניע, און זינט דאן איז דער אפטאון מושב זקנים איינער פון די אנגעזעהענסטע אידישע אנשטאלטען אין פילאָדעלפיא.

אין דעם אנשטאלט נעפינט זיך אויך אן אפטיילונג פאר אומהיילבארע וואָס איז צוליב אסך טעמים א גרויסע באקוועמליכקייט פאר יענע אלטע לייט וואָס זיינען נאָך ביי אלע חושים און לעבען זיך אוים זייערע לעצטע יאָהר און טעג אין כבוד.

דער אנשטאלט איז זינט דאן שוין עטליכע מאל פארגרעסערט געוואָרען און נייע געביידעס זיינען צוגעשטעלט געוואָרען.

אין דעם אנשטאלט נעפינען זיך הונדערט און עטליכע און צוואנציג זקנים און זקנות.

★

דאון טאון מושב זקנים

דער איננסטער אנשטאלט אין פֿילאדעלפֿיא, דער דאון טאון מושב זקנים, 2609 כ. 8טע סטריט, איז געעפענט געוואָרען זונטאג דעם 7טען אפּריל, 1940.

די באַוועגונג פֿאַר א מושב זקנים אין יענעם געגענט האָט זיך אָנגעהויבען מיט אַכט יאָהר פֿריהער און דער טשאַרטער איז אַרויסגעקראָגען געוואָרען אין יוני, 1934.

צווישען די נרינדערס געפֿינען זיך פֿילפֿ און בעסי אסטראָוו, מאַריס און סערע ראָזען, מאַריס און מיני לאדען, סערע אלעקזאנדער, איווע דאַרסמאן, איווא שלאק, בעסי סטיינבערג, מרס. קונער, סילי באראן, זעלדע בערשאד, דאַרא און סעם טאפּעל, סאניע סאבעלמאן, כאנציע מאלאוויטץ, רבקה לאבסקי, יעטא שניצער און א צאָהל אַנדערע.

אין צייט פון דעם חנוכת הבית זיינען די באַאמטע געוועזן סערע אלפּאַר, פֿרעזידענט: בעסי דייווים, ערשטער וויים פֿרעזידענט; איידא וויים, עה'ש, 2טע וויים פֿרעזידענט; דאַרא טאפּעל, טרעזשורער פֿאַר די לעצטע 6 יאָהר; נייטען שאפּריין, פינאנץ סעקרעטאַר, סאניע סאבעלמאן, רעקאָרדינג סעקרעטאַר, אדווייזערי באָרד: סערע ראָזען, טשערלייִדי; גאָסי גראלניק, ערשטע וויים טשערלייִדי; יעטא פּאלאטניק, 2טע וויים טשערלייִדי, און ענע לעווין, סעקרעטאַר. באָרד אָוו טרעס־טיעס: אשר אסטער, טשערמאן, רעבעקא בעם, לינא מוירקין, אנא מאלאוויטץ, כאנציע מאלאוויטץ, בעסיע אסטראָוו, פֿילפֿ אסטראָוו, פֿילפֿ דייטשמאן, מאַריס ראָזען, אנא פּאלסקי, מאַריס גאָלדבערג, סעמועל סאבעלמאן, סעמועל מוירקין, אייזיק מאנוס און נייטען קאלין.

די הויז איז נעקויפט געוואָרען פֿאַר זעקס טויזענד, פינף הונדערט דאלאר און איז איבערגעבויעט געוואָרען צו ווערען פּאַסיג פֿאַר אַן אנשטאלט.

דער חנוכת הבית האָט אָנגעהאלטען א וואָך צייט, און יעדער טאָג איז געווען געווידמעט אַנאַנדער ברענטש.

דער ערשטער טאָג פון חנוכת הבית, זונטאג, דעם 7טען אפּריל, 1940, איז געווען געווידמעט דעם לאקאל.

מאנטאג, דעם 8טען אפּריל, איז געווען געווידמעט דעם לאַנאַן ברענטש. דינסטאג איז נעווען געווידמעט דעם בראהינער ברענטש נומער 2. מיטוואָך דעם 10טען אפּריל איז געווען געווידמעט ווינפילד ברענטש.

דער שליסל צו דער היים איז נעקויפט געוואָרען פון דאַרא און מאקס בארנעט, צימערען זיינען נעקויפט געוואָרען פון בראהינער ברענטש, ווינפילד ברענטש, לאַנאַן ברענטש, (רעקריאיישאַן) דזשוניאר ברענטש, דזשודאיק סוירקעל, פֿילפֿ און בעסיע אסטראָוו, און מרס. סיידי נייטענזאן, (א צימער פֿאַר דער נוירס און פֿאַר מעדיצין.)

טשערמאן פון דעם חנוכת הבית איז געווען ראובן וואלדער, און די רעדנער זיינען נעווען סענאטאר ישראל שטיפּעל, הרב אברהם אריה פּאפּקא,

לאיער עמענואל בעלאוו, אייבראהעם בערקאוויטץ, בערנארד סעמועל, דער מאנאס־טרישטשער רבי, יעקב ראבינאוויטץ, ראבאי גרשון ברענער, דזשאזעף סקעיל, הרב אפרים אליעזר הכהן יאלעם און יוד לאמעד מאלאמוט.

די פראגראם פון חנוכת הבית האט אנגעהאלטען א וואך צייט, און ארום דעם 15טען מאי איז די היים געעפענט געווארען פאר זקנים און זקנות.

דער ערשטער סופעראינטענדענט איז געווען יוד לאמעד מאלאמוט, וועלכער איז נעשטאנען אלס עקזעקוטיוו דירעקטאר א יאהר צייט.

אונטער זיין אדמיניסטראציע זיינען אריינגענומען געווארען 20 זקנים און זקנות.

דאס געלט וואס זייערע קינדער האבען ביינעשטייערט שטעלט מיט זיך פאר א סוירפלום פאנד, וואס ווערט ניט באנוצט, סיידען אין פאל פון עמוירדזשענסי.

דער ערשטער יעהרליכער דרייוו האט אריינגעבראכט א סומע פון פיר טויזענד דאלאר, און דער 2טער יעהרליכער דרייוו האט אריינגעבראכט איבער פינף טויזענד דאלאר.

טשערמאן פון ערשטען דרייוו איז געווען סענאטאר ישראל שטיפעל, טשער־מאן פון 2טען יעהרליכען דרייוו איז געווען בענדזשאמין קלעבאנאוו. אוירווינג בארנעט איז געווען דער טרעזשורער אין ביידע יעהרליכע קעמפיינס.

די באאמטע אין 1940 זיינען געווען סערע אלפאר, פרעזידענט; בעסי דייוויס, וויים פרעזידענט; דארא טאפעל, טרעזשורער: סאניע סאבעלמאן, סעקרעטאר נייטען שאפריץ, פינאנץ סעקרעטאר, און אסקאר אסטער, טשערמאן פון דער בארד. די זעלבע באאמטע זיינען געבליבען אין 1941. בלויז די וויים טשער־לידי איז געביטען געווארען. אנשטאט בעסי דייוויס איז דערווייל געווארען בעסי אכטראוו, און פינאנץ סעקרעטאר איז געווען מרס. ראוז גריבער.

אין 1942 איז סערע ראזען געווארען די 2טע וויים טשערלידי, און פינאנץ סעקרעטאר איז דערווייל געווארען גלאדים סטריקען.

די איצטיגע באאמטע פון די ברענטשעס זיינען ווי פאלגט: בראהינער ברענטש נומער 2, לינע מוירקין, טשערלידי; איידא דייטשמאן, 1טע וויים טשערלידי; פעני ליטמאן, 2טע וויים טשערלידי; דארא באיגעט, טרעזשורער; טראסטים: גאלדע שאכמער, און בעקי אקנאנסקי. סאניע סאבעלמאן, רעק. סעקרעטאר: עטל פיינמאן, פינאנץ סעקרעטאר; פעני טאל, טשערמאן פון דער בארד.

לאגאן ברענטש נומער 1: סערע אלפאר, טשערלידי; רעבעקא בעם, וויים טשערלידי; גלאדים סטריקען, סעקרעטאר, און סיידי נייטענזאן, טרעזשורער.

ווינפילד ברענטש: זעלדע בערשאד, טשערלידי.

דזשוניאר ברענטש: ענע פרענק, טשערלידי; סיד בעקאף, וויים טשערלידי; טילי שאפיירא, טרעזשורער: ראוז סטיינבערג, רעקארדינג סעקרעטאר; ריבא ברים־קין, פינאנץ סעקרעטאר.

אין 1941 נאָך א קלייניעם פייער, נאָוו. 7טען איז די נאַנצע הויז רעמאָדלירט געוואָרען און עם זיינען אויפנעבויעט געוואָרען פייער עסקייפס און אַנדערע איינריכטונגען לויט די רעגולאַציעס פון פייער דעפּארטמענט. די נאַנצע היים איז זינט דאן באַקאַנט אלס א מוסטער אנשטאלט פאר אלטע לייט, זיך אויסצוּלעבען זייערע טעג און יאָהרען אין כבוד און אין רוה.

דורך דער צייט פון 2טען יעהרליכע קעמפיין איז דער דירעקטאָר געווען דוד י. מאן.

★

נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל

דער נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל איז נעגרינדעט אויף א ניט־פראפיט־ליכען באזיס, און אויך ניט סעקטאריש. אין 1922 האָט א גרופּע פיהרער אין דעם נאָרטהערן ליבערטיס נעגענט זיך אָרגאניזירט פאר דעם צוועק.

עס האָט זיך אין יענעם נעגענט, וואָס איז נעדיכט באַפעלקערט נעפיהלט די דרינגענדע נויט פאר אזא שפיטאל, ווייל דאָרט וואוינען נאָהענט צו א פערטעל מיליאָן נפשות. די זאך איז איבערהויפט קלאָהר געוואָרען פאר א צאָהל דאקטוירים אָנגעפיהרט פון דר. הערי סטעמבלער, און דער פאָרשטאָרבענער דר. דזשולִיוס שנייער. זינט נאָוועמבער 1920 האָבען די דאקטוירים גערופען זיצונגען און באראטונגען צו באטראכטען פלענער ווי אזוי צו באשאפען אזא שפיטאל אין דעם נאָרדליכען טייל פון פילאדעלפיא.

דער ערשטער אפיציעלער מיטינג איז נעהאלטען געוואָרען דעם 4טען יאנואר, 1921. דער ערשטער קעמפיין פאר א האספיטאל פאָנד איז אָנגעפיהרט געוואָרען סעפטעמבער, 1921. א צווייטער קעמפיין איז דורכגעפיהרט געוואָרען דעם 15טען מאי, 1922. א דריטער קעמפיין איז געפיהרט געוואָרען דעצעמבער, 1923. די אלע דאטומס זיינען וויכטיג, ווייל דאָס זיינען מיילשטיינער אין דער געשיכטע פון דעם נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל.

אלס רעזולטאט פון די דאָזיגע באמיאונגען האָט מען אָנגעהויבען בויען א שפיטאל אויף דער זיבעטער און בראון סטריט. דער ווינקעלשטיין איז גענעט געוואָרען דעם 9טען אפריל, 1922.

די טשארטער מיטגלידער פון דעם נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל זיינען: נייטען קושין, טשארלס ליפשוטץ, דר. הערי סטעמבלער, דר. סעמועל ברוק, ל. פ. ווייגטראוב, לואים א. שניידר, ל. א. בריקלין, בענדזשאמין רודניק, מעקס מייער, מ. זוסמאן, אלעקסאנדער נ. רובין, דר. דזשולִיוס שנייער, דר. בערנארד מאן, דר. דזשאהן דזש. גילבריידר, דר. ה. א. שאטץ, דר. מארים מארקאוויטץ, דר. דזשאזעף מ. נאָלדבערג, דר. סעמועל קאָהען, דר. גרשון גינזבורג, דר. דייוויד ניוסבאום, דר. א. ריעס, דר. דזשולִיוס בערגער, ה. ל. סטעמבלער, ל. דזש. גרינספאן, און דר. נייטען ל. רובין, דענסטיטען.

איינער פון די פראמינענטסטע מיטגלידער אין דעם ערשטען קעמפיין איז

געווען כעמעל וואוקלין. דער טשערמאן פון ערשטן קעמפין איז געווען לעא נאלדסטיין און אסאשיאיט טשערמאן מיט איהם איז געווען נייטען קושין, פרעזידענט; בענדזשאמין לעוויטאוו, סעקרעטאר. מר. טשארלס ליפשוטץ און א צאהל אנדערע האבען מיטגעהאלפען אין דער ארבייט. מרס. הערי י. פיינמאן, די פרוי פון דר. פיינמאן, איז געווען טשערמאן פון דער פרויען דיוויזיע.

דורך די צוואנציג יאהר צייט האט דאס האספיטאל דורכגעמאכט שווערע צייטען, באזונדערס אין דער צייט פון דעפרעסיע.

עס האט שוין מעהר ווי איינמאל פאסירט אין יענער צייט, אז די דירעקטארען האבען געפיהלט, אז עס קומט אויס, כאטש נעם און פארשלים די טירען, און שיק אוועק די פאציענטען אין דזשענעראל האספיטאל. אבער קוראזש, גלויבען און איבערגעבענהייט פאר דער זאך, האט אלעמאל געפיהרט אז ענערגישע מענשען ווי איזאדאר קלינגהאפער, דזשאזעף הערבאק, דר. דזשאזעף מ. גאלדבערג, דר. דזשאזעף א. לענגבארד און אנדערע, האבען אלעמאל געזוכט אויפצוהאלטען אן אפטימיסטישען גייסט, און דאס האט געהאלפען, אז דער אנשטאלט זאל ניט אונטערגיין.

אסך דערפאלג דארף צוגעשריבען ווערען אין יענער קריטישער צייט צו דער דערמוטיגונג און טאקטע פינאנציעלע הילף ווען דאס האספיטאל האט באקומען פון אלעקסאנדער ווען סטראטען, וועמען מארטען וויטקין האט באוואוירגען אז ער זאל אננעמען דעם פרעזידענט אמט, נאך א דערפאלגרייכען קאמפיין אין 1933.

ווען סטראטען, א דערפאלגרייכער געשעפטסמאן, האט רעארגאניזירט דאס האספיטאל, און האט צוגעציוגען צו דער בארד א צאהל אננעזעהענע פערזאנען, און זיי האבען געזוהלן, אז נארטהערן ליבערטיס האספיטאל זאל אווקגעשטעלט ווערען אויף א פינאנציעלען באזיס.

זיבען יאהר האט ווען סטראטען געארבייט און האט אנגעפיהרט מיט דער ארבייט, אלס פיהרער, און יעדער קעמפיין איז געווען א גרעסערער דערפאלג, און יעדען יאהר האט דער שפיטאל געוואונען מעהר פרייזע, און אונטערשטיצער, און אין די 20 יאהר, האט דער שפיטאל אפגעקויפט די דערבייאיגע געביידע, פאר קליניקס, פאר לאבאראטאריעס, קלאס צימערען פאר טעקנישענס, און אזוי ווייטער. דער בראנקאסקאפישער קליניק איז א ביישטייערונג פון מרס. אלעקסאנדער ווען סטראטען, ווען האט צוואמען מיט איהר מאן געווידמעט עטליכע יאהר פאר דעם דערפאלג פון דעם שפיטאל.

דער שפיטאל באקומט ניט קיין שטיצע פון קיין ארגאניזירטען טשאריטי פאנד, אבער עס איז אנערקענט געווארען פון דעם סטייט אוו פענסילוויניע, און באקומט א קלייע סומע פון 10,500 דאלאר א יאהר.

פריוואטע, האלב פריוואטע צימערען און קימפעטאריענס בריינגען איין איינקונפט פון 40 טויזענד דאלאר א יאהר. דאס האספיטאל איז א מיטגליד פון אסאשיאיט האספיטאל פלאן אין פילאדעלפיא. דער באלאנס ווערט געשאפען יעדער יאהר דורך א קעמפיין ווען ווערט געווינטליך דורכגעפיהרט אין

אקטאבער. לעצטען יאהר האט דער קעמפיין געשאפען 85 טויזענד דאלאר, און דער נאכט רעדנער ביי דעם יעהרליכען דינער איז געווען מרס. פרענקלין **דעלאנא** רוזוועלט.

אין 1927 זיינען אין שפיטאל געווען 184 וואָרד פאציענטען, און לעצטען יאהר האט דער וואָרד באהאנדעלט 1800 פאציענטען. דאס באווייזט ווי דער שפיטאל איז אויסגעוואקסען.

אלע דעפארטמענטס זיינען פארגרעסערט און פארבעסערט געוואָרען אין פראָפאָרציאָנעל מיט דעם וואוקס פון דעם שפיטאל.

אסך וואלונטיר גרופען העלפען ארויס דעם שפיטאל א גאנץ יאהר. די עלטסטע גרופע און וועלכע צייכענט זיך אלעמאל אויס איז די פרויען אקזילערי. די אנדערע גרופען נעמען אריין די פראָגרעסיוו לייג, די „פריינט פון נאדטהארן לייבערטים האספיטאל, די דושוניאר פראָגרעסיוו לייג, סטראָבערי מענשאָן גרופע און אנדערע. דער אנשטאלט איז „נאן־סעקטעריאן." די פאציענטען קומען מיסטענס פון אָרימע שיכטען.

דער בודזשעט פון שפיטאל איז 135 טויזענד דאלאר א יאהר.

די איצטיגע באאמטע זיינען מאע ס. גאלדבערג, פרעזידענט; דושייקאב ל. בראון, וויים פרעזידענטס: פרענק סטריק, וויים פרעזידענט; דוש. דושעראם קאטץ, סעקרעטאר, און בענדושאמין מ. גודמאן, טרעזשורער. אלבערט א. לאיט, איז טשערמאן פון דער עקזעקוטיוו.

נאדטהארן לייבערטים האספיטאל האט איבער טויזענד מענער און פרויען און האי סקוהל סטודענטען, וואל גייען ארויס איינמאל א יאהר אין צייט פון דעם דרייוו, ווייל זיי וויסען ווי גרויס עם איז די נויט, און די געשיכטע פון דעם שפיטאל וואלט ניט געווען פולשטענדיג, ווען מען זאל ניט אונטערשטרייכען די גרויסע ארבייט פון די וואלונטירען.

מען דארף אויך גיבען קרעדיט די דאקטוירים אויף דעם סטעף פאר זייערע לייסטונגען און זייער נעלט שטיצע צו דעם שפיטאל. זעהר אסך קרעדיט פאר־דינט די ארבייטערשאפט, ווי אויך די פראטערנאלע ארגאניזאציעס וואס גיבען געלט ביישטייערונג, „עקוויפמענט" און סוירוויסעס."

לעצטען איז געשאפען געוואָרען א ציווילע דעפענס ארגאניזאציע און איז צוגעגרייט צו פארוואנדלען דעם שפיטאל אין פאל פון „עמוירדזשענסי," אלס רעזולטאט פון דער מלחמה.

עס ווערען אננטפיהרט קלאסען אין „פוירסט עיד" פאר דעם פערזאנעל און פאר די מענשען פון דעם נעגענט.

ביז מיט א צייט צוריק האט דער שפיטאל געהאט געפלאנעוועט צו פאר־גרעסערען דעם אנשטאלט, און עס איז געפלאנעוועט געוואָרען נאך א געביידע, אבער זינט די מלחמה האט אויסגעבראכען אין אמעריקא, איז דער פלאן אפגע־לעגט געוואָרען ביז נאך דער מלחמה.

איין און צוואנציג יאהר דינסט פאר דער נאַרטהערן באפעלקערונג, האָט דעם שפּיטאל יעדען יאָהר געוואונען נייע הונדערטער און טויזענדער פרייַנט. די אלע פרייַנט זיינען אלעמאל גרייט צו שטיצען דעם אנשטאלט, און דער אנשטאלט באצוועקט אלעמאל צו שטעהן אויף דעם פרינציפּ: העלפען יעדען קראנקען, ניט קוקענדיג פון וועלכער ראסע ער קומט.

★

דאון טאון בית יתומים

דער אנשטאלט איז ארויס־עוואקסען אלס רעזולטאט פון דער עפידעמיע, די „פלו" נאך דער ערשטער וועלט מלחמה.

א גרופּע נאבעלע אידישע פרויען האָבען דאן זיך פאַרטראכט וועגען דעם ביטערען שיקזאל פון די עלענטע יתומים, און זיי האָבען נעגרינדעט דעם אנשטאלט.

אין אָנהויב האָבען די פרויען געדונגען אן אפּארטמענט אין 1530 ס. 6טע סטריט, אָבער מען האָט זיך באלד ארומגעזעהן, אז דאָס פּלאַץ איז צו קליין, און כדי ריכטיג אויפצופאסען אויף די יתומים פאַדערט זיך אן אייגענע היים.

דעם 15טען נאָוועמבער, 1925, איז פאַרגעקומען דער חנוכת הבית פון דער איצטיגער פרעכטיגער היים, אין דער 9טער און שאנק סטריטס, און זינט דאן זיינען שוין צענדליגער יתומים דערצויגען געוואָרען, האָבען געמאכט סקוהל, און היינט צו טאג זיינען זיי זעלבסטשטענדיג מענשען, און האָבען צו פאַרדאנקען דעם דאון טאון בית יתומים וואָס האָט זיי דערצויגען און אויסגעהיט פון לעבענס נעפאהרען אין דער פריהעסטער יוגענט.

אין דעם דאון טאון בית יתומים ווערט דאָס קינד דערצויגען פיזיש און נייסטיג. ער אנטוויקעלט זיך אטלעטיש, ווינטער אין דער היים און זומער אין קעמפּ.

אין דעם בית יתומים דאוונען די קינדער טעגליך מיט א מנין, און שבתים און ימים טובים ווערען דורכגעפיהרט צערעמאָניעלע „סוירוויסעס" און גאָר ריהרענד און אינדרוקספול ווערען דורכגעפיהרט די בר מצוה'ס.

די קינדער פארמאָגען אן אייגענעם בענד מוזיק און אויך א מיניאטור לאבראטאריע וואו די קינדער האָבען א געלעגענהייט צו עקספּערימענטירען אויף פּארשיידענע געביטען לויט זייערע נויגונגען. די היים האָט אויך אן אייגענעם דראמאטישען קלוב, וואָס פיהרט דורך פּארשטעלונגען פון צייט צו צייט, און אייניגע קינדער האָבען א געלעגענהייט צו אנטוויקלען זייער טאלאנט.

דער פרעזידענט פון דעם אנשטאלט איז מארים י. לעוויק; די ווייס פרעזידענטען: מרס. קעיט פריעדמאן, מרס. אסתר דאמישער, אייבערהעם סינגער און הערי וואלקין; אלעקס וואלקין איז טרעזשורער; מיטשעל ס. קאָהען, סעקרעטאר; דר. דוש. ד. ליבערון, מעדיקאל דירעקטאָר; דר. פינקוס שוב, סופּעראינטענדענט; אהרן קאלטון, עקזעקוטיוו דירעקטאָר; מרס. פעני גודמאן, דירעקטאָר לידים אקזילערי

דושאוף ס. עליקמאן, טשערמאן פון דער עקזעקוטיוו קאמיטע; מרס. מאלי פעלדמאן, טשערמאן פון אדמישאן קאמיטע; אויפפאסונגס קאמיטע:ט מרס. סאל טרעדוועל, מרס. ט. לעוויין, מרס. דוש. לעוויט, מרס. בעלא סטיין.

בילדינג קאמיטע: מייק בערנשטיין, דושאדוש רעזניק און בענדושאמין סטיינמאן.

טשערמאן פון עדיוקיישאן: מרס. עטל ליט; פינאנץ טשערמאן, איזראעל עקער; אידישע דערציאונג, אהרן וועלש; הויז קאמיטע, מרס. י. בוירסאן, מרס. העלען בארדין, מרס. א. גראסמאן, מרס. ראוז קאצקער, מרס בעטי ליט, מרס. וום. ריטץ, און מרס. פ. וואודקאף

לייבערי טשערמאן, וויליאם ריטץ; מעמאריאל טשערמאן, מארים עדעלמאן; מעמבערשיפ, מרס דוש. בערשלער; סופלאיס, אייזיק פארמאן; וועלפעיר, וויליאם ר. פיין.

די באאמטע אין דער ליידים אקזילערי אין סאוטה פילאדעלפיא זיינען: מרס. סערע פיור, פרעזידענט; מרס. א. עקסעלמאן, סעקרעטאר, און מרס. פעני וואלקין, טרעזשורער.

נאָרט פילאדעלפיא ליידים אקזילערי: מרס. עטל ליט, פרעזידענט; מרס. עלאנא נאהל, סעקרעטאר, און מרס. ראוז קאוולער, טרעזשורער.

ליידים אקזילערי, סטראבערי מענשאן: מרס. וויליאם ריטץ, פרעזידענט; מרס. ראוז פישמאן, סעקרעטאר, און מרס. ר. שפיגעל, טרעזשורער.

פארקסייד ליידים אקזילערי: מרס. בעלא סטיין, פרעזידענט; מרס. ב. דודניק, סעקרעטאר, און מרס. זענא סטיין, טרעזשורער.

וועסט פילאדעלפיא פראנרעסיוו ליידים אקזילערי: מרס. מאלי סינגער, פרעזידענט; מרס. מאלי פעלדמאן, סעקרעטאר, און מרס. קעיט פריעדמאן, טרעזשורער.

וועסט פארק בינ סיסטערס ליידים אקזילערי, מרס. ראוז בלום, פרעזידענט; מרס. עטל פישער, סעקרעטאר, און מרס. לינא גלעזשער, טרעזשורער.

ווינפילד ליידים קלוב: מרס. א. עפענבערג, טרעזשורער, און מרס. גאלדי סאל, סעקרעטאר.

האום סוירקעל: מרס. דוש. סיימאן, פרעזידענט; מרס. פאולין גרייזלער, סעקרעטאר, און מרס. ה. ווינענער, טרעזשורער.

פילאדעלפיער רבנים

און

גייסטיגע פיהרער

הרב דוב אריה הכהן לעווינטהאל

געבוירען אין סרעדנוק, קאוונער גובערניע, ל"ג בעומר, י"ח אייר, תרכ"ה, זוהן פון באריהמטען גאון הרב אברהם הכהן, פון א נזע וואס ציהט זיך ווי א גאלדענע שנור דורות רבנים און בעלי מעשה. די מוטער, בת שבע, א טאכטער פון רב חיים ליבשיטץ, וואס האט גע'שם'ט איבער דער וועלט.

דער יונגער דוב אריה האט גע'שם'ט מיט זיין זכרון און תפיסה, און תשיקה צו תורה ודת. איז דערצויגען געווארען אונטער דער השפעה פון די גאונים פון פריהער־דינען דור, הרב שמואל מאלעווער, און הרב אלעקסאנדער לאפידוס ז"ל, און ער איז שוין אין דער יוגענט געווען באריהמט מיט זיין לומדות.

אין חודש אדר, תרמ"ו נעהיראט מיני קליינבערג, (נפטר געוואָרען אין פי־לאדעלפיא, י"ג תמוז, תרפ"ט), די טאכטער פון הגאון הרב אליעזר קליינבערג, ז"ל, און נעהיראט דעם צווייטען מאל אין תרצ"ה, בלומע שרה ציזלינג, א גרויסע מלומדת און א פערזענליכקייט, וואס איז באליבט אין אלע געזעלשאפטען.

הרב לעווינטהאל איז אנגעקומען אויף דער כסא הרבנות אין פילאדעלפיא אלול, תרנ"א, און איז דער אייניגער און גרעסטער ארטאדאקסישער פיהרער אין אמעריקא, וואס האט באוויזן אפצוזיצען אין איין שטאדט איבער פופציג יאהר. ווערט באטראכט פאר א שטארקער זייל אין ארטאדאקסישען אידענטום איבער דער וועלט. האט צו זיין קרעדיט דאס אויפבויען פון פילאדעלפיער אינסטיטוי־ציעס, אנהויבענדיג פון כשרות, הוראה, חינוך, יהדות. ציוניזם. וואוילטעטיגקייט. איז געשטאנען ביי דעם גבורט פון דעם ציוניזם, אמעריקאנער אידישער קאנ־גרעס, איז געווען א דעלענאט צו דער פרידענס קאנפערענץ אין פאריז, נאך ערש־טער וועלט מלחמה און איז אין זיין טיפען עלטער היינט נאך פונקט אזוי אקטיוו ווי אלע זיינע יאהרען.

הרב לעווינטהאל האט פיער זיהן, אלע באריהמטע פערזענליכקייטען. הרב ישראל לעווינטהאל, דער גייסטיגער פיהרער פון ברוקלין דזשואיש צענטער, ריי־טער לואים ע. לעווינטהאל, פון קאמאן פלייעס קאורט, און פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פון אמעריקא, אברהם און סירום לעווינטהאל, פרא־מינענטע לאיערס און אנגעזעהענע געזעלשאפטליכע טוער.

הרב לעווינטהאל האט אויך געהאט א טאכטער, לאה עהרליך, (נפטר געוואָרען י"ד טבת, תרצ"ב), די פרוי פון היימאן עהרליך. פון מרס. עהרליך איז געבליבען א טאכטער, שרה, איצט די פרוי פון הרב צבי שמואל בעלקין ראש פון ישיבה קאלעדזש אין ישיבת יצחק אלחנון. הרב לעווינטהאל'ס מעשים זיינען פאר־קערפערט אין די בלעטער פון דער געשיכטע פון אלע אידישע אנשטאלטען אין פילאדעלפיא.

צו דער אלגעמיינער כאראקטעריסטיק וועגען הרב דוב אריה הכהן לעווינטהאל

וועז דער צוקונפטיגער היסטאריקער וועט וועלן געפינען דעם גייסטיגען פּרצוף פּנים פון דעם אָרטאָדאָקסישען אידענטום אין פילאדעלפיא, וועט נענוג זיין וועז ער וועט זיך אָנטרעפען מיט די מאטעריאלן וואָס זיינען אין א משך פון איבער א פערטל יאהרהונדערט געשריבען געוואָרען וועגען דעם זקן־הרבנים, דוב אריה הכהן לעווינטהאל, און ער וועט פּאר זיך האָבען א בילד פון דעם גייסטיגען רעליגיעזען פיהרער, וואָס כאָטש ער איז אפילו ניט באלוינט געוואָרען מיט שכירות פון דער שטאָדט פילאדעלפיא, פּאר זיין פּארנעמען די כסא הרבנות, האָט ער פונדעסטוועגען אלעמאל פּארשטאנען, אז א רב אין אמעריקא, האלט א שטעלע ניט נאָר פּאר אויפּפּאסען אויף כשרות, חינוך און רעליגיעזע ענינים, נאָר אז א רב דארף זיך שטעלען ברומו של עולם, און איבערהאל קומען און זאָגען זיין שטארק וואָרט, קומען זעהן ווירקען אז דאָס נאנצע אידישע עפענט־ליכע לעבען זאל האָבען א גייסטיג פּנים און עס זאל אונז פּארשאפען כבוד ניט נאָר אין דער אידישער וועלט, נאָר אויך אין דער אלגעמיינער וועלט.

אוודאי פּארנעמט כשרות און חינוך דעם אויבענאן ביי הרב לעווינטהאלן אין זיין טאָג־טעגליכען לעבען, אָבער פונקט אזא גרויס אָרט האָט ביי איהם פּאר־נומען דער ענין וועגען בילדען אידישע פּאלקס מאסען. איידער דער אידישער נאציאנאלער גייסט האָט זיך פּארשפּרייט אין אמעריקא, האָט הרב לעווינטהאל זיך געשטעלט אין דער ראלע פון דעם פיאָנער, דעם מורה דרך, און וועז ער האָט ניט געפּונען נענוג אידען אין די שוהלען און בתי מדרשים די ערשטע יאהרען נאָך זיין אָנקומען קיין פילאדעלפיא, האָט ער צו זיי נערעדט אין די לעקטשור־זאלען, אין די ליטעראריש „סאסייעטים," און זיין וואָרט איז אלע־מאל רעספּעקטירט און נעאכטעט געוואָרען.

איידער דאָ זיינען נעפּעפענט געוואָרען ישיבות, האָט הרב לעווינטהאל אָנ־נעפיהרט מיט א הויכשול קלאָס ביי זיך אין הויז, און פון יענעם קלאָס איז ארויסגעוואקסען געוואָרען דערנאָך די איצטיגע ישיבת משכן ישראל.

אויף הרב לעווינטהאלטן מעג מען זאָגען, אז ער איז בפירוש געווען א באוואוסטזיניגער ציוניסט נאָך פּאר דר. הרצל'ן, ז"ל.

פונקט ווי מען מעג עדות זאָגען, אז אויב מיר האָבען א שטארק אָרגא־ניזירטע אגודת הרבנים אין אמעריקא און קענעדע, איז עס געשאפען געוואָרען דורך דעם אייזען־פעסטען ווילען, און דינאמישער ענערגיע פון דעם היינטיגען זקן־הרבנים וואָס איז דער שטאָלץ ניט נאָר פון דעם אמעריקאנער אידענטום, נאָר פון דעם אָרטאָדאקסישען אידענטום איבער דער וועלט.

אָבער ניט אלעמאל האָט אונזער היגער גרויסער פיהרער געדארפט טאָן ארבייט בלויז צווישען אָרטאָדאקסישע אידען, און ציוניסטען. עס איז איהם אין זיין לעבען אויסגעקומען אפט צו שטייען אויף פּלאטפאָרמע מיט אויסגעשפּראָכענע נענגער פון אָרטאָדאקסיע, נענגער פון ציוניזם, נענגער פון דער קאנגרעס באוועגונג ביי אידען.

אבער די גרויסע, לויטערע פֿערזענלעכקייט, דער ריזיגער גייסט אין איהם, האָט זיין גאנצען לעבען מנצח געווען איבער זיינע אויסגעשפּראָכענע געגנער, און טאָג ווייל ער האָט קיינמאל ניט געקעמפּט קיין פֿערזענלעכען שטרייט, נאָר אַלעמאל אָנגעפּיהרט א מלחמת אלוקים, איז ער ארויסגעקומען דער זיגער.

דער גרעסטער עדות דערויף איז דאָס, וואָס נאָך עד היום, נאָך פופציג יאָהר מיטאַרבייטערשאַפט אין דער זעלבער שטאָדט, פֿילאדעלפֿיא, וואוהין ער איז געקומען א יונגער אין יאָהרען, איז ער עד היום נאָך אַזוי באַליבט און רעספּעקטירט.

ער האָט דעריבער אַוועקגעלאָזט א גייסטיגען חותם אויף דער אידישער פֿילאדעלפֿיא און זיין דערהאבענער נאָמען איז אריינגעוועבט געוואָרען אין דעם משך פון איבער פופציג יאָהר אין די אַנאָלען פון דער געשיכטע פון די אידען אין פֿילאדעלפֿיא.

אויב דאָס איז האיאָס, הכנסת אורחים, מושבי זקנים, בתי יתומים, דעי נוירסערים, תלמוד תורות, עדיוקיישאנאל צענטערס, ישיבות אָדער מוסדי צדקה, קען מען ניט פֿארביגעהן קיין בנין, צו וועלכען דער זקן־הרבנים זאָל ניט האָבען בייגעטראָגען א ציגעל, אונטערגעשטעלט זיין פֿלייצע.

דאָס איז שוין די טבע פון דעם אמת'ן פּיאָנער, פון דעם גייסטיגען פיהרער, וואָס נעהט אַלעמאָל פֿאראויס, און דאָס פאַלגט איהם נאָך אין זיינע פוסטריט.

הלוואי זאָל איהם באשערט זיין נאָר אין די נאהענטע טעג אונז ווידעראמאל צו פֿארטרעטען ביי דעם פרידענס טיש, ווי ער האָט עס געטאָן אין דער צייט, וועו דער ערשטער שלום איז געשלאָסען געוואָרען. הלוואי זאָל ער זוכה זיין צו דערלעבען דעם אמתן שלום אויף דער וועלט, און שלום פאר אונזער געפֿאַלגט פאַלק איבער דער גאנצער וועלט, און א פרייע הימלאַנד אין ארץ ישראל, אמן!

★

ד"ר. אברהם א. ניומאן, ראבאי

געבוירען אין 1891, אין בריזשאן, עסטרייך.

געקומען מיט זיינע עלטערען קיין אמעריקע וועו ער איז אַלט געווען אכט יאָהר, און דערצויגען געוואָרען אויף דער נויאָרקער איסט סייד. פּאָטער איז געווען א סוחר, אָבער זיינע זיידעם זיינען געווען תלמידי חכמים און חסידישע אידען אין דער זעלבער צייט.

דערצויגען געוואָרען ארום העגרי סטריט, נויאָרק, אריינגעטראָטען אין דער ישיבה און האָט אליין זיך צוגעגרייט פאר רידזשענטס. אין 10 חדשים האָט ער געמאכט דעם קורס וואָס דאָרף געדויערען געווינטליך פיר יאָהר.

צו 16 יאָהר איז ער אריינגעטראָטען אין קאָלאָמביא יוניווערסיטי, און נאָך קאָלעדזש שטונדען פּאָרטנעזעצט זיינע לימודים אין דער ישיבה. האָט

דס־נאָך באזוכט דעם שעכטער סעמינאר, און אין 3 יאָהר פֿאַרענדיגט א 4־יאָהריגען קורס. פֿראָפעסאָר שעכטער האָט איהם דערנאָך באשטימט אלס אינספּעקטאָר אין די צוגרייטונגס קלאַסען.

וועגן אמעריקא איז אריינגעטראָטען אין דער ערשטער וועלט מלחמה, האָט דר. סיירוס אדלער, עה"ש, איהם רעקאָמענדירט פאר טשאפֿלין אין דער ארמיי, נאָר אנשטאט איהם איז אָנגעקומען ראבאי דאוויראוויץ, פון בני ישורון טעמפּעל, האָט דר. ניומאן דאן צייטווייליג איבערגענומען דאוויראוויץ'ס פּולפּיט.

אונטער דר. ניומאנ'ס פיהרערשאפט איז אויפגעבויט געוואָרען דאָס בני ישורון טעמפּעל. שפּעטער איז ער דאָרט אנגאזשירט געוואָרען און איז פאר־בליבען ביז 1924, וועג ער איז איינגעלאדען געוואָרען איבערצונעמען קאנגרע־גיישאָן מקוה ישראל, די עלטסטע קאנגרעגיישאָן אין פילאדעלפֿיא, און די 2טע עלטסטע אין אמעריקא.

פֿרעזידענט פון דראפּסי קאלעדזש. ער רעדאקטירט אויך צוזאמען מיט דר. סאלאמאן צייטלין דעם „דזשואיש קוואָטערלי רעוויו," און טוט אויך נלייכ־צייטיג זעלבסטשטענדיגע לימוראריש ארבייטען.

אין פארנאנענעם יאָהר האָט ער פארעפענטלִיכט א ביאָגראפֿיע פון דר. סיירוס אדלער, א בוך פון 200 זייטען, וואָס איז פריהער דערשינען ביי דער אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע אין א פאמפּלט. איז אויך דער אויטאָר פון 2 בענדער „נעשיכטע פון די אידען אין שפאניען," מיט ביאָגראפיעס פון זייערע גייסטינע פֿיהרער.

טראָסטי און טשערמאן קאלעדזש קאָמיטע, גרעטץ קאלעדזש, וויים פּרעזי־דענט באָרד אוו אוועַרסיערס, גרעטץ קאלעדזש. עקזעקוטיוו קאונסיל יוניטעד סינאגאג אוו אמעריקא, טשערמאן ארץ ישראל קאָמיטע, יונייטעד סינאגאג אוו אמעריקא. פּרעזידענט פילאדעלפֿיא ברענטש, יונייטעד סינאגאג אוו אמעריקא, פּובליקיישאָן קאָמיטע דזשואיש פּובליקיישאָן סאָסייטי אוו אמעריקא, רעקאָרדינג סעקרעטאר, אמעריקאן דזשואיש היסטאריקאל סאָסייטי, רעוויזינג עדיטאר, יוני־וואירסאל דזשואיש ענסיקלאָפּידיע, רעדאקטאר פון „דזשואיש קוואָטערלי רעוויו."

מיטגליד פון באָרד אוו דזשואיש מיניסטעריום, פילאדעלפֿיא, ראביניקאל אסעמבלי, אמעריקאן דזשואיש היסטאריקאל סאָסייטי, אמעריקאן היסטאריקאל סאָסייטי, אמעריקאן אריענטאל סאָסייטי, היסטאריקאל סאָסייטי אוו פענסילוויניע, כטייט אדווייזאר באָרד פעדעראל פּראָיעקט פאר שרייבער, פענסילוויניע קאנ־סטיטושאָן קאממאריישאָן קאָמיטע, אדווייזאר קאָמיטע פאר בילדונג פאר דער־וואקסענע, קאָמיטע פאר א בעסערער פילאדעלפֿיא, קאָמיטעס פון איין הונדערט, פּרעזידענשאל עלעקטאָר (דעמאקראטען) פאר פענסילוויניע, עהרען מיטגליד פון אי־דישער אקאדעמיע פון קונסט און ווייסענשאפֿט, מיטגליד פון אריענטאלען קלוב, פילמאנט קאנטרי קלוב.

★

דר. שלמה גרינבערג, ראבאי

געבוירען אין האראשאן, רוסלאנד, דעם 8טען יאנואר, 1901. א זוהן פון מארים און בעפי ג. כאידענקא.

אין אמעריקא זינט 1905, האָט באזוכט יוניוואיר־סיטי אָוו מינעסאטא, אין 1919 האָט ער גראדואירט פון „טיטשערס אינסטיטוט," פון אידישען טעאלאגישען סעמינאר. אין 1922 באקומען דעם טיטול „בי עי" פון קא־לעדוש אָוו סיטי אָוו ניו יארק. אין 1925 איז ער גע־וואָ־רען רב דורך דער גראדואירונג פון אידישען טעאלאגישען סעמינאר אין נויארק. אין 1932 האָט ער באקומען דעם טיטול דר. פילאסאף אין דראפסי קאלעדוש, און זינט 1925 איז ער דער גייסטיגער פיהרער פון הר ציון טעמפעל, ווינפילד, אויך זינט 1932 דער לעקטאָר איבער ערציאונג אין אידישען טעאלאגישען סעמינאר. אין 1941 געווארען „אסאשיייט" פראפעסאָר. איז דער אויטאָר פון א גרויסער צאָהל „סוירמאנס," און פארעפענטליכט ארטיקלען אין פארשיידענע זשורנאלען. פרעזידענט פון דער „אבוקה," און א מיטגליד פון אדמיניסטראטיוון קאָמיטעט, פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פון אמעריקא, אין 1934, 1935. מיטגליד פון דער ראביניקאל אסעמבלי פון אמעריקא, איז געווען ווייס פרעזידענט אין 1936, 1937, פרעזידענט אין 1938-1937. פרעזידענט פון פילאדעלפיער באָרד אָוו דזשואיש מיניסטערס אין 1937-1936, פרעזידענט פון דער פילאדעלפיער ציוניסטישער ארגאניזאציע, פרעזידענט פון פילאדעלפיער ברענטש פון יוניטער סינאנאגס אָוו אמעריקא, פון 1929 ביז 1932. איז געווען דער ראטגיבער צו די סטודענטען פון יוניוואירסיטי אָוו פענסילוויניע פון 1932 ביז 1935. מיט־גליד פון טשאפלעינס רעליגיעזען קאָמיטעט פון יוניוואירסיטי אָוו פענסילוויניא זינט 1936. דער אויטאָר פון א בוך „ווי א איד דארף היינט לעבען," דערשינען אין 1940. אויטאָר פון א סעריע לעהר־ביכער „הראשון." אויטאָר פון „אידעא־לען און ווערטען אין טראדיציאָנעלע אידישע סידורים, דערשינען אין 1941. אויטאָר פון „ערשטער טערמין אין א העברעאישע שולע," א וועג־ווייזער פאר לעהרער. מיטאַרבייטער אין „דזשואיש עקספאָנענט," פאָרזיצער פון פילאדעלפיער צווייג „ליגע פאר דעם רעליגיעזען ארבייטענדען ארץ ישראל," אין 1941.

האָט געהיראט בעטי ד. הייאמן דייווים, דעם 13טען דעצעמבער, 1925, אין נויארק, זיי האָבען 2 קינדער, משה און דניאל אשר. רעזידענץ, 2253 נ. 53טע סטריט, „סטודיאָ", 2258 דזשאָרדזשעס לעין.

הרב אפרים אליעזר הכהן יאלעס

רעזידענץ—1913 נ. 33טע סטריט. געבוירען אין סאמ באר, גאליציען, זוהן פון באריהמטען גאון הרב שלום הכהן יאלעס, וועלכער איז געווען א תלמיד פון די גאוני הדור, דער „שואל ומשיב" און „בית יצחק." זיין פאטער איז געווען דער אב"ד אין ניישטאדט, מאשציסק און סטרי, א זוהן פון וועלט־באוואוסטען צדיק רבי ר' אורי, דער גרינדער פון דער באריהמטער סאמבארער דינאסטיע, א זוהן פון דעם גרויסען בעל מקובל רבי אפרים הכהן יאלעס, וועלכער איז געווען א תלמיד מובהק פון דעם גרויסען רבין ר' אורי, באקאנט אלס דער סטרעליסקער שרף, דער תלמיד מובהק פון דעם קדוש ר' שלמה פון קארלין, וועמען צדיקים האבען געהופען משיח בן יוסף, דער תלמיד מובחק פון גרויסען מעזריטשער מגיד רבי ר' בער, דער ממלא מקומו פון זיין גרויסען רבין דער בעל שם טוב הקדוש.

הרב יאלעס שטאמט אויך פון די באריהמטע פוסקים, דער ב"ח, דער טורי זהב און דער פני יהושע און אויך איש ביז צום רבנו אשר ברב יחיאל, מחבר פון דעם רא"ש. (א טייל פון דעם יחוס איז נעהרוקט אין דער הקדמה צו דעם ספר זכר ישעיה הכהן יאלעס פון מינסק, ווילנא, תרמ"ב).

פון דעם מוטער'ס צד, הרבנית הצדיקת אסתר שיינדל לוריא, שטאמט הרב יאלעס פון די באריהמטע פוסקים דער מהר"של, דער מהר"ם מלובלין, דער מגיני שלמה און דער „מגיד משנה" אויף קבלה, (א חבר פון דעם „נודע ביהודה" און ראש הרבנים פון פינסק אין יאהר ת"ק). די יאלעס משפחה האט א יחוס ברעף בן־אחר־בן ביז רבנו ישעיה כהן־צדק (יעלת חן) אין די צייטען פון די בעלי התוספות (פון 13טען יאהרהונדערט).

צו 4 יאהר האט ער אנגעהויבען לערנען תנ"ך, און א יאהר שפעטער משניות. צו 9 יאהר האט ער געלערנט צוויישען לומדים ביי זיין גרויסען פאטער די שוועריסטע סוגיות אין ש"ס ווי די סוגיא פון רבי „חנינא סגן הכהנים" און אנדערע, און האט שוין דאן געשמ'ט אלם עילוי. צו בר מצוה איז ער שוין געווען באהאוועלט אין ערשטען חלק יורה דעה, פון די ערשטע קוואלען ביז די אחרונים. ער האט באקומען „התרת הוראה" און יעדען דאנערשטאג גע'פסק'נט שאלות אין בית־דין שטיבעל פון זיין גרויסען פאטער, דער סטריזער רב.

נאך בר מצוה האט ער מיט גרוים התמדה געלערנט ש"ס על הסדר, 7 בלאט א טאג, כדי מסיים צו זיין ש"ס יעדען יאהר. א טייל פון זיינע חדושי תורה זיינען אין יענע צייטען, אין תרס"ט, אפגעדרוקט געווארען אין תורה זשורנאל „מנן גבורים," און זיינע בקיאות און חריפות האבען איבערראשט די נרעסטע גאונים פון גאליציען.

ביי באריהמטע פראפעסארען האט דער יונגער עילוי געלערנט שפראכען, מאטעמאטיק און נאטור וויסענשאפט, און האט אנגעוועגדעט די זעלבע מעטא־

דען פון אנאליטיק צו די שוערע הלכה פּראבלעמען אין ש"ס און שלחן־ערוך. אין תרע"ג האָט ער באקומען פּוסט סמיכות חכמים, „יורה יורה ידין ידין", פון די גרויסע גאונים ר' דוד הלוי איש הורוויטץ, רב ואב"ד אין סטאניסלאוו, ריש מתיבתא פון ישיבת אור תורה, פון באוואסטען ריישער רב ר' נתן לעווין, פון הגאון ר' קאפל רייך, דער בודאפּעסטער רב הכולל, און פון א צאָהל אנדערע גדולי ישראל.

האָט זעהר יונג באקומען טיפע פּארשטענדניש אין די מיסטישע לעהרען פון קבלה און חסידות דורך זיין גרויסען זיידען דער סאמבארער רבי ר' אורי הכהן, א גרויסער בעל מקובל און א תלמיד מובהק פון אלטען בעלזער רב, הצדיק ר' שלום רוקח.

האָט געהיידאט א טאכטער פון זיין פעטער, סאקאלאווער רב ר' יהודה צבי הכהן יאלעם, וואָס האָט איבערגענומען די רבי'שע פיהרערשאפט אין סאמבאר, נאָך דעם רבין ר' אורי'ס פטירה. הרב יאלעם האָט נאָך אין זיינע גאָר יונגע יאָהרען געפיהרט א ישיבה אין סטרי פון געציילטע יונגעלייט, און געהאלפען זיין פאָטער אנצופיהרען דעם בית־דין צדק אין שטאָט.

אין דער ערשטער וועלט מלחמה, (יולי 1916), איז הרב יאלעם באשטימט געוואָרען אלס מיליטערישער ראבינער (טשאפּלין) אין דער עסטרייכישער־אונגארישער ארמיי, האָט געשאפען כשר'ע קיכען פאר סאלדאטען און אונטער־אפיצערען אין די עטאפּען געביטע, האָט שטאַרק נושא חן געווען ביי הענעראלען און מיניסטאָרען און האָט אסך געווירקט לטובת אידישקייט.

נאָך דער מלחמה האָט זיין נאָמען דערגרייכט קיין ניו יאָרק, און אין 1921 האָבען די סאמבארער חסידים אין ניו יאָרק איהם ארונטערגעבראכט קיין אמעריקא. ער איז אויפגענומען געוואָרען פון די פּראמינענטע חסידים און פּראפעסיאָנאלען, צווישען זיי אויך פון דר. אייזדאָר העלד, באריהמטער האָריז ספּעציאליסט, און בערנארד זעמעל, באוואסטער כלל־טוער.

ערב ראש חדש ניסן תרפ"א איז ער אויפגענומען געוואָרען אלס רב פון דער סטרייער שוהל אויף איסט 10טע סטריט, ניו יאָרק. אין דעם זעלבען יאָהר, ערב ראש חדש אלול, 1טען סעפּטעמבער, 1921, איז ער איינגעלאדען געוואָרען אנצונעמען די כסא הרבנות פון דער כרם ישראל שוהל אין פילאדעלפיא, און אין פארלויף פון 6 חדשים האָט זיך דער יונגער רב אזוי באליבט געמאכט ביי דער חשוב'ער קהלה, אז חול המועד פסח, תרפ"ב, האָבען זיך פארזאמעלט אלע פרעזידענטען און גבאים מיט ספעציעלע דעלעגאטען פון אלע אנדערע שוהלען אין סטראָבערי מענשאָן און האָבען איהם געגעבען א גע'חתם'טען כתב רבנות ווי אמאל אין די איראָפּאישע קהלות.

אין מארטש, 1924, האָט די טרענטאָנער פּאראיינטע קהלה אויפגענומען הרב יאלעם אלס רב הכולל אויפ'ן אָרט פון הרב יוסף קאנוויץ, פרעזידענט פון אגודת הרבנים. אָבער סטראָבערי מענשאָן האָט דאן אָנגעהויבען ריפען מאסענפארזאמלונגען ניט צו דערלאָזען אז הרב יאלעם זאל פארלאָזען סטראָבערי מענשאָנער קהלה, וואָס האָט זיך ערשט ריכטיג אָנגעהויבען אנטוויקלען אויף

רעליגיעזע און אנדערע געביטען. אלם רעזולטאט דערפון איז הרב יאלעם פאר־בליבען אין סטראבערי מענשאן עד היום.

זיין השפעה האט זיך ניט באשרייגקט בלויז אויף סטראבערי מענשאן געגענט, נאר לאזט זיך אלע מאל פיהלען איבער דער שטאט פילאדעלפיא. אין מאי, 1924, האט ער געגרינדעט דעם בית־דין צדק פאר רעליגיעזע ענינים. שפעטער, אין 1928, האט דאם בית־דין פונקציאנירט אלם שטאט־ישער ועד הרבנים פון דעם ועד העיר, און אין 1935 איז דיזער ועד געוואלען דער מוסטער פון א פאראיינigטען ועד הרבנים מיט הרב לעווינטהאל בראש. דער ועד הרבנים עקזיסטירט עד היום מיט הרב יאלעם אלם טשערמאן פון דער עקזעקוטיווע (ראש בית־דין).

הרב יאלעם האט אויך געהאלפען גרינדען די ישיבה אין סטראבערי מענשאן, און העלפט אויך אנדערע מוסדות אין שטאט.

אין י"ז אלול תרפ"ד איז נפטר געוואלען זיין ערשטע רבי'צן, בינה ע"ה, וואם האט איבערגעלאזען א טאכטער, שרה.

אין תרצ"ב האט הרב יאלעם געהיראט אין אנטווערפען די איצטיגע יונגע רבי'צן, פעסיע פאלאק־הורוויץ, וואם שטאמט פון של"ח הקודש, און פון לובלינער שר ר' שאול וואהל, וואם איז געווען איין טאג דער קעניג פון פוילען. זיי האבען א צווילינג, אסתר און שושנה.

דער רבי'צן־ס מוטער'ס פאטער איז געווען דער גאון הדור ר' אריה ליבוש הלוי איש הורוויטץ, מחבר פון שאלות ותשובות „הרי בשמים," פריהער אב בית־דין אין סטרי, וועמענס ארט אין רבנות הרב יאלעם'עם פאטער האט איבער־גענומען אין תרס"ד.

הרב יאלעם האט גרויסע פארדינסטען דורך אריינבריינגען דעם קהלה גייסט אין פילאדעלפיא, ווי אויך פאר דער אקטיוואר ארבייט אין דער אמעריקאנער אידישער קאנגרעס באוועגונג. ער איז געווען א דעלעגאט צום ערשטען אידישען וועלט קאנפערענץ אין זשענעווא, וואו עס איז געגרינדעט געוואָרען דער אידישער וועלט קאנגרעס.

ער איז דער גרינדער און אנפיהרער פון דער היגער מזרחי באוועגונג אוז דער פארשפרייטער פון לערנען דעם דף יומי אין פילאדעלפיא.

איז דער מחבר פון „כתבי אחיעזר" אויף שיטות הש"ס, געדרוקט אין סטרי, תרצ"ג, אלם טייל פון דעם ספר שאלות ותשובות „שמן הר'אש" פון זיין ברודער, דער יעצטיגער סטריער רב, ר' ישעיה אשר הכהן יאלעם.

איז אויך א שטענדיגער מיטארבייטער פון דעם העברעאישען זשורנאל „הפרדס," שיקאגא.

אין הרב יאלעם'עם דרשות און פארטראגען פיהלט זיך די השפעה פון די באריהמטע וויענער מייסטער אין קונסט און פילאסאפיע. זיינע אריגינעלע ידיעות אין פסיכא־אנאליטיק שטעלט איהם אין דער רייהע אלם אן אייגענ־ארטיגען לעקטאר.

הרב יאלעם איז פארטרעטענט אלם אייגער פון די לייטענדע גייסטער אין דעם אידענטום, וואם פאראיניגט אין זיך תורה און חכמה.

הרב מרדכי שלמה ברזל

רעזידענץ — 1825 נ. 33טע סטריט. אפיס: בני ישורון קאנגרעגיישאן, 33טע און דיימאנד סטריטס.

געבוירען אין טבריא, ארץ ישראל, אין 1899, א זוהן פון הרב פנחס ברזל און גאלדע. פאטער א היסער אנגיינגער און נאכפאלגער פון בעיאנער רבין, אין ראש פון די חסידים אין ארץ ישראל.

געלערנט אין ישיבת אור תורה, טבריא, ישיבת ריד"בז, און חתם סופר. אין אמעריקא זינט 1915, געווען העברעישער לעהרער אין בלומפילד, ניו דזשוירזי, גלייך־צייטיג געמאכט האי סקוהל און קאלעדזש. האט באזוכט וויליאם און מערי קאלעדזש אין פאדטסמוטה, ווירדזשיניא, האט דעם טיטל בעטשלאר אוו סייענס און מאסטער אוו ארטס. ערשטע ראבינער שטעלע געהאלטען אין ניופארט ניוס, דערנאך געווען רב אין פארטסמוטה.

אין 1933 געקומען קיין פילאדעלפיא, איז אויפגענומען געוואָרען פון קאנג. בני ישורון, וואו ער איז דער גייסטיגער פיהרער פאר די לעצטע 9 יאהר.

האט סמיכה פון צפת'ער רבנים און ישיבת חתם סופר, און באקומען אן אלגעמיינע דערציאונג אין אמעריקא, ראטגערס יוניווערסיטי, וויליאם און מערי קאלעדזש, דראפסי קאלעדזש.

האט געהיראט רבקה שפירא אין 1914, זיי האבען א זוהן, בן ציון, האט גראדואירט פון טעמפעל יוניווערסיטי, און א טאכטער, גאלדע טויבע, האט גראדואירט האי סקוהל.

פרעזידענט פון בארד אוו דזשואיש מיניסטערס, גרינדער פון יאנג ווימען און מענס קלאב פון בני ישורון, געווען פרעזידענט פון סטראבערי מעגשאן ציון דיסטריקט, טשערמאן פון סטראבערי מענשאן קאמיוניטי סיוויק קלוב, און האט צו זיין קרעדיט וואס ער האט אויפגעלעבט א פארנאכלעסיגטע שוהל און זי גע־בראכט צו דער זעלבער הויכער שטופע, ווי דר. אייבערהעם א. ניומאן האט גע־געפאנעווען, מרס. ברזל איז אקטיוו אין דער סיסטערהוד און אויך אין דער הדסה.

★

אדמו"ר משה צבי טווערסקי (טאלנער רבי)

רעזידענץ — 1437 ס. 6טע סטריט. אפיס — דער זעלבער. געבוירען אין טאלנע, אין 1890, דער זוהן פון אדמו"ר מנחם נחום טווערסקי, דער ממלא מקום פון רב דוד'ל טאלנער. די מוטער, סימע, האט געשטאמט פון דעם סאוראניער רב'ס נזע.

געלערנט אין טאלנע ביי די גרעסטע פריוואטע מלמדים, און האט אויך געהאט לעהרער פאר וועלטליכער בילדונג.

אין אמעריקא זינט 1922. איז פריהער געקומען קיין נויארק, שפעטער

האָבען חסידים איהם אריבערגעבראכט קיין פֿילאדעלפֿיא, האָט נעגרינדעט די צמח דוד שוהל, אויפֿן נאָמען פון זיידען, רב דוד'ל טאָלנער.

האָט געהיראט רבקה העשיל, די טאָכטער פון הרב זיסעלע, דער בן יחיד פון אדו"מר הרב יחיאל'קעל קוריל'אוויצער.

זיי האָבען 5 זיהן און 3 טעכטער, זיסיע טווערסקי, האָט געענדיגט ישיבת רב יצחק אלחנן, אן אקאונטענט ביי נתן קאדראוו, פון דער קווּעיקער מעיר. איז פֿאַרהיראט צום נאר'ליצער רבינ'ס טאָכטער, לאה'קע. פיינעלע, איז פריהער נעווען פֿאַרהיראט צו א זוהן פון באלטימארער רב, געבליבען זעהר יונג אן אלמנה. און דערנאָך געהיראט א היגען משכיל, ברוך טראכטמאן. מאיר טווערסקי, א סערטיפייט פאבליק אקאונטענט, איצט אין דער אמעריקאָנער ארמיי. הינדע, א בוכהאלטערין אין דער קווּעיקער מעיד, נחום, דוד, שיינדעלע און מאטעלע, אלע אין סקוהל. די לעצטע צוויי קינדער זיינען נעבוירען אין אמעריקא.

דער טאלנער איז נעקומען א פליט פון רומעניען, האָט דאָ נעבויעט זיין שוהל, און פיהרט א גוט אידיש הויז, פראוועט טישען ווי זיינע אבות אבותנו און זיין קלויז איז פאפולאר צווישען אנשי שלומנו.

★

אדו"מר יעקב ראבינאוויטש
(מאנאסטרישטער רבי)

רעזידענץ, 2302 ס. 6טע סטריט.

נעבוירען אין 1901, אין מאנאסטרישטש, א זוהן פון דעם באריהמטען אדו"מר יהושע העשל און מ־גלא רחל, די טאָכטער פון סאקאליפקער רבין, הקרוש, רב פנחס, זצ"ל.

דער מאנאסטרישטשער רבי שטאמט פון די גזע'ס לינעץ, אפטע און סאוואראן.

איז דערצויגען געוואָרען אונטער דער השפעה פון זיין באריהמטען טאָטען, (דער מאנאסטרישטשער), וועלכער האָט זיך נערעכענט פאר איינעם פון די גדולי הדור אין דער חסידישער וועלט.

דער איצטיגער מאנאסטרישטשער רבי איז א מוסמך פון אומאנער רב, הגאון רב שלום מלמד, אויך פון דעם באריהמטען טעפליקער רב, הגאון רב שמשון אהרן פאלאנסקי, ווי אויך פון דעם קיעווער רב הגאון רב נחום וויסבלאט, ז"ל, און פון דעם ריגער רב הכוהל, הגאון זאק, שלי"טא.

האָט געהיראט בייל'ע, די טאָכטער פון קאנטעקוזעווער רבין, אדו"מר רב פנחס, זצ"ל, אן אייניקל פון טשערנאבל'יער, אויך פון דעם בערדיטשעווער רב, און פון רב אהרן קאר'לינער, און דער פינפטער דור פון דעם בעל התניא.

זיי האָבען צוויי קינדער: פּנחס, 16, ענדיגט האי סקוהל, לערענט אויך פּריוואט, איז א מיטגליד אין חברה ש"ס. מרגלא, אכט יאָהר אלט, פֿאָלגט כּקוהל און תלמוד תורה.

איז אין אמעריקא זינט 1924, האָט ביי זיין אָנקומען דאָ געגרינדעט די חסידישע שוהל בית יעקב, און האָט א נאָכפֿאלגערשאפֿט פון חסידים פון דער היים, וואָס נעדיינקען און האָבען גוט געקענט דעם אלטען מאנאסטרישטשער רבי'ן, און ער האָט אויך א סביבה פון אנשי שלומנו וואָס קומען שבתים און ימים טובים צו זינע טישען און הערען דברי תורה.

דער מאנאסטרישטשער רבי אין פילאדעלפֿיא איז אויך באקאנט פֿאר א שיינעם מנגן און א וואונדערליכען מתפּלל. ער אָנציקט מבינים סאי מיט זיין האַרצינען נוסח התפלה און סאי מיט זיינע אימפּראוויזאציעס און מוזיקאלישע רעשטשיטאטיוון.

★

הרב דוד שלמה הכהן נאוואסעלער

גייסטיגער פיהרער פון קאנגרעגיישאן בני יהושע, 5343 וועסט בוירקס סטריט, ווינפיעלד. אפּים אין בני יהושע שוהל. געבוירען אין אוקראינע, א זוהן פון הרב משה חנוך הכהן און שרה נאוואסעלער. פאָטער איז געווען 27 יאָהר רב אין טשאָנאָאסטרא. פון פאָטער'ס צד שטאָמט ער פון נאָנטשעסטער רב שלמה און פון מוטער'ס צר 7טער דור פון בערדיטשעווער רב, לוי יצחק זצ"ל.

געלערענט ביי מלמדים און מיטן פאָטער, ביז 23 יאָהר. באקומען סמיכה פון וויניצער רב, הרב משה נתן הלוי רובינשטיין, געהיראט רבקה מרים, אן איניקעל פון ארו"מ הרב יחיאל"ל קוריליאוויצער, זצ"ל, א טאָכטער פון מלכה'לען, א שנור ביים מאָקאָוואר רבי'ן, רב משה מרדכי'לע, ז"ל.

פינף קינדער—שלום חיים, א גראָדואירטער פון ישיבה יצחק אלחנן, פון רעווע"ל ז"ל, הרב שמחה סאלאוויטשיק, ז"ל, און הרב אראנאוויטש. שלום חיים איז אויך א געענדיגטער ב, א, און ער שטודירט איצט אין דראפסי קאלעדזש. מלכה דבורה האָט נענומען א קורס אין טעמפּע יוניווערסיטי, איז א „טעכנישען" אין נאַרטהערן ליבערטיס האספיטאל. הינטע מאטליע האָט געענדיגט אווערברוק סקוהל, באזוכט גרעטץ קאלעדזש. די איננערע קינדער זיינען משה מרדכי און הירש ליב.

הרב נאוואסעלער האָט געענדיגט 6 קלאסען אויף קאזיאנע ראבינער אין צייט וועלן ער איז שוין געזעסען על כסא הרבנות, געווען קאזיאנער רב אין זשמערינקע און פילשטין. אין דער יוגענט געשאפען א צאָהל חבורים אויף תורה, יורה דעה, אגדה און פלפול, ווי אויך שאלות ותשובות וואָס ער האָט אליין נע־שריבען און געענטפערט.

אין צייט פון פאָגראָמען אין אוקראינע פארלוירען אלע חבורים. איצט

איז ער זיי באניים מסדר און גרייט זיי צו צום דרוק. זיינע איצטיגע רעדעם שעפט ער נאך אלץ פון יענעם קוואל פון וועלכען ער האט געטרונקען אין זיין יוגענט.

הרב נאוואסעלער גיט זיך אויך אפ מיט דער יוגענט אין זיינע לעקציעם איבער תלמוד, לערנט אויך יעדען מיטוואך דעם בלאט גמרא און א נאנצע וואך אויך אנדערע לימודים, ווי תורה און עין יעקב.

הרב נאוואסעלער האט פארעפענטליכט אייניגע ארטיקלען אין „הפרדס," און ער איז אויך פארטאטען אין „פילשטין," א בוך היסטאריישע מאטעריאלען וואס שילדערן די בלוטיגע פאגראמען אין אוקראינע, אין תר"עט.

צוזאמען מיט דער בני יהושע וועלט אויך אנגעפירט מיט א תלמוד תורה וואס שטייט אונטער דער אויפזיכט פון רב'ס זוהן, הרב שלום חיים נאוואסעלער.

★

הרב מנחם מרדכי פרענקיל־תאומים

געבאָרען אין ירושלים, ארץ ישראל, כ"ב תמוז, ה"תרמ"ב. זיין פאטער, דער באריהמטער מקובל הרה"ח רבי אלטער יששכר פרענקיל תאומים (דער מחבר פון הגהות ובאורים לספר אוצרות חיים פון ר' חיים ויטאל זצ"ל). זיין מוטער, הצדקת צביה בת הרה"ח המשכיל ר' גרשון סופר רוקח ע"ה.

זיין יחוס שטאמט פון פאטערס צד פון דער באריהמטער משפחה פרענקיל־תאומים, וועמעס יחוס ציהט זיך פון מהרש"ל און רש"י ביז רבן גמליאל הזקן מזרע מלכות בית דוד המלך ע"ה. פון דער מוטערס צד, פון דעם באוואוסטען גאון ופוסק דער מבי"ט ז"ל.

זיינע רביים: אלם בחור איז ער געווען דער תלמיד פון הרה"ג החריף ר' ישעיה אורנשטיין (וועלכער האט איהם דאן געגומען אלם איידעם) און זיין זוהן דער באריהמטער גאון וחכם ר' יעקב אורנשטיין ז"ל. דאן איז ער געווען דער תלמיד פון דעם וועלט באריהמטען גאון און געלערנטען רבינו יצחק ירוחם דים־קין, דער זוהן פון דעם באוואוסטען בריסקער רב גאון הגאונים ר' יהושע ליב דיסקין זצ"ל.

הרב פרענקיל האט אויך געלערנט וועלטליכע וויסענשאפטען, צוליב וועל־כען צוועק ער האט אויך ערלערנט פארשידענע שפראכען ווי אראביש, דייטש, פראנצויזיש און ענגליש. אין העברעאיש און אראמיש איז ער איינער פון די באריהמטסטע קענער.

זיין סמיכה האט ער געקראגען פון הרבנים הגאונים ר' חיים יעקב שפירא און ר' יעקב אורנשטיין, די פיהרער פון ישיבת אהל משה אין ירושלים, (באוואוסט אונטער דעם נאמען דעם בריסקער רב'ס ישיבה), פון הרב הגאון רא"י קוק, הרבנים ר' יוסף גרשון הורוויץ, ר' יחיאל מיכל ד"ץ און ר' יעקב משה חרל"פ, רבנים און מורי הוראות אין ירושלים.

אלם יונגערמאן האט ער געגומען א גרויסען אקטיוועז אנטייל אין דער פיה־רערשאפט פון ארץ ישראל, הויפטזעכליך נאך דער ענגלישער אקופאציע אין 1917, צוליב וועלכען ער איז ארויסגעטראטען אלם רעדנער און קארעספאנדענט אין די דריי שפראכען: העברעאיש, אידיש און דייטש.

זיינע תורה ארטיקלען אין הלכה און אגדה זענען געדרוקט אין פארשי־דענע תורה זשורנאלען, ווי דער אור תורה, הפסנה א. אז. וו. ער האט זיך אויף געשריבען מיט אסך נאוני הזמן, צווישען זיי אויך מיט דעם לובלינער רב הגאון ר' אליהו קלאצקין, וואו עס איז אויך געדרוקט זיין תשובה אין זיין ספר דבר אליהו. עם זענען אויך געדרוקט אין זיין נאמען תורה ארטיקלען אין פארשי־דענע אנדערע ספרים ווי אין כבוד חכמים, ואמרו אמן, א. א.

הרב פרענקיל איז א גרויסער מחדש אין תורה און האט שוין מחבר געווען די "פאלגענדע ספרים: דרוש וחדוש על התורה, 10 וואליומס. דרוש וחדוש להפטורות וחמש מגילות, 6 וואליומס. בית תלמוד אויף ש"ס בבלי וירושלמי. מגדנות השלחן אויף די ארבעה שלחן ערוך. הרעיון והדרוש אויף אגדות הש"ס, 4 וואליומס. הבאור והרעיון אויף מדרש רבה ותנחומא, 11 וואליומס. בינה במקרא, אויף נביאים וכתובים. הגיון תפלה אויף ספר תהלים. הגיון תפלה אויף סדור. הגיון לב אויף פיוטים און סליחות. מועדי קדש, דרשות און רעיונות פאר שלש רגלים, ראש השנה ויום כפור, 5 וואליומס. אור הנר, וועגען די עניני חנוכה. ריוח והצלה, וועגען עניני פורים. הגיון פלאים, אויף הגדה של פסח. דרושים לכל חפציהם, אויף פארשידענע ענינים. באר האבות אויף מסכת אבות. כי אם לבינה תקרא אויף אלע אל תקרי"ם פון דער תלמודישער ליטעראטור ספר משא ומתן, 2 חלקים, פארהאנדלונגען אלם שאלות ותשובות. ישראל וקניניו, אבהאנדלונגען איבער אידישע גייסטינע פארמעגנס. נצוצות, אבהאנדלונגען איבער אלגעמיינע לעבענס־פראגען דורך א פילאזאפישען אי־בערבליק.

קומענדיג אין אמעריקא (1921) איז ער געווען דער רב און ראש ישיבה פון ישיבת ר"ח ברלין און אייניגע קהלות אין ברוקלין. אין 1931 איז ער גערופען געווארען נאך פילאדעלפיא וואו ער פארנעהמט א חשוב'ען אמט אין דער רבנות און איז ספעציעל דער רב און ראש הישיבה פון ישיבת משכן ישראל.

★

הרב שלום צבי שניידערמאן

געבוירען אין נעווהל, רוסלאנד. האט זיך אין דער יוגענט אויסגעצייכענט אלם תלמיד ביי דעם באריהמטען גאון צדיק, אדו"מר שלום דוב שניידערמאן און אויך אונטער דער אויפזיכט פון דעם היינטיגען ליבאוויטשער רבין, אדו"מר רב יוסף יצחק שליט"א.

אלם יונגערמאן איז ער איינגעלאדען געווארען צו זיין דער מנהל פון איינע פון די וויכטיגסטע אינסטיטוציעס פאר אידישער דערציאונג אין לאטוויע, די ישיבה „תורה ודרך ארץ" אין ליבאווע.

אין די לעצטע פופצען יאהר איז הרב שניידערמאן דער גייסטיגער פיהרער פון קאנגרעגיישאן דורשי שלום, און מנהל און ראש

מתיבתא פון ישיבת אהל משה ותלמוד תורה דסטראָבערי מענשאן, איינע פון די וויכטיגסטע צענטערם אין פילאדעלפיא.

הרב שניידערמאן איז א חבר אין דער אגודת הרבנים, איז איינער פון די גרינדער און פיהרער פון דער „אגודת חבד" אין פילאדעלפיא, און איז אויך אקטיוו אין א רייהע נעזעלשאפטליכע און קולטורעלע אינסטיטוציעס אין פילאדעלפיא.

★

ראבאי שלמה אריה לאנג

רעזידענץ — 6235 וואַרינגטאן עוועניו, סטודיא: קאנגרעגיישאן בית אל, 58טע און וואלנאט סטריטס.

געבוירען אין ארץ ישראל, אין 1898, א זוהן פון דוד חיים און העניע לאנג, דערצויגען נעוואָרען אין הרצליה גימנאזיע, תל אביב, און אין בית מדרש לרבנים, 3080 בראָדוויי, ניו יאָרק.

אין אמעריקא זינט 1899, האט געהיראט רבקה גרינשפאן, און זיי האבען אין טאכטער הדסה, אין פאבליק סקוהל, און איין זוהן, עזרא יוחנן, אין פענסילוויניא יוניווערסיטי.

פרעזידענט ראביניקעל אסעמבלי אוו אמעריקא, וויים טשערמאן דזשואיש וואר באָרד קאמיטע פאר דער ארמיי און נייווי טעטיגקייטען. אויטאָר פון ביכער און ארטיקלען איבער אידישער דערציאונג און זאמילינען פראבלעמען, רעדאקטאָר פון באהאנדלונגען ביי דער קאנווענשאן פון ראביניקעל אסעמבלי פון אמעריקא."

★

ראבאי מאיר לאסקער

געבוירען אין 1903, און דערצויגען געוואָרען אין די סקוהלס פון פראָווידענס, רהאוד איילאנד. האט שטודירט אין טאפטס קאלעדזש, און גראדואירט פון סינסינעטי יוניווערסיטי אין 1927, נאכדעם ווי ער האט באָרטגעוועצט גראדואיר ארבייט אין יוניווערסיטי אוו שיקאגא און יוניווערסיטי אוו סינסינעטי.

אין 1928 האט ער גראדואירט פון הייברו יוניאן קאלעדזש אין סינסינעטי, און ער האט באקומען דעם מאָרגענטוי טראוולינג פעלאָושיפ. ער האט אסך דערפאהרונג מיט דעם אמעריקאן סקוהל אוו אריענטאל ריסוירטש, און מיט דעם העברעאישען אוניווערסיטעט אין ירושלים, און אין 1929-1930 האט ער אויך געמאכט א שטודיום פון פראָגרעסיוועז אידענטום אין פוילען. ער

האָט אויך אָרגאַניזירט די באַוועגונג פון רעפֿאָרם אידעניטום אין האַאַג, האָלאַנד.

ראבאי לאפקער איז געווען דער גייסטיגער פיהרער פון דעיטאָן וויו סינאַגאָג, דעיטאָן אָהייאָ, און דערנאָך איז ער אויפגענומען געוואָרדען אלס גייסטיגער פיהרער אין האַוואַנא, קיובא, וואו ער האָט געהאלטען די שטעלע אַכט יאָהר.

איז געווען וויים פֿרעזידענט פון דער סענטראל קאָמיטע אין קיובא, און וויים־פֿרעזידענט פון די פריינט פון קיובא פאר פלילטלינגע. אין קיובא האָט ער אויך אָרגאַניזירט הילף פאר פלילטלינג קינדער מיט א ספעציעלער שולע.

אין זיין אָנקומען צו טעמפעל דושודעא האָט ראבאי לאפקער באַקומען די אונטערשטיצונג פון ראבאי וואולסי, פון רודף שלום, און דר. וויליאם ה. פיינ־שרייבער, פון כנסת ישראל קאָנגרעגיישאָן, און פון א צאָהל אַנדערע פֿראָמינענטע פיהרער אין פילאדעלפיא.

★

הרב אברהם אריה פאפקא

רעזידענץ—512 ריטנער סטריט. אָפיס— דער זעלבער. געבוירען אין 1911, אין ביאלא, לעבען סמאלענסק, דער זוהן פון הרב הגאון ר' אליעזר פאפקא. זיינע זיידעס זיינען געווען באַריהמטע אדוואָקאטען, ריכטער און איי־זענבאהן בויער. די מוטער, א גרויסע יחסנ'טע, די טאָכטער פון סאראטאוער רב, הרב הגאון ר' יעקב משה סאפיר.

הרב אברהם אריה פאפקא האָט געלערנט אין ראדין, ביי זיין מחותן, הגאון חפץ חיים ז"ל, אין באראנאוויטש, ראזשנאי. און מעזריטשער ישיבת. א מוסמך פון ראדין, און פון הרב הגאון ר' חיים עוזר גראדזענסקי, און פון אנדערע גאוני יוראפ.

האָט געהיראט סאניע שעסטאק, די טאָכטער פון הרב משה שעסטאק, ז"ל, א באַקאַנטע ציוניסטישע טוערין, וואָס איז נאָך איצט אקטיוו אין געווערקשאפ־טען קעמפיין און אַנדערע ארץ ישראל אַרבייטען. זיי האָבען 3 קינדער: שולמית, 5 יאָהר אלט, עדיוקיישאַנאל צענטער נומער 2, און א צוויילינג, בלומע און מרים, 2 יאָהר אלט.

הרב פאפקא איז דער רב פון סאוטה פילאדעלפיא, דער גייסטיגער פיהרער פון שערי אליהו, 8טע און פאַרטער; שערי ישראל, 4טע און פאַרטער; בית שמואל, מארשאל און ריטנער, און מגידי תהלים, 6טע און מוירסי סטריט. לערנט פארן עולם טענליך דעם דף אין מגן אברהם שוהל, 4טע און מארים סטריט.

אין אמעריקא זינט 1934, און אין פילאדעלפיא פאר די לעצטע 6 יאָהר. מיטגליד אין מזרחי פרעזידיום, געווען פרעזידענט, איז דער מנהל פון בית ועד לחכמים. גרינדער פון דער חברה ש"ס אין בית שמואל, וואו מען לערנט דעם דף יומי פאר די לעצטע 5 יאָהר. האָט אפגענעבען סטייט עקזאמען פאר האי סקוהל, און באַזוכט איצט טעמפעל יוניווערסיטי. האלט לעקציעס פאר סטודענטען אין יוניווערסיטי אוו פענסילווייניע וועגען וויסענשאפט על פי התלמוד.

ראבאי לואים וואולסי

געבוירען אין מידלאנד, מישיגען, דעם 8טען יאנואר, 1877, דער זוהן פון ווילִיאם און פראנצים (קרינגער) וואולסי. האָט באזוכט דעם סינסינעטי יוניוואָירסיטי, האָט גראדואירט פון היברו יוניאָן קאלעדזש, סינסינעטי, אין 1899, מיט דעם טיטול דאקטאר אָוו דיוויניטי, האָט דערנאָך באקומען העכסטע עהרען צייכענס אין 1939. האָט אויך גראדואירט אין יוניוואָירסיטי אָוו שיקאגא, וועסטערן רעזערוו און יוניוואָירסיטי אָוו פענסילוויניע.

האָט געהיראט פלארענס העלען ווינער, דעם 12טען יוני, 1912, (איז געשטאָרבען מיט א פּאָר יאָהר צוריק. קינדער —אלאן ל. וואולסי, יונתן ל. (שוין עליו השלום).

איז געווען דער גייסטיגער פיהרער פון קאנגרעגיישאָן בני ישראל, אין ליטל ראק, ארקעסאָ, פון 1899 ביז 1907, יוקליד עוועניו טעמפּל, קליוולאנד, פון 1907 ביז 1925, און זינט 1925 איז ער דער גייסטיגער פיהרער פון קאנגרעגיישאָן רודף שלום, אין פילאדעלפיא.

מיטגליד פון דער באָרד אָוו עדיוקיישאָן, וועָן ער איז געווען אין ליטל ראק, טשעפּלעין פון נעשאנאל גארד, 1907, מיטגליד פון דער סענטראל קאנפערענץ פון אמעריקאנער ראבּאיס, געווען פרעזידענט פון 1925 ביז 1927, טשערמאן פון רעווידירונג פון די יוניאָן הימען, דירעקטאָר פון דער פעדעריישאָן אָוו דזשואיש טשאריטיס, טראסטי פון דער אמעריקאן אריענטאל סאסייעטי, פאר ביבלישער ליטעראטור, מיטגליד פון דער באָרד פון דער קאָמיטע פון אידישער בילדונג, טשערמאן פון מיאָר'ס קאָמיטע צו קאנטראָלירען פּארבּרעכען, אין 1937, מיטגליד פון פילאדעלפיע פארטיידיגונגס קאונסיל.

קלובס—פילאמאונט און עשבורן. זיין היים געפינט זיך אין מעיפּעיר האוז. ראבאי וואולסי'ס סטאָדי געפינט זיך אין 615 נ. ברואָד סטריט, פילאדעלפיא.

★

ראבאי אהרן דעקטער

האט באזוכט יוניוואָירסיטי אָוו פיטסבורג, אויך די מתיבתא תורה ודעת, און ישיבת רב יצחק אלחנן.

ראבאי דעקטער האט גראדואירט מיט אויסצייכנונגען פון ישיבה קאלעדזש, ניויאָרק, אין 1933. א מוסמך פון דזשואיש טעאָלאָדזשיקאל סעמינאר אָוו אמעריקא, אין 1937. האט באקומען א גרויסע צאָהל פּרייזען, צוויישען זיי אויך די באוואוסטע פּרייז פאר תלמוד. א געוועזענער מיטארבייטער און שפּעטער אויך רעדאקטאר פון „דזשואיש רעקאָרד"", א חודשליכער נאציאנאלער זשורנאל אין קענעדע, היינט א וואכענבלאט, דערשיינט אין טאראנטא.

געוועזענער אָרגאניזיער פון דער „נעשאנאל קאנפערענס" פון אידען און קריסטען.

געוועזענער מיטגליד פון דער עדיוקיישאָנאל קאָמיטע פון הפועל המזרחי און פון דער נעשאנאל עדיוקיישאָן קאָמיטע פון דער יאָנג פיפלס ליעג פון די יוניטעד סינאנאגס אָוו אמעריקא. טשערמאן פון דער עקזעקוטיוו קאָמיטע פון דעם מזרח ראיאן פאר דעם אידישען נאציאָנאל פאָנד.

מיטגליד פון דעם אדמיניסטראטיוון קאָמיטעט פון איסטערן פענסילווייניע ראיאן פון דעם יוניטעד פאלעסטיין אפיל.

מיטגליד פון דעם אדמיניסטראטיוון קאונסיל פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע פון אמעריקא, אין 1941. מיטגליד פון פילאדעלפיער ראיאן פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, פרעזידענט פון דעם סטראָבערי מענשאָן ציון דיסטריקט. וויים פרעזידענט פון פילא. ציון דיסטריקט. ראבאי דעקטער איז באוואסט מיט זיינע רעדעם אויף דער ראדיאָ אין אלבאני און אין פילאדעלפיא.

דער גייסטיגער פיהרער פון טעמפעל איזראעל, פילאדעלפיא, די 3טע עלטסטע קאנגרעגיישאָן אין פילאדעלפיא און די 10טע עלטסטע קאנגרעגיישאָן אין אמעריקא. מיטגליד פון דעם אדמיניסטראטיוון קאָמיטעט פון דעם אמעריקאנער אידישען קאנגרעס אין פילאדעלפיא. מיטגליד פון נאציאָנאלען קאונסיל פון דער ליעג פאר רעליגיעזע ארבייטער, און סעקרעטאר פון פילאדעלפיער צווייג אין 1942-1941. שרייבט איצט א טעזים פאר דאקטאר דעגרי אין דראפסי קאלעדזש אויף דער טעמע: דאָס סאציאלע לעבען פון אידען אין ארץ ישראל אין דעם 16טען יאהרהונדערט.

ראבאי אהרן דעקטער האָט נעהיראט דאראטהי קאטץ, און זי דערוואַרט צו ווערען א מוטער אין סעפטעמבער, 1942.

די אידישע פילאדעלפיא מיט פערציג יאָהר צוריק

דער היינטיגער אידישער לייענער, וואָס איז דאָ ניט געווען אין יענער צייט, וועט זיך קוים קענען שאפען אַ באגריף ווי אונזער אידישע, גייסטיגע פילאַדעלפיא האָט דאָן אויסגעזעהן.

דער שרייבער פון די שורות איז ערשט געווען אָנגעקומען מעבר לַיִם, און ווען ער האָט אַ קוק געטאָן אויף דעם גייסטיגען געשטאַלט פון דער פילאַדעלפיער אידישער גאס, איז ער גאָר מבולבל געוואָרען.

עס לויכטען אויף אין זכרון אַ צאָהל געשטאַלטען פון יענער צייט:

אברהם הוירש, אַ רומענישער יונגערמאן, מיט אסך וויסען, אַ געזונטען מח, און נאָך אַ פיל ברייטערע האַרץ, וואָס האָט געקענט ארומנעמען דאָס האַרץ פון דער וועלט.

ביי אַנדערע פעלקער וואָלטען אזעלכע ווי אברהם הוירש געזעסען אין דיפלאָמאטישע קאמערען, געוואויגען און געמאסטען יעדעס וואָרט. זיי וואָלטען געווען אַ כבוד פאַר זייער מלוכה, און וואָלטען זיך באמיהט צו קריגען מעהר רעכט צווישען פעלקער פאַר זייער אייגען פאָלק.

ביי אונז אין פילאַדעלפיא, איז אברהם הוירש געזעסען אין קאסמאפאליטאן קאפיי, אָדער זיך געשליכט אויף דער פערטער און פינפטער גאס, און „געכאפט אַ שמועס" מכח אידישער פאליטיק.

אונזער פאליטיק איז באשטאנען קודם כל פון צוואוועהטאָגטער נייעס מכח פאָגראָמען אויף אונזער פאָלק, אָדער אין קישינעוו, אָדער אין זיין אייגען היימלאנד, אין רומעניען.

בכן, איז וואָס געווען די תרופה פאַר דעם אידישען אומגליק? טעריטאָריע.

האָט אברהם הוירש צוגעצויגען צו זיך דאָן דעם גאָר יונגען דינאמישען טשארלס שנייער, אַ מענש, מיט אַ גיגאַנטישען קאָפּ, מיט אַ בריליאנטענעם מח, נאָר מיט אַ מורא'דיגען אומרוה אין האַרצען.

איז אברהם הוירש געווען דער דיפלאָמאטישער אמבאסאדאר, טשארלס שנייער איז געווען דער פינאנסיר, מחמת עס האָבען זיך געבאָמבעלט אין די קעשענעס עטליכע ניקעלס פון דער צירקולאציע פון „דאָס פאָלק," און שפעטער איז צוגעקומען אויך די „וואהייט," און טשארלס איז געוואָרען דער פארוואלטער.

נאָך אַ פערזאָן, וועמען איך וועל קיינמאָל ניט פארגעסען, איז געווען יחזקאל עדעלשטיין. פון דער נאטור אַ וואולקאן, אָבער אַ סענטימענטאַלער מענש ווי אַ יונגפרוי.

עדעלשטיין האָט זיך ארומגעטראָגען מיט אידעאַליסטישע חלומות וועגען שאפען אין פילאַדעלפיא קאאפעראטיווע אונטערנעמונגען, קליידער געשעפטען,

קראָמען פאר מענער־היטלען, און „פארוואָס טאקע ניט קיין קאאפעראטיווע בע־קעריין?"

אינצווישען האָט געדארפט אָנהויבען דערשיינען דער ערשטער „אידישער קעמפער." איז כאָטש יחזקאל עדעלשטיין דאָרף פארוואלטען מיט די קאאפעראטיווע מסחרים, איז ער ניט פויל און ער ווערט אויך גלייכצייטיג דער פארוואלטער פון „אידישען קעמפער."

פאסירט אן אומגליק, אז דער בחור פאהרט ארויס אין א רעזארט, פארגלומט זיך איהם צו געהן שווימען, און ער „קומט שוין ניט צוריק." אזא קלוגער בחור, און טוט אפ אזא נארישקייט, און דערצו טאקע נאָך פאר דער חתונה.

נאָך א פערזענליכקייט פון יענער צייט וואָס מען קען ניט פארביגעהן, און ניט דערמאָנען איהם:

חיים ווינבערג, אין יענער צייט א „פול בלוטיגער אנארכיסט, קאמוניסט. וואו ער האָט גענומען די אידייע קען קיינער ער היום ניט זאָגען, מחמת אין יענער צייט האָבען אלע געשוואוירען זיך, אז חוץ אביסעל אידיש קען חיים ווינבערג ניט לייענען, און נישט שרייבען.

אָבער דער מענש האָט פארמאָגט א מערקווירדיגען, געזונטען חוש פון הומאָר, און אז ער איז ארויפגעקומען אויף דער פלאטפארמע האלטען א רעדע, האָט ער געמאָסען מיט שוועבעל און פעך אויף די „בלוטיגע" קאפיטאליסטען, און ער האָט אייך פארגעשטעלט א לאָגע פון א פראלעטאריער, אז עס איז פשוט פאר אייערע אויגען אויסגעוואקסען א אידיאָט, א „באָנטשע שוויג," וואָס עס איז געווען אויף איהם א נאָט'ס רחמנות.

געטומלט האָט זיך אויף דער אידישער גאס אין פילאדעלפיא, אז איין גאָט זאָל שומר ומציל זיין.

אנארכיסטען, סאציאל־דעמאקראטען, בונדיסטען, סיימאווצעס, ציוניסטען, פועלי ציון, טעריטאריאליסטען, און אזוי פון הערען און געדיינקעט.

איז געקומען א בונדיסטישער רעדנער, האָט מען געמוזט בריינגען פאָליציי, אז עס זאָל זיך קיין בלוט ניט גיסען.

איז יאהאן מאסט געקומען ריידען, און דוקא צווישען אידען, כאָטש ער, בכבודו ובעצמו, איז נאָר געווען א הונדערט פראָצענטיגער דייטש, האָט די פאָליציי געמאכט יעדע נאכט איבערפאָלען, און ארעסטירט. און עס האָט זיך נערודערט, א שטאָדט איז געגאנגען אויף רעדלאך, און געטומלט האָבען זיך אלע, קאמוניסטען צוזאמען מיט די פועלי ציון, אלע האָבען געהאט א צד אין דער משפחה, און די גאסען זיינען געווען שוואַרץ מיט מענשען, וואָס זיינען געקומען און זיך אָנגעלאָפען ווי אויף א בייז וואונדער.

נאָר דאָס איז געווען די גאָלדענע עפאָכע אונזערע. מיר זיינען ערשט געקומען פון ביאליסטאָק און פון שניפעשאק, פון בוקארעסט און בודאפעסט, מיר

האבען דערשמעקט אז אמעריקא איז א פרייי לאנד, האבען מיר פשוט ניט געוואוסט ווי אזוי זיך צו זעטיגען מיט אונזער פרייהייט, וואם מיר האבען אלע שלעכט פארדייעט.

שפעטער האט הוירש געהאט גרויסע פארדינסטען אין דער קאנגרעס באוועגונג.

איין בחור אין דעם זעלבען קרייז איז געווען אין יענער צייט, וואם וועט קיינמאל ניט פארגעסען וועלען פון אלע, וואם האבען איהם געקענט, און דאם איז אונזער היינטיגער פועלי ציון־פיהרער, ברוך צוקערמאן.

צוקערמאן האט צוזאמען מיט דעם שרייבער פון די שורות געארבייט ביי העמדלאך. האט מען קודם כל אלעמאל געסטרייקט.

אבער דאם איז ניט געווען אזוי וויכטיג, ווי דאם געזעלשאפטליכע אויסלעבען זיך אין די סוף־וואבען.

פעירמאונט פארק האט פארמאגט א סטאטוע פון משה רבנו, און ארום יענער סטאטוע איז זונטאג געוואלגערט אן אמת'ע מעקא. דארט האט מען „גערואוועט" די וועלט, זיך גערייסען מיט די בונדיסטען, און דיסקוטירט מיט „שלאגענע באוויייז," אבער עס איז געווען א לעבען. א נאלדענע, אידיישע יוגענט, האט געהאט חלומות, האט געוואלט איבערבויען די וועלט, און מעהר פאר אלץ האט צוקערמאן אין יענער צייט פארקלונגען די לופט מיט זיין געזונטער, האר־ציגער „געמבע," זינגענדיג „מאי־קא־משמע־לן."

דאם איז באמת געווען א תקופה, וואם האט געלעגט א פונדאמענט פאר א קולטור עפאכע, וואם האט דאמאלם געשלאגען וואורצלען. עס איז נאר א שאד, וואם ווען די דאזיגע שורות ווערען געשריבען, איז שוין טשארלם שנייער אויפן עולם האמת, אויך אברהם הוירש איז שוין מעהר ניטא צווישען די לעבעדיגע. עס איז שוין טאקע אין דער אמתן קולטור געשיכטע . . .

עס איז אונז אבער יא געבליבען פון יענער צייט אונזער ליבער פראפעסאר חיים פיינמאן, וואם איז געווען א פאלקס מענש, א קינד פון אן ארימען שוחט, און וואם איז ער היום מודה, אז ער האט דערזעהן דאם ליכט פון אידישען סאציאליזם אין ארץ ישראל, נאר א דאנק דעם, וואם דער פאטער איז געווען א „פראלעטאריער, א שוחט," און ער איז ארוים אין סטרייק.

אז דער שוחט איז ארוים אין סטרייק, האט ער דאך על פי יושר געדארפט באערבטיגען זיין „רעוואלוציאנערע טהאט" מן התורה.

אזוי ארום האט זיך אונזער דאמאלם זעהר יונגער, נאאיוועך חיים פיינמאן זיך דערוואוסט פון אזא זאך ווי סאציאליזם, און דערביבער האבען מיר היינט צו טאג אין פילאדעלפיא א פיאנער פון דער ראדיקאל־סאציאליסטישער באוועגונג, איינער פון די גרינדער פון דעם מאדערנעם פועלי ציוניזם, און וועלבער האט אפגענעבען באלד פערציג יאהר ארבייט פאר „אויסמענשלען" אונזער פילא־דעלפיא.

מיר האבען אין יענער צייט אויך ארויסגענעבען א יוסף קאהן, וואם איז שפעטער געוואלרען דער רעדאקטאר פון דער „פרייע ארבייטער שטימע," א

בעני אקסלער, בען פינקעל, נאטאשא נאטקין, סעם יאפען, בארני ביכאווסקין, דושעק באומאנען, און א צאהל אנדערע ראדיקאלען, וואס זיינען נאך היינט דא צווישען אונז. אבער די תקופה איז פארענדיגט. עס זיינען אנגעקומען אנדערע צייטען, אנדערע פראבלעמען, די וועלט איז ניט נעראטעוועט געוואָרען. אסך פון אונזערע חלומות זיינען אויסגעוועבט געוואָרען. אבער דאס אייגענע פאסירט אין אלע צייטען.

די וועלט דארף אלעמאל בעלי חלומות. זיי זיינען אלעמאל געווען און זיי וועלען אלעמאל זיין. פון יענע בעלי חלומות איז ארויסגעוואקסען דער פאלעס־טינער ארבייטער פאנד און באנק, שפעטער דער נעציג קעמפיין, און נאך שפעטער דער קרן היסוד, קרן קימת, און נעווערקשאפטען קעמפיין.

שטעהען מיר איצט פאר דעם איבערבראך פון אונזער נעשיכטע. ניין, פאר דעם איבערבראך פון דער וועלט נעשיכטע. עס נעהט אוים א וועלט אין פלאמען, צאפעלט זיך אין בלוטיגער אנאניע, ווייל זיך ניט אונטערגיבען דעם פינסטערען פאשיזם, און מיר זיינען איבערצייגט, אז מנצח זיין וועט ווי אלעמאל, דער אמת.

פרייהייט, זעלבסטשטענדיגקייט, צדק און יושר וועלען מנצח זיין, און די פינסטערע וואלקענס וועלען צושווואמען ווערען, ביי דעם ערשטען אויפטויך פון העלע זונשטראלען.

און דאן וועט קומען דער צוקונפטיגער היסטאריקער, און וועט בלעטערען אין די איצטיגע אנאלען. ער וועט ארויסשיילען לויטערע פערזענלעכקייטען, די יחזקאל עדעלשטיינס, די חיים ווייַנבערג׳ס, די שנייערס, די צוקערמאנ׳ס, און אנדערע, און ער וועט זאגען:

—דאס זיינען געווען ליבע נעשטאלטען, שיינע פערזענלעכקייטען. אברהם הוירש האט אפגענעבען א לעבען כדי ארויינצובריינגען אביסעל קלאהרקייט צווישען זיינע רומענישע לאנדסלייט.

ברוך צוקערמאן האט געווידמעט א לעבען דעם ציוניזם־סאציאליזם, דאוויד רעזניקאף, מאקס ראזומאווסקי, יאשקע סוויעטשינסקי און מיט זיי א ריזיגע צאהל אנדערע, האבען דא זיך ארויינגעוועבט אין אונזער סאציאל־עקאנאמישער נעשיכטע.

היינט האבען מיר פארט שוין מעהר טאלק צווישען אידען אין פילאדעלפיא, ווי מיר האבען עס נעהאט מיט פערציג יאהר צוריק.

וויל מיר האפען, אז אנדערע, נאך אונז, וועלען ווייטער שפינען דעם אייגענעם פאדעם, ביז זיי וועלען דערלעבען א צייט, וועו עס וועלען מקוים ווערען די זעהונגען פון אונזערע נביאים, און די וועלט וועט ווערן פול מיט ווייסען, „ווי די וואסערען וואס פארדעקען דעם ים."

★

פראמינענטע אידישע פערזענליכקייטען אין פילא.

★

דושאָסטים הארעים סטוירן

געבוירען אין פילאדעלפיא, דעם 7טען אויגוסט, 1878, דער זוהן פון מארים און מאטילדא (באמבערגער) סטוירן. האָט גראדואירט פון סענטראל האי סקוהל, אין 1895, פון יוניווערסיטי אָוו פענסילוויניע, אין 1899. טיטול: ל. ל. ב., האָט אויך דערנאָך באקומען טיטולען פון האנעמאן מעדיציניישען קאלעדזש.

האָט נעהייראט הענריעטא פפעלזער, דעם 12טען פעברואר, 1906, זיי האָבען 1 טאכטער, סאפיע, מרס. הערי דזש. פרענדלי. אין 1902 איז ער צוגעלאָזט געווארען צו דער באר, האָט פראקטיצירט אין פילאדעלפיא. א מיטגליד פון דער פירמע סטוירן ענד וואלף פון 1903 ביז 1920. איז באשטימט געווארען פון גאָווערנאָר ספראול פאר דושאדזש פון קאמאן פלייעז קאורט אין 1920, און אין 1922 איז ער דערוועהלט געווארען פאר א צעהן יאָהריגען טערמין פאר דעם זעלבען אמט. איז געווען „פרעזיידינג דושאדזש, און ווידער דערוועהלט געווארען פאר א צעהן יאָהריגען טערמין אין 1932. אין 1935 איז ער דערוויילט געווארען פאר דושאסטים פון סטייט סופרים קאורט, פאר א טערמין פון 21 יאָהר.

לעקטשורער אין פענסילוויניע יוניווערסיטי לאָ סקוהל פון 1902 ביז 1917, טראסטי פון דראפסי קאלעדזש, וויס פרעזידענט יוניווערסיטי אָוו פענסילוויניע, דושואיש פובליקיישן סאסייטי אָוו אמעריקא, דירעקטאָר פעדעריישאָן אָוו טשאריטיס, עהרען פרעזידענט יוניאָן אָוו אמעריקאן היברו קאנגרעגיישאָנס, מיטגליד פון דער עקזעקוטיווע פון אמעריקאן דושואיש קמיטע, מיידזשאר אדדנאנס דעפארטמענט פון דער אמעריקאנער ארמיי, אין 1919-1918, מיטגליד פון אמעריקאן באר און פענסילוויניע באר אסאסיאישאָן, פילאדעלפיא באר אסס'ן, אקטעדמי נעטשורעל סייענס אָוו. פילא., אמעריקאן דושואיש היסטאריקעל סאסייטי, אמעריקאן לידזשאן, פאי בעטא קאפא, בעטא נאמא סיגמא, אָרדער אָוו דהי קויף, מייסאָן, און רעפובליקאנער קלוב.

דושאָסטים סטוירן וואוינט אין 1830 ריטענהאוז סקווער.

★

דושאדזש לעאפאלד ס. גלעס

רעזידענץ—ריטענהאוז פלאזא. אפיס: סיטי האל. געבוירען אין 1885. איז געקומען קיין אמעריקא מיט זיינע עלטערען, וועלכע זענען א פיצל קינד. דער זוהן פון דוד אפרים און דושעני נעטי גלעס.

דושאדזש גלעס איז אויפנעצוינגען געווארען אין שאקאקין, פא., האָט דארט געענדיגט האי סקוהל, גראדואירענדיג מיט די העכסטע אויסצייכנונגען, באקומענדיג א סקאלערשיפ פאר יוניווערסיטי אָוו פענסילוויניע. אין קאלעדזש האָט ער געוואונען אויף א טעזיס איבער „קאלאניאלע טעקסטעס אין דער צייט פון דער אמעריקאנער רע-

וואלוציע. האָט געקראָגען דעם טיטול מיט בעסטע עהרענצייכענונגען „בי עי" און „בי עלֿ" און „עלֿ בי" אין יוניווערסיטי אָוו פּענסילוויניע.

אלם סטודענט האָט ער ארגאניזירט די קאונטי און דיסטריקט קלובס און איז געווארען פרעזידענט פון טאמאס מ'קיע קלוב און איז נאָך ביז איצט אקטיוו אין דער אלאמני.

מיטגליד אין דער אדווייזארי קאָמיטע פון קאלעדזש קלאס, פרעזידענט פון יוג. אָוו פּענסילווייניא לאָ קלאס, און נאכדעם ווי ער איז צוגעלאָזען געווארען צו דער באר, איז ער געווארען אקטיוו אין פאליטיקס. איז געווען 4 טערמינען דער סטייט רעפרעזענטאטיוו אין דער „האוז," און אלס פלאָר לידער איז ער אלעמאל ארויסגעטראָטען פאר ליבעראלער געזעצגעבונג און ער האָט אויך געארבייט פאר ארבייטער קאמפענסאציע.

אנערקענענדיג זיינע גרויסע פעאיגקייטען, האָט די רעפובליקאנער סענטראל קאָמיטע איהם באשטימט אלס קאונסיל פאר דער סענטראל קאָמיטע, ביז ער איז דערוויילט געווארען צום בענטש אלס ריכטער.

אין 1925 איז ער דערוויילט געווארען ריכטער פון מוניסיפאל קאורט; אין 1935 איז ער ווידער דערוויילט געווארען פאר א צען יאהריגען טערמין, איצט דינט דזשאדזש גלעם אין זיין צווייטען טערמין.

איז א מיטגליד פון פילאדעלפיא, פּענסילווייניע און אמעריקאן באר אסס'ן., און איז באזונדערם פאראינטערעסירט אין אלע פאטריאטישע באוועגונגען.

איז דער פרעזידענט פון דער פילא. פלעג דעי אסס'ן, סופרים טשענסעלאר פון טאו עפסילאן ראו, א נאציאנאלע לענאלע פראטערניטי, מיטגליד אין סאשל ליגעל קלוב, בראנדעים לאיער קלוב, מיטגליד אין שכינה לאדזש, מייסאן, עלק, כום, א געוועזענער פרעזידענט פון דיסטריקט נרענד לאדזש נומער 3, בני ברית, מיטגליד אין ברית שלום, בני חיים סאשעל, באָרד אָוו דירעקטאָר פון מאונט סיני האספיטאל, מיטגליד אין רודף שלום קאנגרעגיישאן, א ליבעראלער ביישטייערער צו אלע לאקאלע און נאציאנאלע אנשטאלטען.

★

לואיס ע. לעווינטהאל, ריכטער

געבוירען דעם 5טען אפריל, 1892, אין פילאדעלפיא, א זוהן פון הרב דוב אריה הכהן און מיני לעווינטהאל. דערצויגען געווארען אונטער שטרייננער השגחה פון זיין באריהמטען פאטער, און זעהר יונג אנגעהויבען באזוכען ציוניסטישע פארזאמלונגען און זייענדיג נאָך א סטודענט אין יוניווערסיטי אָוו פּענסילווייניע, איז ער געווארען דער אנפיהרער פון די סטודענטען און זיי באקעהרט צו דעם ציוניזם.

אין 1905 באקומען א פרייז פאר אן עסעי פאר אן אפהאנדלונג איבער די לאנד געזעצען אין טערקיי. אין

1916 איז דער ארטיקעל פארעפענטליכט געווארען אין זשורנאל פון דער אמעריקאן באר אסאסיאיישאן.

גראדואירט פון קאלעדזש און לא סקוהל פון יוניווערסיטי אוו פענסילוויניא מיט העכסטע אויסצייכנונגען, איז געווען רעדאקטאר פון „יוניווערסיטי אוו פענסילוויניא לא רעוויו," מיטגליד פון דער פאי בעטא קאפא, און „אלדער אוו דהי קאיף," אן עהרען געזעלשאפט פאר לאיערס, אין 1918 באקומען דעם טיטול מאסטער אוו לא, פאר פאסט גרעדואייט ארבייט אין זעלבען יוניווערסיטעט, פאר א טעזיס איבער דער געשיכטע פון באנקראט געזעצען. ריכטער לואים ד. בראנדעיס האט זיך אויף לעווינטהאל'ס טעזיס באצויגען אין פארבינדונג מיט א פראצעס איבער דער דושאינט סטאק און לענד באנק. אנדערע האבען זיך אויך באנוצט מיט דעם טעזיס.

אין 1924 געווארען פרעזידענט פון פילא. ציוניסטישען דיסטריקט, ביז 1927. אין 1929 געווארען טשערמאן פון אמעריקאן פאלעסטיין אפיל אין פילא. פינף יאהר געווען פרעזידענט פון די אסאשיאיט תלמוד תורות, מיטגליד פון דער בארד פון פעדעריישאן אוו דושואיש טשארימס, און עלאיד דושואיש אפיל, א צאהל יאהרען. מיטגליד פון דירעקטארען פון דושואיש פאבליקיישאן סאסייטי, פאר די לעצטע צעהן יאהר דער פארזיצער פון דער פאבליקיישאן קאמיטע, עהרען פרעזידענט פון פילאדעלפיער ציוניסטישער ארגאניזאציע, טראסטי פון גרעטץ קאלעדזש, אינער פון די ווייס טשערלייט פון נאציאנאל ראט פון יונייטעד פאלעסטיין אפיל, מיטגליד פון נאציאנאלער עקזעקיוטיוו קאמיטע יונייטעד דושואיש אפיל, און אינער פון דער „אלקאקישאן קאמיטע. " געווען לעקטארער איבער לא אין יוניווערסיטי אוו פענסילוויניא, אין 1935 באשטימט געווארען פון גאווערנאר אוירל ספעציעלער קאנסל פאר דעם פאבליק סערוויס קאמישאן פאר פענסילווייניא, פארטרעטענדיג די קאמאנוועלטה אין רעארגאניזירען די פ. ר. ט.

אין 1937 באשטימט געווארען פון גאווערנאר אוירל ריכטער פון קאמאן פלייז קאורט, שפעטער דערווייל געווארען צו א 10 יאהרינען טערמין. דער אויטאר פון א בוך וועגען דושאדזש מייער סולצבערגער און איצט דער פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פון אמעריקא.

★

ריכטער וויליאם מ. (מרדכי) לואים

1884—1939

געבוירען דעם 1טען אקטאבער, 1884, אין פאניע־ווועזש, ליטע, א זוהן פון יונה און מיכליע עליטשער. עלטערען האבען געבוירען 5 זיהן און 1 טאכטער. דער עלטסטער, הייאמאן (זעה הייאמאן לואים) איז דער ערשטער געפאהרען קיין אמעריקא, האט זיך באזעצט אין באסטאן, און שפעטער האט ער ארונטערגעבראכט אהער דעם פא־טער און דריי ברידער, צווישען זיי אויך דעם יונגען וויליאם, וועמען ער האט אין דער היים איבערגעלאזען א 4 יאהריג קינד .

דער פאטער האט זיך דא ניט געקענט צופאסען, און

איז אין עטליכע יאהר ארום געשטאַרבען. די פאמיליע האָט זיך אריבערגעצויגען קיין פילאדעלפיא. וויליאם, א 12 יאהריגער אינגעל, האָט אָננעהויבען געהן דאָ אין סקוהל, און אין 2 יאהר האָט ער געמאכט דעם אכט יאהריגען קורס. אין סענטראַל סקוהל האָט ער מעהר ווי 2 יאהר ניט געקענט פארבליבען. די צייט איז געווען א שלעכטע, און דער ברודער, הייאמן, האָט ניט געקענט אויסהאלטען די פאמיליע. האָט וויליאם פארקויפט צייטונגען בייטאָג, און שטודירט בינאכט. די צייטונגען האָט ער פארקויפט אויף דער 12טער און טשעסטנאט, א בלאק פון דעם סיטי האל, וואו ער האָט שפעטער 14 יאהר צייט געהאט זיין טשאמבער, אלס ריכטער פון מיוניסיפאל קאורט.

ניט האבענדיג קיין מענליכקייט צו נעהמען א רעגולארען לאיער קורס, האָט ער אבער אליין אויף זיך אזוי שטארק געארבייט, אז ער האָט געענדיגט צו 21 יאהר, און איז אין 1905 צוגעלאזען געווארען צו דער „באר".

כאטש וויליאם מ. לוואים האָט אפגעגעבען כמעט זיין גאנצע צייט פאר נעזעלשאפטליכער ארבייט אויף דער אידישער גאס, האָט ער אבער אויך באוויזען צו מאכען א גלענצענדען רעקארד פאר זיינע לייכטונגען פאר דער קאמיוניטי. אין 1914 איז ער דערוועהלט געווארען א מיטגליד פון דעם קאמאן קאונסיל, און ער האָט עהאלטען דעם אמט 6 יאהר. ער האָט זיך אין קאונסיל אויסגעצייכענט מיט העלפען דורכפיהרען נעזעצגעבונג וואס זאל העלפען דעם ניט פאר־מעגליכען בירגער.

אין דער צייט פון דער „פלו" האָט ער זיך ארויסגעוויזען פאר איינעם פון די פיינסטע הומאניטאריער, וואס האבען דאס לעבען גישטרעקט צו העלפען לינדערען דאס אומגליק.

אין 1922 איז ער באשטימט געווארען פון גאווערנאר וויליאם ספראול אלס ריכטער פון מיוניסיפאל קאורט, און א יאהר שפעטער איז ער דערוועהלט געווארען פאר א צוהן יאהריגען טערמין. אין 1923 איז ער ווידער דערוועהלט געווארען פאר א פולען טערמין. ווי ווייט ער איז געווען געאכטעט בייַ לאיערס און דושאדושעס, האָט מען געזעהן אין 1933, וועז די פילאדעלפיא באר אסאסיאיישאן האָט איהם אין א געהיימער אפשטימונג געגעבען די העכסטע צאהל שטימען פאר א „סיטינג דושאדוש". 94 און א האלב פראצענט.

אליין אן אימיגראנט, האָט ער פארשטאנען ווי וויכטיג עס איז צו באטיי־ליגען זיך אין ארבייט וואס וועט העלפען שאפען אחדות אויף דער אידישער גאס, איז ער אלעמאל געווען גרייט צו דינען דער אידישער באפעלקערונג אלס פיהרער, רעדנער און כלי טוער.

איז געווען א גרענד מאסטער פון ברית שלום דריי טערמינען, פרעזידענט פון די אסאשיאיטעד תלמוד תורות, דעם אמט האָט ער אויך געהאלטען ביז ער איז נפטר געווארען. א מיטגליד פון דער בארד אין דער פעדעריישאן אוו דזשואיש טשאריטיס, וויים פרעזידענט פון עליאד דזשואיש אפיל, א מיטגליד פון דירעק־טארען אין גרעטער קאלדוש, א מיטגליד פון דער אמעריקאן דזשואיש קאמיטע, און וויים פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פון אמעריקא. אבער

מעהר פאר אלץ וועט פילאדעלפיא לואים'ן נעדינקען אלס דער בויער און שאפער פון אידישע אנשטאלטן, רעליגיעזע, וואוילטעטיגע און קולטורעלע.

א לידענשאפטליכע ליבהאבער פון ביכער, מוזיק, פיינע גענעלשאפט, און אן איבערגעבענער פרויינט צו אלע וואס האבען איהם געקענט.

האט איבערגעלאזען אן אלמנה, מארים (ראזענבלאל) לואים, און 1 טאכטער, מילדרעד, געשטארבען אכט חדשים נאכ'ן פאטער'ס טויט.

וויליאם מ. לואים'עס טויט איז טיף באדויערט געווארען פון אלע ריכטער, אדוואקאטען און געזעלשאפטליכע טוער, און צו זיין לויה זיינען געקומען טויזענדער מענשען איהם אפניבען דעם לעצטען כבוד. לואים איז אפגעשטארבען ניט נאר דער פאמיליע און זיינע פרויינט, נאר דער שטאדט פילאדעלפיא, און אין דער גישיכטע און אנטוויקלונג פון אידישע אנשטאלטען, שוהלען און טעמפלען, האט לואים געשריבען א גאלדען בלאט, וואס וועט אלעמאל ארויסשיינען ווי א רענענבויגען.

מיט רעכט איז ביי זיין לויה באמערקט געווארען:

„שר ונשיא נפל בישראל.

★

דושלויום הלל גרינסטאון

א שריפשטעלער, געבוירען אין רוסלאנד, דעם 27טען אפריל, 1873, דער זוהן פון פסח דוד און לאה (פאסקאלינסקי) גרינשטיין.

האט גראדואירט פון קאלעדזש סיטי אוו נויארק, אין 1900, האט באקומען סמיכה אויף רבנות פון אידישען טעאלאגישען סעמינאר אין 1900, יוניוואירסיטי אוו פענסילוויניא אין 1902, און טיטול דאקטאר פילאזאף אין 1905, מיט עהרען אויסצייכנונגען.

האט געהיראט קערי י. אמראם אין 1902, איז שוין עליה השלום.

האט געהיראט דעם 2טען מאל מרם. רעי אבעלעם, דעם 5טען סעפטעמבער, 1916, זיינע קינדער: ליע ס. פארבער, נעלא דוש. קראוז, און דעבארא גרינסטאון.

דושוליום גרינסטאון איז געווען א טיטשער אין גרעטץ קאלעדזש פון 1905 ביז 1933, איז פרינציפאל זינט 1933, איז א מיטגליד פון בארד אוו דירעקטארס פון יוניטעד סינאנאגס אוו אמעריקא, האט רעדאקטירט ס. מאראיס „איטאליענישע־העברעאישע ליטעראטור", אין 1926, איז אויך דער אויטאר פון „ישראלס רעליגיע," אין 1902, „די משיח אידייע אין אידישער נעשיכטע," 1906, „מעטאדען צו לערנען די אידישע רעליגיע אין דושוניאר און סיניאר קלאסען," דערשינען אין 1915; א רעווידירטע אויסגאבע אין דערשינען אין 1920, איז א מיטארבייטער אין רבנישען דעפארטמענט פון דער „דושואיש ענסיקלאפידיא," מיטארבייטער אין „דושואיש קוואטערלי רעוויו," און „אמעריקאן דושואיש יער בוק," איז אויך א מיטארבייטער אין „דושואיש עקספאנענט," און זיין היים נעפינט זיך אין 1926 נ. 13טע סטריט, פילאדעלפיא.

אלבערט מ. גרינפילד

אלבערט מאנרא גרינפילד, געבוירען דעם 4טען אויגוסט, 1887, דער זוהן פון דזשייקאב און אסתר וו. (סעראדי) גרינפילד. איז געבראכט געוואָרען קיין אמעריקא מיט זיינע עלטערען אין 1892, אלס א 5־יאהריגער אינגעלע.

האָט שטודירט אין יוניווערסיטי אוו פענסילוויניע, אין 1905 און ת190. האָט געהיראט עדנא פלארענס קראוז, דעם 18טען יוני, 1914, און זיי האָבען זיך גע'גט אין 1935. קינדער: ענסין קארדאן ק., עליזאבעטה י. וו., קארלאטא פאטריציא, און אלבערט מאנרא, דזשוניאר.

געהיראט דעם 2טען מאל עטעלקא דזש. שאמבערג, דעם 1טען אקטאָבער, 1937.

אלבערט מ. גרינפילד איז א סינאנס מיט דער פינאנציעלער וועלט אלס א ריעל עסטייט בראָקער און פינאנסיר זינט 1903. איז א געווען־זענער מיטגליד פון סיטי קאונסיל פון 1918 ביז 1920, רעסיוועור און רעגרענייזער פראָדוסערס און קאנסומער'ס באנק אין 1925 און 1926, טשערמאן פון דער באָרד פון בענקערס סעקיוריטיס קארפאָריישאָן, יוניאָן בילדינג קאמפאני, בענקערס באנד ענד מארטגיידזש גאראנטי קאמפאני אוו אמעריקא, ליט בראָדערס דעפארטמענט סטאָר, (פילא.) סיטי סטאָרס קאמפאני, (נויארק) בענקערס באנד ענד מארטגיידזש קאמפאני אוו פענסילוויניע, ריטשארד סטאר, מיאמי, פלארידא, לאפט קענדי קארפאָריישאָן.

פרעזידענט, אלבערט מ. גרינפילד ענד קאמפאני; דירעקטאָר פון באנוויט טעלער; מייסאן בלאנש קאמפאני (ניו אָרלינס); ב. לאָענסטיין ענד בראָדער (מעמפיס; לוומאן, דזשאָזעף ענד לאָעב (בירמינגהאם, אלאבאמא); קאופמאן, סטראוס ענד קאמפאני (לואיסוויל); וו. עם. טייט ענד מארטגיידזש קאמפאני (ניו דזשוירזי); פילאדעלפיא רעקארד קאמפאני; קעמדען קוריער פאסט; ראיאל מארטגיידזש גאראנטי קאמפאני אוו אמעריקא, ליט בראָדערס דעפארטמענט סטאָר, רעפיד טראנזיט קאמפאני; דירעקטאָר פילאדעלפיא טראנספארטיישאן קאמפאני; מיטגליד פון דער עקזעקוטיווע, דירעקטאָר פון דער באָרד פון סיטי טראסטס; יאנג מענס און יאנג ווימענס היברו אסס'ן; פעדעריישן אוו דזשואיש טשאריטיס; מאונט סיני האספיטאל; טעמפל יוניווערסיטי; עהרען דירעקטאָר, מאסטבאום לאן סיסטעם; טשערמאן פון דער קאמיטע פון אריינגעמען און ארויסשיקען פון דזשיראד קאלעדזש; ארביטרייטאָר אוו נעשאנאל פענאל ארביטריישאן אסאסיאיישאן; טשערמאן פון איסטערן וואָר רעליעף קעמפיין, 1921; טשערמאן יהרליכער מיינטענענס דראיוו, פעדעריישאן, 23־1922; דירעקטאָר פון סעקסענטעניעל אויסשטעלונג, טשערמאן פינאנץ קאמיטע, אין 1926; דעלעגאט צו רעפרעזענטירען נאציאנאל קאנווענשאן אין 1928; טשערמאן פון נאנץ פילאדעלפיא „סיטיזענס קאמיטע פאר דער אראנזשירונג פון דער דעמאקראטישער קאנווענשאן אין 1936; טשערמאן פאר דער רעפובליקאנער און דעמאקראטישער קאנווענשאן אין 1940; לאיף מעמבער וועטעראנס גארד, דריטער רעגימענט אינפאנטעריע, נעשאנאל גארד אין פענסילוויניע; דעקארירט געוואָרען אלס קאמאנדער פון אָרדער אוו פיאוס דער 9טער, אין 1929; איז באהערט געוואָרען מיט א „סוירווים" מעדאל פון פענסילוויניע סטייט, אין 1939; דירעקטאָר פון פילא־

רעלפיא טשעמבער אוו קאמערס; איז א מיסאן, און געהערט צו פאלגענדע קלובס:

אמעריקאנער באנקירען, מאנופעקטשורערס און באנקירען, לאקוסט, דאון טאון, פילמאונט קאנטרי קלוב, און א צאהל אנדערע.

אלבערט מ. גרינפילד וואוינט אין 6399 דרעקסעל ראוד, אווערברוק. זיין פילאדעלפיער אפיס געפינט זיך אויף וואלנאט און דזשוניפער סטריטס. ער האט אויך אן אפיס אין 521 פינפטע עוועניו, נויארק.

★

סעמועל ס. פליישער

באוואוסטער פילאנטראפ. געבוירען אין פילאדעלפיא, אין 1872. א זוהן פון סיימאן, ס. און סיליע (האפמייער). האט גראדואירט פון ווהארטאן פינאנץ סקוהל, יוניווערסיטי אוו פענסילווייניע, קלאס פון 1892. דירעקטאר פון דזשואיש פאס־טער האום פון 1903 ביז 1915, געבליבען אן עהרען פרעזידענט, טראסטי פון בארען הירש פאנד אין אמעריקע. טשערמאן פון בארען הירש אגריקולטור שולע אין אמעריקע ביז 1920. מיטגליד פון דער נאציאנאלער קאנפערענץ אויפצופאסען אויף אידישע קינדער. סעמועל ס. פליישער איז דער גרינדער פון דער ארט אלייענס און גראפיק סקעטש סקוהל, וואס האט זיך געשטעלט פאר איהר אויפ־נאבע צו דערמוטיגען טאלאנטירטע סטודענטען, און סעמועל פליישער האט צו זיין קרעדיט דאס וואס א ריזיגע צאהל טאלאנטען זיינען ניט אונטערגענאנגען, נאר האבען זיך דורכגעבראכען א וועג אין לעבען און האבען דערגרייכט זייער אמביציע, פארטזעצענדיג זייער ארבייט אויף פארשיידענע געביטען פון קונסט און מאהלערייי.

סעמועל ס. פליישער איז נעווען אויף דעם מעיאר'ס קאמיטע, האט גענומען אנטייל אין צענדליגער פראיעקטען דורך וועלכע עס איז גענעבען געווארען בא־שעפטיגונג צו פארשיידענע קינסטלער אויף א זעלבסטשטענדיגען, בכבודיגען אופן.

אין 1937 איז ער באשטימט געווארען פון גאווערנאר אוירל אין דער קאנ־סטיטוציע קאמיטע, איז א מיטגליד פון דער קאמיסיע וואס זוכט צו פארמיידען פארברעכען, מיטגליד פון ארט טיטשער'ס אסאסיאיישאן.

עס איז בכלל ניט געווען קיין איין לויבענסווערטהע אונטערנעמונג אין פארבינדונג מיט קונסט און קולטור, אין וועלכער סעמועל ס. פליישער זאל זיך ניט האבען באטיליגט זיין נאנצען לעבען.

סעמועל ס. פליישער איז א פראמינענטער מיסאן, א דירעקטאר אין דער פעדעריישאן, און א ליבהאלער ביישטייערער צו אלע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

לעסינג ראָזענוואלד

פּראָמינענטער פילאַנטראָפּ און פינאַנסיר. געבוירען אין שיקאגא, דעם 10טען פעברואר, אין 1891, דער זוהן פון דזשוליוס און אגוסטא, (ניוסבאום) ראָזענוואלד. האָט שטודירט אין קארנעל יוניווערסיטי, פון 1909 ביז 1911.

לעסינג ראָזענוואלד האָט געהייראט אידיטה גוטקינד, דעם 6טען נאָוועמבער, 1913. זיי האָבען 3 קינדער: דזשוליוס דער 2טער, העלען, פּארהייראט צו ארטור סנעליענבורג; ראבערט י. ראָזענוואלד; דזשאהן י. דזשאנעט, מיט סיערס, ראָבעק און קאמפּאני.

לעסינג ראָזענוואלד איז שוין איצטער צוריקגעצויגען פון ביזנעס. ער איז דער טשערמאן פון דעם טראָסטים ראָזענוואלד פּאָנד, וואָס באַצוועקט פּאַרטיזוען די פילאַנטראָפישע ריזיגע אַרבייט וואָס זיין גרויסער פּאָטער, דזשוליוס ראָזענוואלד האָט עטאַבלירט. איז געווען א :סיעמען סעקאָנד קלעס" מיט דעם נרעיט לעיקס נייוועל סטיישאָן אין דער ערשטער וועלט מלחמה.

פּראָמינענטער מיטגליד פון לאָקוסט קלוב, קאָרנעל, פילמאונט קאָנטרי קלוב, און א דירעקטאָר פון עלאַיד דזשואיש אפּיל און יוניטעד טשאריטים דראיוו.

לעסינג ראָזענוואלד'ס היים איז אין דזשענקינטאון, פּא.

★

עלים נימבעל

פּראָמינענטער פילאַנטראָפּ און אייגענטימער פון נימבעל בראָדערס דעפּארטמענט סטאָר.

געבוירען אין ווינסענס, אינדיאנא, אין 1865, איז דער טשערמאן פון דער באָרד און דער וויים פּרעזידענט פון נימבעל בראָדערס דעפּארטמענט סטאָר, איז אויך דער פּרעזידענט פון דעם 9טען וואָרד ריעלטי קאמפּאני, נימבעל בראָדערס באנק ענד טראָסט קאמפּאני.

עלים נימבעל וואוינט אין 1900 לאקוסט סטריט, און האָט זיין נעשעפּטס אדרעס אין נימבעל בראָדערס דעפּארטמענט סטאָר, 9טע און מארקעט סטריטס.

עלים נימבעל צייכענט זיך אויס אלס הומאניטאריער און דער עיקר מיט זיין גרויסע ליבע צו קינדער פון די אנשטאלטען און אָרימע נעגענטען. עס איז כמעט ניטא נאָך איינער צו איהם אין פילאדעלפיא וואָס זאל ווידמענען אזוי צייט צו פּארשפּעטן פּארגענינגען און וואויל־טאג צו אָרימע קינדער אין דער צייט וועו עס קומט א צירקום אין שטאָט אריין, אָדער ביי עהנליכע נעלעגענהייטען.

עלים נימבעל איז אויך איינער פון די ליבראלסטע בייטשטייערער צו דעם יוניטעד טשאריטים דראיוו און אלע אנדערע וואויל־טעטיגע נאציאָנאלע און לאָקאלע אנשטאלטען.

סעמועל ס. פעלז

סעמועל ס. פעלז איז געבוירען געוואָרען אין יענסיוויל, נאָרטה קאראלינא, דעם 16טען פעברואר, 1868, דערע זוהן פון לאזארום און שושנה פעלז.

סעמועל פעלז האָט גראדואירט פון יוניווערסיטי אָוו פענסילוויניע, דזשון, 1937. ער האָט געקראָנען דעם טיטול ל. ל. ד.

האָט געהייראט דעם 15טען מאי, 1890, דזשעני מעי. א שותף צו דער וועלט באריהמטער פעלז ענד קאמפאני, זייף פאבריקאנטען, זינט 1881, ביז די פירמע האָט אינקאָרפּאָרירט.

זינט 1914 איז סעמועל פעלז דער פרעזידענט. ער איזאויך דער פרעזידענט פון דער פאסקאל אקסידזשען קאמפאני.

סעמועל פעלז איז א טראָסטיע פון וויסטאר אינסטיטוט, א מיטגליד פון דער אמעריקאנער פילאזאפישער געזעלשאפט, און ער איז אויך דער פארפאסער פון א באקאנט ווערק: „די וועלט וואָס האלט זיך אין ענדערען." מיטגליד פון דעם פרענקלין אינסטיטוט.

סעמועל ס. פעלז איז א זוהן פון דער באריהמטער פעלז פאמיליע, וואָס האָט זיך אויסגעצייכענט אויף דעם געביט פון פילאנטראָפישער ארבייט פאר אידען ווי פאר קריסטען.

אין א געוויסער הינזיכט האָט דער פאָטער זיך געערעכענט פאר א נאָכפאָלגער פון דעם סאָציאלאָגישען טעארעטיקער, הענרי דזשארדזש, וואָס האָט געשאָפען די פאפולארע אידייע וועגען „סינגעל טעקס."

דער פאָטער האָט געהאלטען אז א מענש האָט א פולשטענדיגע רעכט צו מאנופאלירען גרויס קאפיטאל, אבער די געזעלשאפט דארף פון איהם ציהען גרויסע נוצען, איז אויב ער האָט זיך דערווארבען א גרויסען קאפיטאל, איז ער מחויב צו זאָגן, אז די געזעלשאפט זאל פון זיינע קאפיטאלען באקומען גרויסע, ריזיגע צינזען, וואָס זאלען העלפען אויסהאלטען די רעגירונג און אויך די ארימע טיילען פון דער באפעלקערונג.

לאזארום פעלז איז געווען פארערבענט פאר א גרויסען אידעאליסט, און איז אפט געשטעלט געוואָרען אין דער זעלבער רייהע מיט דעם באקאנטען שיקאנאער אידישען פילאנטראָפ, דזשוליוס ראָזענוואלד, דער פאָטער פון אונזער היגען פילאנטראָפ, לעסינג ראָזענוואלד.

פעלז איז אויך געשטאנען זעהר נאָהענט צו דער אמאָליגער טעריטאריאלישטישער באוועגונג, און זי געשטיצט מיט דער פולער האנט.

די היים פון סעמועל ס. פעלז געפינט זיך אין דער 39טער און וואלנאט סטריטס, און זיין אפיס איז אין דער 73טער און וואודלאנד עוועניו.

★

דייויד סטוירן

דייויד סטוירן, 3טער, זשורנאליסט. געבוירען אין פֿילאדעלפֿיא, דעם 2טען סעפּטעמבער, 1909. דער זוהן פון דוש. דייויד און דזשולאי (ליט) סטוירן.

האָט גראדואירט פון העדאָנפילד, נ. דזש. האי סקוהל, און פון יוניווערסיטי אוו פּענסילוויניע אין 1930, און פון האַרוואַרד יוניווערסיטי אין 1935.

אין 1935 האָט ער געהיירט לואיזע בעגס, זיי האָבען אין זוהן, דייויד טאמאס סטוירן. דייויד סטוירן איז אַ רעפּאָרטער, אדוועדטייזינג סיילסמאן, און קאמפּטראָלער פון פֿילאדעלפֿיא רעקאָרד, פון וועלכען ער איז אויך דער אַרויסגעבער.

אונטער דעם נאָמען פון פּיטער סטוירלינג האָט דייויד סטוירן אויך געשריבען אין פֿילאדעלפֿיא רעקאָרד לִיטעראַרישע קריטיקען און איבערזיכטען, ער איז אויך דער אַרויסגעבער פון דעם קעמדענער „קוריער" און „פּאָסט."

איז אַ מיטגליד פון פּאי עפּסילאן פּאי, באַלאַנגט צו הארוואַרד, פּור ריטשארד און פּען אַטלעטיק קלובס, קעמדענער פּען און פּענסיל קלוב. דייויד סטוירן וואוינט אין שאום לענדינג ראוד, העדאָנפילד, ניו דזשוירזי.

דייויד סטוירן איז באַקאַנט פּאַר זיינע לִיבעראַלע אנשויאונגען אלס אַרויסגעבער און טאָן געבער פון דעם פֿילאדעלפֿיער רעקאָרד און קוריער פּאָסט אין קעמדען. ער איז די גאנצע צייט איינער פון די גרעסטע אָנהענגער און הייסע נאָכפּאָלגער פון דער רוזוועלט אדמיניסטראציע, און ער איז אלעמאל גרייט דורך די שפּאלטען פון דעם „פֿילאדעלפֿיא רעקאָרד" צו קעמפּען פּאַר סאָציאלע געראַטיגקייט.

דייויד סטוירן איז אויך באַקאַנט פּאַר אַ לִיבעראַלען ביישטייערער צו אלע אידישע און אלגעמיינע וואוילטעטיגע אנשטאלטען.

★

אייבראהעם ס. וו. ראָזענבאך

שריפטשטעלער און ביבליאגראף. געבוירען אין פֿילאדעלפֿיא, דעם 22טען יולי, 1876, דער זוהן פון מארים און איזאבעלא (פאלאק) ראָזענבאך. האָט דעם טיטול באטשעלאר אוו סייענס פון יוניווערסיטי אוו פּענסילוויניע, אין 1898, טיטול, דאקטאר פילאזאף, אין 1901.

איז ניט פּארהיראט. אין סעקרעטאר פון דער ראָזענבאך בוכהאנדלונג, ספּעציאליזירט זיך אויף זעלטענע ביכער און מאנוסקריפּטען. פּרעזידענט פון גרעטץ קאָלעדזש, מיטגליד פון דער באָרד אוו גאווערנאָרס פון דראפּסי קאָלעדזש, טראָסטי פון דער פּרייער לייברערי אין פֿילאדעלפֿיא, פּרעזידענט פון דער אמעריקאנער אידישער היסטאָרישער געזעלשאפט, אמעריקאנער פריינט פון העברעישען יוניווערסיטעט אין ירושלים, מיטגליד פון דער באָרד אוו עדיוקיישאָן און ריסוירטש אין יוניווערסיטי אוו פּענסילווייניא, מיטגליד פון דער היסטאָרישער געזעלשאפט אין פּענסילווייניע, מיטגליד אין דער אמעריקאנער פֿילאזאפישער

געזעלשאפט, לאנדאנער שעקספיער קלוב, איז דער קאמפילאטאר פון די ביכער און מאנוסקריפטען פון דעם וועלט באריממטען שריפטשטעלער ראבערט לוּאיס סטיוועגסאָן, האָט אויך קאנטראָלירט די הערי עלקים ווייסענער לייברערי, אין הארוואַרד קאלעדזש, און ער האָט אויך אסך געשריבען איבער קונסט און לי־ טעראטור.

ראָזענבאַך איז דער אויטאָר פון „ניט געדרוקטע מעמוארען," האָט אויך געשריבען ביבליאגראפיע איבער אמעריקאנער אידישע שריפטשטעלער. האָט אויך געשריבען איבער די ביבליאטעקען פון די אמעריקאנער פּרעזידענטען.

ראָזענבאַך וואוינט אין 2006 דע לענסי סטריט, פילאדעלפיא, און אין 15 איסט 51סטע סטריט, נויאָרק, און ער האָט זיין אָפּיס אין 1320 וואלנאט סטריט.

★

קורט פֿאַיזער

באוואסטער כלל טוער. געבוירען אין ברעסלוי, דייטשלאַנד, דעם 3טען פעברואר, דער זוהן פון הוגא און ראזא פֿאַיזער.

קורט פֿייזער איז געקומען קיין אמעריקא אין 1907, א יונגערמאן פון 20 יאָהר, איז אַוועק שטודירען, און האָט אין 1917 באַקומען דעם טיטל א. ב. און אין 1918 דעם „דענרי" מ. א. פון יוניווערסיטי אָוו מישיגאן.

פון 1918 ביז 1921 איז ער געווען דער געהילפֿ'ס סופּעראינטענדענט פון דעם אידישען בית יתומים אין קליוולאנד, אָהייאָ.

פון 1921 ביז 1923 איז קורט פֿאַיזער געווען דער עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון אייבערהעם לינקאלן האוז, אין מילוואָקי, ווייסקאנסין. פון 1923 ביז 1927 איז ער געווען עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון די יוניטעד דזשואיש סאָשעל אידזשענסיס אין סינסינעטי, אָהייאָ.

פון 1932 ביז 1937 איז ער געווען דער עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון דער דזשואיש וועלפּעיר פעדעריישאָן אין דעטראָיט, מישיגען. זינט 1937 איז קורט פֿאַיזער אָנגעקומען אָהער אלס דער עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון דער פעדעריישאָן אָוו דזשואיש טשאריטיס און עלאיד דזשואיש אפּיל, און א דאנק זיין אונערמיד־ ליכער ארבייט איז די אידישע פילאדעלפּיא קאאדזשירט געווארען אין אלע איהרע געזעלשאפטליכע ארבייטען, לאקאל און נאציאָנאל.

כה. פֿאַיזער איז געווען א לעקטשורער אין דער יוניווערסיטי אָוו סינסינעטי גרעדואייט סקוהל פון 1927 ביז 1930. לעקטשורער אין וועין יוניווערסיטי גרעדואייט סקוהל, 1936-1935.

מר. פֿאַיזער איז א פּראמינענטער מיטגליד פון דער נעשאנאל קאנפערענס אָוו סאָשעל וואָירק, איז היינטיגם יאָהר דערווילט געווארען פּרעזידענט פון דער

נעשאנאל קאנפערענס אוו דזשואיש וועלפעיר. ער איז אויך עהרען וויים טשער־מאן פון יוניטעד פאלעסטיין אפיל, טשערמאן פון דער קאמיטע וואס שולט אי־דישע סאשעל ווארקערס.

דער צוקונפטיגער היסטאריקער וועט ניט קענען פארבייגעהן די ארביט פון קורט פאיזער אין פילאדעלפיא, מחמת מיט זיין אנקומען אהער האט זיך אנגעהויבען א נייע תקופה. פאיזער האט באוויזען, אז מען קען ארייגבריינגען אן עכט דעמאקראטישען גייסט אין דער פעדעריישאן, אזוי, אז אונזערע רוסישע אידען זאלען זיך פיהלען ווי אין דער היים, און געהן האנט און האנט מיט די יאהודים.

נאר וואס נאך וויכטיגער איז, דאס וואס ער האט צעמענטירט דעם וועג פאר דעם עלאיד דזשואיש אפיל, און דורכדעם אויסגעמיטען אסך דופליקירענדע ארבייט. אונזערע פאלק שולען, און אנדערע לאקאלע אנשטאלטען האבען אויפ־געהערט קאמפייניעווען, א דאנק דעם וואס זייערע בודזשעטען וועלען געדעקט דורך די פאנדען פון דעם עלאיד דזשואיש אפיל. דאס אליין איז א גרויסער אויפטו.

★

פראפעסאר חיים פיינמאן

רעזידענץ: 6006 גרין סטריט. אפיס: טעמפל יוניווערסיטי. געבוירען אין אבאלאן, פאלטאווע, רוסלאנד, אין 1886, דער זוהן פון יהודה ליב פראנים, און ביילע (דיי־מאנד) פיינמאן.

איז געבראכט געווארען קיין אמעריקא אלס א 4־יאהריגער אינגעל, האט דא נעמאכט פאבליק, האי און יוניווערסיטי אוו פענסילוויניע. האט באקומען דעם ב. א. דעגרי, האט אויך שטודירט אין קאלאמביא יוניווערסיטי אין נויארק.

פראפעסאר חיים פיינמאן איז א לעהרער אין טעמפל יוניווערסיטי זינט 1911.

איז אינער פון די גרינדער פון דעם פועלי ציוניזם אין אמעריקא, און א מיטגליד פון דעם צענטראלען קאמיטעט זינט די פארטיי איז געשאפען געווארען. אין 1907־1908 איז ער אויך געווען דער גענעראל סעקרעטאר פון דער פארטיי. דאס איינענע אין 1919־1920. איז געפאהרען קיין ארץ ישראל אלס אינער פון דער ארבייטער קאמיטע, האט דארטען פארבראכט 7 חדשים, דורך וועלכער צייט ער האט געהאלפען אויסארבייטען פלענער לויט דער פראגראם צו בויען קאאפע־אטיוון און די אלגעמיינע קאלאניזאציע סיסטעמע. אין 1931 האט ער רעזיג־נירט פון דער שטעלע אין יוניווערסיטעט און איז אפגעפאהרען קיין ארץ ישראל, און האט געהאלטען א שטעלע אין דער חיפה'ר רעאל שול.

אין 1932 צוריקגעקומען, האט ווידער אנגענומען די שטעלע אין טעמפל יוניווערסיטי און ער האלט די שטעלע עד היום.

פראָפעסאָר פיינמאן איז פאַרעכענט פאר דעם לייטענדען גייסט אין סאָציאַליסטיש ציוניסטישער באַוועגונג. ער איז געווען דער פאָרזיצער פון דעם פאַלעס־טינער ארבייטער פאַנד קעמפיין. שפעטער האָט ער געהאלטען דעם אמט אלס פאָרזיצער פון דעם נעציג קעמפיין, און אלע יאָהרען זינט דאן איז ער אין פילא־דעלפיא דער פאָרזיצער און אנפיהרער פון דעם נעווערקשאפטען קעמפיין פון דער הסתדרות אין ארץ ישראל.

איז אויך אלע יאָהרען איבערגיבען דער פאלקשולען באַוועגונג, איז נעווען פאָרזיצער פון פארבאנד'ס שטאָטישען קאָמיטעט, איז א מיטגליד פון דער נאציא־נאלער עקזעקוטיווע.

צוויי קינדער: דניאל, 27 יאָהר אלט, האָט גראדואירט פון יוניווערסיטי אוו פענסילווייניע, דעגרי מ. א. האָט געהאלטען אין קריגען אויך זיין פ. ה. ד., נאָר ער איז לעצטענס צוגענומען געוואָרען אין דער אמעריקאנער ארמיי; דוד, 5 יאָהר אלט.

★

חשוב'ע תושבים און אינדוסטריאליסטען אין פילאדעלפיא

★

דייויד וועבער

רעזידענץ — 2201 נ. 53טע סטריט. אפיס — דייוויד וועבער קאָמפּאַני, 3500 ריטשמאָנד. געבוירען אין 1871, אין לעמבערג, גאליציען א זוהן פון יעקב צבי און צביה וועבערשפיל. פאָטער איז געווען א וואלד העגדלער, און האָט דעם יונגען דוד'ן געהאלטען אין חדר ביז 16 יאָהר. ער האָט געלערענט תנ"ך און תלמוד, פוילניש און רוסיש.

אין אמעריקא זינט 1892, איז אָנגעקומען קיין ניו־יאָרק מיט 2 דאָלאר, איז געשיקט געוואָרען אין זייאן טאון, נ. דזש. אויף ארבייט. שפעטער געקומען אָהער און האָט א יאָהר געארבייט אין א פאַבריק פון קינדער קלייידער.

אבער די ענערגיע און אמביציע האָט איהם געטריבען זיך נעהמען צו גע־שעפט, און ער האָט אָנגעהויבען פאַבריצירען פאָפירענע קעסטעלאך (פייפער באקסעס) און אין 1895 האָט ער געשאפען א פאַבריק פון קאָרעגייטעד באקסעס, וואָס זיינען בסך הכל דאן געווען זעקס פאַבריקען פון דעם מין אין אָנצען לאנד. מיט דעם וואוקס פון דעם לאנד איז די פאַבריק געשטיגען און רעכענט זיך היינט פאר אייגער פון די אָנגעזעהענסטע אין אמעריקא.

האָט געהייראט גאלדע ריכטער, א שוועסטער פון דעם באריהמטען דראַמא־טורג, משה ריכטער. מרס. וועבער איז אַוועק פון דער וועלט אין 1922.

מרם. וועבער האט אין איהר הויז געגרינדעט די געזעלשאפט „הילף פאר אידישע יתומים" און האט אין א משך פון 10 יאהר געשאפען איבער 50 טויזענד דאלאר, און דאס איבערגעשיקט קיין לעמבערג.

זיי האבען געהאט פיער קינדער. דריי טעכטער און איין זוהן. טילי, מרם. וויליאם פארטנער, לינא, מרם. דר. סעמ בריקער, און הענריעטא, מרם. דר. וויליאם סטיינבערג. טילי און לינא האבען גראדואירט אי סקוהל, הענריעטא האט גראדואירט פענסילוויניא יוניווערסיטי, האט אויך געגומען א פאסט גראדואירט קורס פאר מאסטער דעגרי.

דער זוהן, איזידאר וועבער, איז געווען א גראדואירטער מעקעניקעל אינזשעניר פון פענסילוויניא יוניווערסיטי, איז געווען מיט'ן פאטער אין „ביזנעס", איז געשטארבען דעם 12טען דזשון, 1938, אין עלטער פון 38 יאהר. האט געלאזען אן אלמנה, לילין (מאן) וועבער, און 2 קינדער: גלען, 13, און ראנאלד, 8 יאהר אלט.

אלס געשעפטסמאן געדינקט דייווד וועבער זיין באשיידענעם אנפאנג אלס אן עמיגראנט, וואס איז געקומען אין א פרעמד לאנד מיט בלויז 2 דאלאר. הינט צו טאג, ווען ער פיהרט גרויסע מסחרים און גיט באשעפטיגונג צו 120 ארבייטער און אנגעשטעלטע, האט דייווד וועבער צו זיין קרעדיט וואס ער צוהלט לאיף אינשורערנס פון איינעגער קאסע פאר אלע אנגעשטעלטע אין דער פאבריק. וועבער האט דורך די פופציג יאהר וואס ער איז אין ביזנעס ניט אויסגעשיקט קיין ארבייטער צוליב דעם וויל עם איז ניטא גענוג ארבייט אין פאבריק. ער מיטעלט אוים אלעמאל, אז דער ארבייטער זאל ניט בלייבען אהן באשעפטיגונג. זינט עס איז אריין אין קראפט דער ווידזש טעקס אין פילאדעלפיא, און דער כאשעל סעקיוריטי טעקס, האט וועבער קיינמאל ניט ארונטערגענומען די פאר־שיידענע טעקסעס פון זיינע אנגעשטעלטע, נאר ער האט באצאהלט אלע טעקסעס פון זיין איינעגער קאסע.

געזעלשאפטליך איז וועבער באקאנט פאר א גרויסען נדבן, סאי ווען עס האנדעלט זיך וועגען ציוניזם און סאי וועגען לאקאלע קאמפיינס, איז ער א בייטשטייערער מיט דער ברייטער און פולער האנט, און אלס תושב האט ער צו זיין קרעדיט אסך געזעלשאפטליכע ארבייט אין פילאדעלפיא.

איז געווען איינער פון די גרינדער פון תפארת ישראל שוהל, און אין 1919 ווען ער האט זיך אריבערגעצויגען קיין ווינפילד, איז ער באלד פאראינטערעסירט געווארען אין דער גרינדונג פון דעם הר ציון טעמפעל, און איז געווען דער ערשטער וויים פרעזידענט, און ער היום האלט ער דעם זעלבען אמט. דער נאמען „הר ציון" איז פון איהם פארגעשלאגען געווארען, און די גרינדער האבען דעם נאמען גוטגעהייסען. ער איז פון אנהויב געווען דער פארזיצער איבער רעליגיעזע סוירוויסעס און ער האט אויך געווירקט, אז ראבאי סיימאן גרינבערג זאל אנגעשטעלט ווערען אלס דער גייסטיגער פיהרער.

דייווד וועבער איז נאך ער היום דער טשערמאן איבער רעליגיעזע סויר־וויסעס. ווען די פעדעריישאן איז רעארגאניזירט געווארען איז ער געווען פון די גרויסע ביישטייערער. דאס איינגעג פאר דעם עלאיד דזשואיש אפיל, וואו ער

איז אויך נעווען אקטיוו אין זאמלען נרויסע סומען נעלט. ער איז אויך נעווען נעהילפֿן טרעזשורער פון דעם זעלבען פאנד.

איז נעווען איינער פון די ערשטע צו ארבייטען פאר דער קאנוואלע־סענט האום, א דירעקטאר און וויס פרעזידענט אין די אסאשיאייטער תלמוד תורות, א מיטגליד פון דער בארד פון ישיבת משכן ישראל און סענטראל תלמוד תורה, מיטגליד פון אידישען טעאלאגישען סעמינאר, דראפטי קאלעדזש, און איצט דער טרעזשורער פון אידישען קאונסיל פאר „ראשען וואר רעליף", און דער עיקר, א מענש וואם איז פאראינטערעסירט אין אידישער בילדונג און דער־ציאונג, סאי לאקאל און סאי נאציאנאל. אונטערשטיצט אלע מוזאומס, יוני־וואירסיטי אוו פענסילוויניא, און אין 1925, וועו עם איז נעעפענט נעוואָרען דער העברעאישער אוניווערסיטעט אין ירושלים, איז ער נעשיקט נעוואָרען אלס דעלע־נאט צו דער דערעפנונג, פארטרעטענדיג דעם הר ציון טעמפעל. אלע ציוניסטישע דרייוום באקומען פון איהם נרויסע סומען נעלט, און וועו ער איז מיט א יאהר צוריק נעוואָרען א בן שבעים, איז פאר איהם אינגאַרדענט נעוואָרען א טעמטי־מאניעל, אין וועלבען עם האבען זיך באטיילינט איבער 200 נעסט, די אנגעזע־הענסטע פערזענליכקייטען, פון אלע שיכטען פון דער באפעלקערונג.

ערשט דאָרט איז דעמאנסטרירט נעוואָרען ווי נעאכטעט און נעשעצט עם איז דער היינטיגער נדבן און דער אמאליגער אימיגראנט וואם איז נעקומען אהער מיט ליידיגע הענט, אבער וואם האט אחוין זיין א דערפאלגרייכער נעשעפטסמאן קיינמאל ניט פארנעסען, אז צדקה דארף מען ניבען ביים לעבען.

אין דעם אוועגנ ביי דעם טעסטימאניעל האט דייוויד וועבער ביינעשטייערט דריי טויזענד דאלאר וואם זיינען צוטיילט נעוואָרען צוויישען זעקס אנגעזעהענע אנשטאלטען.

דייוויד וועבער האט זיבען איניקלאך, 2 פון זיי שוין פארהיראטע, און איין אור־איניקעל. אפילו נאך איצט, אין טיפען עלטער, איז ער נאך אקטיוו אין זיינע נעשעפטען, אקטיוו אלס כלל טוער, קומט צו וויכטיגע זיצונגען און קאנ־פערענצען אפילו אין שלעכטע וועטערען, און נעהמט אן אקטיווען אנטייל אין צעהנדליגע וויכטיגע אידישע נעזעלשאפטליכע ענינים.

*

דושקיקאב בראדסקי

רעזידענץ—2312 נ. 50טע סטריט. אפיס: דושקיקאב בראדסקי ענד סאן, וואול פולערם, ריטשמאנד ענד אנטאריא.

נעבוירען אין שפאלע, קיעווער נוביערניע, אין 1867, דער זוהן פון מאיר צבי און עטל בראדסקי. דער פאטער איז נעווען א קאמיסיאנער פון בריוים, וואם ער האט צונעשטעלט „זאנראניצע," (קוין אויסלאנד).

דער יונגער יעקב בראדסקי האט נעלערנט אין חדר ביז 14 יאהר, האט אויך נעלערנט רוסיש, נעמאכט עטליכע קלאסען.

אין אמעריקא זינט 1889, האָט די ערשטע צייט נעאָרבייט אין א לעדער פאבריק, ביז 1900, וואָן ער איז נעגאנגען אין ביזנעס פאַר זיך. האָט אָנגעהויבען אין די „וואולען ביזנעס."

האָט געהיראט דארא גאָלדבערג, וועלכע איז אַוועק פון דער וועלט מיט צעהן יאָהר צוריק, אין 1932.

זיי האָבען געבראַכט 3 קינדער: די עלטסטע טאָכטער, ענע גרינבאום, וואוינט אין פילאדעלפֿיא; ברעד בראדסקי (אזראעל) 608 וועסט אפּסאל; מארשיע, מרם. מייער ראָזענטאל, באפאלא, נ. י.; קלאַרא, איצט מרם. לעאן אבוס, פילאדעלפֿיא.

נעזעלשאפטליכע טעטיגקייט: גרינדער פון הר ציון טעמפּל, וואָס איז נעגרינדעט געוואָרען אין הויז פון דזשייקאָב בראדסקי, איז עד היום א דירעקטאָר פון הר ציון טעמפּל.

איינער פון די ערשטע מיטגלידער און בעלי בתים פון דער שוהל אין דער 52טער און קאלאמביא עוועניו. אן אונטערשטיצער פון ישיבת משכן ישראל, און פון אפטאון בית יתומים, מושב זקנים, נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל, פעדעריישאָן פֿוו דזשואיש טשאריטיס, ישיבת אהל משה דסטראָבערי מענשאָן.

שעכטער סעמינאריום אין נויאָרק, א באוואוסטזיניגער ציוניסט אלע זיינע יאָהרען. איינער פון די פיהרער אין ברית שלום מיט 30 יאָהר צוריק, א בייַשטייערער פון קרן היסוד, נאציאָנאל פאָנד, עלאיד דזשואיש אפּיל, און איינער פון א דור פּיאָנערען וואָס האָבען אוועקגעלעגט א חותם אויף דעם אידישען לעבען און געגעבען אינהאלט און א זינען פאַר דער היינטיגער אידישער פילאדעלפֿיא.

וואָן דער צוקונפטיגער היסטאריקער וועט בלעטערן די נעשיכטע פון דער אידישער פילאדעלפֿיא מיט עטליכע פון פופציג יאָהר צוריק, וועט איהר נעפינען דעם נאָמען פון דזשייקאָב בראדסקי אויף דעם פּינקס פון דער האיאם, פון דער ערשטער תלמוד תורה, פון דער ישיבה, פון הכנסת אורחים, פון דזשואיש האספיטאל, פון מאונט סיני האספיטאל, פון ישיבת אהל משה, אין סטראָבערי מענשאָן, פון הר ציון טעמפּל, און ער וועט בכלל ניט קענען געפינען קיין איין אידישע און אלגעמיינע אינסטיטוציע וואו דער נאָמען דזשייקאָב בראדסקי איז ניט אריינגעוועבט געוואָרען צוליב דעם וויל דזשייקאָב בראדסקי איז ניט געווען פון די מנדבים וואָס האָבען בייגעשטייערט צוליב דעם כדי זייער נאָמען זאל אויסגעשריבען ווערען בקול רם, נאָר מחמת דעם, וויל בראדסקי איז געווען א ליבעראלער בייַשטייערער און ער האָט געגעבען דערפאַר, וויל בייַשטייערען איז ביי איהם געווען א לעבענס פרינציפּ, און געגעבען האָט ער מיט דער פולער האנט, און גאנץ אָפּט איבער זיינע כוחות.

דזשייקאָב בראדסקי איז היינט אויף דער עלטער דער זעלבער נדבן, און ניט ער היום איבער זיינע כוחות ביי יעדער געלעגנהייט פאַר אידישע און אלגעמיינע צדקות. איינע פון די עוסקים בצרכי באמונה, אָבער די פיזישע כוחות דערלויבען איהם מעהר ניט צו באטיליגען זיך אקטיוו ווי אין די אמאליגע יאָהרען.

דזשייקאָב בראדסקי איז אויך אייגער פון יענעם טיפּ מענשען, וואָס זיינע אָנגעשטעלטע באטראכטען עם פּאר א פּריוועלעגיע צו אַרבייטען ביי איהם, מחמת ער האָט אין זיך א געפיהל פון סאָציאלער גערעכטיגקייט, און ער האָט אלעמאל געוואוסט, אז זיינע ארבייטער פּארדינען זייער פּרנסה בכבוד און ער האָט זיך באמיהעט צו זיין געטרויי צו זיינע ארבייטער, אזוי, אז זיי האָבען איהם מיט עטליכע יאָהר צוריק געגעבען א טעסטימאניאל, און איהם אונטערגעטראָגען א פּאַרטרעט, וואָס היינגט עד היום אין זיין אָפּיס, און דזשייקב בראדסקי איז שטאלץ אויף דעם גוטען ווילען פון זיינע ארבייטער.

א זקן, וואָס איז אין אמעריקא איבער א האלבען יאָהר הונדערט, אָבער האָט נאָך עד היום ניט פארגעסען, אז עם קומט פון שפּאלע, פון א קליין שטעטעל, און אז יעדער מענש איז א וועלט פּאר זיך, און האָט א רעכט צו לעבען אויף דער וועלט, אלס א פרייער, זעלבסטשטענדיגער מענש.

איצט, אין זיין טיפער עלטער, טרעפט איהר איהם נאָך עד היום אקטיוו אין די געשעפטען, כאטש עם איז שוין איבער זיינע כוחות. דזשייקאָב בראדסקי איז א פעסטע זייל געווען אין דעם אידענטום אין פילאדעלפֿיא, און וועט פּאר־בלייבען אן אינספּיראציע פּאר די צוקונפטיגע דורות.

★

אדאָלף (אברהם אבא) וואקס

רעזידענץ — 5405 וואודקרעסט עוועניו. געבוירען אין ראזוואדוף, גאליציען, אין 1873, א זוהן פון משה און פרימעט וואקס. געלערנט אין חדר ביז 12, אויך דייטש און פויליש. אין אמעריקא זינט 1880. געווען אן אייער־קענדלער, שפּעטער געגאנגען אין די וועלבע ביז־נעס און איז פּארבליבען ביז ער האָט זיך צוריקגעצויגען אויף דער עלטער.

אין 1816 געהיראט דאָרא שער. זיי האָבען פיער קינדער: לאָיער איזידאָר וואקס, גראָדואירט פון יוניווערסיטי אוו פּענסילוויניא, בעני, פלארענס, מרס. בען בעקער, און מעי, מרס. אב. מעדאָף, א גראדואירטע פון טעמפּל יוניווערסיטי.

אדאָלף וואקס איז א פיאָנער פון געזעלשאפטליכער ארבייט אין פילאדעלפֿיא. איז געווען צווישען די גרינדער פון האיאם, היברו ליטעראטור סאסייעטי, געווע־זענער פרעזידענט פון ברית אחים, צווישען די גרינדער פון הר ציון טעמפּל, ווינ־פיעלד, תפארת ישראל שוהל, דירעקטאָר פון דושואיש וועלפּעיר באָרד פון דער פעדעריישאָן, אן אקטיוער ציוניסט, וואָס גיט זיך אפּ מיט קרן היסוד און קרן קימת, און א שטיצער פון אלע וואוילטעטיגע אידישע געזעלשאפטען.

מרס. אדאָלף וואקס איז אקטיוו אין דער סיסטערהוד פון הר ציון טעמפּל, הדסה, נאציאָנאל פאָנד, און העלפט איהר מאן אין אלע געזעלשאפטליכע ארבייטען.

יעקב ראזענבלום

רעזידענץ — 1930 מאיאמענסינג עוועניו. אפים: דער זעלבער אדרעס. געבוירען כ"א אדר, תר"כה, (1867), אין ביאלישטאק, דער זוהן פון רנא פייוול און איטקע ראזענבלום. דער פאטער איז געווען א מלמד. יעקב ראזענבלום האט געלערנט ביים פאטער, דערנאך אין די בתי מדרשים ביז צוואנציג יאהר אלט.

איז אין אמעריקא זינט 1887. האט געהיראט פרייד יאפע, אין 1889, אן אייניקע פון רב שעפסל דרעקסלער, פון לבוש'ס משפחה. זיי האבען 2 זוהן: דר. פילים ראזענבלום, און לאיער אל. ראזענבלום. אויך 2 טעכטער: מרס. דר. סעמועל נראם און מרס. איידע ברענשטיין, דראגיסט אין קלייטאן. זיי האבען אויך 7 אייניקלאך.

יעקב ראזענבלום איז איינער פון די היגע תושבים, איז געווען צווישען די גרינדער פון דער בני אברהם שוהל, אויך א געווען טרעזשורער. איז אויך געווען צווישען די ערשטע אין דער חברה ש"ס אין פילאדעלפיא, האט אויך א סך געהאלפען צו באפעסטיגען די תלמוד תורה און ישיבות. געווען אקטיוו אין דער בני משה שוהל, איז אלע יאהרען געווען אקטיוו פארן סענטראל רעליעף אין די צייטען פון דער ערשטער וועלט מלחמה, טשערמאן פון דער בארד אוו עדיוקיישאן און עהרען פרעזידענט אין ישיבת משכן ישראל.

געווען פרעזידענט אין בני משה, טשערמאן פון דער בילדינג קאמיטע אין בני אברהם ביי דעם חנוכת הבית, אין 1927.

★

נייטען (ניסן) פייגען

רעזידענץ — 1837 נ. 33טע סטריט. אפים: 1304 רעיס סטריט. געבוירען אין טשערניגאוו, רוסלאנד, אין 1873, א זוהן פון אברהם און דבורה פייגען. דער פאטער איז געווען א באלעבאטישער איד, א סוחר און א פארוואלטער פון אימעניעם (ניטער).

ניסן פייגען האט געלערנט אין חדר ביז 15 יאהר, גמרא מיט מהר"שא, און האט אויך געענדיגט 8 קלאסען גימנאזיע.

אין אמעריקא זינט 1888, האט דאס ערשטע האלבע יאהר געארבייט ביי העמדער, און דערנאך אנגעהויבען ארבייטען ביי דעם זעלבען פאך פאר זיך אליין. דריי יאהר שפעטער איז ער געווארען א שותף צו די טוטעלמאן ברידער, וואס האבען מיט יאהרען צוריק געשמ'ט אין דער העמדער אינדוסטריע.

איז געווען פארהיראט צו אסתר טוטעלמאן, איז נפטר געווארען אין 1920. זעקס קינדער, לואים, יונה, דבורה, מרס. ברעקער, איזידאר, סעמועל און מרים, מרס. פ. באירק.

האָט געהיראט דעם 2טען מאָל, דושעני ה. מילער, באַקאַנטע כּלל טוערין, צדקה געבערין, וואָס האָט צוטיילט א גרוים עשירות אויף רעליגיעזער און בילדונג אנשטאלטען.

ניסן פייגען איז דער גרינדער פון ישיבת אהל משה, איז געווען פרעזידענט 6 יאָהר, געווען פרעזידענט אויך פון בני ישורון קאנגרעגיישאָן, פרעזידענט פון העם ועד הכשרות, איז אן אקטיוואר ציוניסט אלע זיינע יאָהרען און האָט צו זיין קרעדיט דאָס זאמלען פון אסך שטיצע פאר נאציאָנאלע אנשטאלטען.

★

דייוויד אווערבאך

רעזידענץ, 5730 מאלווארן. געשעפט, האָלסיל געוויכערטע פלייישען, מאָר און מאיאמענסינג. געבוירען אין 1898. אין שפיקאוו, פּאָדאָלסק. א זוהן פון הירשל און פעסיע אווערבאך. פאָטער א סוחר פון אייער. נעגאנגען אין חדר ביז 12, דערנאָך אליין זיך געלערנט רוסיש, דייטש און איז געווען אן ארבייטער אין א קאלבאסען פאבריק. אין פילאדעלפיא זינט 1913.

אווערבאך האָט געהאט אן אינטערעסאנטע יוגענט, ווערענדיג ארייגעצויגען אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. אין דער „באיוואיא אָרגאניזאציע" און האָט געוואונען דעם צוטרויען פון די פיהרער פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, וואָס האָבען נעזוכט צו שטיצען דעם טראָן פון די צארען אין רוסלאנד.

נעהיראט קלארא בלובאנד אין 1923. זיי האָבען 3 קינדער: שלמה, אָווערברוס האי סקוהל, משה יצחק, 11 יאָהר אלט, דושוניאר האי סקוהל און ישיבת אהל משה, און לעאָנארד, 10 יאָהר אלט, פּאבליק סקוהל, און ישיבת אהל משה, כטראָבערי מענשאָן.

דוד אווערבאך איז טרעשורער פון קאנגרעגיישאָן בני יהושע אין ווינפילד, און ער האלט דעם אמט, ווייל זיין שוועי, עה"ש האָט נעהאלטען דעם אמט, און האָט איהם אָננעזאָגט אין דער צוואה, אז ער זאָל זיך ניט דערווייטערען פון דער זעלבער קאנגרעגיישאָן.

דוד אווערבאך איז אויך באקאנט אלס א פאלקס מענש וואָס נעמט וואהלטעטיגע ארבייט זהר ערנסט. ער ווידמעט זהר אסך צייט דער קאנווענטיאָן אין ווילאו קרעסט, פיהלנדיג ווי נויטיג עס איז אזא אנשטאלט פאר ניט פארמעגליכע מענשען, וואָס קומען ארוים פון א שפיטאל און נויטיגען זיך אין א פלאץ וואו זיך צו דערהאלטן.

דוד אווערבאך איז באקאנט פאר איינעם פון יענע איידען וואָס גיבען אפט צדקה אויף דעם היימישען שטייגער, דורך מתן בסתר, איידער אויסצושרייבן זיינע ביישטייערונגען אין דער עפענטליכקייט.

אויף זיין צעטעל פון אנשטאלטען געפינען זיך 360 אָרגאניזאציעס וואָס ווערען געשטיצט דורך ביישטייערונגען פון געלט און אויך פלייש פראדוקטען. זיין אפיס איז באקאנט אלס אן אפענע טיר פאר מענשען וואָס קומען שאפען הילף פאר אנדערע אדער קומען אין אן עת צרה זיך אויסצוגיסען דאָס האַרץ און זיך פארטרויען אויף א ביטערער לאָגע.

אוועראל גלויבט אין סאציאליזם. ער געדינקט נאָך יענע צייט, ווען ער מיט זיין פאמיליע האָבען זיך געפלאגט. ער וואָלט דעריבער געוואָלט זעהן א וועלט באזירט אויף נערעכטיגקייט. ער קען ניט צוזעהן די מענשליכע ליידען. טוט ער אלץ אין דער וועלט, אז וואָס ווינציגער מענשען זאָלען ליידען פון נויט, שלאפקייטען און עלענט.

★

קאנגרעסמאן לעאן סאקס

קאנגרעסמאן לעאן סאקס איז געבוירען געווארען אין פילאדעלפיא, אין אקטאָבער, 1902, איז דער זוהן פון מארים און דארא (קליינמאן) סאקס. האָט באקומען דעם טיטול בעטשלאָר אָוו סייענס אין עקאנאמיקס פון וואהָרטאָן סקוהל, יוני־ווערסיטי אָוו פענסילווייניא, אין 1923.

האָט אויך באקומען דעם טיטול פון ל. ל. ב. פון יוניווערסיטי אָוו פענסילווייניא אין 1926.

איז אין 1926 צונעלאָזען געווארען צו דער „באר," און זינט יענער צייט פראקטיצירט קאנגרעסמאן סאקס לאָא אין פילאדעלפיא.

ער איז געווען דעפיוטי אטוירני דזשענעראל פאר דעם פענסילווייניע סטייט אין 1935 און 1936. ער איז א מיטגליד פון דעם 75טען ביזן 77טען קאנגרעס (פון 1937 ביז 1943). אין דעם ערשטען פענסילווייניע דיסטריקט.

קאנגרעסמאן סאקס איז א דעמאקראט, א מיטגליד פון די עלקס, אין די בני־ברית, מיטגליד פון ברית שלום לאדוש, און זיינע קלובס זיינען דער מעקיע לא קלוב, (יוניווערסיטי אָוו פענסילווייניע), און זיין היים געפינט זיך אין 1316 ס. 5טע סטריט, פילאדעלפיא.

קאנגרעסמאן סאקס איז באקאנט פאר אן אויסגעשפראָכענעם וואָרימען אי־דען, און אייגער וועלכער איז אלעמאל גרייט צו קומען און העלפען דורכפיהרען אן אקציע פאר וואוילטעטיגע אנשטאלטען, און איז פאפולאר צווישען די אידישע פאלקסמאסען.

דושאזעף אמינסקי

רעזידענץ — 3812 דושירארד עוועניו. אפיס 12 ס. 12טע סטריט.

געבוירען אין קאמינקע, קיעווער גובערניע, זוהן פון אליהו און פריידא אמינסקי. פאטער איז געווען א סוחר פון פעל. געקומען קיין אמעריקא אן 8 יאהריג אינגעל. דא באזוכט ישיבת משכן ישראל, געמאכט פאבליק סקוהל, האי סקוהל, דערנאך יוניווערסיטי אוו פענסילוויניא, דרעקסעל סקוהל פאר אינזשענירינג, טעמפל יוניווערסיטי לאא סקוהל, ב. ס. דעגרי, פראקטיצירט זינט 1930.

געהיראט ליליען הערמאן, 3 קינדער, הערים, 9, באזוכט אויך ארב. רינג שולע און סאנדעי סקוהל, ראבערט 6, מארק 2 יאהר אלט.

אמינסקי איז א געווען־ענער פרעזידענט פון אינטער קלאב קאונסיל, געווע־זענער דירעקטאר פון י. מ. ה. א. קאונסיל פאר תפארת ישראל, פארקסייד פאר די לעצטע 25 יאהר, אינער פון די גרינדער פון סעם וואנעלסאן לאדוש, ב. ש. געווען־ענער טרעזשורער אורח חיים לאדוש, א. א. ב. א., טשערמאן פון אדמי־ניסטראטיוון קאמיטעט פון קאונסיל פון אידישע ארגאניזאציעס פון אמערי־קאנער אידישען קאנגרעס, סמילער בענעוואלענט אסס'ן, געווען־ענער דירעקטאר פון אינדעפ. חברה קדישא, דעבאראה סאניטאריום, אינעלוויל סאניטאריום, דירעק־טאר פון די אסאשיאייט תלמוד תורות, שטיצט אלע וואוילטעטיגע אנשטאלטען.

אין 1934 דערוויילט געווארען סטייט רעפרעזענטאטיוו קיין הערישבורג, פאר־בליבען ביז 1940. געווען דער פיהרער פון דער מאיאריטעט אין דער הויז פון 1937 ביז 1940. האט דורכגעפיהרט די מעדושיסטרייט רעפארם ביל, אויך דעם נייעם פאבליק יוטיליטי אקט, וואס גיט דעם קאנסומער א גרויסען פראפיט. געווען א מיטגליד פון פילאדעלפיער טשארטער קאמיסיע. טשערמאן פון דער אינוועסטי־גייטינג קאמיטע איבער פארקס און פלעיגראונדס. האט ארגאניזירט דעם מייער סוצבערגער לא קלוב פאר יונגע לאיערס, איז געווען א מיטגליד פון דער ספע־ציעלער קאמיסיע וואס האט אנגעפיהרט די אויספארשונג איבער דער אוירל אדמיניסטראציע אין הערישבורג, געווען דער ספעציעלער קאנסעלאר פאר דער פאבליק יוטיליטי קאמיסיע וואס האט געפיהרט די אויספארשונג איבער דער פילאדעלפיא טראנספארטאציע קאמפאני, מיטגליד פון דער דעמאקראטישער סיטי קאמיטע אין 24טען ווארד. איז באזונדערס אקטיוו אין דער ציוניסטישער באזוע־גונג, און איז באקאנט אלס א ווארימער איד מיט ליבע און דרך ארץ פאר ליטעראטור און קונסט.

מרם. אמינסקי איז די טשערלוידי אין דער מיטגלידער קאמיסיע פון תפארת ישראל פארקסייד, און אן אקטיווע טוערין פון דער הדסה.

*

מרדכי מענדל סילווער

רעזידענץ, 1316 וועסט בלעיוועס סטריט. אפּיס, עמבער און ווילארד, דזשיראדד ניטינג מילס.

נעבוירען 1885, אין בעלקאוויטץ, לעבען כאטין, בעסאראביע, א זוהן פון יעקב און מעניע סערעברעניק. עלטערען האבען געוואוינט אין דארף און געהאלטען פריוואטע מלמדים בשותפות מיט אנדערע אידען. מרדכי מענדל סילווער האט געלערנט ביי מלמדים ביז בר מצוה, אויך באזוכט א נאראדנאיא אוטשילישטשע, געענדיגט 3 יאהריגען קורס אין 2 יאהר. האט זעהר יונג אנגעהויבען האנדלען מיט אייער, און זיי פארקויפט צו קאמיסיאנערען. צו 16 יאהר איינגעקויפט תבואה און צוגעשטעלט צו דער גרעסער קיין וואלקאווינץ.

אין 1903 געפופען געוואָרען צום פריזיוו, האט ער אויספארקויפט די מסחרים און איז אוועק קיין אמעריקא.

כאטש ער האט געבראכט קיין פילאדעלפיא נאהענט צו הונדערט אמעריקאנער דאלארען, האט מען איהם אפגעפיהרט פאר דער ערשטער נאכט אין הכנסת אורחים, 218 לאמבארד סטריט. אויף מארגען האט ער אויסגעפונען א לאנדסמאן, און האט זיך אנגעהויבען לערנען וועבערייי. אפגעארבייט א יאהר, און געוואָרפען. גענומען לערנען זיך ביי „פויר,“ שפעטער זיך אויסגעלערנט ארבייטען ביי „וויייר פרעימס“ פון פרויען העטס, און געארבייט ביז 1906.

געגומען ארגאניזירען די פוירייער, די מילינערי און וויייר פרעים וואָירקערס. האט ארויסגעוויזען גוטע פעאיגקייטען אלס ארגאניזאטאר, אבער דערפאר האט ער באלוירען די שטעלע אין שאפ, און איז דערקלעהרט געוואָרען פאר א סאציאליסט, אין יענער צייט באטראכט געוואָרען פאר שעדליך אין א שאפ. אין יענער צייט האט ער אויך געהאלפען ארגאניזירען די פילעשטער עיד סאסייטי, און אין די אוועגטען באזוכט די בראון פריפעראטארי סקוהל און זיך צוגעגרייט פאר דער לא סקוהל פון יוניוואירסיטי אוו פענסילוויניא.

האט אבער באלד געמוזט ארונטערברייגען די עלטערען און 2 ברידער און זייערע פאמיליעס, 12 נפשות. האט ארגאניזירט כאטינער לאדזש פון ברית שלום, געווען איינער פון דער עקזעקוטיווע אין דעם זעלבען לאדזש.

אין 1909 געבליבען אהן ארבייט, איז ער אוועק אין ביזנעס מיט א שותף, אפגעשטאנען מיט איהם 2 יאהר, און אין 1911 איז ער אריין אין די ניטינג מילס ביזנעס און ער איז פארבליבען אין זעלבען געשעפט עד היום. איז דער אייגנטימער פון דער דזשיראדד ניטינג מילס. פאבריצירט סוועטערס און איז אנערקענט פאר אן אנגעזעהענער פירמע אין דער לאין.

אין 1913 געהיראט שרה טוטעלמאן, זיי האבען 3 קינדער: דר. דזשארדזש אלבערט סילווער, א גראדואירטער פון גרעטץ אלעדזש, אויך געלערנט העברע-

איש פּריוואט, האָט גראַדואירט יוניווערסיטי אָוו פּענסילוויניא, פּרי מעד, ב. א. דעגרי, אויך גראַדואירט פֿון דזשעפערסאָן מעדיקאל סקוהל, מיט עהרענפּריז פֿאַר אינטערנאל מעדיצין, געווען אָן אינטערן אין פרענקפֿאָרד האספּיטאל, אויך באַקומען א פּעלאָשיפּ פון 12 הונדערט דאָלאָר פון דזשעפערסאָן מעדיקאל סקוהל, גיט זיך אָפּ מיט ריסוירטש ארבייט און איז אינסטראקטאר אין באקטעריאלאגיע. דר. סילווער האָט זיין אָפּיס אין 1455 וועסט קוירק סטריט. דער אנדערער זוהן, פּאול, האָט באזוכט גרעטץ קאלעדזש, אויך יוניווערסיטי אָוו פּענסילווייניא לאָ סקוהל, געמאכט א יאָהר טעקסטיל סקוהל, און פֿאַר די לעצטע 4 יאָהר איז ער דער סייל מענעדזשער אין דעם פאַטער'ס ניטינג מיל.

די טאָכטער, מילדרעד, האָט גראַדואירט די האי סקוהל פֿאַר מיידלאַך, אויך געמאכט 4 יאָהר יוניווערסיטי אָוו פּענסילוויניא, א מיידזשאר אין פּסיכאלאגיע, פּסיכיאטריע און סאָציאלאגיע. מילדרעד איז פֿאַרהיראַט און איז די פרוי פון דר. ווילליאם גרעניטאר.

מ. מ. סילווער איז שוין אקטיוו אין ברית אחים זינט 1921. ער איז געווען דער טשערמאן פון דער אדווייזארי באָרד, און אין 1924 איז ער דערוויילט געוואָרען פּרעזידענט. פֿאַרבליבן דערנאָך אקטיוו און אין 1929 איז ער ווידער דערווילט געוואָרען פּרעזידענט. אין 1940 איז ער ווידער געווען דער טשערמאן פון דער באָרד און אין 1941 דערווילט געוואָרען צום 3טען מאל פֿאַר פּרעזידענט.

אין 1925 אונטער זיין אדמיניסטראציע האָט דער ברית אחים אריינגענומען 15 הונדערט נייע מיטגלידער. האָט געווירקט דורכצופיהרען א ביל, צו באַשטימען א יעהרליכען בודזשעט פֿאַר צדקה, און נאָכן חברונער פּאָגראָם געווירקט צו סופּענדירען די קאנסטיטוציע און דער ברית אחים דאן באַשטימט צו געבען א ביישטיירונג פון צוהן טויזענד דאָלאָר פֿאַרן קרן היסוד. אין 1929 זיינען אריינגעקומען אונטער זיין אדמיניסטראציע 2 טויזענד נייע מיטגלידער, און אין דער קאסע איז געבליבן 36 טויזענד דאָלאָר. אין ווינטער פון 1942 געווירקט אָנציהויבען אן אקציע פֿאַרן ראָשען וואָר רעליף, איז באַשטימט געוואָרען וויים פּרעזידענט, געהאַלפּען דורכפיהרען קאנפערענץ אין ברית אחים בילדינג, און ביי יענער קאנפערענץ איז געשאפען געוואָרען נאָהענט צו אכט טויזענט דאָלאָר פֿאַר מעדיצין און קלייד פֿאַר רוסישע מלחמה לייד־ענדע.

מ. מ. סילווער איז א דירעקטאָר אין בית שלום טעמפּעל פֿאַר די לעצטע צוהן יאָהר, און איז אקטיוו אין דער אפּטיילונג וואָס גיט זיך אָפּ מיט דערציאונג און בילדונג. וויים פּרעזידענט לאגאן בולווארד ציון דיסטריקט. מיטגליד פון די מייסאָנס.

מרס. סילווער איז אן אקטיווע מיטגלידערין אין דער הדסה, א געוועזענע פּרעזידענטין און איז אויך אקטיוו אין דער סיסטערהוד פון דעם בית שלום טעמפּעל.

★

דר. לייב ס. סטיינבערג

רעזידענץ — 2606 נ. 31טע סטריט. אפיס: דער זעלבער אדרעס. געבוירען דעם 23טען מאי, 1901, אין ניו יאָרק. א זוהן פון ישראל און בעסי (קראקאוער) סטיינבערג. געלערנט אין פריוואטע חדרים, נויאָרקער פאבליק סקוהלס און געמאכט פאָרדהעם יוניווערסיטי. האָט גראָדואירט פון טעמפעל יוניווערסיטי אין 1926. פאָסט גרעדואייט קורס אין פאָסט גרעדואייט האספיטאל פון קאָלאמביא יוניווערסיטי.

האָט געהיראט ראָוז אירא יעדלין. זיי האָבען דריי קינדער: טעאָדאָר, 13, מאָרעי, 10, און אילעין, 2 יאָהר אלט.

דר. סטיינבערג איז פרעזידענט פון חברה תהלים קאָנגרעגיישאָן, און דער מעדיקאל עקזאמינער פון אינדעפענדענט יאָנג מענס, און א מיטגליד פון אדמיניסטראטיוון קאמיטעט פון פילאדעלפיער קאונסיל פון אמעריקאנער אידישען קאָנגרעס, א מיטגליד פון מעדיקאל סטאף פון נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל, מעדיקאל עקזאמינער פון פילאדעלפיא פאבליק סקוהלס.

★

בענדושאמין פ. מילער

רעזידענץ, 6401 וועין עווענוי. געשעפטס אדרעס, פרענקלינשיר וואורסטעד מילס, 3טע און אלעגעני עווענוי. געבוירען אין יאנישקע, ליטא, אין א פאמיליע פון כוהנים, בעלי בתי'שע אידען, דער זוהן פון חיים הירש און נאלדע צינגלניק. פאָטער איז געווען א לעדער פאבריקאנט, האָט איהם געהאלטען אין חדר ביז 11, דערנאָך איהם אפגעשיקט אין דער ישיבה אין קאָווענע.

ב. פ. מילער איז אין אמעריקע זינט 1886, האָט די ערשטע צייט געוואוינט אין פיטסבורג, שפעטער איז ער צוריקגעקומען קיין פילאדעלפיא, וואו ער איז געבליבען א תושב און האָט זיך אריינגעוואָרפען אין דער ארבייט פון בויען געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, און האָט גרויסע פאָרדינסטען אויף דעם געביט.

געהיראט יאנואר, 1902, נאכי מארים, זיי האָבען 6 קינדער, אלפרעד, מיטן פאָטער אין די מסחרים, הערבערט, א טעקסטיל אינזשעניר, לאָיער נייטען י. מילער, איצט דער פרעזידענט פון קאונסיל פון אידישע ארגאניזאציעס פון אמעריקאנער אידישער קאנגרעס, זעליג מילער, ראבאי, אין לאָנג איילאנד, נ. י. מרם. וואו סטיין, פרוי פון דר. סטיין, מרם. גאלדע קאיל, פרוי פון לאָיער קאיל, אין ווילמינגטאָן, דעל. אלע קינדער האָבען באקומען א כיסטעמאטישע בילדונג.

איינער פון די גרינדער פון ארדען ברית שלום, א געווען נרענד־מאסטער, וועלכער האָט דורכגעפיהרט דעם ערשטען קאמפיין נעגען דער וויסער פלאג,

וואם האָט געפיהרט צו דער גרינדונג פון איגעלוויל סאניטאריום, איז געווען צוויישען די גרינדער פון מאונט סיני האספיטאל, וואם האָט אנגעהויבען מיט א דיספענסערי און קליניק אין איין צימער צוליב שווערigkייטען צו קריגען א טשארטער פאר דעם שפיטאל, געווענליך טרעזשורער פון איגעלוויל סאניטאריום, איז אויך געווען דער טשערמאן פון חנוכת הבית פון דער ערשטער נייער „עדישאן" אין מאונט סיני האספיטאל.

טשערמאן פון קרן היסוד פון 1920 ביז 1926, האָט געווירקט צו שאפען א פערטעל מיליאן דאלאר אין ערשטען קעמפיין. קרן היסוד האָט אין יענע צייטען געזאמלט אין פילאדלפיא נאהענט צו 400 טויזענט דאלאר יעהרליך.

אין 1922 האָט ער געהאלפען ראטעווען די ישיבה אז מען זאל ניט צושלי־סען די טירען צוליב פינאנציעלען קריזיס, ווען ער האָט דורך א דינער געהאלפען שאפען צעהן טויזענד דאלאר פאר דער ישיבה. מילער איז יאהרעלאנג געווען אקטיוו אין די אסאשיאיישן תלמוד תורות, האָט אסך מיטגעווירקט פאר דער רעארגאניזירונג נאכדעם ווי בען ראזען איז אנגעקומען אלס עקזעקוטיוו דירעק־טאר. אין זיין הויז איז געגרינדעט געוואָרען דער דזשוירמענטאון דזשואיש צענטער, און ער האָט צו זיין קרעדיט די גרינדונג פון דער דארטיגער תלמוד תורה און דאם איינפיהרען פון רעליגיעזע סוירוויסעס אין דער צייט ווען אין דזשוירמענטאון האָט מען ניט געקענט קריגען קיין מנין פאר שבעה אדער יאהרצייט.

ב. פ. מילער איז פון די געציילטע תושבים, וואם האָט איבער א האלבען יאהרהונדערט געגומען א טיכטיגען אנטייל אין אלע געזעלשאפטליכע ארבייטען אויף דער אידישער גאס: צדקה, פילאנטראפיע, תורה צענטערס, ציוניזם, נאציא־נאליזם, די אלע ענינים האָבען ביי איהם אלעמאל פארנומען דעם אויבענאן, און אלעמאל איז ער געשטאנען אויף דעם ליבעראלען אידישען שטאנדפונקט: יתן ויתנו אחרים. ער האָט אליין בייגעשטיירט גרויסע סומען געלט מיט דער פולער האנט, און ער האָט אויך באאיינפלוסט אנדערע, אז זיי זאלען מיטגיין מיט איהם אין די זעלבע דרכים.

ב. פ. מילער האָט גרויס דרך ארץ פאר בילדונג, האָט אין אמעריקא אליין דורכגעמאכט א קאמוירשעל קורס, זיך האלטענדיג ביי דעם כלל: טוב תורה עם דרך ארץ.

★

חיים ריקלין

רעזידענץ, נאָרבעטה, פא., געשעפט, הארדווער סטאָר, אין נאָרבעטה. געבוירען אין לעבאוויטש, לעבען מינסק, אין 1867. דער זוהן פון יואל נחום און רייטשעל ריקלין.

דער פאָטער איז געווען א מגיד און האָט דעם זוהן דערצויגען אין שטרייענגען ארטאָדאָקסישען גייסט פון יענער צייט. חיים ריקלין האָט געלערנט אין דער ישיבה ביז 18 יאָהר, נאָר צוליב דער גרויסער נויט האָט ער אין 1887 אויסגעוואנדערט אין אמעריקא.

אויף חיים ריקלין האָט געהאט א טיפע ווירקונג די ברכה פון הרב יצחק אלחנן, זצ"ל, מיט וועמען ער איז

זיך נעקומען געזענען איידער ער איז אפגעפאהרען קיין אמעריקא. עד היום, דערציילט חיים ריקלין, אז ער נעדינקט די וועדטער פון רב יצחק אלחנן וואם האט איהם געזאגט: זעהר גוט, מיין קינד, וואם דו פאהרסט קיין אמעריקא. נאט איז דער זעלבער אומעטום, און מען קען דארטען אויך זיין א איד.

די ערשטע צייט איז ריקלין דא געווען א פעדלער, האט געשלעפט א שווערען פאק אויף די פלייצעס, שפעטער איז ער געווארען אן ארבייטער ביי ניע פענטס, דערנאך איז ער געווארען א מילך מאן.

אין 1892 האט ער גהיראט רייטשעל קרעם, זיי האבען זעקס קינדער: הערי ריקלין, נויארק; מעי, מרם. מאסקאוויטש, נויארק; דארי, מרם. בריקמאן, נויארק; אסתר, מרם. לואיס ווינער, נארבעטה, פא., לואיס ריקלין, ווינפילד; ראוז, מרם. לואיס קרעם, טשעסטער, פא.

אלע קינדער האבען באקומען א סיסטעמאטישע דערציאונג.

חיים ריקלין איז איינער פון די גרינדער פון דער אינדעפענדענט חברה קדישא, אין דער צייט, וואן רוסישע אידען זיינען דא נאך ניט געווען ארגאניזירט און וואן ביי ארימעלייט האט פאסירט א טויטענפאל, זיינען זיי געווען אין דער גרעסטער פארצווייפלונג. ער איז אויך געווען דער ערשטער וואס האט געזאגט פאר דעם טרויעריגען שיקזאל פון אידישע שווינדזיכטיגע. דאס האט שפעטער געפיהרט צו דער גרינדונג פון דעם דענווער סאניטאריום.

געווען 3טער פרעזידענט פון ברית אחים, און האט שפעטער דערפיהלט אז עס איז דא א באדערפניש צו שאפען א פאראיין פאר עלטערע מענשען, וואס קענען ניט נאכקומען די שווערע צאהלונגען. אויף זיין נאמען איז נעגרינדעט געווארען דער בני חיים סאשעל, מיט 6 יאהר צוריק, וואס ציילט איצט נאהענט צו 7 טויזענד מיטגלידער. ריקלין איז אויך געווען אקטיוו אין דער היברו לייטעראטור כאטייעטי, אין דער האיאם און אין א צאהל אנדערע וואוילטעטיגע אנשטאלטען.

★

דר. אייזיק באקמאן

אייגענטימער פון באקמאן סאניטאריום, פאר גייסטיג שוואכע, איסטאן ראוד, דאילסטאון, פא., געבוירען אין דונאיעוויץ, פאראלסק, 1878, זוהן פון הירש און לאה זעלדע באקמאן. געלערנט אין חדר ביז בר מצוה און אויסגעוואנדערט אין אמעריקא זעהר יונג.

געווען אקטיוו אין דער ראדיקאלער באוועגונג און אין 1902 באקומען דעם טיטל דאקטאר מעדיצין. אין 1937 האט ער פארטראכט די אידיע פון א סאניטאריום פאר גייסטיג שוואכע און האט אפגעקויפט 22 אקער לאנד אין דאילסטאון, וואו ער האט געעפענט א סאניטאריום.

זינט דאן האָט ער אויף דעם לאַנד צוגעבויעט א נייע געבויד וואָס פאר־מאַגט א רייהע פון 12 באזונדערע שטיבלאַך,וואו דער פאציענט קען רוהען, אין זונשיין, אויף פרישע לופט און אין א געמיטלעכער אטמאספערע. דר. באקמאן האָט אסך אויפגעטאָן אויף דעם געביט פון באהאנדלען פאציענטען מיט „סאָב שאק" אינסאָלין טריטמענט, און זיינע פאָרשונגען האָבען ארויסגעוופען אנער־קענונג צווישען אויטאריטעטען.

דער סאניטאריום פארמאָגט מאדערנע אינריכטונגען פאר דער באהאנדלונג פון גייסטיג קראנקע פאציענטען. דאָס עסצימער, דער רעקריאיישאָן האָל און אלע אנדערע אינריכטונגען זיינען גוט צוגעפאסט פאר אזא סאניטאריום.

דאָס פלאץ פארמאָגט אויך א שיינע אדמיניסטראטיוו בילדינג און א פרעכ־טיגען גארטען פאר בלומען און פארשיידענע גרינצייג פאר דעם געברויך פון די פאציענטען. דער סאניטאריום פארמאָגט אויך איינענע בהמות און א הינער־צוכט פאר איינענעם געברויך.

נעהיראט לינא ניידיטש, און זיי פארמאָגען 1 טאָכטער, מילדרעד, א גרא־דואירטע פון אלני האי סקוהל.

דר. באקמאן איז א מיטגליד אין דער פילא. קאונטי מעדיקאל סאָסייעטי, אין ארבייטער רינג, און אן אונטערשטיצער פון אלע וואויל־טעטיגע אנשטאלטען. האָט אויך אסך געשריבען איבער מעדיצינישע און סאָציאלע פראגען און איז באקאנט מיט זיינע ליבעראלע, מאדערנע אנשויאונגען.

*

היימאן לואים

רעזידענץ—2023 נ. 32טע סטריט. אפיס: 415 וויין סטריט. געבוירען אין פאָניעווזש, ליטע, אין 1878, א זוהן פון יונה און מיכלע עליטשער. דער עלט־סטער ברודער פון פארשטארבענעם ריכטער, וויליאם מ. לואים. היימאן האָט דער ערשטער אויסגעוואנדערט קיין אמעריקא, האָט פריהער געלאנדעט אין פיטסבורג, שפעטער אין באָסטאָן, וואוהין ער האָט ארונטערגעבראכט דעם פאָטער, דרייי ברי־דער און א שוועסטער. וויליאם איז נעווען דער אינגסטער, און א דאנק היימאנ'ס איבערגעבענהייט, איז וויליאם אווען אין סקוהל, און האָט שפעטער דערגרייכט ניט נאר א קאריערע, נאר א הויכע אנגעזעהענע פאזיציע אין געזעלשאפטליכען לעבען, סאי אלס אידישער פיהרער, לעקטשוערער און כלל־פארזאָרגער, בויער פון אידישע אינסטיטוציעס, און אלס אנגעזעהענער ריכטער אין פענסילוויניא.

איז שוין אין אמעריקא פופציג יאָהר, האָט נעהיראט ענע שיליאנסקי, זיי האָבען 3 טעכטער און 1 זיהן: מעי, מרם. קענדעל, קלעיר, מרם. מאקס דיע, לאיער יודזשין לואים, לענד טייטל בילדינג, א גראדואירטער פון קארליל קאלעדזש אוו לאָא, און מאלי, מרם. דושול איזענבאד, באקאנטער פסיכיאטר, אין נויארק.

היימאן לואים איז א מיטגליד פון קאנגרעגיישאן בית ישראל פאר די לעצטע 32 יאָהר, און פאר די לעצטע צעהן יאָהר א מיטגליד פון דער באָרד, איז א

געוועזענער דעפּיוטי פון דעם אלטען אינדעפּענדענט אָרדער ברית אברהם, און איצט דער פֿרעזידענט פון דער יוניטעד בענעפישעל אסס'ן, אן אקטיווער ציוניסט און א ליבעראלער ביישטייערער פון אלע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

★

פרענק בראון

רעזידענץ — 725 וועסט וויאמינג עוועניו. אפּיס: 213 נ. 4טע סטריט. געבוירען אין האמעל, רוסלאנד, אין 1890. א זוהן פון משה און טשארני בריינין. פאטער האט איהם געהאלטען אין חדר און אין דער ישיבה ביז 15 יאהר.

אין אמעריקא זינט 1909. האט געהיראט אין 1912 קוני צייטלין, זיי האבען 2 זיהן אין דער אמעריקאנער ארמיי: הערי, 29 יאהר אלט, האט גראדואירט פון נאָרט־איסטערן האי סקוהל און פון א מיליטערישער אקעדעמי, אברהם, 23 יאהר אלט, האט גראדואירט פון יוניוואירסיטי אוו פענסילוויניא. 1 טאכטער, זלאטע, 21 יאהר אלט, אלני האי סקוהל. אין כּעקרעטאַרשע פון בית ישראל שוהל.

פרענק בראון האט צו זיין קרעדיט די גרינדונג פון לאנאן בולעוואַרד ציון דיסטריקט, איז פרעזידענט פון בית ישראל שוהל, רוזוועלט בולעוואַרד און „די" סטריט, איז אן אקטיווער טוער אין דעם אידישען נאציאנאל פאנד, וויים פרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע אין פילאדעלפֿיא, א דירעקטאָר אין דאון טאון בית יתומים, פרעזידענט פון לאנאן בולעוואַרד ציון דיסטריקט, און איז א ליבעראלער אונטערשטיצער פון אלע לאקאלע און נאציאנאלע אנשטאלטען.

★

לאַיער אלחנן אליעזר ראַזען

רעזידענץ—1610 קאנלין סטריט. אפּיס: פילאדעלפֿיא סייווינגס פאנד סאסייעטי בילדינג. געבוירען אין 1897, אין ראיגראד, לעבען לאמזע, דער זוהן פון הרב אברהם יצחק און אסתר מלכה ראזען.

געקומען קיין אמעריקא א איננעל פון 11 יאהר. האט געמאכט פּאבליק סקוהל, און האט אויך באזוכט ישיבת משכן ישראל. האט שטודירט אין גרעטץ קאלעדזש, באזוכט אויך דראפּסי קאלעדזש, און גראדואירט פון טעמפּעל יוניוואירסיטי לא סקוהל.

האט געהיראט פעני גערצענשטיין אין 1923. זיי האבען 2 קינדער: יהודית, 16 יאהר אלט, דזשוירמענטאון האי סקוהל, און נעמי, 11 יאהר אלט, אין סקוהל.

לאיער ראזען האט אין דער פריהער יוגענט אנגעהויבען וועלכע אקטיוו אין דער ציוניסטישער באוועגונג). געווען ערשטער דירעקטאר פון יאנג דזשודעא, נרינדער פון דר. הערצל ציון סאסייעטי, געווען פרעזידענט פון ברית אחים אין 1938, און אין 1940 דערווייל געווארען פאר א 2טען טערמין.

געווען דער יושב ראש פון אדדער בני ציון 12 יאהר צייט. אקטיוו אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, אין עלאיד דושואיש אפיל, און יוניטעד טשאריטיס דרייוו.

כרם. ראזען איז א קאנצערט פיאניסטין, און טרעט אויף פאר וואוילטעטיגע אנשטאלטען. איז אויך אקטיוו אין דער הדסה און אין ברית אחים לידים אקזילערי.

★

יצחק שריידער

רעזידענץ—733 ס. סעקאנד סטריט. אפיס: דער זעלבער אדרעס.

געבוירען אין סלאבאדקע, ווילנער גובערניע, אין 1886, דער זוהן פון משה און רחל שריידער.

פאכער איז געווען א שוחט, א איד א למדן, און האט זיך אויך אפגעגעבען מיט מסחרים.

יצחק שריידער האט געלערנט ביז 18 יאהר, האט אויך באזוכט די ישיבות אין אשמענע, ווילנע, האט געלערנט אין זאוויל'ס שיהל.

אין אמעריקא זינט 1908, האט אימיגרירט אהער פון דובלין, אירלאנד, וואו ער האט געוואוינט מיטן פאטער צעהן יאהר צייט.

האט געהיראט איידא ליכטענשטיין אין 1910, זיי האבען 2 טעכטער: דזשיען, מרס. דר. ל. זיסערמאן, און מארשא שריידער. פרעזידענט פון דער אהבת אחים, אנשי ניעזשין, נוסח הארי, זינט דעם 15טען אקטאבער, 1927.

לעצטענס איז שריידער אויך דער סעקרעטאר פון דער ניעזשינער שוהל, און צו זיין קרעדיט דארף געזאגט ווערען, אז ער באציהט זיך צו זיין אמט זעהר ערנסט. אין זיין באזיץ געפינט זיך נאך דער ערשטער פנקס פון דער ניעזשינער שוהל. די פראטאקאלען זיינען אפגעהיט אין דער בעסטער אדרנונג און האבען א גרויסען היסטאריישען ווערטה צוליב דעם וואס דארטען זיינען דא די באריכטען פון דעם חנוכת הבית מיט א האלבען יאהר הונדערט צוריק.

יצחק שריידער איז א מיטגליד אין דעם מיסאניק אדדער, און מרס. שריידער איז אקטיוו אין דער לידים אקזילערי פון דער שוהל.

★

הרב קלמן דוד מעט

געבוירען אין קאוונע, דעם 24טען יוני, 1887, דער זוהן פון אייזיק און שרה זלאטע סארינקעם. דער פאָטער „רב אייזיק" איז געווען פאַרבונדען איבער 30 יאָהר מיט הרב דוב אריה הכהן לעווינטהאל.

ראבאי מעט איז געקומען קיין אמעריקא אלס א קינד פון 4 יאָהר, און ער האָט דאָ באזוכט פאָלקס סקוהל, סענטראל האי סקוהל, און יוניוואירסיטי אָוו פּענסילוויניע, וואו ער האָט אין 1909 באקומען דעם טיטול ב. א. ער האָט אויך באזוכט נרעטץ קאלעדזש און ישיבת משכן ישראל. האָט סמיכה אויף רבנות פון שעכטער'ס טעאלא־גישען סעמינאר, אין 1913, האָט אויך דערנאָך שטודירט אין קאָלאָמביא יוני־ווערסיטי, און אין יוניווערסיטי אָוו מינעסאטא, און דראפסי קאלעדזש ווו ער איז א קאנדידאט פאר דעם טיטול דאקטאר פילאזאפֿ.

איז נעווען ראבאי אין מינעאפאליס 14 און א האלב יאָהר; באפאלא, 2 און א האלב יאָהר, און איז דער גייסטיגער פיהרער פון וועסט פילאדעלפיא דזשואיש קאמיוניטי צענטער זינט 1929.

ער איז דער מחבר פון א בוך לידער, רעוויוס, אינטערוויוס, סערמאנעטס, וואָס זיינען פריהער דערשינען אין דער ענגליש־אידישער פּרעס, אספאשיאייט עדי־טאר „אמעריקאן דזשואיש ווערלד," (מינעאפאליס, סט. פאול), זינט 1922.

אן אקטיווער ציוניסט, מיטגליד אין בני ברית, ברית שלום, דזשואיש עדיו־קיישאן, דזשואיש וועלפֿעיר באָרד, דורך דער צייט פון דער ערשטער וועלט מלחמה, א געווען מיטגליד פון דער עקזעקוטיווע, ראביניקעל אסעמבלי אָוו אמעריקא, און סעקרעטאר און וויים פּרעזידענט פון דער פילאדעלפיא באָרד אָוו דזשואיש מיניסטערס.

האָט געהיראט לינא פרידמאן אין 1913, איז דער פאָטער פון דזש. לעאנארד מעט, יוסף זלמן, הירשל יונה, ביולא און זעלדע (צוויליננ טעכטער), האָט זיין סטאדי אין דער 63טער און לאדלא, און זיין היים איז אין 271 ס. 63טע סטריט.

דזש. לעאנארד מעט האָט געוואונען דעם מיאָר'ס סקאלערשיפ פאר יוני־ווערסיטי אָוו פּענסילוויניע, יוסף זלמן און הירשל יונה האָבען געוואונען סקאלערשיפס אין אווערברוק האי־סקוהל פאר יוניווערסיטי אָוו פּענסילוויניע, דזש. לעאנארד איז פינאנץ רעדאקטאר אין הערלד־טריביון, נ. י., יוסף זלמן איז א כעמיקער און איז פארבונדען מיט פּען סטייט אין דער אפטיילונג פון באיא־קעמיסטרי, הירשל יונה גרייט זיך אנצוקומען אין אידישען טעאלאגישען סעמי־נאר, און די טעכטער באזוכען יוניווערסיטי אָוו פּענסילוויניא. אלע קינדער האבען באזוכט אדער באזוכען איצט נרעטץ קאלעדזש.

משה טשערקאסקי

רעזידענץ—2285 ברין מאור עוועניו. געשעפטס אדרעס: 407 קאלאהיל סטריט.

געבוירען אין טריליס, לעבען קיעוו, אין 1892, דער זוהן פון ישראל און גיטל טשערקאסקי. פאטער איז געווען אין די פלייש ביזנעס. דער יונגער משה איז געגאנגען אין חדר ביז 15 יאהר, און ערב דער וועלט מלחמה, אין 1914, איז ער נעקומען קיין אמעריקא.

אין 1916 האט ער געהיראט דארא בלאנאדארני, זיי האבען 1 זוהן: מענדל טשערקאסקי, 25 יאהר אלט, האט נעענדיגט האי סקוהל און סעינט דזשאזעף קאלעדזש. איז מיטן פאטער אין די האלסיל פלייש געשעפטען.

פרעזידענט פון דער הערי קרענגל סייווינג אסאסיאיישאן, איז אויך אקטיוו דארטען פאר די לעצטע 20 יאהר. איז אויך דער פרעזידענט פון דער פילאדעלפיא סייווינג אסאסיאיישאן.

משה טשערקאסקי איז דער טרעזשורער פון דער יהודה שטיינבערג פאלקס שולע, איז א ליבעראלער ביישטייערער פון דעם עלאיד דזשואיש אפיל, יוניטעד טשאריטים קעמפיין, נעווערקשאפטען קעמפיין, נאציאנאל פאנד, דעבארא סאניטאריום, אפטאון מושב זקנים, דאון טאון מושב זקנים, דאון טאון בית יתומים, און איז בכלל באקאנט פאר א ליבעראלען אונטערשטיצער פון אלע אידישע אנשטאלטען. מרס. דארא טשערקאסקי העלפט ארויס איהר מאן אין אלע זיינע נעזעלשאפטליכע ארבייטען. דאס אייגענע קען נעזאגט ווערען וועגען זייער בן יחיד, מענדל טשערקאסקי, וועלכער האט באקומען א גוטע אידישע און אלגעמיינע דערציאונג, און ער גייט אין די פוסטריט פון זיינע עלטערען.

*

מעדזשיסטרייט דזשייקאב דאגאל

רעזידענץ — 3052 קאלאנא סטריט. מעדזשיסטרייט'ס אפיס: 36טע און וואלנאט, און אויך אין סיטי האל. געבוירען אין קיעוו, רוסלאנד, א זוהן פון אברהם און מינדל דאגאלעווסקי. געגאנגען אין חדר ביז נאך בר מצוה. זעהר יונג אויסגעוואנדערט מיט זיינען עלטערען קיין ירושלים. זיינער א פעטער הירשל מיטניצקי, איז געווען א דירעקטאר אין ראטשילד'ס באנק.

צו 9 יאר געקומען מיט זיינע עלטערען פון יפו, פאלעסטינא, קיין אמעריקא. דא באזוכט פאבליק און האי סקוהל, און זיך גענומען שטודירען אין דרעקסעל סקוהל, שפעטער באזוכט טעמפעל יוניווערסיטי קאלעדזש אוו לאא.

אין דער יוגענט זיך פאראינטערעסירט מיט פאליטיק, פיהלענדיג אז אלם איז ער דאָ א גלייכער בירגער מיט אלע אנדערע. איז געווען 19 יאָהר א קאנסטיבל, דערנאָך איז ער אפֿיציעל פאר מעדזשיסטרייט, און זינט דאן איז ער שוין צווי מאל ווידער דערווילט געוואָרן צו דעם זעלבען אמט.

געזעלשאפטליך איז מעדזשיסטרייט דאנאל אקטיוו אין בני מנשה קאנגרעגיישאן, 31טע און אריזאנא סטריטס, אין בני־ברית, ברית־אחים, איז א מיטגליד, א מיטגליד אין פארשיידענע פראמינענטע קלובען, און א וואדי־מער אונטערשטיצער פון עליאד דזשואיש אפיל, יונייטעד טשארימס קאמפיין, און אלע אנדערע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטן. געהיראט בערטא ראזוו, און זיי האבען פיר טעכטער: ריבא, מרם. טאטינער, ענע, מרכ. נעטינעל היימאן, סערע, מרם. וואוינעזיג, און מינדעל דאנאל.

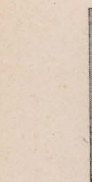
מעדזשיסטרייט דאנאל איז באליבט פאר זיין וואָרימען, אויפריכטיגען אמע־ריקאנער פאטריאטיזם, און ער האט צו זיין קרעדיט דאם פארשפרייטונג און פֿרעזענטירונג פון דער אמעריקאנער פאהן, באזונדערם אין פאלים סטיישאנם און אנדערע עפענטליכע פלעצער וואו עם האט ביז דאן ניט געפלאטערט די אמעריקאנער פאהן.

אין פאליטישע קרייזען וועלט ער רעספעקטירט צוליב דעם וויל ער איז א שטרייגער אנהיינגער פון געזעץ און אָרדנונג, און זיין מעדזשיסטרייט קאורט האט געמאכט א רעקארד דערפאר, וויל ער איז שטרייג צו די וואם פארלעצען דאם געזעץ, און זיין קאורט ברייגט אלעמאל אריין נרעסערע סומען דער שטאדט פון די געלדער וואם ער נעמט אריין אלם שטראף פאר איבערטרעטען דאם געזעץ.

מרם. דזשיקאב דאנאל איז שטארק פאראינטערעסירט אין וואוילטעטיגער ארבייט, און זי נעמט א פערזענליכען אינטערעס אין פארטיילען שפייז און קליידער צווישען נויטבאדערפטיגע פאמיליעס וואם וועלען געטראפען פון דער ביטערער נויט.

★

לואים שוואַרטץ

לואים שוואַרטץ, ריעל עסטייטמאן און לענילאטאר, וואם פארטרעט איצט דעם פינפטער דיסטריקט אין פילאדעלפיא סיטי קאונסיל, און איז א געוועזענער מיטגליד פון דער סטיט לעדזשיסלייטשור, וואו ער האט זיך אויסגעצייכענט פינף טערמינען, רעכענט זיך צוויישען די פראמינענטסטע און פאפולערסטע באאמטע פון דער שטאדט און פון סטייט.

געבוירען דעם 15טען אפריל, 1888, און ביז דעם עלטער פון 13 יאהר האט ער באזוכט די פילאדעלפיער פֿאבליק סקוהלס. ער האט אבער דאן געמוזט אויפגיבען סקוהל און האט אנגענהויבען ארבייטען אלם אן ארוים־העלפער אין דעם לעדער גודס טרעיד. זיין ערשטע שטעלע איז געווען מיט דוש. ה. זייעטץ ענד סאן, ביז 1905.

דערנאך האט ער פאר א משך פון צוהן יאהר צייט געארבייט אלס א קאנדוקטאר פאר דער פילאדעלפיא רעפיד טרענזיט קאמפאני, און ער איז אויך געווען אן אקטיוואר מיטגליד אין ביידע לאקאלע יוניאנס.

נאך די צען יאהר האט ער זיך עטאבלירט אין דעם לעדער גודס טרעיד אין 930 וועסט דזשיראדד עוועניו. שפעטער האט ער געעפענט א מוירטשענדייז סטאר אין דער נעקסטער בילדינג און איז דארט געבליבען ביז 1923, וועו ער האט פארקויפט זייע ביזנעס און איז געגאנגען אין ריעל עסטייט און אינשורענס. די זעלבע ביזנעס האלט לואיס שווארטז אן נאך היינט אין 924 וועסט דזשיראדד עוועניו.

זיין קאריערע אין דעם עפענטליכען לעבען הויבט זיך אן אין 1914, וועו ער איז געווארען א „דיוויזעז קאמיטעמאן."

צוועלף יאהר שפעטער איז שווארטז דערוויילט געווארען צום ערשטען מאל צו דער סטייט לעדזשיסלייטשור אין הערישבורג, און ער איז ווידער דערוויילט געווארען אין 1928, 1930, 1932, און 1934, א רעקארד וואס דעמאנסטרירט זיינע גרויסע פעאיגקייטען אלס געזעצגיבער.

נאך מעהר אילוסטראציע פאר זיינע פעאיגקייטען האט געדינט דער פאקט וואס ער איז ארויסגעקומען טריאומפירענד אין דער צייט פון גאווערנאר פינשאט'ס אדמיניסטראציע אין 1933, וועו עס איז דורכגענאנגען דאס זונטאג בעיזבאל געזעץ, וואס שווארטז האט דורכגעפיהרט אין דער „האוז" ביז א דערפאלגרייכען קלימאקס, און אויך דאס זונטאג מואווינג פיקטשור געזעץ אין 1935, אין דער צייט פון גאווערנאר אוירל'ס רעזשים.

היינט צו טאג האט שווארטז ביי זיך אין אפיס אויף דער וואנט איינגעפרעימט ביידע פענען מיט וועלכע פינשאט און אוירל האבען אונטערגעשריבען די דערמאנטע צוויי בילס.

זינט שווארטז האט פארלאזען די לעדזשיסלייטשור איז ער דערוויילט און ווידער דערוויילט געווארען אלס מיטגליד פון סיטי קאונסיל און ער האט געדינט אלס רעפובליקאנער קאמיטעמאן זינט 1934. אומעטום, סאי אין קאונסיל, סאי אלס קאמיטעמאן האט ער זיך אלעמאל אויסגעצייכענט אויף א כאראקטעריסטישען אופן.

חוץ זיינע פאליטישע און געשעפטס אינטערעסען איז מר. שווארטז אלעמאל געווען און איז געבליבען א פראמינענטער כלל טוער אין סיוויק און אין פראטערנאלע ארגאניזאציעס. ער איז א געווען פרעזידענט פון דער דזשיראדד עוועניו ביזנעסמענס אסאסייישאן, ער איז אויך א פראמינענטער מייסאן, לאיאל ארדער אוו טהי מוס אן עלק, און ער נעמט גלייכצייטיג אן אקטיוון אנטייל אין א צאהל וואוילטעטיגע אנשטאלטען.

מר. שווארטז איז פארהיראט. ער האט איין זוהן און איין טאכטער, אויך דריי אייניקלאך.

★

טשארלס ליפשיטץ

פּראנען אסך דערפאלגרייבע פערזאנען וואס זיינען פאפולער נאר כל זמן זייער דערפאלג האלט אן. קוים טוט זיך אפ פון זיי דער דערפאלג, וועלכע זיי פארגעסען.

וועגען טשארלס ליפשיץ קען דאס קיינען ניט זאגען. א געוועזענער באנקיר זעהר א דערפאלגרייכער מענש געווען מיט 25 יאהר צוריק. האט געקלעטערט אויף דעם ליטער פון הצלחה נאר הויך, נאר וען די צייטען האבען זיך געענדערט, און ליפשיץ, איז געווארען אוים באנקיר, איז ער אבער עד היום געבליבען דער זעלבער טשארלס ליפשיץ, א באליבטע פערזענליכקייט, א חשוב'ער תושב אין דער אידישער פילאדעלפיא.

געבוירען דעם 2טען טאג ראש השנה, אין 1872, אין מאהילעוו, רוסלאנד, דער פאטער, אברהם ליפשיטץ איז יאהרענלאנג געווען דער פרעזידענט פון דער ליבאוויטשער שוהל.

טשארלס ליפשיטץ איז געקומען אהער א 17־יאהריגער אינגעל, האט געבראכט מיט זיך א קענטשאפט פון שפראכען, איז ער די ערשטע צייט געווען אן אנגע־שטעלטער אין דער היברו אימיגראנט עיד סאסייטי. שפעטער איז ער מיטן פאטער אפגעפאהרען אין ניו דזשוירזי, וואו דער פאטער האט זיך געזוכט צו עטאבליירען אלס קאלניסט אויף לאנד.

טשארלס ליפשיטץ איז אבער געווען אן אומרואיגע נאטור, און עם האט איהם געצויגען צו געזעלשאפט, צו דער שטאדט. האט ער דערנאך גענומען א שטעלע אין ראזענבאום'ס קאנטאר, איז דארט געווען זעכצען יאהר, האט גרינט־ליך אויסגעלערענט דאס פאך, און שפעטער האט ער געעפענט אן אייגענעם קאנטאר בשותפות מיט וואורצלען.

טשארלס ליפשיטץ האט געוואונען אלעמענס צוטרויען און פון זיין קאנטאר איז ארויסגעוואקסען די „פיפלס" באנק.

אלס געזעלשאפטליכער טויער וועט ליפשיטץ פארבליבען צוויישען די בויער און פיאנערען וואס האבען א לעבען לאנג אפגעארבייט פאר אידישע ארגאניזא־ציעס. ער איז א געוועזענער פרעזידענט פון ברית אחים, וואו ער איז נאך עד היום זעהר אקטיוו און טאקע געשעצט און געאכטעט. געוועזענער פרעזידענט פון די וויטעבסקער בענעוואלענט אסאסיאיישאן, עהרען פרעזידענט פון דער דזשואיש קאנסאמפטיוו רעליעף סאסייטי, וואו ער איז אויך געווען פרעזידענט א צאהל יאהרען. געוועזענער טרעזשורער פון אידישען קאנגרעס, א דירעקטאר אין דער פעדעריישאן, און איז בכלל פאראינטערעסירט אין דעם פראגרעס פון דער אידי־שער פילאדעלפיא.

אין 1896 האָט טשארלס ליפשיטץ געהיראט אנא סטאמבלער, וועלכע איז אלע יאָהרען אקטיוו אין נעזעלשאפטליכער און וואוילטעטיגער ארבייט, און זי שטיצט איהר מאן אין אלע זיינע נעזעלשאפטליכע אונטערנעמונגען.

★

יהושע לאנדאו

רעזידענץ—2417 נ. 53טע סטריט. אָפיס—32 נ. 3טע סטריט, ה. לאנדאו ענד קאמפאני, לינענס.

געבוירען אין מעמל, פרייסען, אין 1797, א זוהן פון אליהו און קיילע וויטע לאנדאו.

פאטער איז געווען א באקאנטער סוחר, און האט געהאלטען צו זיין זוהן די בעסטע פריוואטע מלמדים.

איז געקומען קיין אמעריקא מיט זיינע עלטערען אין 1908, האבען זיך באזעצט אין נארמא, ניו דזשוירזי. דער פאטער האט דארט געפיהרט מסחרים און איז אויך געווען א פארמער.

אין 1925 האט יהושע לאנדאו געהיראט אסתר רודאפקער, און זיי האבען 3 קינדער: ישעיה משה, 15 יאהר אלט, האי סקוהל; מנחם יצחק, 13, האי סקוהל, און דזשאי מינא, 5 יאהר אלט.

זינט 1937, דער פרעזידענט פון ישיבת משכן ישראל, דירעקטאר אסאָשיאיט תלמוד תורות, הר ציון טעמפעל, און אן אקטיווער ציוניסט.

יהושע לאנדאו איז אלע יאהרען שטארק אינטערעסירט אין חינוך, אן עכטער בן תורה, א שיינער דאוונער און בעל קורא, און דער עיקר, ער איז באקאנט אלס אן ערנסטער מענש וואס וועגדעט אן אלע מענליכקייטען צו בעפעסטיגען דאס טראדיציאנעלע אידישקייט.

איז געווען איינער פון די גרינדער און בויער פון וועסט פילאדעלפיא דזשוישער קאמיוניטי צענטער און וועסט פילאדעלפיא היברו סקוהל.

מרס. לאנדאו איז אקטיוו אין דער הר ציון סיסטערהוד, הדסה, און זי דערמוטיגט איהר מאן ביי יעדער געלעגענהייט צו טאן געזעלשאפטליכע ארבייט.

★

נייטען פעלדמאן, ע"ה

געבוירען אין טשערניגאוו, רוסלאנד דעם 28טען סעפטעמבער, 1869, אז זוהן פון זלמן פעלדמאן.

געקומען אהער אין 1888, נאכדעם ווי ער האט פריהער געריזט איבער דייטשלאנד, האלאנד און ענגלאנד.

ווען נייטען פעלדמאן איז געקומען קיין פילאדעלפיא האט ער פארמשכנט זיין אויבערראק, און האט פאר די צווי דאלאר זיך געקויפט א נעה־מאשין און ער איז „עטאבלירט געוואָרען," געגאנגען אין ביזנעס. שפעטער איז ער געוואָרען א קאנטראקטאר פון מענער קלײדער און ער איז 30 יאהר געווען אסאָשיאיייטעד מיט דער קלײדער פירמע א. ב. קוירשבאום קאמפאני. אין 1929 האט ער קאלאבאריט מיט סידני הילמאן, פרעזידענט פון דער אמאלגעמייטעד קלאדהינג וואָרקערס אָוו אמעריקא. נייטען פעלדמאן האט געלאָזען א גוטען נאמען און זיינע קינדער זיינען שטאָלץ מיט דעם.

איז נעווען פארהיראט צו טילי קאסיצקי, וועמען ער האט נעלאָזען אן אלמנה, דעם 21טען מאי, 1941. עס זיינען געבליבען פיער קינדער: סאָפיע, איצט מרס. מארים זאקער, טשעסטער, פא.; לאָיער דייוויד נ. פעלדמאן, לאָפאייעט בילדינג, גראדואירט פון דיקינסאָן לאָ סקוהל 1919; הערמאן ל. פעלדמאן, אייגענטימער פון א דעפארטמענט סטאָר אין אייאָווא, און לאָיער דזשאָזעף דזשי. פעלדמאן, אין פילאדעלפיא, פאקס בילדינג, האט גראדואירט פון יונ. אָוו פא., קאלעדזש אָוו לאָ. עס זיינען אויך דאָ 7 אייניקלעך.

דער פארשטאָרבענער נייטען פעלדמאן איז געווען א גרינדער און אויך פון די 1טע פרעזידענטען פון דער ניעזשינער שוהל, וואָס עקזיסטירט שוין 54 יאהר אין פילאדעלפיא. ער איז אויך געווען אקטיוו אין דער לינת הצדק שוהל, אין וועסט פילאדעלפיא. נייטען פעלדמאן איז געווען פון יענע אידען וואָס געבען צדקה ניט צוליב פאָבליסיטי, און די קינדער געהן אין די פוסטריט פון זייערע עלטערען.

★

דייוויד נ. פעלדמאן

געבוירען אויגוסט 27, 1896, אין פילא., האט גראדואירט פון סאוטהערן האי סקוהל, קאנוואי האל פריפערעטארי אקאדעמי, קארלייל, פא., אויך פון דיקינסאָן לאָ סקוהל אין קארלייל.

האט געהיראט ראוז ראיס אין 1924. זיי האָבען איין טאָכטער, לעאָנא טהעלמא, וועלכע האט גראדואירט פון פרענדס סילעקט סקוהל. זי געהט דעם טערמין אריין אין יוניוואָרסיטי אָוו פענסילוועניא.

דייוויד נ. פעלדמאן איז א מיטגליד פון דער ניעזשינער שוהל, וועסט פילאדעלפיא קאמיוניטי סענטער,

רודף שלום קאנגרעגיישאן, ברית שלום לאדזש, דאן אבארבאנעל לאדזש, אינדעפענדענט אָרדער ברית אברהם.

מיטגליד פון פילאדעלפיא באר אסאסיאיישאן, פענסילווייניא באר אסאסיאיישאן, לאָ אסאסיאיישאן אקאדעמי.

דייוויד נ. פעלדמאן איז א מיסאָן, שרייבער, נוארק קאנסיסטארי, ער איז אויך א מיטגליד אין דער מום, עלק, פילאדעלפיא דיסינסאָן קלאָב, 32־קערעט (מייסאניק אָרדער). ער איז אויך פרעזידענט פון דזשון, 1915 סאוטהערן האי סקוהל קלאָב, און א צאָהל אנדערע קלובס.

א מיטגליד אין דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, מיטגליד אין פאי קאפּעלאזש פראטוירניטי. ליבעראלער בייטרייערער פון עלאיד דושואיש אפּיל, יוניטער טשאריטים דראיוו, און א פראמינענטער בייטרייערער צו נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

★

אברהם קארסאָן

רעזידענץ—1503 ווייד‌ענער פלעיס. געשעפט אדרעס—גרענד האָוטעלרי קאמפאני, 428 מארקעט סטריט.

געבוירען אין ראוונע, כערסאן, אין 1879, א זוהן פון ישראל צבי און שרה קארסאָן. פאָטער איז געווען א סוחר פון תבואה. אברהם האָט געלערנט אין חדר ביז בר מצוה, אויך באקומען א רוסישע בילדונג.

אין אמעריקא זינט 1915, האָט געהיראט רבקה לונעצקי, זיי האָבען 3 קינדער: בארים, מיני, און אויר־ווינג קארסאָן.

אברהם קארסאָן איז א מיטגליד אין טעמפּל עמא־נועל, אין יעליסאוועטנראדער פאראיין, איז א וואָרימער ציוניסט, און דער גרינ־דער און אויך דער פרעזידענט פון דער וועהרינג אפּארעל באָרד אוו טרעיד אוו פענסילווייניע.

אברהם קארסאָן האָלט פון דעם נעדאנק, אז אלע מענשען געפינען זיך אויף דער וועלט נאָר צייטווייליג, און אין בעסטען פאל זיינען אלע מענשען אויף א וואקאציע. ממילא וואָלט יעדער איינער נעדאַרפט וויסען ווי אזוי צו פאַרבריי־נען די וואקאציע. דער בעסטער וועג צו דערפריייען דאָס האָרץ און צו פיהלען אלעמאל גוט, איז כסדר צו גיבען, גיבען יעדען איינעם וואָס נויטיגט זיך אין אייער הילף. כאָטש ניט אויס וויר עס וועגדעט זיך צו אייך נאָך הילף. אויב ער דאַרף, און איהר קענט איהם העלפען, איז עס ווינשענסווערטה אז איהר זאָלט אויך יענעם פאַרבריינגען אויף זיין וואקיישאן.

אברהם קארסאָן פרובירט דורכגיין דאָס לעבען לויט דער דאזיגער פילא־זאפיע, וואָס ער פרעדיגט פאר אנדערע.

אברהם קארסאן איז א מיטגליד אין דעם מיסאניק אָרדער, און אן אונטער־שטיצער פון אַלע וואוילטעטיגע אנשטאלטען.

מרס. שרה קארסאָן איז א מיטגליד אין דער סיסטערהוד פון טעמפּעל עמא־נועל און אויך אין דער הדסה.

אין 1935 האָט ער באקעמפט אין הערישבורג א ביל וואָס האָט פֿאַרגעשלאָ־גען וועירהייזער וואו אויסלענדישע פּירמעס זאָלען עקזיבּיטען זייער וואַרע און צאָהלען דיוטי ערשט נאָך דעם ווי זיי פֿאַרקויפען און פֿאר וויפיל זיי פֿאַרקויפען.

קאַרסאָן האָט דורכדעם גערעטעוועט דעם טרעיד.

★

לואים שופּאק

רעזידענץ — 517 ס. 3טע סטריט. געשעפט אַדרעס: דער זעלבער און אויך אין 20-418 ס. פּראָנט סטריט.

געבוירען אין 1874, אין פּרילוקי, קיעווער גובערניע, רוסלאַנד. זוהן פון דוד און מיכלע שטשופּאק. פאָטער האָט געוואוינט אין א דאָרף, געהאלטען א קראָם און איז געווען א סוחר פון תבואה. געהאלטען צו דעם יונגען זוהן די בעסטע מלמדים אין פּרילוקי ביז 16 יאָהר.

אָננעהויבען האנדלען בשותפות מיט'ן פאָטער און יונג געוואָרען א סוחר פאר זיך, צוגעשטעלט בורא־קעם פאַד צוקער זאוואָדען, מצליח געווען, געהאט גרויס קרעדיט אין דער וויניצער רעגירונגס באַנק ביז 1912.

מיטאמאל אָננעוואוירען א פאַרמעגען און איז אַוועק קיין אַמעריקא. זיך אָננעפֿאַנגט דא ניין חדשים, געפּעדלט, זיך ניט געקענט צושלאָגען צו קיין תכלית, איז צוריקגעפאָהרען. נאָר קומענדיג אהיים, האָט ער שוין מעהר ניט געקענט פאַר־לוירען דעם היימישען שטייגער פון יונגעלייט, וואס האָבען געדרעהט מיט די שטעקעלאָך, און געהאַנדעלט מיט לופט, איז ער צוריקגעפאָהרען קיין פילאַדעלפיא דעם צוויי־טען מאָל מיט א וויב און 3 קינדער. האָט דעם ערשטען מאָל געהיראט מיט גיטל בורשטיין אין דער אלטער הויים, געהאט מיט איהר א זוהן, אברהם, געשאָרבען אין וויניצע, איבערגעלאָזט א זוהן, בוזיע, היינט שוין 21 יאָהר אלט, וואוינט אין מאָסקווע, שטודירט אין רעגירונגס פאָליטעכניקום, איז אן אָנגע־זעהענער מענש אין מאָסקווע. קאָרעספּאָנדירט מיט'ן זוידען, לואים שופּאק, וואָס שטיצט איהם עד היום מיט אַלע מעגליכקייטען.

געהיראט דעם צוויי־טען מאָל מיט עטעל פֿליישמאן. זיי האָבען געבראכט פון רוסלאַנד 2 קינדער: סאָניע, מרס. דזשאָזעף נידעלמאן; דאָרא — היינט מרס. איזידאָר נעלסאָן, משה, און מיכל. אין אמעריקא געבוירענע — שמואליק און לייבעל. אַלע זיהן און דער איידעם זיינען מיט'ן פאָטער אין ביזנעס.

די שופּאקס האָבען שוין אויך אכט אייניקלאָך, און זייערע ביזנעס באַשטייען פון א האָלסיל געשעפט פון נעזייערטע פּיקעלס און נאָך 27 אַנדערע פּראָדוקטען.

שופאק, וועלכער איז געקומען קיין פילאדעלפיא מיט לייזיגע הענט, אבער מיט א השק פון א יגיע כפים'ניק, האט צוזאמען מיט עטלעך די ערשטע יאהרען שווער געארבייט, נאכדעם ווי ער האט זיך באקענט מיט א פריינט, סעם פרידמאן, אן אונגארישער איד.

בין דאן האט שופאק געפעדעלט מיט פרוכט, און האט ניט געקענט פאר־דינען גענוג אויף חיונה. האט ער מיט פרידמאנען בשותפות געגנומען אינ־זייערען פיקעלם. צוויי יאהר זיינען זיי געווען שותפים. דערנאך האבען זיי זיך צוטיילט, און שופאק איז געבליבען אין ביזנעס פאר זיך. איז געווען דער ערשטער וואס האט געמאכט א שטודיום פון דעם פאך אין אמעריקא, האט זיך דערטראכט צו דעם נעדאנק פון שטעלען זויערע פיקעלם אין קאלד סטאריידוש, און איז דער ערשטער אין אמעריקא וואס האט געמאכט גרוים ערפאלג אין זיין פאך.

היינט צו טאג לויפען איבער פילאדעלפיא אכט „טראקס" מיט שופאקס פראדוקטען, אחוץ וואס צעהנדליגער דושאבערס קומען אין זיין האלסייל פלאץ אויף פראנט סטריט און קויפען זיינע פראדוקטען, וואס האבען א שם אין פענסילוויניא.

שופאק קויפט זיינע אוגערקעס און מאסלינעס אויך אין פארטא ריקא און פארטוגאל, און די פירמע איז באקאנט צולויב לואיס שופאק'ס ראיעלקייט און ארענטלעכקייט.

שופאק האט ער היום ניט פארגעסען, אז ער איז געקומען מיט לייזיגע הענט, און דערפאר האט ער אלעמאל אינזעהעניש מיט דעם ארימאן, און איז א גרוי־סער בעל צדקה.

ער איז איינער פון די גרעסטע אונטערשטיצער פון דער קשר ישראל שוהל, איז דער גרינדער פון דעם ערשטען ברענטש פאר דעם הארעים בויק מעמאריאל האספיטאל פאר אידישע שוואכזיניגע, האט פון זיי באקומען א טעסטימאניעל פאר זיין וואוילטעטיגער ארבייט.

שופאק ווידמעט אויך אסך צייט און טעטיגקייט צו אראנזשירען ימים טובים פייערונגען פאר די פאציענטען אין בייבערי און אין די פריזאנס אין פענסיל־ווייניא כטייט, וואו ער זעהט אז די „אינמעיטס" זאלען פון צייט צו צייט קריגען כאטש א אידישען מאלצייט און א ווארימע באהאנדלונג.

האט ביי זיך אין הויז געגרינדעט די פילאדעלפיא סאשעל וואירקערס פאר הילפלאזע, און אין די לעצטע 3 יאהר האט ער, אלס טרעזשורער געהאלפען דורכפיהרען אונטערנעהמונגען פאר דעם דאון טאון מושב זקנים, געהאלפען צו־טיילען מעות חטים פאר נויטבאדערפטיגע יעדען פאר־פסח, געשטיצט א רייהע קאמפיינס פאר דעם רויטען קריין, דעבארא סאנאטאריום, דעם געווערקשאפטען קאמפיין, „ראשען וואר רעליף", און צעהנדליגע אנדערע נאציאנאלע און לא־קאלע אידישע אנשטאלטען.

שופאק איז א מיטגליד פון בראליוועד ברענטש אידישע נאציאנאלען אר־בייטער פארבאנד, אין קישינעווער עיד סאסייעטי, אין וואלינער בענעפישעל, און

מרס. שופאק איז א מיטגליד פון דער סיסטעהוד פון דער קשר ישראל, אין סומך נופלים, לינת הצדק, און זיי שטיצען אלע אידישע אנשטאלטען מיט זייערע פראדוקטען ביי יעדער וואויל־טעטיגער אונטערנעהמונג פון א אידישען אנשטאלט.

לואיס שופאק איז באקאנט פאר א פאלקס מענשען, וואס זוכט ניט קיין כבוד, אבער וואס איז אלעמאל גרייט צו טראגען די פראנטוואר־טליכקייט פאר דעם נויטבאדערפטיגען און ער איז אלעמאל גרייט צו טאן מתן מסתר אויף דעם עכטען היימישען אידישען שטיגער.

★

אפרים ברוינשטיין

רעזידענץ, 4728 נ. 8טע סטריט. אפיס: 141 נ. 11טע סט. געבוירען אין יאסי, רומעניע, אין 1882. א זוהן פון עזריאל און חנה ברוינשטיין. פאטער א באוואוסטער הע־ברעער און א לעהרער פון העברעאיש, דייטש און רומעניש. אפרים איז דערצויגען געוואָרען אין פאטער'ס שולע, האט גערעדט און געשריבען פליסיג דריי שפראכען.

געקומען קיין אמעריקא אין 1906, זיך גלייך געזומען צו דעם מענער קלייד־ער פאך, און א יאהר שפעטער גע־נאנגען אין „ביזנעס" פאר זיך אליין, און פאר די לעצטע 35 יאהר איז ער דער אייגענטימער פון אייגער פון די אנגעזעהענסטע פאבריקען פון מענער קלייד־ער. איצט ארבייט ער אויף רעגירונגס קאנטראקטען פאר הער פארטיידיגונג.

אין 1904 גהיראט בעסי ראטענשטרייך, פון יאסי, זיי האבען 4 קינדער: מרס. מרים אבראמאוויטש, וואוינט אין נ. י., א געענדיגטע פון טעמפעל יוני־וואירסיטי אויף זשורנאליזם, איז געווען די ערשטע און אייניגע פרוי, וואס איז באהרט געוואָרען מיט פארלייענען די דעקלעריישאן אוו אינדעפענדענס. איז די אנפיהרערין פון דער הדסה אין נ. י. פייגע—מרס. מאקס סטיינהויז, אן ארגאניסט און פארוואלטער פון מוזויונג פיקטשור טעאטערע. פייגע איז א געענדיגטע טעקנישען צו 16 יאהר. ברוך ברוינשטיין האט געענדיגט פאבליק, האי און קאמוירשעל לא, איז מיטן פאטער אין די ביזנעס. דער אינגסטער, עזריאל, האט געענדיגט האנעמאן קאלעדזש, גראדואירט מעדיצינישען פאקול־טעט, האט וואלונטירט פאר דער נייוי, איז א 2טער לוטענאנט.

אפרים ברוינשטיין איז דער פרעזידענט פון דער רומענישן היברו בענע־פישעל אסס'ן, און וויים פרעזידענט פון יוניטעד רומענישן היברו, נאציאנאלע ארגאניזאציע, פארבאנד פון רומענישע אידען אין אמעריקא. האט אויך צו זיין קרעדיט די אונטערנעמונג צו ראטעווען די רומענישע שוהל פון אונטערנאנג דורך אפקויפען און טאקע באצאהלען דעם מאטנייזדוש. איז היינטיגעם יאהר אקטיוו אין דער ארבייט פאר דער „ראשען וואר רעליף." טשערמאן פון דער רעדנער ביורא פאר ארגאניזאציעס, און איז בכלל אינטערעסירט מיט אויפהויבען

דעם מצב און פֿרעסטיזש פון רומענישע אידען אין אמעריקע און אין דער פֿאר־שטאַרקונג פון אידישער קולטור. ער שטרעבט איצט, אז די רומענישע שוהל זאָל ווערען די אנגעזעהענסטע אין פילאדעלפיא.

ברוינשטיין איז אַ מיטגליד אין א גרויסער צאָהל אידישע אַרגאניזאציעס און איז א ליבעראַלער ביישטייערער פֿאר אַלע וואוילטעטיגע לאָקאַלע און נא־ציאָנאַלע אנשטאַלטען.

מרם. ברוינשטיין איז אַ פֿראמינענטער מיטגליד אין דער הדסה, און אין דער לוידים אָקזילערי פון דער רומענישער שוהל, איז געווען טשערלוידי 2 טער־מינען פון רומעניען היברו בענעפישעל אסס'ן איז א געבילדעטע פרוי וואָס קען זעקס שפֿראכען, און האָט אויסגעאיבט א טיפען איינפלוס אויף דער פֿאַמיליע, דערציהענדיג די קינדער אין עבט אידישען גייסט, פיהרענדיג א טראדיציאָנאַל כשר'ע הויז.

★

נייטען סילווערמאן

רעזידענץ, 532 פיין סטריט. געשעפט, 607 ביינברידזש סטריט. געבוירען אין רוסלאנד, אין 1884, דער זוהן פון צבי יוסף און חיה שרה סילווערמאן. געקומען אהער מיט זיינע עלטערען וועו ער איז אַלט געווען 4 יאָהר. פאָטער איז געווען א סוחר פון לינאָלעאום, ראָגס און קארפעטס.

נייטען סילווערמאן האָט דאָ באזוכט די תלמוד תורה, אויף 9טע סטריט לעבען פיטצוואָטער, אונטער דער אויפ־זיכט פון דר. גראדאָן, האָט אויך גראדואירט פון סענטראַל האי סקוהל, און דערנאָך זיך אָנגעשלאָסען מיט זיין פאָטער אין די „ביזנעס", וועלכע ער האַלט אָן ביז היינט.

האָט געהיראט בעמי ווינער, זיי האָבען דריי קינדער: בערנים, 20 יאָהר אַלט, האָט גראדואירט פון וויליאם פען האי סקוהל; דזשאָזעף, 19 יאָהר אַלט, סענטראַל האי סקוהל, און סטעניל, 13 יאָהר אַלט, בארטלעט האי סקוהל.

נייטען סילווערמאן איז געווען ווייס פֿרעזידענט פון בני אברהם שוהל, זינט 1924, און זינט דעם טויט פון סעמועל בראוונסקי אין 1934, פֿארנעמט ער דעם אמט פון פרעזידענט.

אונטער זיין אדמיניסטראציע אַלס ווייס פֿרעזידענט איז פאָרגעקומען דאָס פייער אין בני אברהם שוהל, און סילווערמאן האָט פיל מיטגעארבייט פאר דער אויפבויאונג פון דער שוהל און אין דעם דורכפיהרען דעם הנוכת הבית, זונטאג, דעם 3טען אפריל, 1927.

אונטער זיין אדמיניסטראציע אַלס פֿרעזידענט איז געסעטצלט געוואָרען פֿאַר מאָרטגיידזש פון דער שוהל, און אין 1942 איז דורכגעפיהרט געוואָרען דער

גרויסער פּופּציג יעהריגער יובילעאום לכבוד דעם זקן־הרבנים, רוב אריה הכהן לעווינטהאל.

סילווערמאן איז אויך א מיטגליד אין דער בני חיים סאשעל, און א ליבע־ראלער ביישטייערער צו א צאהל אידישע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

מרס. בעפי סילווערמאן איז א מיטגליד פון דער הדסה, לויטים אקזילערי פון קאנגרעגיישאן בני אברהם, דאון טאון בית יתומים, און א צאהל אנדערע אנשטאלטען.

★

נייטען קאדראוו

רעזידענץ, 333 ריער סטריט. אפּיס, 220 מעניטאן סטריט. קוועיקער מעיד דעירי. געבוירען אין פּיטטראקא, רוסלאנד, דער זוהן פון אברהם און חיה כאדראווסקי.

געלערנט אין חדר ביז 15 יאהר, האט אויך באזוכט א רוסישע פּאלק שולע. דער פּאטער האט געהאנדעלט מיט לעדערוואָרג, און דער יונגער קאדראוו האט זיך אין דער פּריהער יוגענט געגומען צו מסחור.

אין 1906 איז ער געקומען קיין אמעריקא, די פאמיליע איז געבליבען אין דער אלטער היים. האט געפּעגט א מילך סטאר אין 220 קריסטשען סטריט. דאס גאנצע געשעפט האט ער געקויפט מיט זעכציג דאלאר, וואס ער האט באצאהלט פאר „גוד־וויל." דאס געשעפט האט ער אנגעהאלטען דריי יאהר צייט.

שפּעטער האט ער געגומען בויען א מילך פּלענט אונטער דעם נאמען „קוועי־קער מעיד דעירי," און אין דעם דאזיגען מסחור האט ער מצליח געווען.

היינט צו טאג ארבייטען אין דער קוועיקער מעיד דעירי פופּציג אנגעשטעלטע, וואס צופּיהרען די מילך פּראדוקטען מיט 12 טראקס, צוהן וואגענס איבער אלע טיילען פון פילאדעלפּיא.

נייטען קאדראוו קויפט אויך די מילך פּראדוקטען פון 250 פּארמער און זיין פירמע באזארגט מיט מילכיגע עטליכע טויזענד פאמיליעס אין און ארום פילאדעלפּיא.

נייטען קאדראוו פיהרט אן די מסחרים צוזאמען מיט זיין זוהן, סעמועל קאדראוו, וועלכער איז דער סעקרעטאר און וויים פּרעזידענט פון דער קוועיקער מעיד דעירי.

עהרען פּרעזידענט פון טאלנער רבינ'ס צמח דוד שוהל, אין 1437 ס. 6טע סטריט. איז געווען פּרעזידענט 11 יאהר. איז אויך אן אקטיווער מיטגליד פון קאנגרעגיישאן קהלת הדת, 3טע און קריסטשען סטריט. א ליבעראלער אונ־טערשטיצער פון אלע אידישע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

איזידאָר קלינגהאפער

רעזידענץ—1327 ספרוס סטריט. געשעפטס אדרעס—515-17 סאוטה סטריט. געבוירען אין פשעמישל, גאליציען, אין 1890, דער זוהן פון חיים בן ציון און יענטע פריידע קלינגהאפער. געלערנט ביז בר מצוה, און געקומען קיין אמעריקא אין 1903.

געהיראט סאפיא זינגער. זיי האָבען 3 קינדער—2 טעכטער, אנעט, מרם. הערי נאלדבערג; ביעטריס, מרם. דר. ה. י. טאקער, און סידני אסקאר קלינגהאפער.

איזידאָר קלינגהאפער רעכענט זיך איינער פון די הינע תושבים, וואָס האָבען אלעמאל זיך אינטערעסירט מיט אידישער בילדונג, מיט וואוילטעטיגער ארבייט, און ער האָט געווידמעט אסך צייט פאר דער אויפהאלטונג פון דער בני ראובן שוהל, 6טע און קעיטער סטריטס, איז אויך אינער פון די אונטערשטיצער פון ישיבת משכן ישראל, און פון נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל.

איז אן אקטיווער מיטגליד פון דעם ברית אחים, ברית שלום, באלאוועד בענעפישעל אסס'ן, יעלישאוועטגראדער אונטערשטיצונגס פאראיין, א באוואוסט-זינגער ציוניסט, און איז בכלל א ליבעראלער שטיצער פון אלע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

★

איזידאָר גאטליעב

1892———1941

איזידאָר גאטליעב איז געבוירען געוואָרען אין לאָדז, פוילען, אין 1892. א זוהן פון אהרן פנחס און טעמע גאטליעב. דער פאָטער זיינער איז געווען אין אמעריקע, נאָר ער איז צוריקגעפאָהרען קיין פוילען, און איז דאָרטען געשטאָרבען.

איזידאָר גאטליעב איז דערצויגען געוואָרען אין א חדר, אויך אין א ישיבה, און ער האָט אלעמאל געשעצט בילדונג און געשטיצט תורה צענטערס און לעהרן אנשטאלטען.

האָט געהיראט בעסי גאלדבערג, און האָט איבערגעלאָזט אין זוהן; דזשעק גאטליעב, האָט דורכגעמאכט וועסט פילאדעלפיא האי סקוהל, און יוניווערסיטי אוו פענסילווייניע, און 2 טעכטער: סעלמא און אייליין.

איזידאָר גאטליעב האָט געגומען אן אקטיווען אינטערעס אין וואוילטעטיגע אנשטאלטען. איז געווען א ליבעראלער ביישטייערער צו נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל, איז געווען אינער פון די גרינדער פון דעם האָרעים בוירק מעמאריאל

האספיטאל, פון וועלכען עס איז דערנאך אויסגעוואקסען דער פילאדעלפיא פסיכיאטרישער האספיטאל, אויף מאנומענט עוועניו און פארד ראוד, א מוסטער אנשטאלט פאר גייסטיג שוואכע מענשען, וואס קריגען יעדע געלעגענהייט געזונט צו ווערען.

איזידאר גאטליעב איז אויך געווען שטארק פאראינטערעסירט אין דעם וואוילזיין פון דער נאָרטהערן היברו דעי נוירסערי, דער אפטאון מושב זקנים, דער דאון טאון בית יתומים, און א צאהל אנדערע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

נעשטאָרבען נאך א קורצער קראנקהייט דעם 21טען דזשולאי, 1941, און זיין טויט איז שטארק באדויערט געוואָרען, באזונדערס פון אלע פיהרער פון אידישע אנשטאלטען, וואס האבען אין איהם געהאט אן ערנסטען מענשען און ליבעראלען אונטערשטיצער.

זיין זוהן, דזשעק גאטליעב, פארוואלטעט מיט די געשעפטען, אייזיעל שוה קאמפאני, 24 נ. 4טע סטריט, איז א דירעקטאָר אין נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל, און נעמט אויך אנטייל אין דער ארבייט פון בית אל סינאגאג.

★

שמואל מאלערמאן

1869—1940

געבוירען געוואָרען אין טאמאשאוו, פוילען, אין 1869, א זוהן פון משה נחמן און חיה פערל מאלערמאן. יחסנישע משפחה, באוואוסטע חסידים און לומדים.

שמואל מאלערמאן האט געלערנט אין אוסיאטינער ישיבה ביז דער התונה. האט אויך געקענט רוסיש און פויליש. איז געקומען קיין אמעריקא אין 1911, און זיין גרעסטע פראבלעמע איז געווען ווי אזוי צו מאכען א לעבען פאר דער פאמיליע און ניט דארפן מחלל שבת זיין.

אויף דער עצה פון זיינע פריינט האט ער נעפענט א אידישע בוכהאנדלונג מיט ספרי רו"מ, און דאס האט איהם געגעבען א געלעגענהייט דעם נאנצען לעבען אפצוהיטען שבת.

שמואל מאלערמאן איז געווען פארערבענט פאר איינעם פון די חשוב'ע אידען אין פילאדעלפיא, און צוזאמען מיט זיין פרוי, רחל (קרעמער) מאלערמאן, האט מען איהם אלעמאל געטראפען ביי יעדער עפענטליכער פארזאמלונג לטובה אידישע אנגעלענהייטען. איז געווען באזונדערס טעטיג ארום דער ישיבה משכן ישראל, און אנדערע תורה צענטערס.

איז נעשטאָרבען פלוצלינג אין ניו יאָרק, נאך א שלאפקייט פון איין טאג, איז נעבראכט געוואָרען קיין פילאדעלפיא פאר באערדיגונג. האט איבערנעלאזט

אן אלמנה, רחל מאלערמאן, מיט וועמען ער האט אפגעלעבט עטליכע און פופציג יאהר, איבערלאזענדיג 4 זיהן און 5 טעכטער: משה מאלערמאן, דער איינעניטימער פון דער פוירל עמבראידערי קאמפאני; מרם. חיה פערל קרינער; מרם. קייטי אלט־מאן; נחמן מאלערמאן, עמבראידערי פאבריקאנט אין ניו יארק; מרם. סערע גרינ־בערג; בוירני מאלערמאן, אינשורענס ביזנעס; נייטען מאלערמאן, עמבראידערי; היימאן מאלערמאן, צושניידער ביי פרויען קלייד̈ער, און מרם. סילוויא גאלדין.

האט אויך איבערגעלאזען 24 איניקלאך און 6 אור־איניקלאך. די אלמנה פיהרט אן מיט דער בוכהאנדלונג אויף דעם זעלבען אדרעס, 504 פין סטריט.

שמואל מאלערמאן איז געווען איינער פון די ערשטע טויער ארום דער פועלי צדק שוהל, א גרויסער ליבהאבער פון דער אידישער פרעסע און פון אידישען בוך.

★

רעוו גדליה שינפעלד

רעזידענץ, 3138 קאלאמביא עוועניו. כטודיא, בית ישראל טעמפעל, 32טע און מאכטנאמערי עוועניו.

געבוירען אין 1892, אין וואכנאווקע, דער זוהן פון יצחק און רייזעל שינפעלד. פאטער איז געווען א נאמען אין א וואלד. א בעלי־הביתש'ער איד, און האט געגעבען נדליה'ן א גוטע אידישע דערציאונג. פריהער געלערנט ביי די בעסטע מלמדים, דערנאך אין בית המדרש ביז 16 יאהר. נעהאט א שיינע שטימע און צו 12 יאהר שוין געדאוונט פאר עמוד. צו 16 יאהר אוועקגעפאהרען צו חזנים, אין וויניצע געזונגען ביי יאסעלע קאראטשיק, און חזן שפירא. אויך געווען 5 יאהר אין אדעס ביי באריהמטע חזנים, און אין 1923 אוועקגענומען געוואלען אין דינסט, וואו ער איז געווען א מוזיקאנט.

אין 1914, 2 חדשים ערב ערשטער וועלט מלחמה אנגעקומען קיין פילא־דעלפיא, צו זיין אנקעל נח און טאנטע קאהן, פארבליבען ביז זיין חתונה 9 יאהר שפעטער. געזונגען אין ארטש סטריט טעאטער ביי אידעלע בעלזער 4 יאהר, און אין 1918 איז ער אוועקגענומען געוואלען אין דער אמעריקאנער ארמיי, אפגעשיקט געוואלען קיין פראנקרייך און פארוואונדעט געוואלען אין דער היסטא־רישער ארגענוואלד שלאכט.

פארבליבען אין שפיטאל 26 חדשים, און אין אנהויב 1920 צוריקגעקומען קיין פילאדעלפיא, און איז געשיקט געוואלען שטודירען אין וואשינגטאנער קאנ־סערוואטאריע, האט אויך שטודירט אין „קומם" קאנסערוואטאריע.

אין 1923 אויפגענומען געוואלען אלס חזן אין בית ישראל טעמפעל, און האלט אן די שטעלע שוין 20 יאהר.

געהיראט אסתר מלכה קאטין, זיי האבען איין טאכטער, שרה לאה, 17 יאהר אלט, ענדיגט גרעטץ האי סקוהל, און שפילט אויך שיין פיאנא.

גדליה שיינפעלד איז דער פרעזידענט פון דעם חזנים פאראבאנד, איינער פון די גרינדער און אנפיהרער מיט דעם פאראבאנד, ווירקט אז חזנים אהן שטעלעם און עלטערע חזנים זאלען געשטיצט און אויסגעהאלטען ווערען בכבוד.

שיינפעלד האט צו זיין קרעדיט די פארשפרייטונג און פאפולאריזירונג פון דעם אידישען פאלקם ליעד, און באזונדערם די לידער וואס ווערען געשאפען אין ארץ ישראל.

ער איז אויפגעטראטען הונדערטער מאל פאר די ציוניסטישע ארגאניזאציע, פאר דער הדסה, פאר די יהרליכע געווערקשאפטען קאמפיין „ראליס," און נעמט בכלל א ווארימען אינטערעס אין אידישע געזעלשאפטליכע און קולטורעלע ענינים.

ער איז אויך פארעבענט פאר א שיינעם פאלקם זינגער, און איז באליבט ביי די פאלקם מאסען פאר זיין אנפיהרען מיט געזאנג בציבור, ווען ער טרעט אויף אין זיינע קאנצערטען.

לעצטענס האט ער אלס פרעזידענט פון חזנים פארבאנד אויך דורכגעפיהרט א גרויסען קאנצערט מיט אלע מיטגלידער פון דעם היגען חזנים פארבאנד אין באלטימאר, מערילאנד, און ער איז שטארק געלויבט געווארען פאר דעם אויפטו און איז ווארעם באדאנקט געווארען פון די באלטימארער חזנים און שוהל פרעזידענטען.

זיין אמביציע איז צו באזארגען יעדען היגען חזן מיט א שטעלע, און ער זאל אויך ניט פארגעסען ווערען אויף דער עלטער.

מרס. שיינפעלד איז אן עהרענמיטגליד אין דער סיסטערהוד פון בית ישראל טעכפעל און נעמט אויך אן אינטערעס אין וואהלטעטיגער און ציוניסטישער ארבייט.

★

גדליה ראבינאוויטץ

רעזידענץ — 5251 נ. האטשינסאן סטריט. סטודיא: מעמפל בית שלום. געבוירען אין פאגרעבישטשע, קיעווער גובערניע, אין 1888, דער זוהן פון יהודה ליב און בתיה ראבינאוויטץ, א יהסנישע פאמיליע, פון דער גזע פון דעם קדוש, רב גדליה לינעצער. (גדליה ראבינאוויטץ איז א נאמען נאך רב גדליה לינעצער.)

געלערנט ביז 18 יאהר, האט אויך געהאט א מוזיקאלישע בילדונג, און האט געעדיגט אלס קאפלמייסטער.

האט געהיראט בתיה רובינשטיין, זיי האבען 2 קינדער: יהודה ליב, 27, האט געענדיגט טעמפל יוני-

וואַרסיטי, און מרדכי, 22 יאָהר אַלט, נראַדואירט פון פּען סטייט קאַלעדזש אָוו אפּטאמעטריע. איצט מיט דעם ניוועל רעזערוו האספּיטאל.

גדליה איז א נראַדואירטער פון דער אדעסער קייזערליכער מוזיקאַלישער שולע, און ביי זיין אנקומען קיין אמעריקא איז ער נעוועז מיט דער אהל יעקב שוהל ביז 1922, זינט דאן, די לעצטע 19 יאהר איז ער דער מוזיק דירעקטאר אין טעמפּעל בית שלום, וואו ער פיהרט אן מיט אן אויסגעצייכענטער מוזיקאַלישער טעטיגקייט מיט א כאר אין טעמפּל, און אין דער זעלבער צייט שאפט ער די נאנצע צייט אויך דעם מוזיקאַלישען נעביט און ער האט צו זיין קרעדיט א רייהע לידער וואָס ער האָט קאמפּאנירט און ארויסגענעבען. ער איז באקאנט פאר זיינע לידער אין דעם העפט „המזמר", וואס איז ארויסגענעבען נעוואָרען לכבוד א יובילאום פון דער מחנה משה העם, אויך איז פאפולאר זיין מוזיק צו ביאליק'ס „אל הצפור", און זיין מוזיק צו „ברוך ממאנעצע" און לעצטענס האָט ער געשאפען וואונדערליכע מוזיק צו „שובו לבצרון," נעווידמעט דר. טשערנאוויטץ, דעם רעדאקטאר פון דעם העברעאישען זשורנאל „בצרון".

גדליה פיהרט אן מיט דעם הדסה כאר, און מיט דעם כאר פון דעם חזנים פארבאנד, איז נעווען דירעקטאָר פון דער מוזיקאַלישער אפטיילונג ביי די עדיוקיישאנאל צענטערס, און איז איינער פון די חשובסטע און אנערקענסטע מוזיקער און דירעקטארען אין פילאדעלפיא.

האָט אויך נעשאפען א סך כאראַלע און סינאנאַלע מוזיק, צייכענט זיך דער עיקר אויס מיט זיין פיינער אינטערפרעטאציע, באוויזענדיג אַלע מאל צו קאמפּאנירען דעם טעקסט און אויסטייטשען דעם אינהאלט אין פולער הארמאניע.

★

קאנטאר אהרן שטיינבערג

רעזידענץ—2444 נ. 54טע סטריט. סטודיאָ—527 פּרעסער בילדינג, 1714 טשעסטנאט סטריט.

געבוירען אין קישינעוו, בעסאראביע, דער זוהן פון אברהם און עלקע שטיינבערג. פאָטער איז געווען א חזן, און האָט נעשטאמט פון א פאמיליע פון באריהמטע חזנים דורות לאנג.

א ברודער פון דעם באריהמטען חזנישען גאון, דוד משה שטיינבערג, (נפטר געוואָרען אין נויאָרק, י. חשון, תש"ב.)

אהרן שטיינבערג האָט אנגעהויבען זינגען ביי דעם פאָטער אין קישינעוו אלס קינד, און האָט זיך שוין דאן אויסגעצייכענט מיט זיין מתיקות. ער האָט שפעטער נעזונגען ביי זיין באריהמטען ברודער, דוד משה, אויך ביי קלמן קאלאראשער.

אין קישיניעוו האָט אהרן שטיינבערג נעענדיגט די גוטער מוזיקאַלישע שולע, שפעטער האָט ער נעלערענט אין אדעס ביי פראָפעסאָר פאן קאצעבו און ביי

פראפעסאר קאנסטאנטינאוו. פון דאָרטען איז ער אָפגעפאָהרען קיין איטאליען, און זיך פאַרפולקאמט ביי פראפעסאר אנסעלמי און פראָפעסאָר פאדעסטי.

אין 1927 האָט ער אין בודאפעסט באקומען דעם טיטול פראָפעסאר איבער געזאנג און אפערא פון דער „סקוואלא סופעריארא דע מוזיקא סי דראמאטיקא." איז 6 יאָהר געווען קענינליכער סאליסט אין דער רומענישער אפערא, און האָט קאנצענטרירט מיט די גרעסטע אירפאָלגן זינגער אין איטאליען, שפאניען, פראנקרייך און אין אנדערע לענדער.

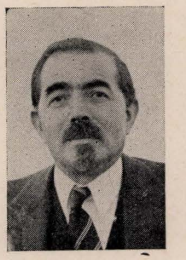
אהרן שטיינבערג איז אלעמאל באוואונדערט געוואָרען פון מוזיקאלישע קריטיקער, אבער אפֿילו חזן האָט ער אין זיך איינגעזאפט דאָס מתיקות פון ראזומנין, און נאָך היינט, וועו מען הערט איהם דאָוונען פֿארן עמוד, פיהלט זיך ראזומני׳ס טיפער איינפלוס אין זיין נוסח התפלה וואָס פֿארכאפט דעם צושויער און רעגט איהם אָן מיט רעליגיעזען פאטאס.

אין אמעריקא זינט 1934, וואו ער איז באלד אנגאזשירט געוואָרען אין הר ציון טעמפעל, ווינפילד, וואו ער פיהרט אָן מיט א כאָר פון אכט שטימען און איז זאָהר חשוב ניט נאָר אין טעמפעל, נאָר אין דער אלגעמיינער מוזיקאלישער וועלט.

פיהרט אָן מיט א קלאַס און אונטערריכטעט פריוואט אין זיין סטודיא פאַר געזאנג און שטים בילדונג.

★

דר. חיים ה. הערים

רעזידענץ—2222 נ. 53טע סטריט. געבוירען אין גראָנאָוו, רוסלאנד, אין 1884, דער זוהן פון נפתלי צבי און ביילע אריה. דער פאָטער איז געווען רב, שוחט און חזן אין גראנאוו. חיים הערים האָט געלערנט ביז 21 יאָהר חוץ אידישע לימודים אויך רוסיש, דייטש און פראנצויזיש.

אין 1905 האָט ער נעהויראט רחל זעלינגער, וואָס שטאמט פון דער באריהמטער וואַרשאוווסקי פאמיליע. חיים הערים האָט פריהער אויסגעלערנט שחיטה, דערנאָך אויך באקומען סמיכה אויף רבנות פון רב פינחס בראטשין.

אין אמעריקא זינט 1913. טעמפל יוניוואָירסיטי אָוו פארמאסי, גראדואירט אין 1917. אין 1925 האָט ער אויך באקומען טיטול דר. אָוו פארמאסי.

פיר קינדער: שושנה, מרם. סאנקאווסקי, מאן איז א האי סקוהל לערער און באקאנטער מאהלער; עין־יה, מרם. דר. ישראל ליוו; זעליג, געהיפט פראָפעסאָר אין יוניוואירסיטי אָוו פענסילווייניע; דר. צבי הערים, מעדיקאל אינסטרוקטאָר אין יוניוואירסיטי אָוו פענסילווייניע.

פרעזידענט פון ארבייטער גרופען פארן נאציאנאל פאָנד, מיטגליד אין דער עקזעקוטיווע פילאדעלפיא ציון דיסטריקט, דירעקטאָר אין נאציאנאל פאָנד קאונ־

סיל, אקטיוו אין מחנה משה העם, מיטארבייטער אין „מעדיקאל רעקארד" און „אנאלען פון מעדיצינישער געשיכטע. שרייבט אויך אין פילאדעלפיער „טאג," האט געשריבען אין פילאדעלפיער „אידישע וועלט," איצט מיטארבייטער אין בצרון.

דר. הערים איז באקאנט אלס שיינער חזן, האט געהאלטען שטעלען ביי די גרעסטע שוהלען אין פילאדעלפיא, איז אקטיוו אין דער חברותא.

דערפינדער פון א כירורגישען אפאראט פאר מילה און זיין אפהאנדלונג וועגען דער דערפינדונג איז געווען „געדרוקט אין „מעדיקל דזשוירנאל ענד רעקארד," און איז אנערקענט געוואָרען פון גרויסע אויטאריטעטען אין דער פראפעסיע.

★

אלעקם (יצחק אליה) וואלקין

רעזידענץ—5204 לעבאנאן עוועניו. אפיס—60 נ. סע־קאנד סטריט. וואלקין פלאש קאמפאני, אינקארפארייטעד.

געבוירען אין פינסק, דעם 15טען אויגוסט, 1885, זיין זוהן פון פינחס און רחל לאה וואוואליצקי. פאטער איז געווען א באוואוסטער מלמד אין פינסקער תלמוד תורה.

יצחק אליה וואלקין איז געבליבען א יתום, אנווע־רענדיג דעם פאטער צו ניין יאהר, און ער האט זעהר יונג אנגעהויבען טראגען אויף זיך דעם עול פון העלפען מפרנס זיין די מוטער. איז פארבליבען אין רוסלאנד ביז דעם פריזיוו, און אין 1905, אין צייט פון דער רוסיש־יאפאנעזישער מלחמה איז ער אוועק קיין אמעריקא.

האט געהייראט רעבעקא גליקהאלטער אין 1918, זיי האבען דריי קינדער: פאול וואלקין, האט גראדואירט פון אווערברוק האי סקוהל, און יוניוואירסיטי אוו פענסילוויניא לאא סקוהל, „דענרי" בעטשלאר אוו סייענס; מרים וואלקין, אווערברוק האי סקוהל און פרענקלין ארט אינסטיטוט; יהושע וואלקין, אווער־ברוק האי סקוהל.

גרינדער און פרעזידענט פון בני חיים סאשעל, דירעקטאר און הויפט טרע־זשורער פון אלע פאנדען אין דאון טאונער אידישען בית יתומים, איז געווען אן אקטיווער טוער אין ברית אחים, ביז דער גרינדונג פון בני חיים סאשעל.

א מיטגליד פון מייסאניק אָרדער, אן אקטיווער ציוניסט און א ליבעראלער אונטערשטיצער פון אלע אידישע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

מרם. אלעקם וואלקין איז אקטיוו אין דער הדסה, און אין ליידים אקזיליערי פון בני חיים סאשעל.

אלעקם וואלקין פיהרט אן זיינע מסחרים בשותפות מיט א זוהן פון זיין עלטערען ברודער אונטער דער געשעפטס פירמע „וואלקין פלאש קאמפאני, אינק."

בענדזשאמין פאול

רעזידענץ—2013 ס. 7טע סטריט. געשעפטס אדרעס דער זעלבער. געבוירען אין רזשישטשעוו, קיעווער גובערניע, אין 1897, דער זוהן פון חיים און שרה נאלדע טארנא־פאלסקי. פאטער איז געווען א סוחר פון געהילץ, און איהם געהאלטען אין חדר ביז נאך בר מצוה.

אין פילאדעלפיא זינט 1921. די ערשטע צייט געווען א סיילסמאן פון דרייגודס. דערנאך האט ער געעפענט א סטענד אויף ס. 7טע סטריט. שפעטער איז ער גע־נאנגען אין „ביזנעס" פאר זיך און זינט דאן האלט ער א געשעפט פון קינדער קליידער.

האט געהיראט אסתר בלעס, זיי האבען 3 קינדער: חיים, 18 יאהר אלט, האי סקוהל; הירשל, 16 יאהר אלט, דזשוניאר האי; און שוירלי, 14 יאהר אלט, דזשוניאר האי.

בענדזשאמין פאול איז אויפגעצויגען געוואָרען אין חסידישער סביבה און איז עד היום אינטערעסירט אין וואויזיין פון די גוטע אידען אין פילאדעלפיא. איז געווען פאָרזיצער פון דער יהרליכער אונטערנעמונג פון מאנאסטרישטשער רבינ'ס הויז אין 1941, איז דער וויים פרעזידענט פון בני חיים סאשעל, מיטגליד פון דער עקזעקוטיווע פון אידיש נאציאנאלען ארבייטער פארבאנד, ברענטש 25, וואו ער איז אריינגעשריבען געוואָרען אין גאלדען בוך פאר זיינע לייסטונגען, אקטיוו צווישען די פועלי ציון, געווען פרעזידענט פון סאוטה 7טע סטריט ביזנעסמענס אסאסייישאן, מיטגליד אין דאון טאון בית יתומים, מושב זקנים, און א ליבעראלער ביישטייערער צו אנדערע צדקה אנשטאלטען.

★

דוד טרייטמאן

רעזידענץ—2119 ס. 7טע סטריט. געשעפטס אדרעס—דער זעלבער. געבוירען אין אבאדיווקע, אין 1894, א זוהן פון ליפא און סאסיע טרייטמאן. פאטער איז געווען א מוכר תבואה'ניק און א מעהלשיינקער. האט געלערנט אין חדר ביז בר מצוה.

אין אמעריקא זינט 1921. האט געהיראט א קווינע, מלכה טרייטמאן.

גרינדער פון דער בית יעקב שוהל, פון מאנאסטרישטשער רבי'ן, אדו"מר יעקב ראבינאוויטץ, און איז עד היום פארבליבען א הייסער אנהיינגער און בן בית.

אהרן דאראף

רעזידענץ—5926 קעטהרין סטריט. אָפיס—סילווערמאַן'ס דעפּאַרטמענט סטאָר, 6טע און סאוטה סטריטס.

געבוירען אין פּריליפ, פּאלטאווער גובערניע, אין 1872, אַ זוהן פון יהודה ליב און דאבע ראאינסקע. פּאַטער איז נעווען אַ תבואה הענדלער.

אין אמעריקא זינט 1904. אנטלאָפען צוליב דער רוסיש־יאפאנעזישער מלחמה.

האָט געהיראט חאסיע בעלסקי, זיי האָבען 4 קינדער: לואי און מאקס דאראף, ביידע באקאנטע לאָיערס אין פילאדעלפיא. מרם. אירמא סעמועל, און מרם. מאלי לאנדאן. איז נעווען 4 מאָל פּרעזידענט פון הונא גראסקאפּף לאדזש, אינדעפּענדענט אָרדער ברית אברהם, נעווען 3 מאָל פּרעזידענט פון יונייטעד רעליף, פּרעזידענט פון דער שוהל אין מאנראוויל, ניו דזשוירזי. אַ ליבעראָלער אונטערשטיצער פון אלע צדקה אנשטאלטען אין פילאדעלפיא.

★

ירחמיאל היימאן

רעזידענץ—613 וואולף סטריט. געשעפטס אדרעס—דער זעלבער. געבוירען אין אומאן, אין 1889, דער זוהן פון מרדכי און לאה היימאן. פאָטער (מאטל, דער זוהן פון הירש מעיר חדש) איז נעווען אַ מלמד אין אומאן.

געלערנט ביים פאָטער ביז בר מצוה, דערנאָך זיך אויסגעלערנט צו זיין אַ שפּאָלירער (פּייפער היינגער).

געהיראט שרה מארקאָוויטש, זיי האָבען 3 קינדער: הערי; בעסי, מרם. דזשעק סאטען, וועמעס מאן דינט איצט אין דער אמעריקאנער ארמיי, און לינא היימאן, סינגעל. אלע קינדער זיינען האי סקוהל גראדואירטע.

ירחמיאל איז אויפגעוואקסען אונטער דעם איינפלום פון חסידות אין אומאן, וואו עס איז יאהרעלאנג געווען די היים פון דעם מאנאסטרישטשער רבין, און ער איז עד היום געבליבען אַן אנהיינגער פון חסידים. איז איינער פון די אקטיוועסטע מענשען אָרום דעם מאנאסטרישטשער רבינ'ס הויז, און אָרום דעם בית יעקב שוהל. מיטגליד פון דער אדווייזארי באָרד פון דער קעי מארקס בענעפּישעל אסאָסיאיישאָן.

דער פילאדעלפיער פסיכיאטרישער שפיטאל אין ווינפילד

אז איהר פאהרט ארויס אויף מאנומענט עוועניו און פאדרד ראוד, ווערט אייער אויג צוגעצויגען צו א מאדערנער געביידע וואס געפינט זיך ארומגערינגלט מיט א פרעכטיגער לאנקע, וואונדערשיינע בלומען, און אז איהר צופרעגט זיך ביי די ארומיגע וואס דאס איז פאר א פלאץ, דערציילט מען אייך, אז דאס איז דער נייער פסיכיאטרישער שפיטאל פאר נערוועזע און גייסטיג־קראנקע.

מיר לעבען איצט אין א משוגענער וועלט. אונזערע נערוון זיינען אנגעצויגען ווי שטריק, און א גרויסער פראצענט פון דער באפעלקערונג וואס דרייט זיך איצט ארום אויף דער פריי, וואלט באמת געמעגט פאלגען דעם דאקטאר, און זיך נעמען א וואקאציע צו באראוואיגען די נערוון.

אבער נאר שלעכט איז דער פאמיליע, וועו עמיצער אין דער משפחה ווערט גייסטיג אנגעגריפען, און מוז שוין פארן לעצטען פאל געהן זיך אפרוהען אין אן אנשטאלט.

דאן פאסירט א מאדנע זאך: א מענש קען זיך אמאל צוברעכען א האנט, אדער א פוס, איז עס א טראגעדיע, אבער ניט אזא גרויסער אומגליק, וועו חלילה עס טרעפט און א מענש ווערט גייסטיג צורודערט.

מען שעמט זיך אויסצוזאגען פון דעם אומגליק, און א פינסטערער וואלקען לעגט זיך אוועק איבער די קעפ פון דער גאנצער פאמיליע.

נאר מיט א פאר יאהר צוריק האט זיך דא דער עיקר איין מענש, סעמועל רעדביל, פאראינטערעסירט מיט דעם שיקזאל פון גייסטיג קראנקע. האט ער פריהער אפגענעבען זיין צייט און געלט, מיה און ענערגיע פאר דעם הארעם בוירק מעמאריאל האספיטאל. אבער שפעטער האט זיך ארויסגעוויזען אז דאס פלאץ איז ניט געווען גרויס נענוג, און טאקע צו ווייט פון שטאדט.

רעדביל האט מיט א יאהר צוריק צוגעטראכט א בעסערען פלאן. ער האט געשאנקען א שטיק באדען אויף מאנומענט עוועניו און פאדרד ראוד, און ער האט זינט דאן דארט אויפגעבויט מאדערנע שפיטאל געביידעס, און היינט צו טאג, וועו מען קומט צו דעם טויער, וואלט מען נעקענט שווערען, אז דא געפינט זיך א גוט'ס באזיצער אין זיין קאונטרי קלוב.

דאס שפיטאל איז דאס לעצטע ווארט אין מאדערנער דערפינדונג, און די אטמאספערע איז אזא, אז די לופט אליין וועו די רואיגקייט ווירקט גינסטיג אויף די פאציענטען.

דאס פלאץ איז ניט סעקטאריש, וועו דער עיקר ווערט געגעבען א מענליכקייט פאר פאציענטען, וואס האבען א געלעגנהייט געזונט צו ווערען, וועו קומען צוריק צו די פיזישע וועו גייסטיגע כוחות.

סעמועל רעדביל האט זיכער געשריבען געשיכטע דורך זיינע וואוילטעטיגע

מעשים. דער שפיטאל איז שוין איצט אויך אפיליאירט מיט דער פעדעריישאן אוו דזשואיש טשאריטיס.

דער פאבליק רילויישאנס מאן איז צבי איינבינדער, וועלכער איז געווען אייר־נער פון די ערשטע וואס האט זיך געגומען ארגאניזירען הילף פאר אידישער גייסטיג שוואכע פערזאנען.

אין דעם שפיטאל געפינען זיך 65 בעטען, און א שטאב פון די בעסטע עקספערטען, פסיכיאטרען, ווי דר. נ. ווינקעלמאן, און א צאהל אנדערע וואס האבען זיך ספעציאליזירט אין הילפן גייסטיג קראנקע מיט מאדערנע מיטלען, דורך אינסאלין און אנדערע „שאק" טריטמענטס.

דער פילאדעלפיער פסיכיאטרישער שפיטאל ווערט פאררעכענט פאר איינעם פון די מאדערנסטע אין די פאראייניגטע שטאטען.

★

עזר פאלאק

רעזידענץ, מושב זקנים, 315 ס. 3טע סטריט. געבוירען אין 1854, אין קאדנע, א זוהן פון יצחק און פייגע טילי פאלאק, א בן יחיד. פאטער, א סוחר, האט געהאלטען די פאטשט צווישען בערדיטשעוו און זשיטאמיר.

אין אמעריקא זינט 1900. האט געהאלטען א גרא־סערי סטאר 26 יאהר. האט געהיראט קלארא פליישמאן, נפטר געווארען מיט 10 יאהר צוריק.

פינף קינדער, 2 טעכטער, 3 זיהן, מרס. פייגע טילי פרעס, וואוינט אין אטלאנטיק סיטי, דר. הערי פאלאק, דענטיסט, פילאדעלפיא, סערע קאופמאן, פילא.; טשארלס פאלאק, אטלאנטיק סיטי; לואיס פאלאק, מענעדזשער אין א צינאר צאבריק, פי־לאדעלפיא.

גרינדער פון חברה משניות אין טאלנער רבינ'ס צמח דוד שוהל, 1437 ס. 6טע סטריט. איז אלע יאהרען געווען א ביישטייערער פאר וואוילטעטיגע אנשטאלטען.

די פארשטארבענע מרס. קלארא פאלאק איז געווען איינע פון די גרינדערינס פון לינת הצדק און מושב זקנים און אין 1904 איז זי געווען א וויים פרעזידענטין פון דעם אנשטאלט.

פיהרער פון פילאדעלפיער אידישע אנשטאלטען

★

דושאָסטים
הארעם ד. סטוירן

עלים א. גימבעל

לעסטער היינא

א. מ. גרינפילד

סעמועל רעדביל

מארים וואלף

נעבוירען אין פילאדעלפיא, דעם 20טען אויגוסט, 1883. האט באזוכט די וויליאם פען טשארטער סקוהל און גראדואירט אין 1899. דערנאך האט ער שטודירט אין יוניווערסיטי אוו פענסילווייניע לא סקוהל, און האט געענדיגט מיט די העכסטע עהרענצייכענס, (סומא קום לאוד) אין 1903.

נאך דעם פארענדיגען זיין שטודיום איז ער געווארען א שותף מיט הארעם סטוירן, איצט דער דזשאסטים פון סופרים קאורט אין פענסילווייניע. די פירמע הייסט סטוירן און וואלף. געווען אסיסטענט דיסטריקט אטוירני פון פילאדעלפיא קאונטי אונטער דער אדמיניסטראציע פון סעמועל פ. ראטאן, 1909-1910.

דעפיוטי אטוירני דזשענעראל אונטער דזשאהן ס. בעל; האט אויך באזוכט דעם טרעינינג קעמפ פאר ערשטע אפיצירען, פארט נאיגארא, אין 1917, איז געווען א קעפטען פאר „פארען סוירוויס," מיט דעם אמעריקאנער רויטען קרייץ, אין 1917; א מיטגליד פון דער באָרד אוו סיטי טראסטס, און איז די לעצטע יאהרען ביז היינט צו טאג דער פרעזידענט פון דער פעדעריישאן אוו דזשואיש טשאריטיס, וויים פרעזידענט פון די יאנג מענס און יאנג ווימענס היברו אסאסי־איישאן, עהרען פרעזידענט פון דעם עלאיד דזשואיש אפיל, א דירעקטאר פון דער זאאלאדזשיקעל סאסיעטי אוו פילאדעלפיא, א טראסטי פון דעם פילאדעלפיא קונסט מוזעאום, וויים פרעזידענט און דירעקטאר פון דער נעעשאנאל דעפיודזשי סוירווים, אינקארפאריייטער.

מארים וואלף איז א מיטגליד פון פען אטלעטיק קלוב, פילמאונט קאונטרי קלוב, לאקוסט קלוב, מיד־דעי קלוב, און ער איז דער פאטער פון עדווין וואלף, דער צווייטער, און ראבערט ב. וואלף.

★

די בעאמטע און מיטגלידער פון דער באָרד אוו דירעקטאָרען פון דער פעדע־ריישאן אוו דזשואיש טשאריטיס זיינען:

האנארערי פרעזידענטען, לואיס וואלף, דזשאסטים הארעס סטוירן, דזשאס־טין פ. אלמאן, לעסינג דזש. ראזענוואלד, לעא ה. האימערדינגער; פרעזידענט, מארים וואלף; וויים פרעזידענטען, סעמועל ס. פעלס, דזשיקאב סי. גוטמאן; טרעשורער, האוארד א. וואלף; סעקרעטאר, לעסטער היינא; עקזעקוטיוו דירעק־טאָר; מאורים ע. סטוירן, עקזעקוטיוו סעקרעטאר.

דזשאסטין פ. אלמאן, פרענק דזש. בינסוואנגער, ארטהור בלאק, לואיס בלאק, דזשיקאב ה. בראדסקי, לאורענס בראנזוויק, א. מ. בורד, דזשאזעף דאראוו, סעמועל ס. פעלז, דאבאי וויליאם ה. פיינשרייבער, ארטור א. פלויישער, לאיאנעל פרידמאן, בערנארד פרוינקעל, איזאק נערסטלי, עלים א. גימבעל, דזשאזעף דזש. גרינבערג,

אלבערט מ. גרינפֿילד, דוש. ו. גוטמאן, דושאזעף ה. הייגעדאָרן, לעסטער הינא, לעא ה. הייטמערדינגער, דשאזעף הערבאך, סילוועז ה. הוירש, דזשאדזש טשארלס קליין, ראבאי מאקס ד. קליין, דזשארדזש מ. קאהן, איזידאר קאהן, מרס. איזידאר קאהן, דזשאזעף קאהן, דזשאדזש דושאזעף קון, דזשאדזש לואים ע. לעווינטהאל, דר. לעאן לייואי, מייער ליבטענסטיין, אלבערט ה. ליבערמאן, טשארלס ליפשוטץ, דזשייקאב ד. ליט, מרס. ארטור לאעב, האוארד א. לאעב, הענרי ס. לאוכהיים, דזשעראם ה. לאוכהיים, פרידריק ר. מאן, קלינטאן א. מייער, לעאן מערז, קלאַרענס ל. מייערס, סיימאן ס. ניומאן, הערי נוסבאום, סעמועל פיילי, קורט פאיזער, הערי פאבליקער, סעמועל רעדביל, עמאנועל ראזענפעלד, לעסינג דוש. ראזענוואלד, מרס. לעסינג דוש. ראזענוואלד, מרס. דזשעראם ראטהשיילד, הערי סעקס, דזשארדזש דוש. שאר, מרס. סאל סעליג, ד. העיס סאלים־קאהן, הערי י. סטוירן, דזשאסטים הארעים סטוירן, מאורים ע. סטוירן, הערי דושי. סאנדהיים, לעאן סי. סאנסטיין, טשארלס ווינסטיין, מרס. דזשאזעף ווינסטיין, האוארד א. וואולף, לואים וואולף, מארים וואולף, ראבאי לואים וואולסי, מאורים ל. וואורצעל.

★

די בעאמטע און מיטגלידער פון דער בארד אוו דירעקטארען פון דער עלאיד דזשואיש אפיל זיינען:

האנארארי פרעזידענט, לואים וואולף; פרעזידענט לאען סי. סאנסטיין; וויס־פרעזידענטען, אלבערט ה. ליבערמאן, דזשאזעף קאהן; טרעזשורער, ארטהור א. פלייישער; סעקרעטאר, ווילאים ה. סילק; עזקעקוטיוו דירעקטאר, קורט פאיזער; עזקעקוטיוו סעקרעטאר, דייוויד דוש. גאלטער.

בען אמסטערדאם, דר. מאזעס בעהרענד, מרס. אסקער דושי. בענדער, הערי בערגער, ראבערט מ. בערנסטיין, פרענק דושי. בינסווענגער, דייוויד בראגינסקי, רעימאנד בראנזוויק, מאורים דושי. קאהן, סעמועל קוק, סעמועל ה. דאראף, דייוויד וו. איזמאן, דוש. עמענועל, הערי דוש. עטעלסאן, פראפ. חיים פיינמאן, ארטהור א. פלייישער, ווילאים ב. פליקסטיין, בערנארד ל. פרענקעל, לייאנעל פרידמאן, לואים גערסטלי, דושוניאר, דר. ראלף גאלדסמיט, ראבאי מאקס ד. קליין, דזשאזעף קאהן, דזשאדזש דושאזעף ל. קון, מרס. דזשייקאב לאעב לאנגסדארף, ארטהור לעפקא, מאקס ה. לעווינסאן, דזשאדזש לואים ע. לעווינטהאל, אלבערט ה. ליבערמאן, האוארד א. לאעב, פרעדריק ר. מען, מרס. מאקס ל. מארנאלים, נייטהען י. מילער, סעמועל אטא, סעמועל פיילי, דייוויד ה. פליט, עדוואדד נ. פאלישער, דזשוליען דושי. פאלאק, ווילאים פארטנער, מאקס ה. ראאב, מאקס ראבב, רעימאנד ראזען, פרעד דוש. ראזענאו, עמענועל ראזענפעלד, דזשעראם דוש. ראטהטשיילד, מעטיהו ב. רודאפקער, מאו ל. שניידער, אב. סילווער, דזשעק סאלים־קאהן, דזשוניאר, הערי י. סטוירן דזשאסטים הארעים סטוירן, פרינק סטריק, לעאן סי. סאנסטיין, ווילאים ה. סילק, דייוויד וועבער, בערנארד ווינבערג, מרס. עלאיעס וואולף, מארים וואולף.

בעאבאכטער פונ׳ם אידישען יוגענט קאמיוניטי: מרס. מילטאן פרידמאן, פרענק ע. האן, דזשוניאר, לעאן ה. מעניל.

פראטערנאלע און בענעפישעל אָרגאניזאציעס אין פילאדעלפיא

*

„ברית אחים"—א פעסטע זייל אין פילאדעלפיער אידענטום

די גרעשיכטע וועגען דעם געבורט פון דעם ברית אחים קלינגט שוין היינט ווי א לעגענדע:

זיבען מענשען האָבען זיך פארזאמעלט אין א קעלער פון א הויז אין א זייטיג גאסע, זיי האָבען זיך צוזאמענגעלעגט זיבען „קוואָדערס," און מיט די דאָזיגע פאָנדען איז געגרינדעט געוואָרען דער ברית אחים.

דאָס איז געשעהן דעם 26טען מאי, 1889.

די ערשטע צייט איז דער ברית אחים געווען אננעשלאָסען אין אן אָרדען, נאָר נאָר גיך האָט זיך אָרויסגעווייזען אז דער ברית אחים שטרעבט צו זיין א זעלבסטשטענדיגע אָרגאניזאציע, און ער האָט זיך אָפגעריסען פון דעם אָרדען.

אז דער ברית אחים האָט גלייך פון אָנהויב זיך פארנומען אויף אייגענע ווענגען, און ער האָט געשטרעבט צו טאָן אלגעמיינע אידישע וואוילטעטיגע ארבייט, חוץ לייסטען הילף פאר אייגענע מיטגלידער, קען מען זעהן פון דעם, וואָס אין 1891 האָט דער ברית אחים פון זיין אָרימער קאסע שוין געשטיצט דעם הכנסת אורחים.

אין 1892 האָט א שרעק פאר אן עפידעמיע ארומגענומען פילאדעלפיא, איז דער ברית אחים ווידער געווען דער ערשטער וואָס האָט צוטיילט צירקולאָרען ווענגען געזונט אויפפאסונג, און אזוי ווי עס איז דאָן געווען א קריזיס אין לאָנד, האָט דער פאראיין אויך געשטיצט די „רעליף עיד סאסייעטי."

דער ברית אחים האָט זעהר שנעל באקומען א גוטען נאָמען אין דער אידישער געזעלשאפט, די בעסטע עלעמענטען זיינען אריינגעקומען אלס מיטגלידער.

די ערשטע פרעזידענטען וואָס ווערען דערמאָנט, זיינען סיימאן לעקערמאן, יונה בוים, ש. בירענבוים, יוסף לעוויט, נייטען גילס און ש. גודשטיין. דאָס נעמט ארום די עפאָכע פון די ערשטע צעהן יאָהר, פון 1889 ביז 1899.

אין מאי 1899 האָט דער ברית אחים געפייערט זיין צעהן־יאָהריגען יובילעאום מיט א באנקעט און שפהנע רעדעס. דער ברית אחים האָט זיך צובליהט און אין 1901 איז געשאפען געוואָרען די ארוויזארי באָרד, א קאָמיטעט פון זעקס און דרייסיג פערזאָנען, וואָס זאָל ארבייטען אויף פלענער אריינצובריינגען צו

די זיצונגען. דער דאָזיגער פּלאַן איז זינט דאַן אָנגענומען געוואָרען פּאָקטיש פון אַלע אַנדערע אידישע אָרגאַניזאַציעס.

אין 1902 האָט דער ברית אחים אָנגענומען אַ באַשלוס צו קויפען אַן אייגענע היים, אָבער דער פּלאַן איז אַזוי גיך ניט דורכגעפיהרט געוואָרען.

די פֿראָטאָקאָלען וויזען, אַז אין דעם זעלבען יאָהר האָט דער ברית אחים געשטיצט דעם קויהלען גרעבער סטרייק מיט פופציג דאָלאַר, און וועגן עס איז אָנגענומען די טרויעריגע ידיעה וועגן דעם קישינעווער פּאָגראָם האָט דער ברית אחים געגעבען די גרעסטע ביישטייערונג, חוץ דעם סובסקריפּשאָן ליסט צו וועלכען די ברית אחים מיטגלידער האָבען געגעבען פריוויליגע ביישטייערונגען.

די וויטערדיגע פֿרעזידענטען זיינען געווען דזשייקאָב באַנאוו, ח. ריקלין, אדאלף וואקס, מאָזעס פֿריכמאַן, פּ. מילער און טשארלס ליפּשיטז. דאָס איז געווען צוויישען 1904 און 1909.

איז 1904 איז דורכגעפיהרט געוואָרען אַ רעפֿאָרם: דער אמט פון ניט באַצאָהלטע אָפיסערס איז באשרייבען געוואָרען אויף צוויי טערמינען. אין יענעם יאָהר זיינען אויך געשטיצט געוואָרען פּאָליגענדע אינסטיטוציעס: דענווער קאָמפּטוון רעליעף, מאונט סיני האספיטאל און די היברו ליטעראטור סאָסייעטי.

צוויישען 1910 און 1919 זיינען די פֿרעזידענטען געווען ס. פּארטער, מ. גאָלדפּאַרב, דזש. באנאוו, פּ. מילער, מ. נעמיראוו, און אדאלף וואקס. דורך דער פֿעריאָדע איז נעגרינדעט געוואָרען דער אָלד אייזיש פּאָנד, דער ענדאומענט איז פֿארגרעסערט געוואָרען צו טויזענד דאָלאַר פּאר מאן אָדער פרוי, און אין דער צייט פון דעם גרויסען אידישען חורבן אין אוקראַינע האָט זיך דער גייסט פון כרית אחים ריכטיג אנטפּלעקט וועו צענדליגער טויזענדער דאָלארען זיינען בייגעשטייערט געוואָרען צו לינדערען דעם אידישען חורבן. אַן ענליכע שטעלונג האָט דער ברית אחים אויך גענומען צו דעם ציוניזם, אַ דאנק אַן אויפרוף פון דר. בן ציון מאָזעסאָן, וואָס איז געבראכט געוואָרען צו דעם ברית אחים דורך פּ. מיליער'ן, און דער ברית אחים האָט דערנאָך אויסגעצאָלט ניין טויזענד שקלים פּאר זיינע מיטגלידער.

אין 1918 האָט דער ברית אחים געגעבען פינף הונדערט דאָלאַר אויף הוצאות צו דעם אידישען קאנגרעס, און א דאנק פֿרעזידענט אדאלף וואקס איז געשאפען געוואָרען אַ באַוועגונג פּאר אַן אייגענער היים.

לכבוד דעם פערציג יאָהריגען יובילעאום פון ברית אחים וואָס איז געפייערט געוואָרען אין 1929, איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אַ פּראָכטפולער סאָווענייר בוך, אין וועלכען מיר געפינען אַ פּוליטענדיגען איבערבליק וועגען די אקטיוויטעטען פון דעם ברית אחים. איבערהויפט געפינען מיר דאָרט אַן איבערבליק וועגען די וויכטיגסטע געשעהנישען אויף וועלכע דער ברית אחים האָט זיך אָפּגערופען, און האָט טאָקע גענומען אַ שטעלונג.

אַזוי געפינען מיר, אַז דעם 17טען פעברואר, 1924, האָט דער ברית אחים באשלאסען צו שטיצען דעם אמעריקאַנער אידישען קאנגרעס, און גלייכצייטיג האָט דער ברית אחים אָנגענומען אַ פּראָטעסט רעזאָלוציע געגען דעם באוואוסטען

דזשאנסאן אנטיאימיגריישאן ביל. קאפיעס פון דער רעזאלוציע זיינען געשיקט געוואָרען צו די סענאטארען און קאנגרעסלייט.

דער ברית אחים האָט אויך דעם זעלבען יאָהר געשטיצט די פיפּלס רעליעף מיט 500 דאלאר. דער ברית אחים האָט אין יענער צייט זיך אויך אָפּגענעבען מיט א קולטורעלער טעטיגקייט. און יעדען צווייטען זונטאג פלעגען איינגעקרדענט ווערען לעקציעס און קולטור אוועניטען, און דער ברית אחים איז געוואָרען אן אמתער קולטור צענטער.

דער ברית אחים האָט צו זיין קרעדיט, וואָס עס איז שפּעטער געוואָרען א דענווער סאניטאריום, צוליב דעם אליין, וויל דר. חיים ספיוואק, דער טאטע פון דעם נאָבעלען אנשטאלט איז געווען א מיטגליד אין ברית אחים, און אויך דער ערשטער מעדיקאל עקזאמינער אין ברית אחים.

פּארשטייט זיך, אז דר. ספיוואק'ס אינפלוס האָט זיך אלעמאל געפיהלט צוויישען די מיטגלידער. אין דער צייט פון גרינדונג פון דעם סאניטאריום, האָט דער ברית אחים פריהער אליין געגעבען פינף הונדערט דאלאר פון זיינע פאָנדען, און ער האָט אויך געהאלפען דורכפיהרען אן אקציע לטובה דעם סאניטאריום.

אין דער זעלבער צייט האָט דער ברית אחים, זייענדיג א שטענדיגער ביישטייערער צו דעם קרן היסוד געגעבען א סומע פון 300 דאלאר צו דעם נאציאנאל פאָנד, אויך האָבען די מיטגלידער געענטפערט אויף חיים ריקלינ'ס אפיל און זיי האָבען געקויפט צוואנציג און א האלב דונאם לאנד.

אין 1925 האָט דער ברית אחים געשטיצט דריי לאקאלע אנשטאלטען, דעם דאון טאון בית יתומים, די אפטאון ליידים האום פאר די אויידזשד און דעם נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל, מיט פינף הונדערט דאלאר יעדער.

אין 1925 האָט פרעזידענט מ. מ. סילווער אויך דורכגעפיהרט א ביל וועגען א בודזשעט קאָמיטע און וועגען אונטערזוכען אלע אפיליס וואָס קומען אריין פון דרויסענדיגע אנשטאלטען פאָדערענדיג שטיצע פון ברית אחים.

דעם זעלבען יאָהר האָט דער ברית אחים אויך געשטיצט די „האיאס" מיט 500 דאלאר. אין דעם יוניטעד פאלעסטיין אפיל פון 1926 האָט דער ברית אחים געשאפען אן אייגענעם טיעם און דער רעזולטאט איז געווען א סומע פון פערציג טויזענד דאלאר געשאפען פון דעם ברית אחים טיעם, חוץ די צהן טויזענד דאלאר פארן קרן היסוד געזאמלט פון ברית אחים דורך א פריוויליגען טעקס צוויישען די מיטגלידער. אין 1927 האָט דער ברית אחים געשטיצט די קרבנות פון דער פארפליצונג פון מיסיסיפי ריוועד מיט 100 דאלאר, די היברו ליטעראטור סאָסייעטי מיט 250 דאלאר, אידישע שרייבער מיט 25 דאלאר, ישיבת משכן ישראל, 25 דאלאר, הרב קוק'ס ישיבה אין ארץ ישראל מיט 25 דאלאר, קויהלען סטרייקערס מיט 50 דאלאר, ליבאר אינסטיטוט מיט 500 דאלאר, פאלעסטינא ארבייטער קעמפיין מיט 250 דאלאר, האיאס מיט נאָך 200 דאלאר און דעם „איקאר" מיט 100 דאלאר.

די דאָזיגע פאקטען באווייזען נאָכאמאל די אלטרויסטיקייט פון דעם ברית אחים און דעם אמת'ן פאלקסטימליכען גייסט.

דער ברית אחים האָט אין פאַרלויף פון דער פאַרנאַנענהייט ביינעטראַגען צו דער ציוניסטישער באַוועגונג אַן ערך פון הונדערט און פופציג טויזענד דאלאר.

אין דער צייט פון דעם היסטאַרישען, בלוטיגען חברונער פּאָגראָם איז דער ברית אחים געגאַנגען און האָט סוספּענדירט די קאַנסטיטוציע, און האָט מען לויך געמאַכט אז עס זאָל נישט געגעבען ווערען פון ברית אחים טרעזשורי א סומע פון צען טויזענד דאלאר.

אויף א פאַרשלאָג פון סעקרעטאַר ס. ראַדין, איז פון ברית אחים געגעבען געוואָרען א סומע פון צען טויזענד דאלאר צו דעם דעבאַרא סאַניטאַריום, חוץ די „רעסעפשאַן רום" פאַר קראַנקע, וואָס געפינט זיך אויף די סאַניטאַריום „גראונדס." זינט דאַן שטיצט דער ברית אחים דעם דעבאַרא סאַניטאַריום יעדען יאָהר מיט א סומע געלט.

דער עלטעסטער דזשואיש אפיצער באַקומט יעהרליך אַן ערך פון זעקס הונדערט דאלאר פון דער קאַסע, חוץ וואָס מיטגלידער גיבען זייערע אינדיווידועלע ביישטייערונגען מיט דער בריטער האַנט.

יונייטעד טשאַריטיס דראַיוו באַקומט יעהרליך דריי הונדערט דאלאר פון ברית אחים, און אויך ווערען אַלע לאָקאַלע אנשטאַלטען, ווי די מושבי זקנים, בתי יתומים, ישיבות און שפּיטאַלען געשטיצט. צווישען די לאָקאַלע אנשטאַלטען ווערט יעהרליך צוטיילט א סומע פון פופצען הונדערט דאלאר. קיינער ווערט ניט פאַרקוקט און ניט נעקריוודעט.

דער ברית אחים, האָט ווי זיינע ביכער ווייזען, ביז איצט אויסגעצאָהלט מיליאָנען דאלאר אין טויטען בענעפיטען און שטיצע צו קראַנקע, און הילף צו נויט־באַדערפטיגע, וואָס זיינען דורך דעם ברית אחים געהאָלפען געוואָרען, און צוריקגעשטעלט געוואָרען אויף די פיס.

היינט צו טאָג פאַרמאָגט ברית אחים א גרויסע, אייגענע בילדינג וואָס איז ווערטה 175 טויזענד דאלאר, די בילדינג איז פריי פון אירגענד וועלכען מאָרטגיידזש, און חוץ דעם פארמאָגט דער ברית אחים א קאַפּיטאל פון 275 טויזענד דאלאר, פון וועלכען הונדערט טויזענד דאלאר איז אוועקגעלעגט געוואָרען אין א רעזערוו צו פאַרשטאַרקען און באַוואָרענען דעם טויטען בענעפיט פאַנד פאַר דער צוקונפט.

לעצטענס האָט דער ברית אחים דורכגעפיהרט זעהר א וויכטיגע רעפאַרמע דורכדעם וואָס ער האָט נעעפענט אַן אפטיילונג פון „נעזעלשאפטליכע מיטגלידער," (סאָשעל מעמבערס). די צאָהלונגען פאַר אזעלכע מיטגלידער זיינען בלויז זעקס דאלאר א יאָהר, און דאָס ניט א מעגליכקייט אז פאַטער און זוהן זאָלען געמיינשאפטליך קענען געהערען צו דעם ברית אחים.

דער צוקונפטיגער היסטאריקער וועט אויך ניט קענען פאַרבייגעהן דעם פאקט, אז דער ברית אחים איז נעווען דער ערשטער וואָס האָט דערהערט דעם רוף פון אונזערע העלדישע אידישע קעמפער אין סאָוועט רוסלאַנד, וועלן זיי האָבען אויסגעשטרעקט צו די אמעריקאַנער אידען א האַנט, פאַדערענדיג פון אונז מלחמה הילף אין דער פאַרמע פון מעדיקאַמענטן.

דער ברית אחים, דורך זיינע באאמטע, באזונדערס דורך ס. ראדין, מ. מ. סילווער, יחיאל גיטמאן, ב. מאפאו, מ. טאלין, און א צאהל אנדערע, האט געגעבען זיינע צימערען, דער ערשטער זיך ארויסגעוואגט אין דער נרויסער ארבייט, עס און געווען אין ברית אחים האל. וואו עס איז נעהאלטען געווארען די ערשטע קאנפערענץ פון דעלעגאטען פון אידישע ארגאניזאציעס צו שאפען הילף פאר די רוסישע מלחמה־לידענדע.

דער ברית אחים האט געווייזען א נאבעלען ביישפיל, און איז ארויסגעקומען דער ערשטער מיט דער גרעסטער ביישטייערונג, ביי יענער פארזאמלונג, פופצען הונדערט דאלאר. דאס האט געפיהרט צו דעם אז עס איז ביי יענער פארזאמלונג געשאפען געווארען א סומע פון אכט טויזענד דאלאר, און וואס עס איז נאך וויכטיגער, זינט דאן פונקציאנירט א פארמאנענטער קאונסיל פון אידישע ארגאניזאציעס פאר „ראשען וואר רעליעף."

פינף הונדערט דאלאר איז אויך געגעבען געווארען צו דעם רויטען קריים.

די גרינדער פון ברית אחים זיינען געווען: מאזעס פריהמאן, דושיוקאב באראף, מ. קאנטער, י. לעווינסאן, דוש. מאסטין, מ. פיליפס און ס. לעפקאף.

די פרעזידענטען זיינען געווען: מ. פריהמאן, דוש. גרינבערג, דוש. באנאף, מאסטין, דוש. בוים, ווילליאם הינדין, ס. לעקארמאן, ד. בירענבוים און דוש. לעוויט, נ. גילעם און י. נאלדשטיין, דוש. לייענם און חיים ריקלין, פ. מילער, אדאלף וואקס, טשארלס ליפשיטץ, ס. פארטער און מ. נאלדפארב, א. ספיוואק און ס. נעמיראוו, ב. האבארמאן, יחיאל גיטמאן, ס. סאלאט און מ. מ. סילווער, אייב עפשטיין, דוש. בייבים, ה. זוידענבערג, אייב לעווינטהאל, ס. גלייזער, דוש. ריקלין, דוש. נייטמאן, ל. טאלין, ע. ל. ראזען, און ב. דוש. קראקאוו.

די באאמטע פון ברית אחים איצט זיינען: מ. מ. סילווער, פרעזידענט; סעמועל סטאלאף, וויים פרעזידענט; טשארלס ליפשיטץ, טרעזשורער; סאל ס. ראדין, סעקרעטאר; וו. פעט, טראסטי; דוש. נאלדשטיין, טראסטי; מ. סילווערמאן, טראסטי; מ. סילווערמאן, אהרען מארשאל; מ. נאלדפילד, אינערוואך; דר. ס. שאען, מעדיקאל עקזאמינער; דר. ס. ליבערמאן, מעדיקאל עקזאמינער.

אדווייזארי באָרד: ב. מאפאו, פארזיצער; ווילליאם אפעל, א. בערמאן, א. באָרנשטיין, י. ביל'עט, מ. מ. בעל' דוש. בייבים, י. בלאט, דוש. באקסמאן, ס. קאהען, מ. אייזענבערג, אב .עפשטיין, דוש .פארבער דוש. פינקעל, א. גרינבערג, מ. נאלדמאן, ה. גראבמאן, ב. גלעם, ס. גראבאוו, טשארלס גודמאן, ה. הערשמאן, ב. קאזלמאן, ב. דוש. קראקאוו, דוש. קויפמאן, דוש. לעווינסקי, אייבערהעם א. לעווינטהאל, ה. ל. נייריטש, ווילליאם מ. נידעלמאן, י. ניוטאן, מ. פרוסין, ס. פוירלמאן, ל. רעטהסמיעל, פ, ראדים, דוש. ריקלין, ע. ל. ראזען, י. רוסאקאף, ב. סאקס, ר. שטארק, מ. סטאפמאן, מ. טאפלער, י. וואכנין, ב. וויענער, אדאלף וואקס, אייב וואקס, ב. זיסערמאן, און ה. זוברר.

★

ברית אחים ליידיס אָקזילערי

אין 1924 איז געגרינדעט געווארען די ברית אחים ליידיס אָקזילערי אויף

דער איניציאטיוו פון ראוז גלייזער, וועלכע רעכענט זיך טאקע עד היום פאר דער „מאמע" פון דער ליידיס אקזיליערי.

די ארבייט פון דער ליידיס אקזיליערי באשטייט אין אפגעבען זיך מיט אלגעמיינער וואוילטעטיגער ארבייט, און די אקזיליערי ווערט באטראכט אלס א טייל פון דעם ברית אחים.

די מיטגלידער פון דער אקזיליערי זיינען אלע מיטגלידער אין ברית אחים, קיין דרויסענדיגע פרויען ווערען אין דער אקזיליערי ניט ארויסגענומען.

באזונדערס גיט זיך די אקזיליערי אפ מיט ארבייט פאר דער פרויען ציוניסטישער נאציאנאלער ארגאניזאציע, הדסה, און מיט דעם ציוניזם אין אלגעמיין.

די אקזיליערי איז אלעמאל טעטיג, און רופט ארויס אסך לויב פאר גוטע ארבייט

★

דער אינדעפענדענט אָרדער ברית שלום

דעם 25טען פעברואר, 1905 האבען פיער און פערציג אידישע כלל־טויער אין פילאדעלפיא געגרינדעט דעם אינדעפענדענט אָרדער ברית שלום. זייער כוונה איז געווען א צווייפאכיגע; ערשטענס צו באשיצען זייערע אייגענע מיטגלידער, און צווייטענס, צו שאפען די נויטיגע הילף ביי יעדער געלעגנהייט פאר דער אידישער באפעלקערונג, איהרע אינסטיטוציעס דא אין שטאדט, און אויך פאר דעם אידענטום איבער דער וועלט.

אלעקס פ. סטענטאן

די ערשטע עטליכע יאהר פון דעם עקזיסטענץ פון ברית שלום, האט דער אָרדער זיך הויפטזעכליך אפגעגעבען מיט באשיצען די מיטגלידער און שאפען פאר זיי וואס מעהר בענעפיטען. דאס איז הויפטזעכליך נויטיג געווען צוליב דעם פראבלעם פון עמיגראציע.

אבער אין די שפעטערדיגע יאהרען, און דער עיקר אין דער לעצטער צייט, ווערט די גאנצע ענערגיע און פיזיקאלע מאכט פון דעם אָרדען אנגעווענדעט אויף וואוילטעטיגקייט, פילאנטראפיע, און אויך אויף פאטריאטישע אונטערנעמונגען.

א צאהל חשוב'ע אידישע בירגער אין פילאדעלפיא זיינען געווען די גרענדמאסטערס פון דעם ברית שלום. צוויישען זיי זיינען געווען ב. פ. מיללער, סעמועל בערקאוויטץ, סאל ס. קראוז, ס. רובינסאן, דושאדזש וויליאם מ. לואיס, עה"ש, און דזשייקאב גינצבורג. היינט צו טאג שליסען יונגעלייט זיך אן אין דעם אָרדען, און זיי הויבן אן צו פארנעמען פאראנטוואָרטליכע אמטען. אלעקס פ. סטענטאן, דער איצטיגער גרענד מאסטער, און לאיער לואיס י. גילגאר, דער איצ־

טיגער גרענד סעקרעטאר, זיינען דער בעסטער באוויין אז דאָס איז אזוי. זיי באוויזען אז אין ברית שלום איז דאָ יוננע, אגרעסיוו פיהרערשאפט.

דורך די זיבען און דרייסיג יאָהר וואָס דער ברית שלום עקזיסטירט, איז אויסגעצאָהלט געוואָרען מיליאָנען דאָלארס אין בענעפיטען און אין שטיצע צו מיטגלידער. חוץ דעם האָט דער ברית שלום געמאכט עטליכע פערמאנענטע בייטרעגונגען פאר אידען אין אלגעמיין און פאר פילאדעלפיא בפרט. אלס ביישפיעל קען אנגעוויזען ווערען אז דער ברית שלום האָט געקויפט פינף און זיבעציג אקער לאנד אין 1909, און דאָס איז בייגעטראָגען געוואָרען צו דער היגער קאמיוניטי פאר דער אויפבויאונג פון דעם דאָן זעהר וויכטיגען קאנסאמפטיוו אנשטאלט אין איגעלווילד, פא. היינט צו טאָג ווערט דער איגעלווילד סאניטאריום פאררעכענט פאר איינעם פון די וויכטיגסטע אנשטאלטען אין דער וועלט.

ברית שלום האָט אויך געקויפט א קאלאניע אין ארץ ישראל דורך דעם אידישען נאציאנאל פאנד, אין 1935, און היינט צו טאָג איז דאָרט פאראן א טראקט לאנד וואָס איז דאָרט באקאנט אלס „נחלת ברית שלום."

אין 1936 האָט ברית שלום אויפגעבויעט א היים פאר אלטע לייט, א פאר־וויילונגס צענטער, פאר די מיטגלידער פון ברית שלום לאדזשעס, און אויך א קעמפ פאר קינדער, אין קאלעדזשוויל. די פאסיליטעטען פון די 85 אקער לאנד זיינען די מאדערנסטע אין אמעריקא.

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט דער ברית שלום זיך פאראינטערעסירט אין די סכסוכים צווישען אידען, און אלס רעזולטאט דערפון האָט דער ברית שלום עטאבלירט דעם אידישען ארביטריישאן קאורט, אין זיין „האום אפיס," אין 506-08 פיין סטריט. זינט דאָן איז א דאנק דעם ארביטריישאן קאורט דאָרפען אידען זיך ניט שלעפען אין די גערייכט הייזער, און אסך חילול השם ווערט אויסגעמידען דורכדעם אין פילאדעלפיא.

גרויסע סומען זיינען דורך ברית שלום בייגעשטייערט געוואָרען פאר שפיטאלען, מושבי זקנים, בתי יתומים, סאניטאריומס, אמעריקאנער רויטער קרייץ, כאלוויישאן ארמיי, אסאָציאייט תלמוד תורות, היברו סאָנדעי סקוהלס, די ישיבה־קאלעדזש, יונייטעד דזשואיש אפיל, אידישער נאציאנאל פאנד, און א צאָהל אנדערע אגענטורען וואָס אינטערעסירען זיך מיט דעם אידישען פראבלעם און זוכען צו לינדערען די אידישע נויט דאָ אין שטאָדט און איבער דער וועלט.

לואיס י. גילנאר

ברית שלום איז געווען די ערשטע אידישע פראטער־נאלע ארגאניזאציע וואָס האָט צוגעשטימט און אנגענומען די באזעלער פראגראם אין א צייט, וועו אנדערע אידען און אידישע פיהרער האָבען זיך צוריקגעהאלטען צוצוסטימען און צו שטיצען די אידייע פון א אידישער היימלאנד אין ארץ ישראל. ברית שלום איז אגרעסיוו ארויסגעקומען אין דער עפענטליכקייט פאר דעם וועלט אידענטום, שטיצענדיג דעם נעדאנק פון דער באוועגונג.

כמעט מיט א פערטעל יאָהר הונדערט צוריק איז דער ברית שלום ארויסגעקומען דער ערשטער פאר דער אידייע פון אן אמעריקאנער אידישען קאנגרעס,

און עס איז געווען דער ברית שלום וואס האט צוזאמענגערופען די ערשטע קאנפערענץ פון פאַרטרעטער פון אידישע פראטעראלע ארגאניזאציעס. די קאנפערענץ איז געהאלטען געווארען אין ברית שלום בילדינג. זינט דאן איז דער ברית שלום געבליבען א הייסער אנהייננער פון דעם אמעריקאנער אידישען קאנגרעס, און ער שטיצט עד היום די באווענונג מיט אלע מעגליכקייטען.

איידער עס האט אויסגעברראכען די צווייטע וועלט מלחמה, האט דער ברית שלום מיט פאנדען פון זיין איינענער קאסע, אונטערגענומען אן אקציע ארונטערצובריינגען א צאהל אידישע פליכטלינג קינדער. וועז די קינדער זיינען אנגעקומען אהער האט מען זיי נענעבען א היים אין ברית שלום־וויל, און דער ברית שלום האט געהאלפען אז פערציג פון די פליכטלינג קינדער זאלען פאראיניגט ווערען מיט זייערע עלטערען און קרובים. די איבעריגע קינדער וואס האבען ניט געהאט קיין עלטערען, זיינען אפגענעבען געוואָרען אין „פאסטער־האוסם,“ און נאך היינט צו טאג ווערען די קינדער געשטיצט פון ברית שלום ביז עס ווערט א מעגליכקייט אז די קינדער זאלען פאראיניגט ווערען מיט זייערע עלטערען.

נאכדעם ווי עס איז אוועק פון דער וועלט ריכטער וויליאם מ. לואיס, די גרויסע פערזענליכקייט וואס האט געשפילט אזא באדייטענדע ראלע אין דעם נעזעלשאפטליכען לעבען פון פילאדעלפיא, און וועלכער האט נענומען אזא טיפען אינטערעס אין אידישער דערציאונג אין פילאדעלפיא, האט דער ברית שלום עטאבלירט א וויליאם מ. לואיס מעמאריאל טעקסטבוך פאנד, און אלס רעזולטאט דערפון קענען אידישע קינדער דורך די אסאשיאייט תלמוד תורות אין פילאדעלפיא באקומען די דאזיגע טעקסטביכער צו באנוצען אין די קלאסען.

זינט דעם אויסברוך פון דער איצטיגער וועלט מלחמה, האט דער ברית שלום אונטערגענומען א צאהל פאטריאטישע פליכטען און ער פיהרט זיי דורך מיט גרוים פראנטוארטליכקייט. די ברית שלום לאדושעם און זייערע מיט־גלידער האבען ביז איצט געקויפט פאר מיליאנען דאלאר סטעמפס און באנדס, טויזענדער מיטגלידער פון ברית שלום האבען ביז איצט זיך אנגעשלאסען אין דער ציוויל־פארטיידיגונג, און אין די באוואפענטע כוחות פון אונזער לאנד. עס זיינען ארגאניזירט נעווארען און עס ווערען אנגעפיהרט „פוירסט עיד“ קלאסען, הונדערטער מיטגלידער האבען נעגעבען בלוט צו דעם רויטען קרייץ. א צאהל באווגליכע פעלד קיכען זיינען בייגעשטייערעט געווארען פאר ענגלאנד, אן אנבאט איז נעמאכט געווארען פון ברית שלום צו אונזער פרעזידענט פון די פאראיניגטע שטאטען, אז ברית שלום שטעלט זיך צו דינסט דעם לאנד אויב עס זאל נויטיג זיין צו עוואקואירען קינדער פון שטאדט.

אלס א טשארטער מיטגליד פון נעשאנאל דזשואיש וועלפעיר בארד איז קאאפעראציע מיט יוניטעד סוירווים ארגאניזיישאן, האט ברית שלום בייגע־טראגען פינאנציעל און אין מענער־קראפט פאר די אינטערעסען פון דעם לאנד, פאר די מענער אין דער ארמיי און אין דער נייוי און אין אלע אנדערע אפטיי־לונגען.

ברית שלום פארמאגט ארום 120 לאדושעם, וואס ציילען טויזענדער מיט־גלידער איבערן לאנד. דער גרענד לאדזש האט אנגעפיהרט און פיהרט אן מיט

פראגראמען פאר די מיטגלידער פון די לאדזשעס אויף א נאציאנאלען באזיס סאציאל, קולטורעל, פראטערנאל און אויף דעם געביט פון וואוילטעטיגקיט.

דורך דעם ברית שלום סקאלערשיפ פאנד איז מעגליך געווארען צו גיבען א גרויסע צאהל פרייזען פאר קינדער פון מיטגלידער און פון ניט־מיטגלידער, מאכענדיג מעגליך פאר א גרויסער צאהל סטודענטען צו געווינען יעהרליכע פרייזען וואס גיבען די סטודענטען א מעגליכקייט ארייננצוקומען אין אידישע לעהר אנשטאלטען און צו דערגרייכען זייערע אמביציע אין לעבען.

היינט צו טאג ווערט ברית שלום פארערבענט אלס א פראמינענטער, פראגרעסיווער ארדער, וואס האט א באשטימטען ציעל אויף דער אידישער נאס. דער ברית שלום ווערט פארערבענט אלס א לייטענדער גייסט, א פיהרענדע קער־פערשאפט, היטענדיג די קולטורעלע, און רעליגיעזע רעכט פון דעם אידישען פאלק. דער ברית שלום איז א פיאנער אין דער ציוניסטישער באווענונג, און א גרויסער ביישטייערער און שטיצער פון אלע ווערטפולע אקטיוויטעטען אין דער „קאמיוניטי," און טאקע אין דער זעלבער צייט איז דער ברית שלום דער פארטיידיגער פון אמעריקאנער פרינציפען פון דעמאקראטישער רעגירונג.

וואס עס איז שייך פילאדעלפיא, איז דער ברית שלום אן עטאבלירטע אינ־סטיטוציע וועמענס טראדיציעס און אידעאלסטישע אקטיוויטעטען זיינען אזעלכע אהן וועלכע פילאדעלפיא וואלט אינגאנצען ניט געקאנט אויסקומען.

דער ברית שלום האט געשריבען געשיכטע יעדעס יאהר. יעדעס מאל, וען עס איז נעקומען אן עת צרה, וען עס איז ארויפגעשוואומען א וויכטיגע אידישע פראבלעם, איז דער ברית שלום דורך זיינע פיהרער געווען דער ערשטער צו שטעלען זיך אין די פאדערשטע רייהען, אנווייזען דעם וועג, און העלפען געפינען א לייזונג פאר דער אידישער פראבלעמע.

און אויך אין דעם איצטיגען מאמענט פיהלען די פיהרער פון דעם ברית שלום, אז מיר שטייען פאר זעהר א בלוטיגער, ערנסטער פראבלעם, סאי פאר אמעריקא, סאי פאר דעם וועלט אידענטום, און דער ברית שלום שטעהט אויף דער וואך. עס וועט שלאגען די שעה, אן ענטפער וועט דארפען געגעבען ווערען, און דער ברית שלום וועט זיכער ניט בלייבען הינטערשטעליג.

★

דער ארבייטער רינג אין פילאדעלפיא

מיטן געבורט פון ארבייטער רינג האט זיך ניט בלויז אנגעפאנגען א הערליכער און גאנץ נייער קאפיטעל אין דער געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער באווענונג אין די אידישע אינדוסטריע צענטערען פון לאנד, נאר מען קאן מיט רעכט זאגען א גאנץ נייע עפאכע אין דעם לעבען און קעמפען פון די אידישע ארגאניזירטע ארבייטער מאסען פון לאנד, ווי אויך ביי אונז אין שטאדט.

אין וואס איז באשטאנען די נייע עפאכע, אדער דער נייער קאפיטעל אין דער אידישער ארבייטער באווענונג?

כמעט יעדע אידישע ארבייטער ארגאניזאציע איז געווען ניט מעהר ווי א

דעבאטיר־קלוב, א קאמפ'ס ארענא פאר די פארשידענע רעוואלוציאנערע גרופען, די סאציאליסטען און אנארכיסטען. דארט האט מען זיך געריסען ביי די האר איבער דעם ווער עס קען גיכער ברענגען די סציאל־רעוואלוציע.

טאג־טעגליכע און נאכט נעכטליכע ווערטער־שלאכטען זיינען אין די אר־בייטער ארגאניזאציעס געפיהרט געווארען צוויישען די אנהענגער פון „פראפא־גאנדע דער טאט," דאם מיינט די אנארכיסטען, און די אנהענגער פון „שטים־קאסטען," דאם מיינט די סאציאל־דעמאקראטען.

מיר האבען דאן געהאט סאציאל־רעוואלוציאנערע גרופען פון פארשידענע שאטירונגען, די פיהרער, די טהוער ווי די אנהענגער זיינען געווען בעגייסטערטע אגיטאטארען פאר דער סאציאלער רעוואלוציע, טרוימער גרויסע, פייעריגע ענ־טוזיאסטען, פאנאטיש גלויביגע אין דער מענליכקייט ארויסצושלעפען די צוקונפט פון דעם בויך פון דער נענעוווארט, דאם זיינען געווען מענשען וועמענס פים זיינען געשטאנען אויף דער ערד און וועמענס קעפ אין הערצער האבען גע־שוועבט אין די הימלען.

מיט דעם פייער פון זייערע רעוואלוציאנערע נשמות האבען זיי ערנסט גע־גלויבט אז היינט מארגען קומט די סאציאלע רעוואלוציע אויף דער וועלט, און אלע פראבלעמען, עקאנאמישע, קולטורלע, נאציאנאלע, אינטערנאציאנאלע, רע־ליגיעזערע און מאראלע וועלען איבער נאכט נעלייזט ווערען. ביי אונזערע סאציאל־רעוואלוציאנערע אוטאפיסטען און אפילו ביי די מעהר געמעסיגטע איז די פראגע פון דער סאציאלער רעוואלוציע געווען ניט מעהר ווי א פראגע פון מאנאטען. נו, פארשטעהט זיך, אז האבענדיג דיזען גלויבען האט מען זיך זעהר ווינציג געקי־מערט וועגען דעם באלד.

און לאגיש אין זייער קינדערשען גלויבען אז מען קען דרעהען דאס ראד פון דער געשיכטע אזוי שנעל ווי עס ווילט זיך, זיינען אונזערע סאציאל־דעוואל־לוציאנערע טרוימער גראדע געווען, ווארים באמת, אז אויב היינט מארגען קומט די סאציאלע רעוואלוציע צו וואס זיך „באדערען" מיט „פאליאטיוות" מיטלען, וועלכע זיינען נאך נאר א שטער צו דער סאציאלער רעוואלוציע? וועמען איז נאר דאן אין קאפ געלעגען זיך פארנעהמען מיט אזעלכע „דומהייטען" ווי גרינ־דען הילפס־אינסטיטוציעס פון און פאר די ארבייטער. קראנקען בענעפיט־ אינ־שורענס, געגענזייטיגע הילף. דאם זיינען געווען וועדטער וואס נאר „אפיקורסים," געגנער פון דער סאציאלער רעוואלוציע האבען געקאנט אוינפאלען, און פאר אזעלכע זיינען טאקע לאנג בעטראכט געווארען די קלויגע גרופע פראקטישע טהוער פון דער ארבייטער באוועגונג. לאנג נאכדעם ווי דער ארבייטער רינג איז שוין געווען געגרינדעט.

אבער די געשיכטע פרעגט ביי קיינעם קיין קשיות ניט, זי געהט זיך איהר וועג אויף איהר אינענעם שטייגער, זי לאזט זיך ניט דיקטירען פון קיינעם, און פיהרט זיך ניט לויט די הייליגסטע פערלאנגען און ווינשונגען פון אפילו די פייערדיגסטע אידעאליסטען. טעג, וואכען, מאנאטען און יאהרען זיינען נענאכ־גען און געקומען און די סאציאלע רעוואלוציע איז נאך אלץ נעבליבען אויף יענער זייט פון דער צייט, די אידישע ארבייטער מאסען האבען דערווייל דער־פיהלט אז פערלאזען זיך אין גאנצען אויף דער הערליכער אונבעקאנטער נעטין

פון דער סאציאלער רעוואלוציע קאנען זיי ניט, און אז עפעס מוז דערווייל געטהון ווערען שוין זייער לאנג צו פארבעסערן.

שווערע געבורטס־וועהען האט דער ארבייטער רינג געהאט. ער איז לאנג נאך זיין געבורט באטראכט געווארען אלס „ממזר," מען האט איהם באטראכט אלס שטער און אפהאלטער פון דעער סאציאלער רעוואלוציע. אבער שליסליך האט די געזונטע סאציאלע פארנונפט גובר געווען די סאציאלע פאנטאזיע און דער ארבייטער רינג איז געווארען א זהר וויכטיגער און ווירדיגער מיטגליד פון דער ארבייטער באוועגונג.

די אידישע יוניאנס האבען גענומען איבערגעבויט ווערען און זיינען אווק־נעשטעלט געווארען אלס אמת'ע טרייד יוניאנס, מען האט זיך געכאפט אז אידישע ארבייטער מוזען אויך און טאקע מעהר אפשר ווי אנדערע זיין וויפיעל ניט איז פארזיכערט אין צייט פון קראנקהייט, און אז א אידישער ארבייטער האט אויך פליכטען צו זיין פרוי און קינדער, אז ער מוז זיי אויך פארזיכערן טאמער נעהמט דער טויט צו זייער שפייזער און ברויט געבער.

דער ארבייטער רינג איז אין פילאדעלפיא געגרינדעט געווארען אין דעם יאהר 1901. דער ערשטער ברענטש אין פילאדעלפיא איז געווען דער ברענטש צוועלף.

כדי זיך צו שאפען א באגריף ווי קרום מען האט דאן אין דער אידישער ארבייטער גאם געקוקט אויף דעם ארבייטער רינג וועט זיין געגוג דער פאלגענדער כאראקטעריסטישער פאקט.

כדי צו קאנען געוועליך גרינדען א ברענטש פון דעם ארבייטער רינג איז געווען נויטיג ניט ווינציגער ווי פופצעהן מעמבערס. די גרינדונג פון ברענטש 12, איז באשטימט געווארען אויף א זונטאג. צו דיזען צוועק איז געקומען נאך פילאדעלפיא ב. פיינעגבוים, דער ערשטער נאציאנאלער סעקרעטאר פון ארבייטער רינג. אבער מעהר ווי פערצעהן מעמבערס האט מען טרעף אלע באמיהונגען ניט געקאנט צוזאמענקריגען אין פילאדעלפיא. עס האט שוין געהאלטען דערביי אז מען זאל אויפגעבען דאם גרינדען פון ברענטש, איז אבער איינער פון די גרינדער געפאלען אויף אן המצאה און האט פארגעשלאגען מען זאל „אויסלייהען" א מעמבער.

מען האט אלזא געפונען א אידען, וועלכער האט צוגעשטימט צו זיין א „במקום מעמבערס" און ברענטש 12 איז ארגאניזירט געווארען.

צוויישען די ערשטע גרינדער פון דעם ברענטש זיינען געווען משה ברעס־מאן, ה. שטרייגבערוק, א. סאקאלאוו, מאקס דארעווסקי, בעני מיימאן, אב. פרעפער. צוויישען די טהעטיגסטע און עלטסטע מעמבערס פון ברענטש 12 זיינען: ב. בי־כאווסקי, דזשאהן קראניץ, י. פאקס, אב. זוסמאן, דר. דזשולאיס לאוו, ס. וו. דענים, פרייגק שווארץ, דזשיי. בראדסקי, מ. דאמסקי, מ. פעפער, מ. סמאלאוו, דר. גאלדבערג, ב. בערקאוויץ, אלטמאן, טייטלמאן, ריינבארד, עטינגער, דר. טשארלס מייזער, ב. פרייגקעל און א. ליפשיץ.

דער ארבייטער רינג האט זיך געשטעלט די אויפגאבע צו זיין דער רויטער קרייץ פון דער ארבייטער באוועגונג.

דער ארבייטער רינג האָט זיך אונטערשוידעט פון אלע אנדערע פראטוירנאל און אונטערשטיצונגס ארגאניזאציעס אויך אידייאיש:—ניט בלויז א פרייזינד אין נויט איז דער ארבייטער רינג, נאר אויך א קעמפער נעגען דער נויט," אזוי איז דער ארבייטער רינג איבערן גאנצען לאנד, ווי אויך אין פילאדעלפיא געווארן גוף און נשמה פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג.

דער ארבייטער רינג און צוזאמען מיט איהם די אידישע יוניאָנס, די אידישע סאציאליסטישע באוועגונג האָט גענומען שטארק וואקסען נאך דער גרינדונג פון ברענטש 12.

עס איז ניט נעווען קיין איין פעלד פון טעטיגקייט ווו דער ארבייטער רינג האָט זיך ניט באטיליגט. ניט בלויז האָט דער ארבייטער רינג גענומען א וויכטיגען און ווירדיגען אנטהייל אין די קאמפען וואָס די היגע ארבייטער באוועגונג האָט געפיהרט, אין יעדער הילפס אקציע, אין יעדער סארט בוי־ארבייט פון דער היגער ארבייטער באוועגונג, נאר ער, צוזאמען מיט דער אידישער ארבייטער באוועגונג האָט זיך באטיליגט אין יעדער וויכטיגער אקציע פון דער היגער אי־דישער געזעלשאפט.

אין דער פיפעלס רעליף האָט דער היגער ארבייטער רינג געשפיעלט קאן מען זאגען דעם ערשטען פידעל, דער ארבייטער רינג צוזאמען מיט אלע אנדערע אידישע קערפערשאפטען פון שטאָדט האָבען זיך באטיליגט אין די גרויסע פרא־טעסט פארזאמלונגען וואָס זיינען געפיהרט געווארן בעת די פויליש פגראמען. דער ארבייטער רינג האָט געשפיעלט א גרויסע ראל אין דער בויאונג פון לייבאר אינסטיטוט, אין אלע נעלד זאמלונג־קאמפיינס וואָס זיינען פון דער ארבייטער באוועגונג און פון דער אידישער קהלה אין אלגעמיין דורכגעפיהרט געווארן ביי אונז אין שטאָדט.

פון די ערשטע 15 מיטגלידער, וועלכע האָבען אין 1901 געגרינדעט דעם ברענטש 12, איז ביי אונז אין שטאָדט אויסגעוואקסען א גאנץ שטארקע קער־פערשאפט פון עטליכע טויזענד מיטגלידער, א נעץ פון אידישע שולען איבער אלע טיילען פון שטאָדט, מיט אן אייגענעם קינדער־קעמפ און א שהנער גרויסער היים וואָס איז איצט דאָס אייגענטום פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג.

אין פארלויף פון די 41 יאהר לעבען פון היגען ארבייטער רינג האָבען די ברענטשעס ווי די שולען ארויסגעגעבען א צאהל געלעגענהייטס זשורנאלען וואָס זיינען גאנץ רייך אין אינהאלט, זיי ענטהאלטען היבשען מאטעריאל מיט וועלכען דער צוקונפטיגער היסטאריקער וועט זיך קאנען באנוצען ביים שרייבען די פאל־שטענדיגע געשיכטע פון דער היגער אידישער ארבייטער באוועגונג.

צווישען די וואָס האָבען געשפיעלט און צווישען די וואָס שפיעלען נאך היינט א גרויסע ראלע אין היגען ארבייטער רינג דארפען דערמאנט ווערען די פאלגענדע פערזאנען:

י. ש. פרענקוויטץ, דר. ראלף בראדסקי, ב. גאטליב, מ. זעבין, ב. בערקאוויטץ, ר. בראדסקי, נ. ע. אלפאראוויטץ, דר. דוש. קוטיקאף, טשארלס קאהען, דושיי. קאזע, ס. זאלא, דושיי. מענאקער, מר. און מרס. פענזלער, מר. און מרס. לעווינ־סאן, ל. סווארלאף, ה. בערגער, מר. און מרס. שאפירא, און א. שארף.

אין דער נעשיכטע פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג אין אונזער שטאָדט וועט דער ארבייטער רינג זיכער פארנעהמען א זעהר וויכטיגען קאפיטעל.

דער אידיש נאציאָנאלער ארבייטער פארבאנד

פילאדעלפיא, א היסטאריש שטאדט, איז אויך געווען דאָס וויגעלע פון דעם אידיש נאציאָנאלען ארבייטער פארבאנד.

דער פלאן איז פארטראכט געוואָרען פון מאיר בראון, י. מילער, און דוש. וועקסלער. דער געדאנק איז געווען צו שאפען א נאציאָנאל סאציאליסטישען אונטערשטיצונגס פאראיין, פון וועלכען עס זאָל זיך אנטוויקלען א נאציאנאלער אָרדען.

דאָס איז פארגעקומען אין יולי, 1908. די פועלי ציון האָבען דאן זיך ארומגעטראָגען מיט א פלאן אריינטרעטען אין דעם אָרדען בני ציון, אָבער די דערמאָנטע דריי זיינען געווען פאר א זעלבסטשטענדיגען אָרדען, האָבען זיי פאררופען א פארזאמלונג פון פועלי ציון און אויך טעריטאריאליסטען, און גלאט אומפארטייאישע מענשען, און נאָך יענער פארזאמלונג האָבען עלף פערזאָן זיך דערקלערט בארייט אָנצושליסען אין אזא פראיין.

די גרינדער ווי וויט עס איז באקאנט, זיינען געווען: מ. בראון, וועקסלער, מילער, בן עמי, שטאלבערג, פאלקאוו, פליקאוו, ראטמאן און נאָך דריי וועמענס נעמען מען נעדיינקט שוין אפילו ניט.

די פראגראם האָט איינגעשלאָסען קעגענזייטיגע פארזיכערונג, שטארקען דאָס נאציאָנאלע באוואוסטזיין, קעמפען געגען אסימילאציע, קולטורלע און דערציאונגס ארבייט, און ארבייטען פאר א פראייניגונג פון די נאציאָנאל סאציאליסטישע פארטיין. צום צווייטען מיטינג זיינע צוגעקומען ריבקין, וויסמאן, גרשון, און זאקס.

א קורצע צייט שפעטער איז געגרינדעט געוואָרען א ברענטש אין פיטסבורג, מיט שמואל סינגל אלס סעקרעטאר, און ער איז א קורצע צייט אויך געוואָרען דער געזעראל סעקרעטאר פארן גאנצען לאנד.

אין די יאָהרען 12-11-1910 זעהט זיך אין פילאדעלפיא ניט קיין באדייטענדער וואוקס, אבער דער פארבאנד האָט אין דערזעלבער צייט אנגעהויבען זיך פארשפרייטען איבערן לאנד, און דאָס אלעס איז געווען צו פארדאנקען דער קליינער גרופע וואָס האָט געגרינדעט דעם ערשטען צווייג אין פילאדעלפיא.

אין אפריל, 1914, איז אין פילאדעלפיא אפגעהאלטען געוואָרען די 2טע קאנווענשאן פון פארבאנד, און נאָך יענער קאנווענשאן האָט דער פארבאנד דאָ אויפגעלעבט.

ענדע 1915 איז נעקומען אהער חבר מיטשעל, וועלכער איז געוואָרען דער אָרגאניזאטאר, דער פארבאנד איז ארויס אויף ברייטע וועגען און האָט געזוכט אריינצובריינגען זיין פראָגראם אין פאלקס אָרגאניזאציעס און זיי פארוואנדלען אין ברענטשעס פון פארבאנד.

צוויי סאָסייעטס, וואָלינער און וואסילקאווער, האָבען שפעטער זיך אָנגע-

שלאָסען און זיינען געוואָרען פאַרבאַנד ברענטשעס. דאָס האָט ממילא געהאָט א ווירקונג אויף אַנדערע פאַלקס אָרגאַניזאַציעס.

די פאָרזיצער פון ברענטש 1 זיינען געווען: פראָפעסאָר חיים פיינמאַן, דר. מ. י. קאַליש, דר. פ. קעסלער, קוירפיטש, פאַלקאוו, מאסטעראוו, מאזעס, לאפידא, און דער איצטיגער פאָרזיצער איז מ. שאפירא.

ברענטש 2 האָט אין זיך אריינגענומען דעם בראהינער ברענטש און אויך די אנשי זשיטאמיר. די איצטיגע באַאמטע זיינען סעם האראוויץ, פאָרזיצער; טשארלי ראבוארג, סעקרעטאר.

וואַלינער ברענטש, נומער 3, נעמט אין זיך אריין די וואַלינער עיר סאָסייטי, און וואַלינער פראָגרעסיוו פאראיין.

דער ברענטש האָט אויך געהאָט אן איינענע הויז, 329 פיין סטריט, און האָט דאָרט געעפענט די שלום עליכם פאַלק שול, וואָס איז כמעט אויסגעהאַלטען געוואָרען פון דעם ברענטש אַליין.

דער ארויסגייענדער פאָרזיצער איז ב. מאפאו, און די איצטיגע באַאמטע זיינען הערים א. גאָלדשטיין, פאָרזיצער; און י. ערקעס, סעקרעטאר.

יהודית קלוב 14 איז געגרינדעט געוואָרען אין 1920. די ערשטע פאָרזיצערין איז געווען לאה קאסאי. די איצטיגע פאָרזיצערין איז רעי פארמאן, און מרס. ריטשמאן, סרעקרעטאר.

דער ביאליק ברענטש, 25, איז אַלט פינף און צוואַנציג יאָהר. איז אקטיוו אין שול ארבייט, ארין ישראל און אַנדערע וויכטיגע ארבייטען. דער ברענטש האָט זיך פאַראייניגט מיט ברענטש 26 אין סטראָבערי מענשאָן און ציילט הונ־דערטער חברים.

דער איצטיגער פאָרזיצער איז ב. בעלים, ה. אדאמס איז דער סעקרעטאר.

אדעסער ברענטש, 301, איז אַלט צעהן יאָהר. איז אָרגאַניזירט געוואָרען פון ה. הערליך און מ. גערמאן. עהרליך איז איצט דער פאָרזיצער. מ. גערמאן, וויצע פאָרזיצער און א. בערקאוויטץ, סעקרעטאר.

ברענטש 310 איז געגרינדעט געוואָרען אין מאי, 1931. דער ערשטער פאָרזיצער איז געווען ה. טאראטשאנסקי, און דער סעקרעטאר, א. פען. דער איצטיגער פאָרזיצער איז א. קראקאָוו, און א. פען, סעקרעטאר.

שמריהו לעווין, ברענטש 318, באשטייט פון א גרופע פערעיאַלאווער לאַנדס־לייט. דאָס האָט געזאָלט זיין א שלום עליכם ברענטש, נאָר די גרופע האָט שפעטער זיך פאראיניגט מיט א 2טער גרופע און עס איז געוואָרען א שמריהו לעווין ברענטש.

דער פאָרזיצער איז מאיר וואַלאוו; ב. לעוו, איז וויצע פאָרזיצער; נ. ל. ברען, קאסירער, און א. שערמאן, סעקרעטאר.

פערייש פרענדשיפ ברענטש 350 איז אָרגאניזירט געוואָרען אין מארטש, 1935.

אין 1939 האָט מיט דעם בערנטש זיך פֿאַראייניגט דער דר. הערצל בערנטש 300. די איצטיגע באאמטע זיינען י. אבראמסאן, עסק פֿאָרזיצער; מאסק לעווין, פֿאַר־זיצער: טילי סורין, וויים טשערלייזיי; ד. פֿערים, קאסירער, טילי פרימאן, רע־קאָרדינג סעקרעטאר; סעם זאר פינאנץ סעקרעטאר; מאקס לאמיס, פֿאָרזיצער פון דער עקזעקוטיווע.

בראילאווער בערנטש, 351, איז א פֿאראייניגונג מיט 352. ביידע בערנטשעס האָבען עקזיסטירט זינט 1935. דער איצטיגער פֿאָרזיצער איז וום. מעדזשעבעוו און דער סעקרעטאר איז א. פרענק.

דער אמאלגעמייטעד בערנטש 364 איז דער ערשטער טרעיד יוניאָן בערנטש פון פֿאַרבאַנד אין פילאַדעלפיא. אינסטאַלירט געוואָרען מיט א גרופּע פון 17 מיטגלידער. דער ערשטער פֿאָרזיצער איז געווען ה. קאָהן, און י. זשיטאָמירסקע, סעקרעטאר. דער בערנטש איז איינער פון די שענסטע אין שטאָדט, און צעהלט איבער הונדערט מיטגלידער. דער איצטיגער פֿאָרזיצער איז ה. קאָהן און א. טשיי־וויס, סעקרעטאר.

מאסק זאריצקי בערנטש, 371, איז א מילינערי און קאפּענמאכער בערנטש, און צייכענט זיך אויס מיט שאפען גרויסע סומען געלט פֿאַרן עלאַיד דזשואיש אפיל, געווערקשאפטען און אנדערע וויכטיגע פאָנדען.

דער פֿאָרזיצער איז ב. קאָהן; וויצע פֿאָרזיצער ש. לענא; טש. גערשמאן, קאסירער; ר. וואגענפעלד, סעקרעטאר, און ש. לענא, רעקאָרדינג סעקרעטאר.

אדעסער פרויען בערנטש, עקזיסטירט זינט 1936. די אָרגאניזירער זיינען ס. פילער און ר. בעסנאוו. דער בערנטש איז אקטיוו אין אלע אונטערנעמונגען.

וועדזשוואוד בערנטש איז נעשאפען געוואָרען לעצטען יאָהר ביי דעם באזוך פון קוירנעל וועדזשוואוד אין פילאַדעלפיא. די איניציאטארען זיינען געווען ה. אוכפיטש, איצטיגער פֿאָרזיצער; דר. נ. שרה, סעקרעטאר; הענרי פּאטער, ע"ה, און ש. י. קרעצמק. אָרום דעם בערנטש איז קאנצענטרירט די אידישע אינטע־לינענץ פון פילאַדעלפיא.

בערנטש 385 איז א פֿאראייניגטער שניידער בערנטש, געגרינדעט אין נאָ־וועמבער, 1935. דער פֿאָרזיצער איז ב. בארנשטיין, און סעקרעטאר איז טשארלס לעווין.

קאניווער בערנטש איז געגרינדעט געוואָרען אין 1936. געגרינדעט דורך דעם אָרגאניזאטאר, ה. יעלים. די איצטיגע באאמטע זיינען הייאמן ניובערג, פֿאָרזיצער, און ס. וויינבערג, קאסירער.

יהואש בערנטש אין וועסט פילאַדעלפיא איז געגרינדעט געוואָרען אין 1938. דער בערנטש איז געגרינדעט געוואָרען אָרום דער ביאליק שולע, און האָלט זיך נאָך אין אנטוויקלען. דער סעקרעטאר איז ז. סילווערמאן.

דר. אַרלאזאראוו בערנטש איז געגרינדעט געוואָרען מיט 5 יאָהר צוריק.

דער אָנפיהרער פון בערנטש איז דער באקאנטער כלל טוער אב. סילווער.

איהם איז געלונגען צו פאראיינigen א פיינע אינטעליגענטן סביבה פון באוואסטע אידען אין פילאדעלפיא.

צו סילווער'ס קרעדיט איז ווערט צוצושרייבען, אז זינט זיין ברענטש עקזיסטירט, איז דער נעוואָרקשאפטן קעמפיין אין פילאדעלפיא פארדרייפאכט געוואָרען. דער ברענטש אליין האט געשאפען עטליכע טויזענד דאלאר פארן געווערקשאפטן קעמפיין, אויך ארום טויזענד דאלאר פארן נאציאנאל פאנד, און זעקס טויזענד דאלאר פארן עליד דזשואיש אפיל.

א. סילווער אלס פארזיצער האט באוויזן, אז מען קען אין דעם פארבאנד טאן וואונדערליכע נאציאנאלע ארבייט אויף פארשידענע געביטן. יעדער אקציע מיט א. סילווער'ן בראש, איז א גראנטיע פאר א גרויסן דערפאלג.

מען טאר אויך ניט פארלייקענען, אז אסך ארבייט איז אין פארבאנד אויפגעטאן נעוואָרען פאר די פאלק שולען, פאר דעם נעוועָרקשאפטן קעמפיין, פארן נאציאנאל פאנד. קרעדיט פאר ארגאניזירען ברענטשעס קומט צו ה. יעלין'ן, וואס ווידמעט זיין גאנצע צייט אלס ארגאניזאטאר צו דער דאזיגער ארבייט.

אין די דרייסיג יאהר וואס דער פארבאנד עקזיסטירט, האט זיך לחלוטין געענדערט דאס פנים פון דער אידישער גאס. א דאנק דעם פארבאנד איז אויך דער ארבייטער רינג געוואָרען א היפש ביסעל מעהר אידישלאך, און מעהר קולטורעל. א דאנק דעם פארבאנד זיינען שפעטער ארויסגעוואקסען אויך די ארבייטער רינג שולען איבערן לאנד. א דאנק דעם אידיש נאציאנאלען ארבייטער פארבאנד איז אויך אנטוויקעלט געוואָרען מעהר קולטור ביי אידען.

די פיאָנערען און גרינדער האבען אפשר אליין ניט געהלומט, אז פון יענעם געגענזייטיגען פאראיין אין פילאדעלפיא, מיט דרייסיג יאהר צוריק, וועט זיך מיט דער צייט צוואוואקסען און צובליהען אזא פרעכטיגער בוים ווי דער אידישנאציאנאלער ארבייטער פארבאנד איז היינט איבערן לאנד, און איז אזוי אנזעהנדיג ביי אונז אין פילאדעלפיא.

★

בני חיים סאשעל

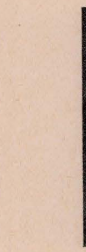

די געבורט פון דעם בני חיים סאשעל איז פארגעקומען אומגעפעהר אזוי: דזשייקאב טעקער און וויליאם ר. פיין, אלטע גוטע פריינט, האבען זיך ארומגעטראגען א שטיק צייט מיט א געדאנק צו שאפען א קערפערשאפט אין פילאדעלפיא, פאסיג פאר יעדען אינטעליגענטן מאן אדער פרוי, וואס זאלען זיך טרעפען געזעלשאפטליך, זאלען נעהמען אנטייל אין דיסקוסיעס וואס זיינען נוגע זאכען וואס באריהרען די מיטגלידער, ווי אויך אלע טייל פון אידישען פאלק.

זיי האבען שוין דאן אינזיינען געהאט צו גיבען קאנצערטען פון גענאנג און מוזיק, צו באפרידיגען דאס עסטעטישע געפיהל און אויך קומען צו הילף יענע וואס זיינען אננעוויזען אויף אנדערע.

דעם 8טען מאי, 1936, זיינען די דערמאָנטע פריינט געקומען מבקר חולה זיין אַ דריטען פרייַנט, חיים ריקלין, און כאָטש דער חולה האָט געפיהלט ניט אמבעסטען, האָבען זיי זיך מיט איהם צוזאמענגערעדט, אַן אין אַ ווילע ארום זאָל גערופען ווערען אַ פארזאמלונג פון אַ קלייַנער גרופע צו פארמולירען פלענער פאר דער גרינדונג פון אזא קערפערשאפט.

דעם 15טען מאי, האָבען די דערמאָנטע געהאָט אַ זיצונג מיט אלעקס ווילקין, בארים פאול, ב. ד. קאטלער, לואיס ריקלין, און אַ פאָר אַנדערע און דער ענטוזיאזם איז ביי דער ערשטער ניט אפיציעלער זיצונג געווען אזוי גרויס, אז זיי האָבען זיך גלייך גענומען צו דער ארבייט. דאָס איז די פארגעשיכטע פון דעם בני חיים סאשעל. די יסודות ווי זיי זיינען פארמולירט געווארען דאָן, און וואָס עקזיסטירען נאָך עד היום, זיינען אין קורצען פאלגענדע:

וום. ר. פיין

אחדות־אייניקייט, רעות־ברידערליכקייט און פרייַנט־שאפט, נשמה־נייסטינקייט ; צדקה־וואוילטעטיגע ארבייט און גמילת חסדים מיט די לעבעדיגע און טויטע, — אַ מקום מנוחה פאר מיטגלידער און זייערע פאמיליען, און באצאָהלען די קאסטען פאר אַ פולשטענדיגער באערדיגונג איבער 120 יאָהר.

איין גרונט רעפארמע האָט דער בני חיים סאשעל אייניגעפיהרט, נעמליך: אז איינעמ׳ס עלטער זאָל ניט זיין קיין שטער ארייַנצוקומען אין דער קערפערשאפט. איצט, זעקס יאָהר נאכדעם ווי די קערפערשאפט עקזיסטירט, צעהלט דער בני חיים סאשעל אַ מיטגלידערשאפט פון זיבען טויזענד, מענער און פרויען פון פארשיידענעם עלטער, ארעמע, רייכע און מיטעלמעסיגע, ארטאָדאָקסען, קאָנסערוואטיוון, רעפארמער און פריידענקער, ציוניסטען און גלאָט אידען, און אלע צוזאמען שטעלען פאר אַ ביל׳ד פון איין גרויסער פאמיליען משפחה אוּן פארמירען אַ פאראייניגטען פראָנט, וועָן עס האָנדעלט זיך וועגען אידישע אינטערעסען און אויך קולטורעלע ענינים.

די אייניקייט פון דער דאָזיגער מיטגלידערשאפט איז געווארען אַ מוסטער אין דער שטאָדט פילאדעלפיא און איז דער רעזולטאט פון דער פרייַנטשאפט און איבערגעבנהייט פון די מיטגלידער איינער צו דעם אנדערען, באזירט אויף דעם ביבלישען פרינציפ פון: „ואהבת לרעך כמוך."

דער פארזוך דורכצופיהרען קולטורעלע אוועניטען צווישן מאָל אַ חודש אין טאון האָל, איז מעהר ווי געלונגען און איז שוין געווארען אַ טראדיציע. די אוועניטען טראָגען אן אמת׳ן פאלקס כאראקטער און זיינען אן אינספיראציע פאר אלע געסט רעדנער און קינסטלער.

עם ווערען דורכגעפיהרט מוזיקאלישע קאָנצערטען פון דעם העכסטען סארט, מיט דער באטיליגונג פון די בעסטע ארטיסטען פון דער אידישער ביהנע און ראדיא.

וואָס עס איז שייך צדקה, וויזען זייערע ביכער, אז רעזולט סומען געלט זיינען געזאמעלט געווארען און אויך ציטיילט געווארען יעהרליך פאר וואוילטעטיגע אנ־

שטאלטען, ווי בתי יתומים, מושבי זקנים, סאניטאריומס, ישיבות און תורה צענטערס, נאציאנאל פאנד, אמעריקאנער אידישער קאנגרעס, עלאיד דזשואיש אפיל, „ראשען וואר רעליף" און אסך אנדערע וואוילטעטיגע אנשטאלטען.

דאס וואונדערליכסטע דערביי איז, וואס די צאהלונגען אין דער בני חיים סאשעל זיינען די מינימאלסטע. בלויז פינף דאלאר א יאהר פאר א מאן און פרוי צוזאמען. קיינע אנדערע צינזען אדער טאקסירונגען.

די ארגאניזאציע האט ביז איצט שוין געקויפט דעפענס באנדס פאר דער סומע פון פערציג טויזענד דאלאר, און עס איז ניט איבריג צו זאגען, אז די מיט־גלידערשאפט שטעהט הונדערט פראצענט מיט דער אדמיניסטראציע, און איז אלעמאל גרייט ניט נאר נאכצופאלגען, נאר אויספילען אלע אנגענומענע פלענער פאר דעם וואוילזיין פון דער קערפערשאפט.

די איצטיגע באאמטע זיינען: חיים ריקלין, עהרענ־מיטגליד, אלעקס וואלקין, פרעזידענט, בענדזשאמין פאול, וויס־פרעזידענט, דזשאזעף ב. וואסערמאן, טרע־זשורער, ה. ב. מיידענבערג, פינאנץ סעקרעטאר, דר. אייזיק האהן, אזראעל ב. ראזענער און אליה דאלפמאן, טראסטים, באריס פאול, טשערמאן מענעדזשמענט קאמיטע, דזשיקאב טעפער, טשערמאן אדווייזרי בארד, הענרי סקלאוי, טשערמאן מעמבערשיפ קאמיטע און אייבראהעם האפערמאן, קאונסעל און עקזעקוטיוו סעק.

זאל אויך פארצייכענט ווערען, אז דער ענערגישער יונגער לאיער און אידי־שער געלערנטער, אייבראהעם האפערמאן, האט אפגענעבען דריי יאהר לייס־טונגען פאר דער ארגאניזאציע אינגאנצען פריי. זיין ארבייט, כאטש זעהר גוט אפגעשאצט, איז זיכער ווערט אסך מעהר ווי דער וועכענטליכע־נעהאלט וואס ער באקומט.

★

מאטעריאל צו דער געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג אין פילאדעלפיא

פונקט ווי די גאנצע אויסנאבע, וועלכע איהר האלט איצט אין אייערע הענט מיינט ניט צו זיין קיין פאלשטענדיגע געשיכטע פון די אידען אין פילאדעלפיא, אזוי מיינט די אפטהיילונג ניט צו זיין קיין פאלשטענדיגע געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג אין פילאדעלפיא, און טאקע צוליב די זעלבע טעמים וואס ווערען אנגענעבען אין דער הקדמה צו דער גאנצער אויסגאבע.

אזא ארבייט וואלט נעפאדערט פיעל מעהר צייט, אסך מיה און אנשטרענגונג, מעהר ווי איין מענש וואס זאל די ארבייט דורכפיהרען. און אודאי אסך מעהר פלאץ ווי דער וואס איז באשטימט געווארען פאר דער אבטיילונג אין דעם בוך.

כאטש מען קען ניט באשטימען דעם טאג און אפילו נעניו באשטימען דעם יאהר ווען די אידישע ארבייטער באוועגונג אין אונזער שטאדט האט זיך אנגע־פאנגען, מעג אבער מיט זיכערהייט אנגענומען ווערען אז די אידישע ארבייטער באוועגונג אין פילאדעלפיא איז שוין מעהר ווי זעקס צענדליג יאהר אלט.

עטלעכע און זעכציג יאָהר איז באמת ניט מעהר ווי א שפּאן אין דעם לעבען פון א פּאָלק, א לאנד, א שטאָדט. ס'איז אבער א היבשער צייט־אפּשניט, א גאָר לאנגער מהלך אין דעם לעבען פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג אין אמעריקא, וועלכע האָט זיך אנגעפאנגען מיט דער גרויסער אידישער וואנדערונג באלד נאָך די בלוטיגע צארישע פּאָגראָמען פון די אכציגער יאָהרען.

די אידישע ארבייטער באוועגונג אין פילאדעלפיא האָט געשאפען א גאנץ רייכע געשיכטע. ס'איז א נעשיכטע פון הערואישע קאמפען, פון מורא'דיגע קאמפען און ליידען.

ערנידרונגען, נעדולד, אויסדויער פון צער, פיין, פארצווייפלונג און האָפנונג, פון שרעקליכען גראנגל, אויפברויז, רעוואלוציאנערען פאטאָס, פון ערנסטע סכסוכים, שפּאלטונגען, טעות'ן, פיהרערשאפט און פארפיהרערשאפט, פּראָפּעסאָר און מארטירערי, פון וואונדערבארען אידעאליזם, פון שפּעזן, בויען, פון טוען און אויפטוען, פון פעסטיגען די פּאָזיציעס אין די טריידס און די אינדוסטריען, ביז צו דעם איצטיגען מאָמענט וועו די אידישע ארבייטער באוועגונג אין אונזער שטאָדט איז א מאכט מיט וועלכער מען רעכענט זיך, א באדייטענדע פאקטאָר אין דעם לעבען פון אונזער שטאָדט און אין דעם לעבען פון דער אידישער געמיינשאפט פון אונזער שטאָדט. מיט אין וואָרט, די געשיכטע פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג אין פילאדעלפיא ענטהאלט אלע עלעמענטען וואָס יעדער מענשליכע געשיכטע ענטהאלט אין זיך.

וועו די פאָלקשטענדיגע געשיכטע פון די אידען אין פילאדעלפיא וועט גע־שריבען וועדן וועט די אידישע ארבייטער באוועגונג זיכער בילדען איינע פון די וויכטיגסטע און הערליכסטע קאפּיטלען.

אזוי ווי אין דער אבטיילונג וועט נערעדט וועדן פון דער אידישער ארביי־טער באוועגונג פון אונזער שטאָדט, וועט, גלויב איך, זיין אין פּלאַץ צו ווידמען איין קאפּיטל דער אלגעמיינער ארבייטער באוועגונג פון שטאָדט מיט וועלכער די אידישע ארבייטער באוועגונג איז ענג פארבונדען און צוליב דעם וואָס פילא־דעלפיא איז ניט בלויז געווען דאָס וויגעל פון דער אמעריקאנער פריהייט, נאָר אויך דאָס וויגעל, ריכטיגער געזאָגט, דער געבורטס אָרט פון דער אמעריקאנער ארבייטער באוועגונג.

דאָ, ביי אונז אין פילאדעלפיא, איז נעבוירען געוואָרען די ערשטע ארבייטער קערפערשאפט, ביי אונז אין שטאָדט איז אויסגעבויט געוואָרען דער ערשטער ארבייטער טעמפל, ביי אונז אין שטאָדט איז ארויסגענאנגען די ערשטע ארבייטער צייטונג, ביי אונז אין שטאָדט איז פארגעקומען דער ערשטער פּראָצעס גענען ארגאניזירטע ארבייטער אויף דער קלאָגע פון „פארשווארונג צו העבערען דעם לוין פון די ארבייטער," ביי אונז אין שטאָדט זיינען ארבייטער צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע פון אמעריקא פארמשפט געוואָרען פאר זיין ארגאניזירט און אנפיהרען א סטרייק, ביי אונז אין שטאָדט איז נענרינדעט געוואָרען די ערשטע נאציאנאל ארבייטער קערפערשאפט און ביי אונז אין שטאָדט איז געשאפען געוואָרען די ערשטע פּאָליטישע ארבייטער פארטי אין אמעריקא.

★

די געשיכטע פון די ערשטע יוניאָנס אין פילאדעלפיא

ווי געוואָנט איז פילאדעלפיא, דאָס וויגעלע פון דער אמעריקאַנער פרייהייט, אויך געוואָרען דאָס וויגעלע פון דער אמעריקאַנער טרייד יוניאָן באַוועגונג. צוזאַמען מיט דראַנג נאָך פּאָליטישער פרייהייט איז געגאַנגען דער דראַנג פאַר עקאָנאמישער געראַנטירטקייט. א דאַנק דעם געמיינשאַפטלעכען קאַמף וואָס איז געפירט געוואָרען געגען דער ענגלישער טיראַניי און פאַר דער אונאַבהענגיקייט פון די קאָלאָניעס האָט דער קלאַסען קאַמף, ווי מיר פאַרשטעהן איהם היינט, זיך ניט אַזוי שטאַרק אויסגעדריקט אין דער קאָלאָניאַל פּעריאָדע, כאָטש עקזיסטירט האָט ער שוין דאַן ביז א געוויסער גראַד. ערשט נאכדעם ווי אמעריקא האָט זיך באַפרייט פון ענגלאַנדס יאָך, האָבען די אַרבייטערע געפונען דערפיהלען אז זיי זיינען א קלאַס פאַר זיך און אז אָהן פאַראייניגטע כוחות און אָהן קאַמף וועלען זיי קיין רעכט ניט קריגען. אַזוי איז די מאדערנע טרייד יוניאָן באַוועגונג געבוירען געוואָרען, און איהר געבורטס אָרט איז געווען אין פילאדעלפיא.

נאָך אַזוי וויט צוריק ווי אין דעם יאָהר 1724, האָבען שוין די קארפענטערס געגרינדעט א טרייד אָרגאַניזאַציע. אמת, דאָס איז ניט געווען א יוניאָן אין דעם היינטיגען זין פון וואָרט, אָבער דער קערן פון א טרייד יוניאָן איז שוין נעלעגען דאָרט. דער הויפּט צוועק פון דער דאַזיגער אָרגאַניזאַציע איז געווען:

„אויפצוהאַרען א יוניפאָרם סטענדערד פון ווייזשעם און פרייזען, אַזוי, אַז יעדער איינער זאָל האָבען דעם וואָרטה פאַר זיין געלד, און יעדער ארבייטער דעם וואָרטה פאַר זיין ארבייט." עס איז געווען די קארפענטער טרייד אָרגאַניזאַציע, וועלכע האָט אויסגעבויעט דעם היסטאָריישען קארפענטער האַל, אין דיטרויט און טשעסטנאַט סטריטס. פון דיזען קארפענטערס טרייד אָרגאַניזאַציע, אדער די „קארפענטערס קאָמפּאַני" ווי די אָרגאַניזאַציע האָט זיך גערופען, איז אַרויסגעוואַקסען אַן אמת'ע טרייד יוניאָן פון קארפענטערס.

אין דעם יאָהר 1792 איז אין פילאדעלפיא אָרגאַניזירט געוואָרען א יוניאָן פון שיך און שטיוועל מאכער. דיזע יוניאָן האָט אָנגענפיהרט א צאָהל סטרייקס אין שטאָדט. לויט רעקאָרדס וואָס זיינען פאַראן, וויסט מען, אז אין דעם יאָהר 1824, זיינען אין פילאדעלפיא געווען שוין אכט עכטע טרייד יוניאָנס.

דער סטרייק פון די שיך און שטיוועל מאכערס יוניאָן איז געווען פאַר קורצערע שטונדען, מעהר ווייזשעם און בעסערע באהאנדלונגען.

ביז דעם ערשטען טייל פון דעם נייַנצעהנטען יאהרהונדערט זיינען סטרייקס אין אמעריקא באטראכט געוואָרען אלס א פאַרשוועהרונג. דאָס איז געווען די איבערבלייבונג נאָך פון די ענגלישע געזעצען.

די ערשטע צו פאַרזוכען דעם טעם פון דיזען געזעץ איז געווען די שיך און שטיוועל מאכערס יוניאָן. דאָס איז געווען אין 1806, ווען די בעל הבתים האָבען זיך געוועגדעט אין קאורט צו באשטראָפען די ארבייטער פאר א פאַרשווערונג געגען די בעל הבתים.

די קלאַגע געגען די ארבייטער איז געווען אז זיי האָבען געמאכט א פאַרשווערונג געגען דער אָרדנונג, און וואויזיין פון דער באפעלקערונג. וועגען דיזען

טרייע זיינען פאראן אלע רעקארדם און מען קאן פון זיי זעהן ווי שטארק דעם קאסענקאמף איז שוין דאן געווען אין אונזער שטאדט . . .

די דזשורי איז געווען אויסשליסליך פון בעל הבתים. איין דזשורי־מאן, וועלכער איז געווען א שוסטער איז צוריקגעווייזען געוואָרען. די יוניאן איז אלזא נאך איידער דער טרייע האט זיך אנגעפאנגען, געווען א פארמשפטע.

דער הויפט עדות נעגען דער יוניאן איז געווען א שפיאן, וועלכען די בעל הבתים האבען ארויסגעשיקט אין דער יוניאן און וועמען עס איז געלונגען צו ווערען א מעמבער פון דער סטרייק־קאמיטע. אלע בעל הבתים פון דער שיך און שטיוועל אינדוסטריע זיינען געווען אין קאורט. קיין אנדערע האט מען כמעט ניט ארויסגעלאזט.

די בעל הבתים און זייערע שפיאנען האבען ערקלעהרט, אז די בעל הבתים האבען קיין ארגאניזאציע ניט. זיי פארזאמלען זיך אזוי פון צייט צו צייט און פאר פאטריאטישע צוועקען . . .

„מען וויל אייך איינריידען,—האט דער לאיער פון דער יוניאן ערקלעהרט, —אז די פארפאלגונג נעגען די ארבייטער דא אין קאורט און אז דער טרייע איז דיקטירט געוואָרען פון ריינע פאטריאטישע מאטיוון, אבער וון מען זעהט אז דער קאורט איז אנגעפאקט מיט די בעל הבתים און אז ניט די קאסטאמער, וועלכע זיינען גרעסער אין צאהל ווי די בעל הבתים, און נאך מעהר פאטריאטיש ווי די ארבייטער זיינען דא אין קאורט, פאדערען זיך זעהר שטארקע באוויזען אז מען זאל ווערען איבערצייגט אז פאטריאטיזם איז דער מאטיוו געווען."

„דער אמת איז—האט דער לאיער פארגעוצט—אז דא האנדעלט זיך צי די רייכע בעל הבתים זאלען קאנען אהן שטערונגען הויבען די פרייזען פאר שיך און שטיוועל וויפיעל זייערע הערצער גלוסטען און דערביי האבען דאס רעכט צו שניידען די ווידזשעס פון די הארעפאשענע ארבייטער זייערע. עס האט ניט געהאלפען. די דזשורי, וועלכע איז באשטאנען פון בעל הבתים אדער פריינד פון בעל הבתים, האט ארויסגעטראגען א ווערדיקט שולדיג נעגען די סטרייקער.

„מיר געפינען די אנגעקלאגטע שולדיג אין א פארשווערונג צו העכערען זייערע ווידזשעס." יעדער פון די אנגעקלאגטע איז באשטראפט געוואָרען.

פילאדעלפיא איז ניט בלויז געווען דאס וויגעלע פון דער מאדערנער טרייד יוניאן באוועגונג, נאר אויך דאס וויגעלע וואו דער געדאנק פון זעלבסטשטענ־דיגער ארבייט פאליטיק איז געבוירען און אויספרובירט געוואָרען.

אין דעם יאהר 1827 איז אין שטאדט אנגענאנגען א סטרייק פון די קאר־פענטערס פאר א צעהן שטונדיגען ארבייטס טאג. דער סטרייק האט זיך פאר־צויגען, עס איז דארום נערופען געוואָרען א קאנפערענץ פון אלע יוניאנס אין שטאדט וועגען שטיצען די סטרייקער. דער צעהן שטונדיגען ארבייטס־טאג איז שוין דאן געווען דער טרוים פון יעדען אינטעלליגענטען ארגאניזירטען ארבייטער פון שטאדט. ביי דיזער קאנפערענץ איז ארגאניזירט געוואָרען די מעקעניקס יוניאן אוו טרייד אסאסיאיישאנס.

אין מאי פון 1828, האט די מעקעניקס יוניאן פארגעשלאגען אז די ארבייטער

זאָלען ארויסשטעלען אייגענע קאנדידאטען „וואָס זאָלען פאָרטרעטען די אינטערעסען פון די ארבייטער אין שטאָדט קאונסיל און אין דער סטייט לעדזשיסלייטשור." עס איז געגרינדעט געוואָרען אַן ארבייטער פּארטיי אין פֿילאדעלפֿיא און שפּעטער אויך אין ניו יאָרק און אין אַנדערע גרויסע שטעדט. איינע פון די הויפּט פּאָדערונגען פון דער פּארטיי איז געווען פרייע בילדונג פּאַר די קינדער פון ארבייטער. דער קאמף וואָס די פֿילאדעלפֿיער אָרגאניזירטע ארבייטער האָבען געפֿירט פּאַר די פּאָבליק סקוהלס ווי מיר האָבען זיי איצט, איז איינער פון די הערליכסטע קאפּיטלען אין דער רייכער געשיכטע פון דער פֿילאדעלפֿיער ארבייטער באַוועגונג. נאָך א לאַנגען קאמף האָבען די ארבייטער ענדליך אויסגעפֿירט אז די אַלע קינדער אָהן אויסנאַהמע זאָלען קריגען א פרייע בילדונג אין שטאָדטישע שולען.

אויך די באַוועגונג צו אָרגאניזירען די ארבייטער פרויען האָט א שטאַרקען שטויס פּאַראויס געקראָגען אין פֿילאדעלפֿיא.

אין 1828, איז מעטיוה קערי, א ליבעראל און ארבייטער פרייַנד, צרויס מיט א געשריי געגען דעם פּארבראָכען וואָס ווערט באַגאַנגען געגען די ארבייטער פרויען, וויל זיי ווערען פון די בעל הבתים מוראַ'דיג עקספּלואָטירט. די אָרגאניזירטע ארבייטער פון פֿילאדעלפֿיא האָבען דעם קאמף באַלד אויפגענומען.

אויף וויפיעל עס איז באקאנט איז די ערשטע ארבייטער צייטונג אויך ערשינען אין פֿילאדעלפֿיא, דאָס איז געווען אין 1828, בעת די לייבאָר פּארטיי האָט אָנגעפאַנגען איהר טעטיגקייט.

די ערשטע נאציאָנאַלע אמתע טרייד יוניאָן קערפּערשאפט איז אויך אָרגאניזירט געוואָרען אין פֿילאדעלפֿיא. דאָס איז געווען די נאָיטס אָוו לייבאָר (די ריטער פון ארבייט). זי איז אָרגאניזירט געוואָרען אין פֿילאדעלפֿיא אין 1869, פון אוריאה סמיטה סטיוועגס און אַנדערע פיהרער פון די נארמענט וואָירקערס. צוערשט איז דאָס געווען א לאקאַלע אָרגאניזאציע, אָבער פון איהר איז שפּעטער אויסגעוואקסען א נאציאָנאַלע קערפּערשאפט מיט געוואַלדיגער מאכט און באַדייטונג, וועלכע האָט דורכגעפֿירט עטליכע גרויסע סטרייקס. אין 1886 האָט די נאָיטס אָוו לייבאָר געהאַט איבער 700,000 מיטגלידער.

*

לואיס עדוואַרד לייוי

1846—1920

פּארנעמט א היסטאריש פּראמינענט אָרט אין דער ליטעראטור, אַן ארויסגעבער און א דערפינדער וועמען די איצטיגע פּרעסע האָט צו פּאַראַנקען, וויל ער איז געווען דער ערשטער וואָס האָט דערפינדען דאָס וואָר מיר רופען היינט „פּאָטאָ-ענגרייווינג."

געבוירען אין סטענאוויטץ, בעהמען, דעם 12טען אקטאָבער, 1846, און איז געקומען אהער מיט זיינע עלטערען אלס א קינד פון אַכט יאָהר.

האָט באקומען זיין פריהע דערציאונג אין דעטראָיט,

מישיגען, שפעטער האָט ער זיך אָנגעשלאָסען אין א פירמע וואָס האָט פאַבריציירט אפטאמעטרישע און פילאזאפישע אינסטרומענטען, און ער האָט געמאכט אזא ריזיגען פאָרטשריט, אז די פירמע האָט איהם גאָר אינגיבען צוגענומען פאר א שותף.

ער האָט אָנגעהויבען זיך אָפגיבען מיט מיקראסקאָפישע פאָטאָגראפיע, און דאָס האָט געפיהרט דערצו, אז ער האָט דערפינדען דעם פראָצעס וואָס מיר רופען „פאָטאָ ענגרייוונג."

ער האָט דערנאָך זיך באזעצט אין באלטימאָר און פון דאָרטען האָט ער איבערגעצויגען קיין פילאדעלפיא, וואו ער איז זעהר שנעל געוואָרען באריהמט אין דער וועלט פון דרוקערי.

עדוואַרד לוּאיס לייוויי איז באריהמט געוואָרען, ווייל זיינע ענגרייווינגס האָבען אָנגעהויבען דערשיינען אין א צאָהל פראמינענטע צייטונגען איבערן לאַנד.

לוּאיס עדוואַרד לייוויי איז אָבער נאָך וויכטיגער פאר אידען צוליב דעם וויל ער איז געווען דער גרינדער פון דער אסאָסיאיישאָן צו באשיצען אידישע אימיגראַנטען. ער האָט פארנומען דעם אמט וואָס עס האָט פריהער געהאלטען אלפרעד ט. דזשאָנס, און פון יענער סאָסייטי איז שפעטער ארויסגעוואקסען די היינטיגע האיאם, און עס איז קיין חידוש ניט, וואָס אין דעם היינטיגען האיאם אָפיס, אין דער פעדעריישאָן בילדינג, היינגט עדוואַרד לוּאיס לייוויי'ס ביל'ד גאַנץ פראמינענט.

לייוויי איז אויך געווען א דירעקטאָר פון דער היברו עדיוקיישאָן סאָייעטי, און האָט געזומען א זעהר ערנסטען אינטערעס אין אידישער בילדונג און דערציאונג.

זעהר וויכטיג פארזאָגען פארנעמען אזא פראמינענטען אָרט אין דער געשיכטע פון פילאדעלפיער אידענטום, ווי עס פאָרנעמט עדוואַרד לוּאיס לייוויי, ע"ה.

די דערפינדונג פון לוּאיס עדוואַרד לייוויי האָט די ערשטע צייט זיך נעריפען „לייוויי טייפ." דאָס מיינט, אז די דערפינדונג האָט געטראָגען דעם נאָמען פון איהר דערפינדער. היינט צו טאָג קען זיך קיין פובליקאציע אין דער וועלט ניט באָגעהן אָהן די פאָטאָגראפישע גראוווירונגען, וויל זיי אילוסטרירען די שריפט, און קיין שריפט איז ניט פולקאם אָהן פאָטאָ גראווירטע בילדער. דאָס אלעס האָבען מיר לוּאיס עדוואַרד לייוויי'ן צו פאַרדאנקען.

און פונקט אזוי קענט איהר זיך ניט אָפרייסען פון דעם אימפאָזאנטען בילד וואָס היינגט אין האיאם אָפיס פון דעם גרינדער פון דער האיאם.

לייוויי איז געשטאָרבען אין פעברואר, 1920.

★

דייוויד בריין

רעזידענץ — 6202 עלסווארטה סטריט, געשעפט — האל־סיל ברענקעטס און לינענס, 10-208 ס. 5טע סטריט. געבוירען אין זלאטאפאל, אין 1885, א זוהן פון משה און נחמה בראנאווסקי. פאטער געווען א סוחר פון פיש. געלערנט אין חדר ביז בר מצוה. שפעטער איבערגעצויגען אין יעליסאוועטגראד און אין 1904 געקומען קיין פילאדעלפיא.

אין 1930 געהיראט צום צווייטען מאל טאניע ברעזניק. האט 3 זיהן און 1 טאכטער. דזשיוק און אוירווינג האבען געענדיגט האי סקוהל, און נייטען האט באזוכט טעמפעל יוניווארסיטי. אלע 3 זיהן זיינען מיט'ן פאטער אין געשעפט. אוירווינג און נייטען האבען פרייוויליג זיך אנגענומען אין דער אמעריקאנער ארמיי אויף מארגען נאך דער מערדערליכער פוירל הארבאר אטאקע. די טאכטער איז מרס. מילטאן וואלנער און וואוינט אין ניו יארק.

דייוויד בריין איז פאררעכענט פאר אן איבערגעבענעם ציוניסט, האט אסך בייגעשטיירט אין דער צייט פון קרן היסוד קאמפיין און איז ער היום אן אי־בערגעגעבענער ציוניסטישער ביישטייערער. א מיטגליד פון די מיסאנס אין עקוויטי לאדזש פאר די לעצטע 29 יאהר. אויך א מיטגליד פון ברית שלום, משה העס קעמפ, יעליסאוועטגראדער פאראיין, אויך א נעוועזענער טרעזשורער אין זעלבען פאראיין.

בריין איז באקאנט אלס א ליבהאבער פון דער אידישער שפראך און ליטע־ראטור און צייכענט זיך אלעמאל אוים מיט זיין איבערגעבענהייט און שטיצט פאר אידישע שרייבער און זייערע ווערק.

אין דער צייט ווען די מאסקווער „הבימה" איז דא אויפגעטראטען, האט דייוויד בריין אסך געטאן פאר זייערע פארשטעלונגען און ער האט פארשפרייט בילעטען פאר הונדערטער דאלאר, און עהנליכען ענטוזיאזם האט דער זעלבער ארויסגעווייזען ווען די ציוניסטישע פיהרער, נחום סאקאלאוו, ע"ה, און דר. חיים ווייצמאן זיינען דא ארויסגעטראטען מיט אפיעלס פאר דער ציוניסטישער באווענונג און איהרע פאנדען.

בריין איז פאררעכענט פאר א וואריעטי אידען, און א ליבעראלען בייי־שטייערער פאר וואוילטעטיגע צוועקען.

★

יהושע חיים פּערלשטיין

1881—1925

געבוירען אין פּרוזשאַן, פּוילען, דער זוהן פון פּינחס און סימע וועלוויע פּערלשטיין. געקומען קיין אמעריקא אין 1893, און איז געווען א קאַרפּענטער די ערשטע צייט.

שפּעטער האָט ער געגרינדעט די פירמע פון ה. פּערלשטיין ענד סאָנס, און זינט דאַן פּראָדוצירען זיי גלאַז.

איז געווען פּרעזידענט פון דער בני אברהם שוהל, און איינער פון די ערנסטע אידען וואָס ווערט עד היום דערמאָנט מיט יראת הכבוד. נפטר געווארען ח' שבט, 1925. האָט איבערגעלאָזען 7 קינדער: 3 זיהן און 4 טעכטער.

נייטען פּערלשטיין

נייטען פּערלשטיין, מאקס פּערלשטיין, רחל, איצט מרס. אייזיק עלמאר, ליליען, איצט מרס. דזשולזיום טראמפּער, בעלא, מרס. הערי בלאק, לואיס פּערלשטיין, דאָרא, איצט מרס. סילוויא סילווערשטיין.

אלע קינדער און די אידעמס זיינען געבליבען די יורשים, און זיי ארבייטען אין דער זעלבער גלאַז פירמע וואָס זייער פאָטער האָט געגרינדעט.

הערי בלאק

עם זיינען פון יהושע חיים פּערלשטיין חוץ די קינדער אויך פאראנען 27 אייניקלאך און 5 אור אייניקלאך. פיער דורות אידען אין פילאדעלפיא וואָס זעצען פאָר זייער לעבען אין דעם זעלבען טראדיציאָנאלען גייסט.

נייטען פּערלשטיין איז דער טשערמאן פון דעם פּאַרק-סאיד ציוניסטישען דיסטריקט. זיין שוואָגער, הערי בלאק, איז דער טרעזשורער פון דער בני אברהם שוהל, 527 לאָמבארד סטריט.

דער פּערלשטיין אָפּיס איז אַן אָפּענע טיר פאַר רבנים און משולחים פון דער וועלט, און קיינער גאָהט ניט אַרוים מיט לייריגען.

★

סעמועל בלאסענשטיין

רעזידענטן: 342 פּאַרטער סטריט. פּרעזידענט פון ליט לאדזש, אינדעפּענדענט אָרדער, ברית אברהם.

געבוירען געוואָרען אין 1883, אין גוואזדעיען, גא־ליציען, א זוהן פון בערל אנשעל און טויבע בלאסענשטיין. פאָטער איז געווען א בעל הבית, א סוחר און האָט זיין זוהן געהאלטען אין חדר ביז בר מצוה.

אין אמעריקא זינט 1901. אָנגעקומען קיין נויאָרק, וואו ער האָט געוואוינט 6 יאָהר. אין 1907 זיך באזעצט אין פילאדעלפיא, וואו ער איז פארבליבען א תושב.

שלמה בלאסענשטיין האָט געהיראט מיני פרימעט, און זיי האָבען 6 קינדער, 5 זוהן, עמנואל, טביה, בוירני, דזשייקאָב און סאול בלאסענשטיין, און 1 טאָכטער, מרס. ל. ווינטער.

בלאסענשטיין איז אייגער פון די גרינדער און ערשטער פּרעזידענט פון דעם טאָלנער רבינ'ס שוהל, צמח דוד, אין 1437 ס. 6טע סטריט. געווען פּרעזידענט פון שערי ישראל שוהל, 4טע און פּאָרטער, 3 טערמינען. געווען אייגער פון די גרינדער פון דעבארא סאניטאריום אין פילאדעלפיא, אויך געווען 3טער דעפּיוטי גרענד מאסטער פון אינד. אָרדער ברית אברהם אין פּענסילוויניא סטייט. בלאלענשטיין איז א ליבעראלער אונטערשטיצער פון אלע אידישע און אלגעמיינע לאקאלע און נאציאָנאלע אנשטאלטען.

★

הרב מאיר כהן

געבוירען אין ירושלים, עיר הקודש, אין 1912, דער זוהן פון רב ישראל און אסתר שמעונאוויטש, הכהן, א פּראמינענטע משפּחה אין ארץ ישראל.

הרב מאיר כהן האָט געלערנט און שטודירט אין ישיבת מאה שערים, ער האָט אויך גלערנט אין דער וועלט־באריהמטער סלאבאדקער חברונ'ער ישיבה, אונטער דער פיהרערשאפט פון דעם וועלט־באריהמטען גאון, הרב משה מרדכי עפשטיין.

הרב מאיר כהן איז א מוסמך פון די גאונים רב איסר זלמן מעלצער, רב יעקב משה הר"ף, רב הראשי פון תל אביב, רמ" א עמיאל, און אנדערע גאוני הדור.

איז אָנגעקומען קיין אמעריקא אין אויגוסט, 1939, און איז גלייך אויפּגענומען געוואָרען אלס רב פון בית המדרש הגדול, וועסט פילאדעלפיא. באלד

נאָך זיין אָנקומען האָט ער געגרינדעט די ישיבה תורה מציון, וואָס האָט אין א משך פון א פּאָר יאָהר געמאַכט גרויס פּאָרטשריט.

האָט געהיראט הענע פרענקעל, די טאָכטער פון דעם פּראָמינענטען הרב הגאון מנחם מרדכי פרענקעל תאומים, דער ראש ישיבה פון משכן ישראל, און זיי האָבען 4 קינדער־לאָך.

הרב מאיר כהן איז א געוועזענער מיטאַרבייטער פון „היסוד," אָרטאָדאָקסישער וועלטליכער ארגאן אין תל אביב, און ער האָט אויך פּאַרפאַלקאָמט זיין שטודיום נאָך דער חתונה אין „כולל אהל תורה," אין ירושלים, אונטער דער נשיאות פון רב הראשי דר. יצחק אייזיק הלוי, הערצאג, און אויך אין „היכל התלמוד," אין תל אביב.

ער איז א מיטגליד פון אגודת הרבנים דארצות הברית וקענעדע, א חבר אין וועד הרבנים אין פילאַדעלפיא, און ער איז אויך פּאַרעכענט פּאַר א שיינעם דרשן און ליטעראַרישען רעדנער אין אידיש און העברעאיש.

★

יוסף סיטמאן

רעזידענץ—2037 ס. 7טע סטריט. געשעפטס אַדרעס—דער זעלבער. געבוירען אין 1907, אין קאמינקע, פּאדאלסק, א זוהן פון חיים און הינדע סיטמאן. דער פּאָטער איז געווען א מעקלער. געלערנט אין חדר און אויך געמאַכט א רוסישע שולע.

אין אמעריקא זינט 1921. איז באלד געגאנגען אין ביזנעס פּאַר זיך אליין.

אין 1924 האָט ער געהיראט רחל רויזמאן, זיי האָבען 3 קינדער: הערבערט, 17 יאָהר אלט, טעמפּעל יוניווערסיטי, באזוכט אויך ישיבת משכן ישראל; נארמאן, 12 יאָהר אלט, דזשוניאר האי סקוהל, און פריידע, 5 יאָהר אלט.

אקטיוו ארום דעם מאנאסטרישטשער ריבנ'ס בית יעקב שוהל, און אין פּעשטשאנקער בענעפישעל אסס'ן.

מרם. סיטמאן איז שטאַרק אינטערעסירט אין ישיבת משכן ישראל, איז נעווען א ליינגערע צייט די סעקרעטארשע און איצט איז זי טרעזשורער פון דער סאנשיין קאמיטע אין דעם זעלבען אנשטאלט.

יוסף סיטמאן איז געווען דער פּאַרזיצער פון דער יעהרליכער אונטערנעמונג ביי דעם באנקעט פון מאנאסטרישטשער רבין אין 1942.

א טשארטער מיטגליד פון אבאדיווקער פּאראיין און איז אויך געווען זייער ערשטער טרעזשורער.

מיטגליד אין דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, אין דאון טאון בית יתומים, דאון טאון מושב זקנים, האיאם, און א ליבעראלער אונטערשטיצער פון אלע תורה צענטערס און צדקה אנשטאלטען.

פּ. מילער

רעזידענץ—פּאַרק מענאָר. געבוירען אין באלטא, פּאָדאָלסק, אין 1873, דער זוהן פּון משה זאב און אידעל מילגרוים. פּאָטער איז געווען א סוחר פּון תבואה. דער יונגער פּינחס האָט געלערנט ביי די בעסטע מלמדים, און ביי פּריוואָטע לעהרער, ביז דער חתונה.

אין אמעריקא זינט 1897, האָט די ערשטע צייט געפּעדלט מיט א פּאַק אויף די פּלייצעס, דערנאָך האָט ער אָנגענהויבען האנדלען אין „אוקשען" מיט סעקאָנד העגד פּוירניטשור, שפּעטער איז ער געגאנגען אין די „פּוירניטשור ביזנעס," איז געווען פּאַרטנער פּאַר אייניגע יאָרן אין דער ווייסטער פּיפֿטי־פֿיפֿט סטריט, ביז ער האָט זיך אויפֿגעהויבען אין דער ווייסטער פּיפֿטי־סעקאָנד סטריט, ווו ער איז נאָך היינט אין פֿירמע מיט זיינע זין.

געהיראט אין 1894 חנה אייבערמאן, זייערע קינדער זיינען לאָיער דזשיי־קאָב ק. מילער, נאָטאַר אמעריקאן בילדינג, לואים און דזשאָרדזש מילער, מיט דעם ברודער אין די „ביזנעס." עס זיינען געווען נאָך 2 קינדער וואָס זיינען געשטאָר־בען פּאַר דער צייט: דייוויד מילער, נפטר געווארען אין 1928, און אדעל לעוויטא, אוועק פּון דער וועלט יאנואר, 1941. פּון דייוידן זיינען געבליבען עסטעל, 19 יאָהר אלט, טעמפּל יוניווערסיטי; מיטשעל, 16 יאָהר אלט, אין האי סקוהל.

פּון אדעלן זיינען איבערגעבליבען איימי, 17 יאָהר אלט, האָט איצט באָקומען א פּרייַע סקאָלערשיפּ, און לאָורענס, 14 יאָהר אלט, אינדזשוניאר האי סקוהל.

פּ. מילער איז פּאַרטיצאנט פּאַר א וועטעראן פּון דער היגער אידישער געזעל־שאפֿטליכקייט, זייענדיג 46 יאָהר אין פֿילאדעלפֿיא, קען מען זאָגען, אז עס איז לחלוטין ניטא קיין איין אידישע פּאָלקס אקציע, אין וועלכער מילער האָט זיך ניט באטייליגט אקטיוו.

חנה מילער

אזוי געפינען מיר איהם שוין ביי דעם געבורט פּון דער אמעריקאנער אידישער קאנגרעס באוועגונג, וואו ער האָט אגיטירט לייַדענשאפֿטליך צוויישען די אידישע אָרגא־ניזאציעס פּאַר דער דאָזיגער באוועגונג, און אין צייט פּון דער ערשטער אימיגראציע געפינען מיר איהם ביי דער היברו לייטעראטור סאָסייעטי, אלס א דירעקטאָר און אָנ־פיהרער מיט דער קולטורעלער ארביט. ער איז א גע־וועזענער פּרעזידענט פּון דער דזשואיש קאנסאמפּטיוו רעליף סאָסייעטי, פּאַר דעם דענווער סאניטאריום, און ער איז א געווען פּרעזידענט פּון די באסלאווער בע־נעפּישעל אסס'ן, א געווען פּרעזידענט פּון די קריוואזער, דאָס אייגענע פּון דעם ברית אחים.

אבער פּ. מילער איז ניט פון יענע פערזאנען וואס טראגען אן אמט, קריגען כבוד. מילער איז א טוער, און טאקע פון יענעם מין, וואס קענען זיין פיהרער. ער איז עד היום געבליבען איינער פון יענע וועטעראנען מיט וועמענס מיינונג די אידישע פילאדעלפיע רעכענט זיך.

עסטעל לעוויטא

אזוי, צום ביישפיל, קען מען אנווייזען, אז אין די לעצטע יאהרען געווערקשאפטען קעמפיינס פאר דער הסתדרות אין ארץ ישראל, איז פּ. מילער געווען אינ־סטרומענטאל אין דער ארבייט צו שאפען גרויסע פאנדען פאר דער הסתדרות צווישען די לאנדסמאנשאפטען.

דערצו איז פּ. מילער באגאבט מיט א שכל הישר, און א געזונטען קאפּ אויף די פּליצעס. זיין דערפאהרונג פון א האלבען יאהרהונדערט מיט אידישע ארגאניזאציעס האט געבראכט דער אידישער פילאדעלפיא פּראקטישע נוצען.

מילער איז דעריבער היינט צו טאג א פּראקטישער כלל־טוער. מען קען איהם מעהר ניט „פארקופען" קיין שום אידייע וואס האט ניט קיין פּראקטישען ווערטה, און קען ניט רעאליזירט ווערען.

פּ. מילער איז געווען און איז פאַרבליבען א זייל אין דעם אידישען געזעל־שאפטליכען לעבען אין פילאדעלפיא.

★

פישער מעמאריאל פּארק

אייזיק פישער

דער פישער מעמאריאל בעריעל פּארק איז עטאבליירט געוואָרען אין אנדיינק פון אסתר און אייזיק פישער מיט פינף יאהר צוריק.

דער פּראיעקט איז פארטראכט געוואָרען פון זייערע קינדער: הערי ס. און דושאזעף דוש. פישער, וואס האבען געוואלט פאראייביגען דעם נאמען פון זייערע עלטערען אויף אזא אופן, אז ארימע פאמיליעס זאלען האבען א גע־לעגנהייט צו באַערדיגען זייערע ליבע און טייערע אויף א ככבודיגען אופן, אהן שפּיכת דמים, זיי זאלען ניט דארפען אנקומען צו דער חברה קדישא.

און פאר די לעצטע פינף יאהר האט דער פישער מעמאריאל פּארק צונע־צויגען אויף זיך אסך אויפמערקזאמקייט דורך דעם פאקט, וואס ניט נאר ווערען דארטען ארימעלייט באַערדיגט ככבודיג, נאר יעדער קבר ווערט אויך באַארנט מיט א מצבה.

די זיהן פון די פּארשטאַרבענע מר. און מרס. פישער האבען אויך בא־

זאָרגט פרייע אָנדערטייקערס, כדי אז אין א טויטענפאל זאָלען די געטרײַ־
פענע פאמיליעס קענען באַדינט ווערן פון אַנערקענטע,
עטאבלירטע אָנדערטייקערס.

אסתר פישער

אַרימע פאמיליעס קענען זיך ווענדען צו מארים רא־
זענבערג, אין פיונעראל פארלאר, אין 2009 נ. בראָד סטריט.

די לויה שליסט אויך איין ארון, עמבאלמינג און
אלע אַנדערע נויטיגע אראַנזשמענטס, פונקט ווי די פאַמי־
ליע וואָלט באַצאָהלט פאַר די סוירוויסעס.

די באַאמטע פון דעם פישער מעמאריאל פארק זיינען:
הערי ס. פישער, פרעזידענט; דזשאָזעף דזש. פישער, טרע־
זשורער, און קארל מ. שוואַרטץ, סעקרעטאר.

די דירעקטאָרען זיינען: דזשאָזעף בעק, דזשעראם בענעט, סעמועל דראַף,
הערי ס. פישער, דזשאָזעף דזש. פישער, סעמועל גאָלדשטיין, האנאריבל טשארלס
קליין, הערי מאָף, וויליאם פּאַרטנער, דזשודא ראָזענבערג, און קארל מ. שוואַרטץ.

דער פישער מעמאריאל פארק פראָיעקט איז אפיליאירט מיט דעם דזשואיש
פעמיליע וועלפעיר קאונסיל.

יעדעס יאָהר אין דעם טאָג פון דעם יאָהרצייט פון אייזיק און אסתר פישער,
פיהרען זייערע זיהן, הערי ס. און דזשאָזעף דזש. פישער דורך אן אינדרוקס־
פולען מעמאריאל אויף דער מאנטעפיארע סעמעטערי אין אנדיינק פון זייערע
עלטערען וועמענס דער פארק פאראיביגט.

★

הערי קרענגעל סייווינג אסאָסיאיישאָן

די הערי קרענגעל סייווינג אסאָסיאיישאָן איז געגרינדעט געוואָרען אין 1915,
מיט 27 יאָהר צוריק, אויף דעם נאָמען פון הערי קרענגעל, עליו השלום, וועלכער
האָט דאָן געקויפט דעם נאָמען פון דער דאמאָלסט נייַ־געגרינדעטער געזעלשאַפט פאַר
אן אומבאדייטענדער סומע פון 3 דאלאר.

הערי קרענגעל איז צוועק פון דער וועלט אין דער צייט פון דער „פלו" עפי־
דעמיע, אָבער זיין נאָמען איז פאראיביגט נעוואָרען דורך דער אסאָסיאיישאָן,
וועלכע צייכענט זיך אוים מיט איהר וואוילטעטיגער ארבייט, צוטיילענדיג גרויסע
סומען געלט צווישען די וואוילטעטיגע אנשטאלטען אין פילאדעלפיא.

צווישען די גרינדער געפינען זיך משה טשערקאסקי, דער איצטיגער פרע־
זידענט; מ. טארנאף, דער פינאנץ סעקרעטאר, און ה. קורטצמאן.

די איצטיגע באאמטע זיינען: משה טשערקאסקי, פרעזידענט; י. לעווין, וויים
פרעזידענט, ס .קעלינסאָן, טרעזשורער; ס. קאופמאן, סעקרעטאר, און מ. טאר־
נאף, פינאנץ סעקרעטאר. אין דער באָרד אוו דירעקטאָרען געפינען זיך:

ה. קורטצמאן, פ. סינגער, ס. בעיזער, דזש. זוקער, א. וויניקאף, ה. גרינבלאט,

י. ביאלסקי, דוש. זיגערמאן, ה. ווארניק, מ. בעל, דוש. קעלינסאן, פ. פינקלשטיין, בענדושאמין קאהען, און ד. לאפידא.

די הערי קרייגנגעל אסאסיאיישאן ציילט איצט איבער 300 מיטגלידער.

*

פילאדעלפיא סייווינג אסאסיאיישאן

די פילאדעלפיא סייווינג אסאסיאיישאן איז געגרינדעט געוואָרען מיט 32 יאָהר צוריק, אין 1912.

איהר ערשטער פּרעזידענט איז געווען מ. טארנאף; און צווישען די גרינדער געפינען זיך משה טשערקאסקי, דער איצטיגער פּרעזידענט, און מ. טארנאף, דער איצטיגער פינאנץ סעקרעטאר.

די פילאדעלפיא סייווינג אסאסיאיישאן צייכענט זיך אויס די לעצטע יאָהרען דערמיט, וואס די מיסטע פּראפיטען וואס די אסאסיאיישאן מאכט, ווערען צוטיילט אויף וואויל־טעטיגע אנשטאלטען, און קיין אנשטאלט ווערט ניט געקריוודעט.

די אסאסיאיישאן ציילט איצט 200 מיטגלידער.

די באאמטע פון דער פילאדעלפיא סייווינג אסאסיאיישאן זיינען משה טשער־קאסקי, פּרעזידענט; דוש. ביאלסקי, אייגער פון די גרינדער און איצטיגער אהרען פּרעזידענט; ה. גרינבלאט, וויס פּרעזידענט; ב. גרין, טרעזשורער; טשארלס קאופמאן, רעקאָרדינג סעקרעטאר, און מ. טארנאף, ערשטער פּרעזידענט, איצטיגער פינאנץ סעקרעטאר.

די דירעקטאָרען באָרד באשטייט פון י. נאפטולין, ז. זלאטניקאף, סעם בעיזער, ס. ראוויטש, ה. ווארניק, סעם קעלינסאן, דושייקאב זוקער, וויליאם בעלפערסאן, און מאקס בעל.

*

פראגרעסיוו בענעפישעל אסאסיאיישאן

די פּראָגרעסיוו בענעפישעל אסאסיאיישאן איז געגרינדעט געוואָרען אין 1913, און ווי די גרינדער דערציילען, איז דאס געשעהן צוליב דעם, ווייל עס האָט גע־פעהלט א געזעלשאפט וואס זאל ניט נאר זאָרגען פאר קרקע, נאר אויך פאר גייסטיגע בענעפיטען. דעריבער איז אויסגעקליבען געוואָרען דער נאָמען „פּראָגרעסיוו." דער נאָמען אליין האָט שוין דערקלעהרט, אז דער פּראיין איז אַנדערש פון אלע עזויסטירענדע ביז דאן.

ביי דער ערשטער פארזאמלונג אין דער 4טער און קארפענטער זיינען אנווע־זענד געווען וו. הינדין, י. בוים, ס. לעקערמאן, מ. פריהמאן, יוסף מוסטין, ס. קארנפילד, איזראעל פולם, הערי פולם, דוש. פאקראס, פ. מילער, און מ. בערי־מאן.

ביי יענער פאַרזאַמלונג האָט מען בלויז דעבאַטירט, אָבער די גרינדונגס פאַרזאַמלונג איז פאַרגעקומען א וואָך שפּעטער, דעם 12טען יאנואר, 1913.

עס זיינען אנווועזנד געווען כמעט אַלע פריהער דערמאָנטע, און עס זיינען צוגעקומען ש. גודשטיין, יעקב ריקלין, דוש. דובין, ר. אימאס, און ס. קרעמער.

פּ. מילער האָט דעם „נייַ־נעבוירענעם קינד נעגעבען דעם נאָמען „פּראָגרעסיוו בענעפישעל אסאָסיאיישאָן. און אין זאָל האָט געהערשט גרוים באַגייסטערונג.

די פּרינציפּען פון פּראָגרעסיוו:

פּריינטשאפט און טריישאפט צווישען די מיטגלידער, פּאטראניזירען איינער דעם צווייטען אין טעגליכען נעשעפטס פּארקעהר ווי אויך אין דער ארבייט, נעגנעזייטיג שטיצע פּאר לייַדענדע מיטגלידער און פאמיליעס פון די פּאַרשטאָרבענע, ארויסהעלפען א ברודער אין א נויט און אין קראנקהייט, אנטוויקלען דעם גייסט און די מאראל צווישען די בריידער דורך אָפּטע דיסקוסיעס, און לעקציעס איבער צייטליכע, און סאָציאַלע פראגען.

דער פּראָגרעסיוו האָט אָנגענפיהרט מיט א רייַע לעקציעס און באַזונדערס פאפולאר איז אין יענער צייט געווען אונזער דר. מאקס בארבאור.

אינטערעסאנט איז אז ס. לעקערמאן איז 4 מאל דערווייַלט געוואָרען אלס פּרעזידענט. אויך הינדין איז 2 מאל דערווייַלט געוואָרען פּרעזידענט. איזראעל פּולס איז 2 מאל געווען פּרעזידענט, און אזוי איז די „פּראָגרעסיוו משפּחה געוואקסען און האָט זיך צובליהט אלס איינע פון די פיינסטע, פּראָגרעסיווסטע בענעפישעל אָרגאניזאציעס.

אין 1926 האָט די פּראָגרעסיוו נעפּייערט א בר מצוה צו דער גלענענהייט פון איהר 13 יאָהריגער עקזיסטענץ. עס איז אַרויסגענעבען געוואָרען א שיינער סוואוועניר, מיט אַרטיקלען פון די אנגעזעהענסטע מיטגלידער און באאמטע.

אין 1938 האָט דער פּראָגרעסיוו נעפּייערט א 25־יאָהריגער יובילעאום מיט א שיינעם סואוועניר, אין וועלכען מיר נעפינען א ליד פון אונזער דר. מ. ווייַמאן, אן אַרטיקל וועגען די ערשטע 9, פון דר. מ. בארבאור, א באגריסונג פון דעם דאמאלסדיגען פּרעזידענט פּ. מילער, וועלכער איז אנב, איצט ווידער פּרעזידענט. א האַרציגע באַגריסונג פון סיימאָן לעקערמאן, אן אָרגאניזאציע מיט א נשמה, געשריבען פון נייטען קראוויטץ, היינט אין שיקאגא, א באגריסונג פון יעקב איידעלסבערג, דאן דער וויס פּרעזידענט, און רעאקציאנעל נאטיצען, פון אב. הוירש, ע"ה.

איצט, נאָך 30 יאָהר עקזיסטירען, געפינען מיר ביי דעם רודער די זעלבע חשוב'ע תושבים, אין דעם זעלבען פּראָגרעסיוו. פּ. מילער איז ווידער פּרעזידענט, דר. מ. בארבאור איז דער טשערמאן פון דער בּאָרד, מ. לעסטיק, וויס פּרעזידענט, ז. שמוקלער, סעקרעטאר, נ. גודמאן, פינאנץ סעקרעטאר, פּ. ניוטאָן, טרעזשורער, און אנדערע מיטגלידער פון דער בּאָרד זיינען ס. ברוידא, י. בראנדיס, ה. ברענער, ד. גאָלדין, ס. דובין, ס. ראָזענבלום, און ה. טראכטענברג.

די פּראָגרעסיוו איז אלעמאל געווען פּארטיזענט פאר אן אָרגאניזאציע מיט א נשמה. די מיטגלידער האָבען צווישען זיך אלעמאל דעמאנסטרירט דעם גייסט

פון אחדות און פריינטשאפט, און די ארגאניזאציע האט זיך אויסגעצייכענט באזונדערס אויף דעם געביט פון קולטור און ליטעראטור.

די ארגאניזאציע שטרעבט אנצוהאלטען דעם גייסט און איהם איבערפלאנצען צווישען די נייע אריינגעקומענע מיטגלידער.

★

דזשיקאב טיקאצקי

רעזידענץ—6417 נ. 11טע סטריט. געשעפטס אדרעס: 314 נ. 13טע סטריט, קוטנער ענד דע קאסטא, דרעס מאנופעקטשורערס.

געבוירען אין סוכאוואליע, גראדנער גובערניע, אין 1893, דער זוהן פון חיים ברוך און הינדע טיקאצקי.

פאטער איז געווען א פאברikאנט פון שפּינדלען און וועב מאשינען. דער יונגער יעקב איז געהאלטען געווארען אין חדר ביז פערצען יאהר. האט אויך געלערנט א פאר יאהר אין דובראוואר ישיבה.

אין אמעריקא געפינט ער זיך זינט 1910. אין אנהויב איז ער נעווארען א צושניידער ביי ליידים וועיסט. אין 1926 איז ער געגאנגען אין שותפות מיט קוטנער און דע קאסטא גרינדענדיג די איצטיגע פירמע. זיי באשעפטיגען ארום 350 ארבייטער.

יעקב טיקאצקי איז געווען אין דער אמעריקאנער ארמיי אין דער ערשטער וועלט מלחמה און וועלן ער איז צוריקגעקומען האט ער אין 1919 געהיראט ראוז מוטשניק, זיי האבען 2 קינדער: סילוויא, איז פארהיראט צו לאיער ראבערט ברעקער, מיט סילוויען הוירש. סילוויא האט געמאכט פענסילווייניע יוניווערסיטי, האט באקומען א סקאלערשיפ. מעלווין טיקאצקי, 13 יאהר אלט, אין דזשוניאר האי סקוהל.

יעקב טיקאצקי איז א מיטגליד פון דער בארד אין קאנגרעגיישאן בית שלום, אן אקטיוער ציוניסט, א מיטגליד פון ארלאזאראוו ברענטש, אידיש נאציאנאלער ארבייטער פארבאנד, א דירעקטאר פון דער פילאדעלפיער וועיסט און דרעס מאנופעקטשורערס אסאסיאיישאן, ער איז אויך א מיטגליד אין דעם מיסאניק ארדער מיטגליד פון דעם „אמעריקען לידזשאן," א ליבעראלער ביישטייערער פון דעם עלאיד דזשואיש אפּיל, יוניטעד טשאריטיס דרייוו, ישיבת משכן ישראל, היברו ליטעראטור סאסייעטי, און א גרויסער ליבהאבער פון אידישער ליטעראטור און מוזיק.

טיקאצקי נעמט א וואריעמען אינטערעס אין געזעלשאפטליכע פראגען, און ער האט א פראגרעסיוועז קוק אויף דעם לעבען. זיינע סימפאטיעס זיינען אלעמאל אויף דער זייט פון דעם ארבייטער און ער האט א באזונדערען דרך ארץ פאר פילדונג און געלערזאמקייט. ער אידענטיפיצירט זיך מיט יעדער פראגרעסיווער באווענונג, ניט קוקענדיג אויף דעם וואס ער איז שטארק פארנומען און פארמאגט זעהר ווינציג צייט פאר געזעלשאפטליכער ארבייט.

יוסף פאול

געבוירען אין בענדין, רוסיש־פוילען, אין 1893, א זוהן פון אברהם יצחק און שיינדעל פאליוואדע. געגאנגען אין חדר בלויז ביז אכט יאהר, און זעהר פריה אנגעהויבען ארבייטען ביי א פלייש האקער. אין דער צייט פון דער רוסיש־יאפאנעזישער מלחמה געווארען א פליכטלינג און איז געבליבען וואוינען אין גענף, שווייץ, וואו ער איז געבליבען ביז 1914, ערב וועלט מלחמה. אין יוני, 1914, איז ער אנגעקומען קיין אמעריקא אלס ספארט אטלעט, און צוליב דער מלחמה געבליבען געשטראנדעט.

געהיראט ענע שולץ, זיי האבען 1 טאכטער, אסתר, 10 יאהר אלט, באזוכט פאבליק סקוהל און ארבייטער רינג שולע.

יוסף פאול האט גרויסע פארדינסטען צוליב דער רעטונגס ארבייט צווישען פליכטלינגע זינט היטלער איז געקומען צו דער מאכט. האט צו זיין קרעדיט ביז איצט 48 פליכטלינג פאמיליעס וועמען ער האט ארויסגעראטוועט דורך וויזעס און אויך דערנאך באקומען פאר אלעמען באשעפטיגונג.

צייכענט זיך אויך אויס אלס אטלעט, און איז באקאנט אלס דער אייזען־קעניג. האט געוואונען צעהנדליגע פרייזען אויף אטלעטישען געביט. אין 1926 באקומען ערשטען פרייז פון „ווהייט עיפארן" (מיסאניק) קלוב. אין 1927 באקומען פרייז פון מענ'ס טעמפל קלוב פון דר. קראוזקאפף. אין דזשו, 1926, באקומען פרייז פון מעדיגא פייער קאמפאני נומער 1, פון בעטלעהעם שטאהל קארפאריישאן. סעפטעמבער 10טען, 1928, באקומען „טראפי" פון האיוואטא קלוב, און אין 1928 פון פעקער'ס בעיזבאל ליגע.

אין 1922 געווען איינער פון די גרינדער פון „קונסטווינקעל" צוזאמען מיט וויליאם ספערלינג, דייוו בען, מאדאם צייטלין, גיטל רובין, יעקב ראזען, מארים האלפערן, ס. האבערמאן, פ. שיינבוים, יצחק סידער, פאולין שפאכנא, אהרן קאניעווסקי, אנא הארן, מאלי קאניעווסקי און מ. סוקאניק.

געשפילט אין פרץ הירשביינ'ס „גרינע פעלדער," „יואל," „עולם הבא," שלום עליכם'ס „מענשען," „צוזייטט און צושפרייט," ראשינקעס מיט מאנדלען," „אויפ'ן נייעם וועג", אנסקי'ס „דיבוק", האט אויך געשפילט מיט מוני ווייזענ־פריינד אין ארטש סטריט טעאטער, אנשעל שאר'ס רעזשי. האט זיך אויך באי־טיליגט אין א צאהל יעקב גארדין פיעסען. אין 1941 אויך געשפילט אונטער רעזשי פון אברהם בעל אין „וואי" אוידיטאריום.

פאול איז אויך א גרויסער זאמלער פון קונסט אנטיקען און זיין הויז איז פאררעכענט פאר א מיניאטור מוזעאום.

★

סעמועל ה. דאראף

פֿרעזידענט פון קאנגרעגיישאן בני ישורון, און טשערמאן פון עלאיד דזשואיש אפיל, אין 1942. געבוירען אין פילאדעלפיא, דער זוהן פון הערי דאראף, באקאנטער מא־נופעקטשורער פון מענער קלײדער. זיין מוטער, עטל, עליה השלום איז געקומען אהער מיט זיין פאטער מיט 45 יאהר צוריק, פון אוקראינע.

האט באקומען זיין דערציאונג אין די היגע סקוהלס און אידישען אונטערריכט אין אהל יעקב שוהל.

נאך אלם קינד איז ער געווען דער אנפיהרער פון א יוגענט קאנגרעגיישאן, און ער האט שוין דאן ארויסגע־וויזען בריטהארציקייט און טיפע פארשטענדנים פאר געזעלשאפטליכער ארבייט. א גוטמוטיגער באראקטער און אויסערגעווינטליכע פעאיגקייטען.

אננעמענדיג די פיהרערשאפט פון בני ישורון שוהל, האט סעם דאראף'ס אקטיוויטעטען זיך גענומען אויסבריטערען אויף יעדען געביט פון אידישען לעבען אין פילאדעלפיא.

ערשטער וויים פֿרעזידענט פון מאונט סיני האספיטאל, טרעזשורער פון די אסאשיאיט תלמוד תורות, עהרען פֿרעזידענט פון דער „פעסאווער ליגע," (שטאטי־שע מעות חטין קאמיטע), געווען פֿרעזידענט פון גאלדען סליפער סקווער קלוב; וויים טשערמאן פון דער פילאדעלפיער דזשואיש וועלפעיר בארד, מיטגליד פון דער עקזעקוטיוו פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין פילאדעלפיא.

סעמועל ה. דאראף ווערט פארעבענט אלם דער איינסטער שוהל פֿרעזידענט אין די פאראיניגטע שטאטען. ער איז שטארק באליבט אין אלע געזעלשאפטליכע קרייזען. כאטש אונזערע חכמים האבען געזאגט „בן ארבעים לבינה," פארשטאנד קריגט א מענש ערשט צו פערציג יאהר, מעג מען זאגען, אז סעמועל ה. דאראף האט די מדרגה דערגרייכט אסך פריהער אין זיין לעבען.

פילאדעלפיער כלל טוער זיינען שטאלץ אויף סעמועל ה. דאראף, וואס האט זיך דערוואַרבען א שיינעם נאמען אלם כלל טוער, און וואס איז אלעמאל גרייט צו לייסטען זיינע דינסטען דער אידישער און דער אלגעמיינער באפעלקערונג בייי יעדער געלעגנהייט.

סעמועל דאראף איז א מוסטער און אן אינספיראציע פאר דעם איצטיגען דור, אין דער צייט, וועו מיר נויטיגען זיך אזוי שטארק אין פעהיגע פיהרער וואס זאלען זיין גרייט צו טראגען אחריות פאר דער עפענטליכקייט.

(נעשריבען פון הרב שלמה ברזל, קאנג. בני ישורון)

★

אב. סילווער

רעזידענץ—5703 וואודקרעסט עוועניו,ווינפילד. אפיס—12 ס. 12טע סטריט, פילאדעלפיא. וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס אסאסיאיישאן.

געבוירען אין קיעוו, 1887, א זוהן פון דוד און קיילע גאלדפילד. פאטער איז געווען א איד א גביר, און געהאלטען אין ארעדע מיהלען.

דער יונגער אברהם האט געלערענט אין חדר ביז 13 יאהר. האט אויך געלערענט רוסיש.

אין 1907 נעקומען קיין אמעריקא. געווען אין דער וועיסט און דרעם אינדוסטריע א יאהר צייט. אביסעל שפעטער האט פאסירט דאם היסטארישע טראגעדיע פייער, וואם האט אויפגערודערעט דאם לאנד. אב סילווער האט אין יענער צייט זיך אריינגעוואלפען אין דער באוועגונג צו ארגאניזירען די וועיסט און דרעם מאכער יוניאן, וועלכע האט געפיהרט צו דעם היסטארישען גענראל סטרייק. סילווער איז געווארען איינע פון די פיהרער פון יענעם סטרייק, און אין 1913 איז ער געווארען וויים פרעזידענט פון דער אינטערנעשאנאל ל. ג. ו.

אין 1914 האט די אינטערנעשאנאל ארונטערנעשיט סילווער'ן קיין פילאדעלפיא, דא צו ארגאניזירען די וועיסט און דרעם מאכער יוניאן. אין 1915 איז דא געופען געווארען דער באריהמטער סטרייק, און אונטער זיין פיהרערשאפט איז דאן אויסגעבוויעט געווארען א שטארקע יוניאן.

דעם אמט האט סילווער געהאלטען ביז 1919 און דורך דער צייט האט ער געשאפען דעם גראנק צו בויען די יוניטי הויז, א זומער היים פאר ארבייטער פון דעם טרעיד, וואס איז דאן געבליבען א מאנומענטאלע אונטערנעמונג וואס ארבייטער האבען געשאפען. סילווער האט אויך א חלק אין אנדערע קאאפעראטיוע אונטערנעמונגען, און אין די מוזיקאלישע פראגראמען וואס די אינטערנעשאנאל האט זינט דאן דורכגעפיהרט מיט די יוניאן מיטגלידער.

די שענסטע פינף בליהענדע יאהרען פון דער אינטערנעשאנאל זיינען געווען די יאהרען פון 1914 ביז 1919, וועו אב. סילווער איז געווען איינער פון זייערע פיהרער.

ענדעע 1919 האט סילווער פארלאזען די יוניאן און ביז 1933 האט ער געפיהרט א שטיל, צוריקגעצויגען, פריוואט לעבען. אין פארלויף פון דער פע־ריאדע איז ער אבער אויך געווען א שטיק צייט דער פיהרער פון א שנייידער ארגאניזאציע.

אין 1939 איז סילווער נעופען געווארען צו פארנעמען דעם אמט פון עקזע־קוטיוו דירעקטאר פון די פילאדעלפיער וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס אסא־סיאיישאן און אין דעם דאזיגען אמט איז ער פארבליבען עד היום.

סילווער האט דאן איבערגענומען סעמועל שליינ'ס אמט, און איהם האט

זיך ביז איצט אלעמאל איינגענעבען ניט נאר ניט צו דערלאזען צו קיין ערנסטען סכסוך צוויישען די בעלי בתים און די וועיסט און דרעם מאכער יוניאן, נאר ער האט אפילו באוויזען צו באאיינפלוסען זיינע בעלי בתים אז זיי זאלען זיך אידענטיפיצירען מיט אלע קולטורעלע און נאציאנאלע טעטינקייטען פון דעם אידישען פאלק.

אזוי צום ביישפיל איז עס א פאקט, אז א דאנק סילווער'ס איינפלוס וועלט יעדעס יאהר געזאמעלט גרויסע סומען געלט פאר דעם נעוועלקשאפטען קאמפיין, פאר דעם נאציאנאל פאנד, פארן עלאיד דזשואיש אפיל, וויל סילווער האט באוויזען צו געווינען דעם פולסטען צוטרויען פון די חשובסטע מענשען אין דער אסאסיאיישאן, און ער האט צוזמען מיט זיי באאיינפלוסט די מיטגלידער פון דער אסאסיאיישאן זיך צו שטעלען אויף דעם שטאנדפונקט, אז חוץ דעם וואס זיי זיינען מאנופעקטשורערס, זיינען זיי אויך אידען און טראגען אויף זיך א מארלען אחריות צו אלע אידישע סאציאלע און קולטורעלע נויטען.

היינט צו טאג איז עס מעהר קיין סוד ניט, אז ביי יעדען שטאטישען דרייוו דארף מען אריינציהען אב. סילווער'ן אין דער ארבייט, און אויב מען איבער־צייגט איהם, אז די ארבייט איז וויכטיג, נעמט סילווער איבער א טיל פון דער ארבייט און ער שאפט גרויסע סומען געלט צווישען די מיטגלידער פון דער אסאסיאיישאן.

האט נעהייראט סילויע לאסקין, א טאכטער פון איינע פון די פראמינענטסטע הינע אידישע פאמיליעס. זיי האבען אין טאכטער, דאראטהי, מרס. דר. דזשארדזש בער, גראדואירט פון וואשינגטאן מעדיקאל יוניווערסיטי, אן אסאשיאיט צו דר. מייזער, אין מאונטט סיני האספיטאל.

אב. סילווער איז א מיטגליד פון דער בארד פון עלאיד דזשואיש אפיל, אין דער אדווייזרי קאמיטע פון דעבארא סאניטאריום, איז א צייט נעווען א דירעקטאר פון נארטהערן לייבערטיס האספיטאל, איז איצט פרעזידענט פון ברענטש 396 אידיש נאציאנאלער ארבייטער פארבאנד, א מיטגליד פון דער סיטי קאמיטע, א מיטגליד פון דער בארד אין דאון טאון אידישען בית יתומים, אפטאון מושב זקנים, ישיבת משכן ישראל, מיטגליד פון דער בארד פון נאציאנאל פאנד אין פילאדעלפיא, דירעקטאר פון דער בארד פון נעווערקשאפטען קעמפיין, און שוין עטליכע יאהר ווי ער איז אינסטרומענטאל אין שאפען טויזענדער דאלאר יעדען יאהר פאר דער הסתדרות אין ארץ ישראל. איז נעווען טשערמאן פון דעם פאר־באנד פון די פוילישע אידען וואס האט דא געשאפען איבער צוואנציג טויזענד דאלאר, האט אויך דערפאלגרייך דורכגעפיהרט די אונטערנעמונג פון דעם „הכח" סאקער טיעם אין פילאדעלפיא.

אב. סילווער באזיצט אלע אטריביוטען פון א פיהרער, און כטש אפי־ציעל איז ער דער דירעקטאר פון דער וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס אסא־סיאיישאן, א קאפיטאליסטישע קערפערשאפט, האט ער אבער קיינמאל ניט פאר־געסען, אז ער איז יאהרעלאנג נעווען פארבונדען מיט דער אידישער ארבייטער־שאפט, און עד היום איז ביי איהם נעבליבען איינגעווארצעלט א טיעף, וואהרעם נעפיהל צו די ארבייטער, און אלע זייערע אונטערנעמונגען.

די לעצטע יאהרען איז ער אויך נעווארען אסך נעהענטער צו ארץ ישראל,

און אלע זיינע כחות וועלען אנגעווענדעט צו באאיינפלוסען זיינע קרייזען לטובה דעם ציוניזם בכלל און דעם ארבייטער ציוניזם בפרט.

חוץ דעם איז סילווער שטארק פאראינטערעסירט אין אלע וואוילטעטיגע אנשטאלטען, לאקאלע און נאציאנאלע, און מען געפינט איהם ביי יעדער וויכטינער אונטערנעמונג.

★

דושאזף סעמועל עליקמאן

רעזידענץ—קענווין אפארטמענטס. אפיס: 250 וועסט קעמבריא, דושאזף ס. עליקמאן ענד קאמפאני.

געבוירען אין טאלנע, קיעווער גובערניע, דער זוהן פון יהושע און רחל עהרליכמאן.

דער פאטער איז געווען א סוחר.

דושאזף ס. עליקמאן איז אין אמעריקא זינט 1903, און איז די ערשטע צייט געווען אן ארבייטער. עליקמאן האט נאך ער היום די טיפסטע סימפאטיעס מיט דעם ארבייטער קלאס, און אלס אינדוסטריאליסט איז ער געשעצט און געאכטעט צווישען ארבייטער.

האט געהייראט ראוזלין לאדושמאן, און איז באקאנט אלס א כלל טוער וואס טוט וואוילטעטיגע ארבייט צווישען פארשיידענע אנשטאלטען. באזונדערס איז ער אקטיוו פארן דעבארא סאניטאריום, וואו ער איז דער ערשטער נאציאנאלער וויים פרעזידענט, טשערמאן פון מענס דיוויזישיאן, טרעזשורער פון דעם קעמפיין פון דעם דאון טאון בית יתומים, זייענדיג א „לאיף מעמבער," און אן עהרען פרעזידענט, א דירעקטאר פון דער באנק אין נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל, איז א מיטגליד פון מאונט סיני האספיטאל, א דירעקטאר פון דעם עלאיד דושיש איש אפיל, און נוצט זיין איינפלוס אויף די מיטגלידער פון דער פילאדעלפיא וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס אסס'ן צו זאמלען גרויסע סומען געלט פאר דעם קעמפיין יעדען יאהר.

טרעזשורער פון דער פילאדעלפיא וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס אסאסיאיישאן, פרעזידענט פון מעיל ארדער גארמענט פראדיוסערס אוו אמעריקא, איז אויך דער ערשטער וויים פרעזידענט פון דער נעשאנאל אסס'ן, פון וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס. עליקמאן איז א פראמינענטער מייסאן, און ער איז ביי זיי געאכטעט צוליב זיין אויפריכטיגקייט און אינפאלקייט.

אין נאוועמבער, 1935, איז דושאזף ס. עליקמאן פרעזענטירט געוואָרען מיט א בראנזענעם טאפעל פון זיינע ארבייטער און אנגעשטעלטע, אלס צייכען פון לאיאליטעט און גוטען ווילען.

עס איז א באקאנטער פאקט אז דושאזף ס. עליקמאן האט אין אלע זיינע

פערציג יאָהר וואָס ער איז אַ מאַנופעקטשורער כמעט קיינמאָל קיין ארבייטער ניט אַוועקגעשיקט. אָבער וואָס ארבייטן ביי איהם פיהלען זיך ווי אין אַיי־גענער פאַמיליע.

דושאַזעף ס. עליקמאן איז אַ גרויסער ליבהאבער פון דעם אידישען וואַרט, פון דער פרעסע און פון בוך, און ער האָט מעהרערע מאָל דעמאָנסטרירט זיין גרויסען דרך ארץ פאַר אידישע שריפטשטעלער און זייערע שאַפונגען.

אָבער נדבן איז ער באקאַנט פאַר איינעם וואָס שטיצט וואויהלטעטיגע אנשטאַל־טען מיט דער פולער האַנט, און דערוואַרטעט ניט דערפאַר קיין חניפה אָדער דאנק.

★

סעמועל פאַליי

רעזידענץ—5622 וואודבייז עוועניו. אָפיס: 3111 וועסט אלגעניי עוועניו; סעמסאָן, פאַליי און גודמאן.

סעמועל פאַליי איז געבוירען געוואָרען אין ניעזשין, רוסלאַנד, אין 1881, דער זוהן פון דובער און פרומע ריווע פאַליי. דער פאָטער איז געווען אַ פאַרוואַלטער פון אַן אימעניע. און ער האָט זיין זוהן געלערנט חוץ אידיש און העברעאיש אויך דייטש און רוסיש.

אין אמעריקא געפינט ער זיך זינט 1892. די ערש־טע פינף יאָהר איז סעמועל פאַליי געווען אַן ארבייטער ביי לייזדים ווייסטם. שפעטער איז ער געוואָרען אַ פארמאַן אין אַ פאַבריק, דערנאָך איז ער געוואָרען דער פאַרוואַלטער און זייענדיג אַן אמביציעזער מענש, פול מיט ענערגיע און פעהיגקייטען האָט ער געגרינדעט מיט נאָך צוויי שותפים די פירמע סעמסאָן, פאַליי און גודמאן. זיי האָבען מצליח געווען און היינט צו טאָג וועלט די פירמע פאַרעכענט פאַר איינע פון די אננע־זעהענסטע אין לאַנד אין דער דרעס אינדוסטריע.

אין דעם סעזאָן באשעפטיגט די פירמע נאָהענט צו טויזענד ארבייטער. האָט געהייראט קלארא סאמערמאַן, זיי האָבען דריי קינדער: דאראטהי, איצט מרס. הערמאַן פוירשיל, בערנארד פאַליי, און מרים, איצט מרס. סעמועל וועקסלער.

אָבער קינדער האָבען גראַדואירט פון האי סקוהל, דאראטהי האָט אויך באַזוכט יוניווערסיטי אָוו פענסילוויניע.

סעמועל פאַליי נעמט אַ טיפען אינטערעס אין דעם דאון טאַון בית יתומים, וואו ער איז איינער פון די באָרד אָוו דירעקטאָרס, און אַ קאָ־טשערמאַן, אַ דירעקטאָר פון דעבאָרא סאניטאריום, אַ וויס פרעזידענט פון ישיבת משכן ישראל, אַ דירעק־טאָר אין דער היברו ליטעראטור סאָסייעטי, אַ באַדייטענדער אונטערשטיצער פון דעם געווערקשאפטען קאמפיין, עלאַיד דזשואיש אפיל, יונייטער טשאריטים דריווו, און איז בכלל אינטערעסירט אין דעם וואויהלזיין פון אָבער אידישע אנשטאַלטען וואָס ער שטיצט מיט דער פולער האַנט.

ער איז אויך פאַרעכענט פאַר א ליבהאבער פון דעם אידישען בוך און אידישען טעאַטער.

סעמועל פאַלי איז א מיטגליד אין הר ציון טעמפּל און א מיסאַן.

מרס. פאַלי איז אקטיוו אין דעם הר ציון טעמפּל סיסטערהוד און אויך אין דער הדסה.

מר. און מרס. פאַלי האָבען אויך פינף אינזיקלאך, האַרווי פוירליש, רוטה פוירליש, ריטשארד און דעניעל פאַלי און בארבארא וועקסלער.

★

מעקס פיינגאָלד

רעזידענץ—5342 לעבאנאן עוועניו. געשעפטס אדרעס: 1236 ארטש סטריט. געבוירען אין רעזשיסטשעוו, רוסלאַנד, אין 1882, דער זוהן פון יעקב און שרה פיינגאָלד. דער פאַטער איז געווען א פאַבריקאַנט און ער האָט דעם זוהן געהאַלטען אין חדר ביז נאָך בר מצוה.

מעקס פיינגאָלד איז געקומען קיין אמעריקא אלס א 4 יאָהריגער אינגעל, און ער האָט דאָ געמאַכט פאַלק סקוהל. די ערשטע צייט איז ער געווען א שיק־אינגעל, פאַרקויפט צייטונגען אויף דער גאַס. שפּעטער איז ער געוואָרען א צינאָר־מאַכער.

איז פאראהיראט צו רעי אייזיקסאן זינט 1913.

פרעזידענט פון דער פילאדעלפיא וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס אסס'ן. גרינדער פון דער בעטיני פראק קאמפּאני פאַר די לעצטע 12 יאָהר. אין 1941 איז ער באהרט געוואָרען מיט א טעסטימאניעל דינער אין בראַד סטריט מענשאָן, אלס צייכען פון אנערקענונג פאַר זיין פערציג יאָהר אין ביזנעס.

טשערמאן פון דעם יעהרליכען מיינטענענס דראיוו פון דעם אפּטאון מושב זקנים, איז אייגער פון די גרינדער פון דער בני ישורון קאנגרעגיישאָן, איז געווען דער סקוהל טשערמאן און אויך סעקרעטאר א לאַנגע צייט. איז אויך אייגער פון די גרינדערס פון דער „ביג בראַדערס אסס'ן, איז א באָרד מיטגליד פון די אסאָשייט תלמוד תורות, איז באַקאנט פאַר א ליבעראלען ביישטייערער אין אלע צדקה אנגעלענהייטען, א שטיצער פון עלאַיד דזשואיש אפיל, יוניטעד טשאריטים דראיוו, דעבארא סאניטאריום, געווערקשאפטען קעמפּיין, און אלע אנדערע נאציאָנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

★

סעמועל נעצקי

רעזידענץ — 5747 וואודבין עוועניו. אָפיס: סאָס־קעהענע וועיסט קאָמפּאַני, דזשוניפער און וויין סטריטס. געבוירען אין קלייוואיע ראָזע, פּאָדאָלסק, מאַרטש 10, 1882, א זוהן פון זאב און שרה טראסטאנעצקי. פּאָטער איז געווען א סוחר פון מעהל, א איד א למדן, און ער האָט מיט דעם זוהן אליין געלערנט תנ"ך.

אין 1898 אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקא. געאַרבייט אין א פּאַבריק אלם א וועיכט מאַכער, ביז 1917, וועו ער האָט געגרינדעט די סאָסקעהענע וועיסט קאָמפּאַני. געהיי־ראט חנה זייטלין אין 1909, און זיי האָבען צוויי זיהן: ווילְיאם, 31 יאָהר אלט, האָט גראַדואירט פון פּענסילְווייניא יוניווּאירסיטי מיט א 4 יאָהר סקאלערשיפּ. איז מיט'ן פּאָטער אין די ביזנעס: דזשאנא, 27 יאָהר אלט, האָט באַזוכט די ארט סקוהל פון פּענסילְווייניא יוניווּאירסיטי.

סעמועל נעצקי איז געווען 5 יאָהר טשערמאַן פון מעינטענעם דרייוו פון דאון טאון בית יתומים. איז אויך אינטערעסירט אין דער אויפלעבונג פון דער היברו לִיטעראַטור סאָסייעטי; איז א גרויסער ליבהאבער פון דעם אידישען בוך, און שטיצט אלעמאל דאָס אידישע בוך מיט דער פולער האנט.

נעצקי איז א מיטגליד פון טעמפּעל בית אל; נעהמט אנטיל אין דעם מענ'ס קלוב, און איז אלעמאל אינטערעסירט אין אידישער בילדונג אין דערציאונג.

מרס. נעצקי איז געבוירען געוואָרען אין רוסלאנד, האָט באַקומען איהר הערציאונג אין סאַראַטאָוו. לייענט פליסיג עטליכע שפּראַכען; איז א פּראָמינענ־טער מיטגליד אין דער הדסה, אין טעמפּעל בית אל סיסטערהוד, און דערמוטיגט איהר מאַן אין זיינע ארבייטען פאר אידישע אנשטאלטען.

*

דזשאָזעף קאופמאן

רעזידענץ—5433 לעבאנאן עוועניו, געשעפטס אדרעס: 134 נ. 13טע סטריט. פּאראמאונט דרעס קאמפּאני.

געבוירען אין קיעוו, אין 1896, דער זוהן פון דוד און חיא איטע קאופמאן. פּאָטער איז געווען דער אייי־גענטימער פון א לִעדער געשעפט.

דער יונגער יוסף קאופמאן איז געגאנגען אין חדר ביז 15 יאָהר אלט, האָט אויך זיך געלערנט אין א רו־סישער גימנאזיע.

אין אמעריקא זינט 1913, האָט אנגעהויבען ארבייטען אלם צושניידער ביי פרויען קלייד ער. שפּעטער האָט ער געגרינדעט די פּאראמאונט דרעס קאמפּאני, אין וועלכער ער האָט מצליח געווען.

האָט געהייראט אסתר קאָהען, אין 1922, זיי האָבען 2 קינדער: ענן, 15 יאָהר אַלט, אין האַי סקוהל, און מארווין קאופמאן, 12 יאָהר אַלט, אין דושוניאר האַי סקוהל.

דושאָזעף קאופמאן איז אַ מיטגליד אין דער בני יהושע קאנגרעגיישאָן, אין דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע, איז אינטערעסירט אין בילדונג און גיט אָפּ אַ סך צייט אויף לייענען ליטעראטור.

מיטגליד פון דער בארד פון די פילאדעלפיע וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס אסאָסיאיישאָן, איז אויך דער טשערמאן פון דער סילק אינדוסטריע, אַ ליבעראלער בייטיירער פון דעם עלאיד דושואיש אפּיל, יוניטעד טשאריטיס קעמפיין, געווערקשאפטען קעמפיין, נאצאנאל פאנד, דעבארא סאפּניטאריום, דאון טאון בית יתומים, אפּטאון מושב זקנים, נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל, און איז בכלל אַ גרויסער אונטערשטיצער פון אלע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען.

מרם. קאופמאן איז אקטיוו אין דער סיסטערהוד פון דער בני יהושע קאנגרעגיישאָן און באטייליגט זיך אין אסך אנדערע וואוילטעטיגע ארבייט.

★

סעמועל וועקסלער לעוויטעס

רעזידענץ—2324 נ. 50טע סטריט. געשעפטס אדרעס: 1238 קאלאהיל סטריט, אדלא דרעם קאמפאני.

געבוירען אין רוסלאנד, אין 1899. דער זוהן פון סאלאמאן און בת שבע לעוויטעס. פאָטער איז געווען אַ קאמיסיאָנער, פלענט צושטעלען אייער קיין אויסלאנד.

אין אמעריקא זינט 1911, האָט דאָ געמאכט פאבליק און האַי סקוהל, האָט אויך באזוכט יוניווערסיטי אָוו פענסילווייניא.

אין 1922 האָט ער געהייראט ראוז קאָהען, זיי האָבען 1 זוהן, מארווין לעוויטעס, 18 יאָהר אַלט, באזוכט איצט יוניווערסיטי אָוו פענסילווייניע.

סעמועל וועקסלער לעוויטעס איז דער סעקרעטאר פון דער פילאדעלפיא וועיסט און דרעם מאנופעקטשורערס אסאָסיאיישאָן, איז אַ מיטגליד פון הר ציון טעמפל, ווינפילד, פרעזידענט פון דעם מענס קלוב, אַ פּעסט מאסטער פון רייזינג סאָן לאדזש, אַ מיטגליד פון דער בארד פון נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל.

מרם. לעוויטעס איז אַ מיטגליד פון דער סיסטערהוד, הדסה, פרעזידענט פון קאונסיל אָוו יוניטם, נאָרטהערן ליבערטיס האספיטאל.

★

יצחק וואלף אינגבער

רעזידענץ: 2251 נ. 51טע סטריט. געשעפטס אדרעס: בראָד און ליהאי עווענוי, אינגבער הענד בעג קאמפאני. געבוירען אין ווינקאוויץ, פּאָדאָלסק, אין 1883, א זוהן פון אהרן ליב און חנה אינגבער.

דער פאָטער האָט געהאלטען א קראָם, איז נעווען א איד א יודע ספר און א חסיד, א נאָכפאָלגער פון דעם אפטער רב'ס אייניקלאך. ווינקאוויץ גרענעצט זיך מיט זינקעוו, ווּאו עס האָבען זיך געפונען די הויפען פון רב. פּינחס'ל און רב. משה'לע, און איז אויך ניט ווייט פון קורילאוויץ, ווּאו עס האָט זיך געפונען דאָס הויף פון הרב. יחיאל'ל.

דער יונגער יצחק וואלף איז געהאלטען נעווארען אין חדר ביז 16 יאָהר ביי די בעסטע מלמדים, ביז עס זיינען פאר איהם מעהר קיין מלמדים ניט נעווען.

אין 1919 איז ער נעקומען קיין אמעריקא, איז נעווען א מאשין אפּעריי־טאָר ביי פּארשיידענע פאבען, נאָר ער איז אלעמאל נעווען אומצופריידען.

אין 1907 האָט ער מיט זיין ברודער דייוויד אינגבער אָרגאניזירט די אינג־בער הענד בעג קאמפאני, און זינט דאן האָבען זיי מצליח נעווען און נעפינען זיך אין די זעלבע „ביזנעס" עד היום.

האָט נעהיראט פייגע קופערמאן, א שוועסטער פון דעם היגען דר. קופער־מאן. זיי האָבען 2 קינדער: בערנארד אינגבער, 28 יאָהר אלט, האָט גראדואירט פון טעמפּל יוניווּאירסיטי, דענטאל קאלעדזש, און סעלמא, איצט מרס. דר. מיל־טאָן גאלמאן, האָט גראדואירט פון ברין מאור קאלעדזש.

יצחק וואלף אינגבער איז נעווען דער גרינדער און ארגאניזאטאר פון לאדזש נומער 20, בריית שלום, איז יאָהרענלאנג נעווען אקטיוו, אלס טרעזשורער, פּרע־זידענט און סעקרעטאר פון דעם לאדזש, איז א נעווענער דירעקטאָר פון טעמפּל בית שלום, ווּאו עס נעפינט זיך א פּראכטפולער טאפל אין אנדיינק פון זיין פּא־טער, אהרן ליב אינגבער, עה"ש. האָט אויך נענעבען א ספר תורה אין בני אהרן שוהל אין אנדיינק פון זיינע שוויגער־עלטערן.

א מיטגליד פון הר ציון טעמפּל, און אויך דער ארגאניזאטאר פון דער לאנענער שוהל, 10טע און ראסקאם סטריטס.

אינגבער איז א ליבעראלער אונטערשטיצער פון דעם עלאיד דזשואיש אפּיל, יונייטעד טשאריטיס דראיוו, מאונט סיני האספּיטאל, ישיבת, בית יתומים, מושב זקנים, און דער עיקר, ער האלט פון מתן בסתר, און שטיצט יעדעם מאל ווען ער נעפינט אוים אז עמיצער איז אין א נויט.

איז נעווען איינער פון די גרינדער פון דעם הארעים בוירק מעמאריאל האס־פיטאל, הייַנט אידישער פסיכיאטרישער שפיטאל).

אינגבער'ס קינדער האָבען באקומען א גוטע אידישע דערציאונג און נייַען אין די פוסטריט פון זייערע עלטערן.

מרס .אינגבער איז א מיטגליד פון דער סיסטעראהוד פון הר ציון טעמפל, הדסה, און נעמט א וואַרימען אינטערעס אין וואויל־טעטיגער ארבייט.

די אינגבער׳ס האָבען אויך אין אייניקעל.

★

חנה אינגבער

נעבוירען אין ווינקאוויץ, ביי חסידישע עלטערען, דער פאָטער שמואל דוד׳יעס, (נאָלדשטיין), איז געווען א שם־דבר אין דער אלטער היים, א באלעבאטישער איד, און א יחסן.

האָט געהיראט אהרן ליב אינגבער. עס זיינען געבליבען פיער זיהן און 3 טעכטער:

ראסיע, מרס. דר. מאָזעס ליפשיטץ; יצחק וואלף אינגבער; ברכה, איצט מרס. מארים אלפערין; דייוויד אינגבער; שלמה אליה אינגבער; דושעני, איצט מרס. הערי מארדעל, נייטען אינגבער.

חנה אינגבער האָט אויך עלף אייניקלאך, און זעקס אור־אייניקלאך, צוזאַמען זיינען די אינגבערס שוין פיער דורות אין אמעריקא, און די גאנצע משפחה וואוינט אין פילאדעלפיא.

חנה אינגבערג איז איינע פון יענעם דור נשים צדקניות, ביי וועמען אמעריקא האָט ניט אוועקגענומען דעם בטחון און די אמונה אין גאָט, און וועלכע טרעט ניט אף פון דעם ארטאדאקסישען אידישקייט, פונקט ווי זי וואָלט נאָך ער היום געבליבען אין דער אלטער היים.

חוץ דעם וואָס חנה אינגבער איז א גרויסע בעלה צדקה, איז זי דער עיקר פאראינטערעסירט אין דעם וואויליין פון גוטע אידען. זי איז א שטארקע אנהענגערין פון דעם מאנאסטרישטשער רבין, און פון אלע גוטע אידען, וואָס קומען צוגאסט קיין פילאדעלפיא.

זי איז אקטיוו אין יעדען אידישען אנשטאלט אין שטאדט, האָט ארנאנזירט און איז געווען פרעזידענט פון פרויען נמ"ח אוו פארקסייד.

★

דר. מ. י. קאליש

רעזידענץ, 1420 וועסט דזשיראַרד עוועניו. אפיס: דער זעלבער אדרעס. געבוירען אין אלט קאנסטאנטין, 1890, דער זוהן פון חיים זאב (בוזי) און ליבע קאלוזשני.

פאָטער איז געווען א קאמיסיאנער פון תבואה, און וועז דער זוהן איז אלט געווען אכט יאָהר, האָט די פאמיליע זיך איבערגעצויגען קיין טשערנאסטרע, פאדאל. מנחם האָט געלערנט ביי די בעסטע מלמדים און אויך אין א חדר מתוקן ביז 16 יאָהר אלט. ער האָט זיך אויך געגרייט אפצוגיבען עקזאמען.

אין אמעריקא זינט 1906, האָט געטאָן כל־ערליי עבודת

פּרך, נעאַרבייט אלס צושניידער ביי קעפּס, ביי מענער־אַרבייט, אויך אין רעסטא־
ראַן, און שפּעטער געוואָרען א זיננער ניי־מאָדישן אָנגענס, אָבער לעגייכצייטיג
האָט ער ביינאַכט געשטודירט. איינע פון זיינע לעהרערינס אויף וועמען ער
איז עד היום שטאָלץ, איז געווען די באַריהמטע וואלטערינג דע־קלעיר, א גרויסע
פּערזענלעכקייט אין דעם אָנהויב פון דעם יאהרהונדערט.

אָננעקומען אין טעמפּל יוניווערסיטי דענטאל סקוהל פון וואָנען ער האָט
גראַדוירט אין 1916, מיט דעם טיטול, ד. ד. ס.

האָט געהייראט ניטל קאפלאן, אין 1916, און זיי האָבען 2 קינדער:
אסתר, איצט מרס. סעמועל הייבער, און יהודית. אסתר האָט גראַדוירט פון
טיטשערס קאלעדזש, טעמפּל יוניווערסיטי, און יהודית גראַדוירט איצט פון
גרעטץ האי־סקוהל. ביידע טעכטער האָבען גראַדוירט פון די אידישע פּאלקס
שולען און מיטלשולען.

דר. קאליש רעכענט זיך פאר איינעם פון די ערשטע פּועלי ציון טוער און
ער איז פאַרבליבען אקטיוו אין דער באַוועגונג ביז היינט צו טאָג. ער איז
דער פאַרזיצער פון דער צענטראַלער פאַרוואלטונג פון די פאלקשולען, ער האָט
נענומען א גרויסען אנטייל אין דער באַוועגונג ביז היינט צו טאָג. ער האָט גע־
נומען א גרויסען אנטייל אין דער באַוועגונג פון דעם אמעריקאַנער אידישן קאנ־
גרעס, איז געווען וויצע פאַרזיצער פון דעם היגען קאונסיל פון אידישע אָרגא־
ניזאציעס פאר דעם אידישען קאנגרעס, 2 טערמינען, געווען פאַרזיצער פון דעם
געווערקשאפטען קעמפּיין, אין 1934-1933-1932, ער האָט צו זיין קרעדיט די
גרינדונג פון דעם ערשטען פּיאָנערען פרויען קלוב אין פילאַדעלפיא, א געווען
מיטגליד פון דער נעגעראל עקזעקוטיוו פון נאציאָנאלען אַרבייטער פאַרבאַנד
פון 1936 ביז 1940, איז אויך געווען דער ערשטער וואָס האָט אינאָגורירט
די קעמפּיינס פאר די פאלקס שולען אין 1923-1922, האָט אויך דורכגעפיהרט
דעם פלאַן פאר א שול־וואָך, פון וועלכען עס האָט זיך שפּעטער אנטוויקעלט
דער פלאַן פאר א „שול־חודש" איבערן לאנד.

מרס. קאליש איז אקטיוו אין דער פּיאָנערען־פרויען באַוועגונג, זי איז אויך
די פאַרזיצערין פון דער היגער מיטלשולע, און העלפט בכלל איהר מאן אין
אלע זיינע געזעלשאפטליכע ארבייטען.

★

יצחק שטאלער

רעזידענץ — 2580 פרענקפאָרד. געשעפט אדרעס: דראַג
סטאָר אין זעלבער נעבוירען. נעבוירען אין זאלוואנש־
טשינע, לעבען וויניצע, פאדאלסק, דער זוהן פון משה
און וועלע, שטאלער.

פאטער איז נעווען א נאמן ביי בראדסקי'ן אין א
צוקער פאבריק, האָט דעם זוהן נעהאלטען אין חדר און
דערנאָך ביי פריוואט מלמדים, שפּעטער האָט ער איהם

געשיקט אין דער זשיטאמירער ישיבה, וואו ער האָט געלערנט ביז ניינצען יאָהר אלט.

אין אמעריקא זינט 1911, נעווען די ערשטע צייט א לעהרער אין דער צענטראלער תלמוד תורה אויף קעטהרין סטריט, ביז ער האָט אנגענהויבען שטודירען, און אין 1912 איז ער אריין אין פּענסילוויניא יוניווערסיטי, פון וואנען ער האָט גראדואירט אלס דר. אזוי פּארמאסי. האָט געהיראט נחמה פראנק, א טאכטער פון איינער פון די אנגעזעהענסטע משפּחות אין וויניצע, און זיי האָבען איין טאכטער, שושנה.

שושנה האָט גראדואירט פון טעמפּל יוניווערסיטי מיט די „דעגרים" פון ארט ענד סייענס, האָט אויך גראדואירט פון דער פּאלקשולע און איז גוט באקאנט מיט דער העברעאישער שפּראך.

יצחק שטאלער איז א באוואוסטזיניגער ציוניסט פון זיין פריהעסטער יוגענט, און זינט 1917 איז ער אנגעשלאסען אין דער פועלי ציון פּארטי, איז נעווען סעקרעטאר פון ברענטש 1, און האָט אלע יאָהרען נעמומען אן אקטיוון אנטייל אין אלע פּארטי צוזאמענפּאָהרען און קאנווענשאנס.

איז נעווען אקטיוו אין דער פּאלקשולען באוועגונג, נעווען פּארזיצער פון דער פּעדאגאגישער קאמיסיע, איז פּאר די לעצטע 13 יאָהר דער טרעזשורער פון דעם נעווערקשאפּטען קעמפּיין, איז נעווען א דעלענאט צום אידישען קאנגרעס אין צוריך, אין 1936, איז אויך אין יענער צייט נעווען אין ארץ ישראל, וואו ער האָט פּארבראכט עטליכע וואָכען.

ער איז דער סעקרעטאר פון דעם פעדעראטיוון קאמיטעט און נוצט בכלל אוים זיין אינפלוס אויף אלע ציוניטסיש סאציאליסטישע ארבייטען דא אין שטאדט.

יצחק שטאלער איז א ליידענשאפטליכער ליבהאבער פון העברעאיש, לייענט אלץ וואָס ווערט געשאפען אין דער העברעאישער שפּראך איבער דער וועלט, און ער פּארמאָגט א גאָר פיינע העברעאישע ביבליאטעק, וואָס איז א זעלטענהייט אין שטאדט.

נחמה שטאלער איז אינע פון די גרינדערינס פון דער פיאָנערען פרויען באוועגונג אין פילאדעלפיא, וואו זי איז אקטיוו עד היום. זי איז גלייכצייטיג אקטיוו אין דעם נעווערקשאפּטען קעמפּיין און ארום די פּאלקשולען.

★

יצחק לוי שטערן

רעזידענץ—503 פיין סטריט. אפּיס דער זעלבער אדרעס: דזש. ל. סטוירן ענד סאן, ריעל עסטייט ענד אינשורענס.

געבוירען אין אונגארן, אין 1876, דער זוהן פון דובער און מרים שטערן. פּאטער איז נעווען א סוחר און האָט זיין זוהן געהאלטען אין חדר ביז 15 יאָהר.

אין 1890 האָט דער פּאטער אויסגעוואנדערט קיין אמעריקא, האָט באלד

נאכדעם ארונטערגעבראכט אהער זיין זוהן. די מוטער איז נאָך פאַרבליבען אויף יענער זייט נאנצע זיבען יאָהר.

דער יונגער יצחק לוי האָט באלד נעמוזט געהן ארבייטען און ווי ער דערציילט, האָט ער די ערשטע וואָך פאַרדינט פינף און אַכציג סענט.

האָט געהיראט פיינע ראדוצקי אין 1898, זיי האָבען פינף קינדער: אסקאר שטערן; בערטהא שטערן; לילליען, איצט מרס. מילטאָן ריבאקאוו; ראזעטע, איצט מרס. האפקין, און ריבא שטערן.

אלע קינדער זיינען האי סקוהל גראדואירטע.

ביז 1913 איז יצחק לוי שטערן געווען א צינאר מאכער. דערנאָך איז ער געווארען דער פארוואלטער אין דזשואיש קאנסאמפטיוו אינסטיטוט, 406 ווהארטאן סטריט ביז 1919, וועו דער אינסטיטוט האָט זיך פאראייניגט מיטן אינלווייל סאניטאריום.

נעווען סעקרעטאר אין באסלאווער פאראיין 27 יאָהר. איז א מיטגליד אין אידיש נאציאנאלען ארבייטער פאַרבאַנד, אקטיוו אין ווילאו קרעסט קאנווהלעסענט סוירקעל.

דער זוהן, אסקאר שטערן, איז אקטיוו אין עלאיד דזשואיש אפיל, יונייטער טשאריטיס דראיוו, און פארוואלטעט מיט דעם פאטער'ס נעשעפטען.

★

מאיר וואלאוו

רעזידענץ—719 ספרוס סטריט. נעשעפטס אדרעס: 12טע און לאמבארד סטריטס.

נעבוירען אין פערעיאסלאוו, אין 1885, דער זוהן פון מאניש וועלי גרשונ'ס. פאטער איז נעווען א מלמד, און איז פאראייביגט נעווארען אין דער אידישער ליטעראטור פון דעם וועלט־באריהמטען שלום עליכם'ן, וואס איז נעווען זיינער א תלמיד, און שילדערט וואלא'ס פאטער, אין „פונ'ם יאריד."

מאיר וואלאוו האָט נעלערענט אונטער דער השגחה פון זיין פאטער און אויך ביי אנדערע מלמדים.

איז אין אמעריקא זינט 1906. האָט נעארבייט א שטיק צייט אין קרעמפס שיפבווי פאבריק אלס שיעט מעטאל ארבייטער.

אין 1900 האָט ער געהיראט בלומע מאלאטאפסקי. זיי האָבען 3 זיהן: יוסף וואלאוו, 34 יאָהר אלט, פארהיראט צו פעני לעוויצקי, לאיער הערי וואלאוו, 32 יאָהר אלט, האָט גראדואירט פון טעמפל יוניווערסיטי לאָא סקוהל, איז פארהיראט צו דראטהי מייערסאן, און בן ציון וואלאוו, 28 יאָהר אלט, איז פארהיראט צו עדנא רוקלין.

מאיר וואלאוו איז דער פרעזידענט פון פערעיאסלאווער פראָגרעסיוו בענעפי־שעל אסאסיאיישאן, אייגער פון די גרינדער פון דעם פאראיין, מיט 28 יאָהר צוריק.

איז דער טשערמאן פון שמריהו לעווין ברענטש, 318, אידיש נאציאנאלער ארבייטער פארבאנד, איזאויך געווען אייגער פון די גרינדער פון דעם ברענטש, טרעזשורער פון פילאדעלפיער דרייסיג יאָהריגען יובילעאום אידיש נאציאנאלער ארבייטער פארבאנד, וואָס איז דורכגעפיהרט געוואָרען אין 1942. טרעזשורער פון שטאָדט קאמיטעט פון א. נ. א. פ., קאסירער פון דער צענטראלער פאר־וואלטונג פון די אידישע פאלקשולען אין פילאדעלפיא.

מאיר וואלאוו איז א ליבעראלער ביישטייערער פון געווערקשאפטען קעמפיין, עלאיד דזשואיש אפיל, יוניטעד טשאריטיס דרייוו, און א ליבעראלער אונטער־שטיצער פון אלע נאציאנאלע און לאקאלע אנשטאלטען. ער איז באליבט אין דער באוועגונג, ווייל ער איז א „מענש אהן א גאל" און דינט דער באוועגונג מיט לייב און לעבען.

★

פראמינענטע אידישע פרויען אין פילאדעלפיא

★

הרבנית בלומע שרה לעווינטהאל

געבוירען אין שקוד, די טאָכטער פון הרב הגאון רב בן ציון אריה ציזלינג, א באוואוסטער משכיל, א מוסר'ניק, וואָס האָט ניט געוואָלט אָננעמען קיין כסא הרבנות, איז געווען א לידענשאפטליכער נאכפאָלגער פון הרב ישראל סאלאנטער, זצ"ל.

די מוטער, חנה מלכה באצקעל'ס, האָט אויך געשטאמט פון א יחסנישער פאמיליע, און איהר פאָטער איז געווען באקאנט פאר א צדיק, איש תמים.

די יונגע בלומע שרה האָט געהאט גרויס חשק צו שטודירען, נאָר דער פאָטער האָט איהר נעשטערט. זי האָט פונדעסטוועגען באזוכט א שולע פאר מיידלאך, אין ליבאו, און האָט שפעטער אפילו געהאלטען א שטאלע אלס לעהרערין אין דער ווילנער שולע, „יהודיה," א העברעי־אישע שולע פאר מיידלאך. בלומע שרה איז געווען א מיטגליד פון דעם שולען פאקולטעט, צוזאמען מיט די וועלט באריהמטע דראמאטורגען און דיכטער, פרץ הירשביין, ז. אנכי, און דעם העברעאישען משורר, נ. לעווין.

איז געווען אין דער יוגענט פארהייראט צו דר. סעמסאן. עס איז פון איהם געבליבען איין זוהן, מאיר סעמסאן, א באוואוסטער בעמיקער אין 1619 ספרוס סטריט, א טאָכטער, לאה, איצט פארהייראט צו ראבאי מאקס נעלב, וואָס איז פריהער געווען רב אין הערסבורג, פא., איצט ראבאי אין ווהייט פלעינס, נ. י., נאָך א טאָכטער, רבקה רות, די פרוי פון לאייער שמואל יחזקאל ליפקאוויטץ, אין נויארק.

אין אלול, 1937, האט זי געהיראט צום צווייטן מאל דעם היגען פראמינענטן גאון הרב דוב אריה הכהן לעווינטהאל, און עם ווערט אלגעמיין אנערקענט אז זי האט אויפגעבויט זיין „בית שני," ניט ערגער ווי עם איז געווען זיין בית ראשון.

זי האט באזוכט ארץ ישראל, אין תר"פז, האט דארט געהאט איהרע עלטערן, און א צווייטן מאל האט זי זוכה געווען צו באריזן ארץ ישראל צוזאמען מיט איהר איצטיגן לעבענס באגלייטער, הרב לעווינטהאל, אין תר"צו. הרבנית לעווינטהאל איז פארראכענט פאר א שיינער העברעערין, פאלגט נאך די ליטעראטור און די פרעסע, נעמט א דירעקטען, אקטיוון אנטייל אין דער באווענונג פאר דער אויפלעבונג פון העברעאיש, און דא אין שטאדט איז זי פאראינטערעסירט אין דער ארבייט ארום די ישיבות און אין א צאהל צדקה אנשטאלטן.

הרבנות לעווינטהאל איז איינע פון די זעלטענע פערזענליכקייטן אין דער היגער אידישער פרויען וועלט, צייכענט זיך אוים מיט איהר חכמה און קענטשאפט, און מיט איהר טיפען אינטערעס צו אלע צרכי ציבור, און זי איז איינע פון די פראמינענטסטע אידישע פרויען אין פילאדעלפיא.

★

דזשעני ה. מילער פייגען

פרעזידענטין פון דער סיסטערהוד פון דער בני ישורון שוהל, רעפרעזענטירט מיט זיך די אידישע אשת חיל.

באוואוסט אין איהרע איינענע קרייזען אלס „ענט דזשעני," איז געבוירען געוואָרען אין נויאָרק. איהר פאטער, ישראל כהן, ע"ה, איז געקומען קיין אמעריקא פון ענגלאנד, און איהר מוטער, חנה וואולף, ע"ה, שטאמט פון פאזען, דייטשלאנד. האט געהיראט הערי מילער, ע"ה, אין נויאָרק, און 2 יאהר שפעטער האבען זיי זיך באזעצט אין פילאדעלפיא.

אלס מרס. מילער איז זי געווען אקטיוו אין אלע שיכטען פון אידישען לעבען. זי האט קיינמאל ניט געהאט קיין איינענע קינדער, אבער זי וויסט וואס דער תלמוד זאגט: ווער עס לערנט יענעמ'ס זוהן תורה, איז גלייך ווי ער וואלט איהם אליין געבוירען.

עם איז דעריבער גאָרניט איבערטריבען צו זאגען אז „ענט דזשעני" איז די „מוטער" פון טויזענדער תלמידי חכמים אין אייראפא און ארץ ישראל. דאס איינענע פון די קינדער אין די היגע מוסדי תורה.

די צדקה וואס דזשעני מילער פיינען האט צוטיילט פאר תורה אנשטאלטען האט איבעראל געשלאגען טיפע וואורצלען און אין איהר זכות איז תורה קיינמאל ניט פארגעסען געוואָרען צוויישען אידען. די דענווער תלמוד תורה איז א רעזולטאט פון איהר בייטראג. ישיבת רב יצחק אלחנן, נויאָרק, און משכן ישראל, דא

אין שטאָדט, ישיבת אהל משה, אין סטראָבערי מענשאָן. מיט איין וואָרט ישיבת און תלמוד תורות זיינען א סינאנים מיט דזשעני ה. מילער פייגען. זי איז פאָר־טראָטען אין שערי צרק מאטערניטי האספיטאל, בית יתומים דיסקין, אין ירושלים. די „אינפענט שעלטער האום," פון 510 נ. 4טע סטריט. איצט אָננעשלאָסען אין דער האומוואוד סקוהל, דזשוירמענטאון. די תלמוד תורה, 820 נ. 5טע סטריט, אין גרין לעין פאָסטער האום.

וועז הערי מילער איז געשטאָרבען האָט די בני ישורון זיך נעהאלטען אין בויען. „ענט דזשעני" האָט דאָן מנדב געווען דאָס געלט פאר דעם מילער צענטער, אן אנדיינק פאר איהר ערשטען מאן. דער „מילער צענטער" בלייבט א בנין עדי־עד.

זי איז דערנאָך געוואָרען די פרוי פון נייטען פייגען, פֿרעזידענט פון דער תלמוד תורה אין סטראָבערי מענשאָן און ישיבת אהל משה. נייטען פייגען איז אויך טשערמאן פון ועד הכשרות, און צוזאַמען באטיליגען זיי זיך אין צרכי ציבור באמונה.

מרס. מילער פייגען איז א טראָדיציאָנעלע פרוי. די שוהל איז איהר צווייטע היים, פונקט ווי איהר הויז איז אלעמאל א בית ועד לחכמים און אן אָפענע טיר פאר אָרימע לייט.

אויב אונזערע נביאים האָבען זיך אויסגעשפראָכען וועגען דבורה הנביאה „עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל," קען מען זיך אויסשפרעכען וועגען „ענט דזשעני'ן" עד שקמתי „ענט דזשעני" שקמתי דודה בישראל.

(נעשריבען פון הרב שלמה ברזל, רב דבית הכנסת בני ישורון).

★

דינה ע. ווינשטיין

דינה־עלים ווינשטיין איז א זעהר באשיידענע פרוי און האָט אפילו מיט אונז נעטענה'ט, אז זי געהערט ניט אין בוך. נאָר א דאנק וואָס מיר געפינען אין „דשואיש עקס־פּאָנענט" פון דעם 5טען יוני זעהר א ווארימען אַרטיקעל וועגען איהר, באָנוצען מיר זיך מיט דעם מאטעריאל.

דער אמת איז אָבער, אז דוקא באשיידענע פערזאָנען פאַרדינען פלאץ אין אזא בוך.

דינה איז פון יענע אידישע פרויען וואָס זיינען נע־בוירען נעוואָרען צו העלפען לינדערען די נויט, טאָן צדקה און יעדעם מאל עפעס אויפטאָן.

דינה איז שוין א לאַנגע צייט אויף דער באָרד פון דער פערעריישאָן, און אויך אין דער דושואוועגאל עיד סאסייעטי. זי איז א געוועזענע פֿרעזידענטין פון דעם הכנסת אורחים און מושב זקנים, אין 315 ס. 3טע סטריט, און איז

נאָך דאָרט היינט פונקט אזוי אקטיוו. זי איז אויך פרעזידענט פון דער סטראָ־בערי מענשאָן דעי נוירסערי, און אזוי זעהט איהר, אז די פרוי איז אינטערע־סירט צו העלפען גרוים און קליין.

דינה איז געווען פון יענע וואָס האָבען געהאָלפען אָרגאניזירען דעם ערשטען פעדעריישאָן קעמפיין, האָט פאַרשטייט זיך שוין געארבייט אין די פאַרשידענע קאָמיטעטען און דאָס אייגענע קען מען זאָגען וועגען איהר ארבייט אין דער הדסה. זי איז געווען צווישען די ערשטע און זי איז אינפאַך איבערראַשט ווי אזוי הדסה האָט געמאַכט אזא ריזיגען פאַרטשריט.

זי באַדויערט וואָס איהר איז ניט אויסגעקומען אַרומצוריייזען. איהר נרעסטע אמביציע איז צו זעהן ארץ ישראל. אָבער דינה וויינשטיין איז דאָ צוגעבונדען צו אונזער שטאָדט מיט אלע פעדים פון איהר נשמה, און יעדען טאָג קען מען טאָן עפעס נוטעס פאַר אַנדערע. די עלים סטודענטען הויז אויף דעם קעמפוס פון טעמפל יוניווערסיטי, איז א בייטראג פון איהר פאמיליע אין אנדיינק פון איהרע עלטערען.

איהר נאָר גרויסע אמביציע איז צו מאכען דאָס לעבען פון אלטע לייט גליקליכער ווי דאָס איז. איצטער פיהלט זי, אז זי האָט עפעס דערגרייכט. מען האָט לעצטענס אויפגעבראַכען דעם באדען אין די „סאבוירבס," וואו אלע שטאָ־טישע היימען וועלען געבויעט ווערען אין א שורה ווי „קאטעדזשעס" און באַ־גאלאס. נאָך א זאַך; נאָך פופציג יאָהר וואָס דער הכנסת אורחים עקזיסטירט ווערען איצט מענער דערווייל אויף דער באַרד . . . מענער בויען היימען. די איצטיגע היימען האָבען פרויען געבויעט, און ווען מענער און פרויען צוזאמען וועלען אויספלאַנעווען א נייע היים פאר אלטע לייט, וועט דאָס זיכער זיין א מוסטער.

די סטראָבערי מענשאָן דעי נוירסערי ווערט פאַרעבענט פאַר א מוסטער אנשטאלט, עס פאַרמאָגט פופציג קינדער און העלפט ארוים די פאמיליעס אויפ־צוהאלטען זייער ווירדע.

דינה איז א גוואלטיגע אנהייננערין פון דער פעדעריישאָן און ווערט קיינמאל ניט מיעד צו ריידען וועגען איהר.

אָבער אין דער זעלבער צייט איז איהר אינטערעס אין דער אייגענער פאמי־ליע, האָט צווי דערוואקסענע פאַרהיראטע קינדער, און צווי איניקלאך, און פיהרט א היימיש לעבען. איז שטרייגנ ארטאַדאקסיש, און געהט רענעלמעסיג אין שוהל.

דינה וויינסטיין איז א כבוד פאר דעם נאמען עלים, וואָס איז פארבונדען מיט פילאדעלפיער אידישער געזעלשאפטליכקייט, און איז א כבוד פאר די אנ־שטאלטען אין וועלכע זי באטיליגט זיך מיט אמת, אויפריכטיגער ארבייט לטובת הכלל.

★

מרס. גאלדע נעמיראווסקי

רעזידענץ, 5416 דיימאנד סטריט. ווינפילד. געבוירען אין קיעוו, רוסלאנד, די טאכטער פון משה מיכל און בתיה ריווע. פאטער איז געווען א סוחר פון תבואה און פון וועלדער.

אין אמעריקא זינט 1892. האט געהיראט שלום נעמיראווסקי. צווי זיהן, משה מיכל און פיניע נעמיראווסקי, און 2 טעכטער: בתיה ריווע, מרס. יעקב קאוואק, און עליזאבעטה עטלמאן.

מרס. נעמיראווסקי איז אלע איהרע יאהרען געווען אקטיוו אין טאלנער רבינ'ס לידים אקזילערי. האט געהאלפען ארונטערבריינגען דעם רבינ'ס פאמיליע פון איראפא, האט אויך געשטיצט די חברה משניות, איז אויך געווען פאראינטערעסירט אין דעם וואוילזיין פון דער פאמיליע פון הרב נאוואסעלער אין ווינפילד.

זי איז געווען פון די ערשטע טוערינס ארום דעם דאון טאון בית יתומים, דאון טאון דזשואיש דעי נורסערי, האט אויך געשטיצט די ישיבה באוועגונג. האט פיעל געהאלפען דער ישיבת משכן ישראל.

די טאכטער, עליזאבעטה עטלמאן, איז באקאנט פאר איהר וואוילטעטיגער ארבייט פאר דער היים פון יתומים מיידלאך אין ירושלים, אין דער הדסה, אין דער סיטערהוד פון הר ציון טעמפל.

מרס. נעמיראווסקי'ס און מרס. עטלמאן'ס הויז איז באקאנט אלס א שבריינג ארטאדאקסישע, כשרה הויז, און איז אלעמאל די גאסטפריינטליכסטע הויז פאר חשובע רבנים און כלל טוער, ווען זיי קומען קיין פילאדעלפיא.

★

דאָרא סילווערסטיין

רעזידענץ — 5441 וואלנאט סטריט. געבוירען אין 1895, אין קישינעוו, בעסאראביע, טאכטער פון יחזקאל און רחל פישמאן. פארלוירען דעם פאטער צו צווי און א האלב יאהר. דערצויגען געווארען ביי דער מוטער אין ליווערפול, ענגלאנד, וואוהין זיי זיינען אנגעקומען ווען דאָרא איז אלט געווען 6 יאהר. די מוטער, אן אינטעליגענטע פרוי, האט אויף דאָרא'ן איבערגעלאזט א טיפען איינפלוס צו טאן געזעלשאפטליכע ארבייט דעם גאנצען לעבען.

אין אמעריקא זינט 1907, באקומען אידישע און אמעריקאנער שול דערציאונג. אין 1912 געהיראט דזשאזעף סילווערסטיין. זיי האבען 3 זיהן: לאיער הערולד סילווערסטיין, לעסטער

סילווערסטיין, פּאבליק אקאונטענט, און פרענקלין — מארין אינשורענס. אלע זיהן זיינען גראדואירטע פון פּען יוניווערסיטי.

פון די גרינדערינס און פרעזידענטין פון פילא. לידים אקזילערי פון היים פאר יתומים מיידלאך אין ירושלים. מיטגליד און אקטיוו אין קישענעווער בענע־פיזעל ארגאניזיישאן זינט זי איז אלט געווען 15 יאהר. באקומען א מעדאל פאר זיין ערשטע סעקרעטארשע פון קישינעווער לידים עיד. פינף יאהר געווען פרעזידענט אין הייפאן און סעם סאלצמאן לידים אקזילערי און טעטיג ביז היינט. אקטיוו פאר דעבאָרא סאניטאריום און האט געשאפען א צימער פאר'ן טשעסט קליניק. נעמט א טיכטיגען אנטיל אין דער ארבייט פאר דער הסתדרות אין ארץ ישראל. אויך איינע פון די ערשטע טוערינס פאר'ן הארעם בוירק מעמאריאל האספיטאל (היינט פילאדעלפיער אידישער פסיכיאטרישער האספיטאל). געווען פיער יאהר טשערלידי פון דער באָרד אין סומך נופלים פאראיין. איינע פון די גרינדערינס פון דער דאון טאון דעי נוירסערי. איינע פון די ווייס פרעזידענטין פון אידישען קאו נסיל פאר ראשען וואָר רעליעף. גרינדערין פון „לידים פראגרעסיוו" און סעקרעטאר פאר די לעצטע 6 יאהר.

מרס. סילווערסטיין גיט אסך קרעדיט צו איהר מאן, דושאזף סילווערסטיין, וואס דערמוטיגט איהר און העלפט איהר ביי יעדער געלעגנהייט דורכצופיהרען אקציעס פאר וואויל־טעטיגע אונטערנעהמונגען.

מרס. סילווערסטיין איז א מיטגליד אין א גרויסער צאהל אידישע ארגאני־זאציעס און העלפט שאפען די מיטלען אויסצוהאלטען א צאהל נאציאנאלע אנ־שטאלטען וואס שיקען אהער זייערע פארטרעטער.

(זעה ביגראפיע פון דושאזף סילווערסטיין).

★

בעסי (ראטענשטרייך) ברוינשטיין

געבוירען אין יאסי, רומעניען, אין 1879, די טאכטער פון יעקב און סלאווע ראטענשטרייך.

דער פאטער איז געווען א פראמינענטער סוחר, האט געהאלטען האטעלען און איינפאהר־הייזער.

זייענדיג א גרויסער אנהייננער פון בילדונג, האט דער פאטער זיין טאכטער ניט נאר געגעבען א גוטע אידי־שע דערציאונג, נאר אויך א וועלטליכע בילדונג. ער האט זי אפגענעבען אין דער פראנצויזישער שולע פון די „שוועסטער," און חוץ דעם האט זי געענדיגט די רומענישע גראדואירונג שולע און אויך אלע העברעאישע שולען וואס האבען זיך אין יענער צייט געפונען אין יאסי.

בעסי ראטענשטרייך האט געהיראט אפרים ברוינשטיין, אין יאסי, אין 1904, (זעה ביאגראפיע פון אפרים ברוינשטיין), און אלע זייערע קינדער זיינען געבוי־רען און דערצויגען געווארען אין אמעריקא.

ביי די ברוינשטיינס איז נעווען א לעבעדיג אמביציע פאַרטצווײפלט דיציע פון זייערע עלטערן: צו דערציהען און בילדען קינדער אויף א בכבודיגן אופן, אין עכט דעמאקראטישען גייסט, און זיי זיינען זעהר שטאלץ אויף דעם פאקט, וואס דאס האט זיך זיי איינגעגעבען.

מרס. ברוינשטיין איז נעווען טשערלידי 2 טערמינען און 1 טערמין וויים טשערלידי פון דער לידים אקזילערי פון דער רומעניען היברו בענעפישעל אסאסיאיישאן.

זי איז אויך א פראמינענטער מיטגליד אין דער הדסה, אבער מעהר פאר אלץ איז זי נעווען פראינטערעסירט אין דער דערציאונג פון איהר פאמיליע און אין אויסהאלטען א כשר'ע הויס, און אין שאפען א אידישע, אינטעלינענטע סביבה ארום איהר פאמיליע.

אפרים ברוינשטיין גיט אסך קרעדיט זיין פרוי, צו ווען ער שרייבט צו זיין דערפאלג, ווייל ער האט אין איהר געפונען אן אמת'ן חבר אין לעבען, וואס באזיצט די קונסט צו פארשטיין, צו שאפען פולשטענדיגע הארמאניע אין הויז און אין דער נעזעלשאפט אין וועלכער זיי פארקעהרען.

★

קלארא אווערבאך

נעבוירען פורים, 1898. טאכטער פון הירש בער און ברכה בלובאנד. קומט פון לאדיזשענקא, פאדאלסק. נעענדיגט א רוסישע שולע און אין אמעריקא זינט 1923. נעהייראט דוד אווערבאך, זיי האבען 3 קינדער. (זעה ביאגראפיע פון דוד אווערבאך).

גרינדערין און עהרענמיטגליד פון דער פילאדעלפיער לידים אקזילערי פון דער היים פאר יתומים און מיידלאך אין ירושלים, אין 1937, און זינט דאן האט די אקזילערי אין פילאדעלפיא געשאפען נאהענט צו צעהן טויזענד דאלאר פאר דעם אנשטאלט.

ערשטע טרעזשורין פון הארעיס בוירק מעמאריאל האספיטאל באר גייסטיג קראנקע, אקטיווער מיטגליד אין קישינעווער עיר סאסייטי, אין סומך נופלים פאראיין, און העלפט אסך ארויס איהר מאן אין דער טיכטיגער ארבייט פאר דער קאנוועלעסענט האום אין ווילאו קרעסט.

מרס. אווערבאך האט צו איהר קרעדיט וואס זי איבט אויס איהר איינפלום אויף איהרע קינדער אז זיי זאלען באקומען א שטרייענג אידישע דערציאונג, און רעדט מיט די קינדער אין הויז א ריינעם אידיש, און די קינדער פיהלען איהר השפעה, און זיינען שוין איצט, קלייגערהייט ארייגעטאן אין נעזעלשאפטליכע ארבייט. איבערהויפט זיינען זיי אינטערעסירט צו שאפען הילף באר די אידישע קרבנות וואס ווערען געפייניגט אין נאצי לאנד.

ריבא שעסטאק

געבוירען אין האיסין, רוסלאנד, און געקומען קיין אמעריקא האט ריבא מיט פערציג יאהר צוריק. ריבא שעסטאק האט זיך אלעמאל צוגעהערט צו די נויטען פון די מאסען, און האט אויך באקומען א אידישע און אלגעמיינע דערציאונג.

אזוי שנעל ווי ריבא איז געקומען קיין אמעריקא האט זי זיך באלד פאראינטערעסירט מיט דעם שיקזאל פון די פאלקס מאסען און איז געווארען א כלל טוערין. זי האט דער עיקר זיך אינטערעסירט מיט די ארימע פרויען ווען זיינען געצוואונגען צו מאכען א לעבען, כאטש זיי האבען קליינע קינדער און דארפען אויפגעפאסט ווערען.

זי האט זיך געגנומען ארגאניזירען די דזשואיש דעי נוירסערי, ווען געפינט זיך איצט אין 1518 ס. 6טע סטריט, און זי איז געבליבען פרעזידענטין פאר א משך פון 25 יאהר.

ריבא שעסטאק האט זיך אבער ניט באשריינקט אויף דער דעי נוירסערי, נאר זי האט געהאלפען א צאהל אידישע אנשטאלטען אין פילאדעלפיא.

אלס אילוסטראציע איז כדאי אנצוואוייזען אז זי איז א מיטגליד פון דער בארד אין דער האיאם, און פרעזידענטין פאר די לעצטע פופצען יאהר פון דער ליידים אקזילערי. גרינדערין און סעקרעטאר פון קישינעווער ליידים פרי לאון, צההן טערמינען פרעזידענט פון קישינעווער ליידים בענעפישעל אסס'ן, איינע פון די גרינדערינס פון דעם פילאדעלפיער קאונסיל פון פרויען ארגאניזאציעס, פינף יאהר סעקרעטאר פון בערטא ראוויטץ בענעפישעל אסס'ן, אייניגע מאל נעווען א דעלענאט צו דעם אמעריקאנער אידישען קאנגרעס. לעצטענס האט זי אויך ארגאניזירט די דזשוניאר האיאם.

האט נעהיראט מאקס שעסטאק, זיי האבען 3 קינדער: לאון שעסטאק, ווען פילאדעלפיא האי סקוהל, מארטין וו. שעסטאק, פילאדעלפיא האי סקוהל און לאיער דזשאזעף מ. שעסטאק, גראדואירט פון יוניוואירסיטי אוו פענסילווייניע לאא סקוהל.

*

סאניע סאבעלמאן

רעזידענץ—5931 ספרוס סטריט. געבוירען אין טוואר, פוילען, אין 1893, די טאכטער פון זיסיע און איידעל קרעטשמאר.

סאניע האט באזוכט א גראדסקאיע אוטשילישטשע, אויך א ראאל שולע. האט נעהיראט סעמועל סאבעלמאן אין 1910, זיי האבען 4 קינדער: וויליאם, 30 יאהר אלט, איז אן אייגקויפער; קעיט, איצט מרס. דזשאזעף גרינבערג; הערי סאבעלמאן, איצט אין דער אמעריקאנער ארמיי; מייער, 21 יאהר אלט.

סאניע סאבעלמאן איז באקאנט אלס געזעלשאפט-

ליכע טוערין, זי איז די סעקרעטארשע פון דעם דאון טאון מושב זקנים, זי איז אויך די סעקרעטארשע פון דעם דעבארא סאניטאריום פאר די לעצטע 7 יאהר, א געווען סעקרעטארשע פון קשר חיים, סעקרעטארשע פון בראהינער ברענטש, דאון טאון מושב זקנים, איז אויך דער סעקרעטאר פון דעם יהודית קלוב, אידיש נאציאנאלער ארבייטער פארבאנד, און אויך דער סעקרעטאר פון די פילאדעלפיא סאשעל וואירקערס פאר די הילפלאזע.

שמואל סאבלמאן איז אקטיוו אין אידיש נאציאנאלען ארבייטער פארבאנד, א געווען סעקרעטאר, א ליבהאבער פון אידישער ליטעראטור און קולטור.

*

ראוז גלייזער

רעזידענץ—445 ס. 57טע סטריט. געבוירען דעם 1טען יאנואר, 1886, די טאכטער פון אייזיק און סערע סאמאראווסקי. געקומען אהער מיט די עלטערען אלס קינד פון 6 חדשים. האט דא געמאכט סקוהל. פאטער איז אהרענלאנג געווען אקטיוו אין די אינדעפענדענט ארדער ברית אברהם לאדושעס.

האט געהייראט סעמועל גלייזער אין 1905, זיי האבען 3 טעכטער: מעיזי, דושא־ זעפין און מילדרעד. אלע קינדער האבען גראדואירט פון האי סקוהל. מילדרעד איז געווען א פאבליק סקוהל טיטשערין; מעיזי איז מרס. אלבערט זוקערמאן; דושא־ זעפין איז מרס. דושאדזש דיימאנד, מילדרעד איז איצט מרס. סטענלי קאמיי־ קער. מעיזי וואוינט אין באסטאן, די אנדערע קינדער וואוינען אין פילאדעלפיא. די גלייזערס האבען שוין אויך 5 אייניקלאך.

מרס. גלייזער איז איינע פון די גרינדערינס פון יעלישאווטנראד ליידים אקזילערי בנעפישעל אסס'ן. אין דער ערשטער וועלט מלחמה איז זי געווען אקטיוו אין „רויטען מגן דוד" זייענדיג די פרעזידענטין, שפעטער איז זי אויך געווארען נאציאנאלער פרעזידענט.

זי איז געווען אקטיוו ביי דער גרינדונג פון אידישען קאנגרעס, נאך דער פאראייניגונג פון רויטען מגן דוד מיט דער הדסה איז זי געווארען טעטיג אין הדסה. געווען ראיאן פרעזידענט אין איסטערן פענסילוויניע, וויים פרעזידענט פון פילאדעלפיער הדסה טשאפטער, איז געווען די גרינדערין פון ברית אחים לי־ דים אקזילערי, און איז אקטיוו אין דער „קאנפערענץ פון אידישע פרויען ארגא־ ניזאציעס."

סעמועל גלייזער איז א געווענער פרעזידענט אין יעלישאווטנראדער בענע־ פישעל אסס'ן, און א געווענער פרעזידענט און וויים פרעזידענט פון ברית אחים.

*

באסלאווער בענעפישעל אסס'ן

די באסלאווער וועלען אין ניכטן פייערען א 40-יאהריגען יובל.

דער באסלאווער פאראיין איז געגרינדעט געוואָרען מיט 42 יאָהר צוריק, דעם 3טען דעצעמבער, 1902.

די גרינדער זיינען געווען 4 באגוסלאווער לאנדסלייט: נייטען נייגער, אהרן פאלאנסקי, יצחק בלעקער און דזשייק שמוקלער.

ווי עס ווייזען די פראטאקאלען זיינען זיך די דערמאָנטע לאָנדסלייט צוזאַמענגעקומען אין א שיינעם זונטאג אין 615 ס' 3טע סטריט, און זיי האָבען ארומגערעדט די שווערינקייטען וואָס זייערע לאָנדסלייט האָבען אויסצושטעהן ביי דעם אריבערקומען. עס איז ניט געווען צו ווענמען זיך צו וועגדען נאָך דער מינדעסטער טובה אין עת צרה.

די לאָנדסלייט האָבען זיך צוזאַמענגערעדט, אז יעדער איינער פון זיי זאָל ארויסשיקען ברייף צו זיינע באקאנטע לאָנדסלייט און זיי איינלאָדען צו א „גענעראל" פארזאַמלונג וועגען דער גרינדונג פון א באסלאווער פאראיין.

זעכצעהן איינלאָדונגען זיינען ארויסגעשיקט געוואָרען, און ביי יענער פאָרזאַמלונג איז געלעגט געוואָרען דער ווינקעלשטיין פון דעם באסלאווער פאראיין.

די ערשטע באאמטע זיינען געווען דזשייק נ. שמוקלער, פרעזידענט; אהרן פאלאנסקי, וויים פרעזידענט; נפתלי פאקראס, רעקאָרדינג סעקרעטאר; אייב פלייט, פינאנץ סעקרעטאר; דוד גאָלדבערג, טרעזשורער; יצחק בלעקער, א. וו. גאָלדבערג, און אייב דובינסקי, ערשטער, צווייטער און דריטער טראָסטי, און שלמה קאמינסקי, אינערוואָך.

אז דער באסלאווער פאראיין האָט געמאכט ריזיגען פראָגרעס קען מען שוין היינט ניט צוויייפלען. דערויף איז עדות די באסלאווער בילדינג, וואָס איז אויפגעשטעלט געוואָרען נאָך אין 1928, צו דעם 25-יאָהריגען יובל פון דעם פאראיין. אפצושטעלען זיך אויף אלע אקטיוויטעטען פון דעם באסלאווער פאראיין וואָלט נויטיג געווען דורכצובלעטערען פראָטאָקאָלען פון 42 יאָהר ארבייט. אבער עס איז נעניג אנצוואוייזען, אז דער באסלאווער פאראיין האָט דער ערשטער געענטפערט אויף דעם רוף פון די מלחמה קרבנות אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט מלחמה. דאָס אייגענע וועג עס איז געקומען די באווענונג פאר אן אמעריקאנער אידישען קאנגרעס, און אין דער צייט פון דער „פלו" עפידעמיע, האָט דער פאראיין געטאָן וואונדערליכע רעטונגס ארבייט אויף דער אידישער נאס אין פילאדעלפיא.

אסך פילאדעלפיער זיינען אויך געהאלפען געוואָרען דורך דעם באסלאווער בילדינג און לאון אסאסיאיישאן.

די געווען פרעזידענטען פון דעם באסלאווער פאראיין זיינען געווען: דזש. נ. שמוקלער, י. ל. שטערן, הענרי סענדער, פילייפ מילער, מארים פאלאנקאפסקי, דייוו קרעוויטץ, אברהם הוירש, מלך גאָלדבערג, דוד גאָלדבערג, יחיאל ניטמאן, לואים נייגער, הערי נייגער, לואים ב. קאהען, סעמועל אלטמאן און בענדזשאמין מאפו.

די איצטיגע באאמטע פון די באַסלאַווער זיינען: ל. טייטעלמאן, פּרעזידענט; ד. בלעקער, וויים פּרעזידענט; דוש. בלומענטהאל, טרעזשורער; ראבאי מארים הייטאוויטש, סעקרעטאר; דר. ר. פּאטאם, מעדיקאל עקזאמינער; י. שוואבסקי, מ. דובין, לואים מעטקאף און ס. טשערנאפסקי, טראַסטיעס.

טשערלייט איבער קאַמיטעס: ד. טאל, פון דער אדווייזארי באָרד; לואים סמאל, טשערמאן פון דעם געפּלאַנטען 40־יאהרינגן יובילעאום קאַמיטעט; ה. גרין, הויז קאַמיטע; י. פּאַרטנער, פון דער בודזשעט קאַמיטע; דוש. ראָזען, קראנקען קאַמיטע; י. זייטלין, קאנטראל קאַמיטע; ד. קראוויטש; וועיס ענד מיענס קאַמיטע; נ. קוטנער, סעמעטערי קאַמיטע; ה. דינענבערג, טשערמאן איבער מיטגלידער־שאפט; מ. דובין, וויים טשערמאן איבער מיטגלידערשאפט.

★

סמילער בענעפישעל אסס׳ן

דער סמילער פאראיין אין פילאדעלפיא ווערט די טעג פופציג יאָהר אלט, און אזא פאראיין האט שוין געווים אונטער זיך א היפש ביסל געשיכטע.

ווי די פּראַטאקאלען און סואוועניר ביכער דערצוויילען, איז דער סמילער פאראיין אין פילאדעלפיא ארויסגעוואקסען אלס רעזולטאט פון דעם וואס די טיראניש רעגירונג אין דער צארישער רוסלאנד האט אין די נייַנציגער יאָהרען פון דעם פריהערדיגען יאָהר הונדערט אנגעהויבען מאכען בלוטיגע פּאָגראָמען אויף אידען, און די געציילטע סמילער לאנדסלייט האבען דערפיהלט, אז עס איז ניט געבליבען קיין אנדער וועג פאר זייערע ברידער און שוועסטער אויף יענער זייט ים ווי אויסצוואוואנדערען קיין אמעריקע.

זיי האבען דאן פאראויסגעזעהן, אז עס וועט קומען א צייט ווען מען וועט דאַרפען פאראיינigען זייערע לאנדסלייט, האבען געציילטע זיבען פערזאָן דעם 15טען אויגוסט, 1892, געלענט דעם ווינקעלשטיין פאר א סמילער פאראיין.

זייער אויפגאבע איז געווען צו העלפען זיך אליין, זיך האלטען צוזאמען, און אויך צו באוואָרענען, אז ווען א גרינער איז פון זייער געגנט וועט אָנקומען אהער, זאל ער געפינען א היימישע אטמאספערע, באקאנטע און לאנדסלייט, וואס זאלען איהם מקרב זיין, און העלפען מיט אן עצה און מיט אלעם מעגליכען.

די סמילער האבען אין משך פון דער גאנצער צייט זיך געהאלטען ביי זייער פּראָגראם און האבען זיך אויסגעבריטערט אויף אזוי פיעל, אז זיי האבען זיך ניט באשרייַנקט בלויז אויף סמילער לאנדסלייט, נאר זיי האבען אריינגענומען מענשען פון די ארומיגע געגנטען, און אזוי האבען זיי אויפגעבויעט א שטארקע לאנדסמאנשאפט, דורך אָנפיהרען דרייוון פאר מיטגלידער און אויך אין יעדער עת צרה, וועו עס האט זיך געפּאַדערט שטיצע פאר זיירע ברידער אויף יענער זייט ים האבען זיי געשאפען דעם סמילער רעליף, און דורך איהם געענטפערט אויף דעם רוף פון זייערע ברידער און שוועסטער.

שפעטער האט דאָס לעבען אין אמעריקא אָנגענומען א נייע וועגדונג, און אידען פון דער גאנצער וועלט האבען אויסגעשטרעקט הענט צו זייערע אמערי־

קאנער ברידער און שוועסטער, איז דער סמילער פאראיין ווי אסך אנדערע ארוים פון די ענגע לאנדסמאנשאפטען ראהמען, און האט אנגענהויבען אקטיוו זיך באטיילינען אין אלע נאציאנאלע אונטערנעמונגען.

דורך די פופציג יאהר וואס דער סמילער פאראיין עקזיסטירט האט ער אויסגעצאהלט מילליאנען דאלארען אין שטיצע און ער האט זיך אלעמאל אפגערופען מיט שטיצע אויף יענער זייט ים. דער פאראיין האט אויך געשטיצט און שטיצט איצט סאניטאריומס, שפיטאלען, בתי יתומים, מושבי זקנים, האיאס, א. א. ווי. עס איז כמעט ניטא קיין אין וויכטיגע אידישע אונטערנעמונג אויף וועלכער די סמילער זאלען זיך ניט אפרופען.

די איצטיגע באאמטע פון דעם סמילער פאראיין זיינען: ה. נאוויק, עקס פרעזידענט און טרעזשורער; מארים רודמאן, פרעזידענט; דזשעק צוועראמאן, וויים פרעזידענט; ל. גאלדסטיין, פינאנץ סעקרעטאר; ס. בראנשטיין, טשערמאן פון דער אדווייזארי באָרד; טשארלס פריעדמאן, טשערמאן פון מיטגלידערשאפט דרייוו; ד. ריעפסקי, טשערמאן פון אונטערהאלט; לאיער דזש. שאץ, טשערמאן פון פובליסיטי און דרוק ארבייט; ד. דעווארם, טשערמאן פון קראנקען קאמיטע, און כאל טאפקים, סעקרעטאר.

★

אכרעמאוועך סאכאטשאוועך פאראיין

דער אכרעמאוועך פאראיין איז געגרינדעט געווארען אין פילאדעלפיא דעם 2טען אפריל, 1916. די גרינדונג איז פארגעקומען אין הויז פון אייב בראנסטיין, אין 425 ווהארטאן סטריט.

די גרינדער ווי מיר מאנאזאניק, גיט איבער, זיינען געווען: דזשעיק גאלדבערג, הירשל נאראלניק, הערי גרינבערג, עה"ש, לואים וואלעם, איזי ווייזנער, עה"ש, אייב לובאר, מאיר מאנאזאניק, אייב סמאלענסקי, איציק קאלטער, אייזיק קאפראוו, סעם קאטלער, לואים ראם, היימי שוטאוו, עה"ש, סעם שוטאוו, און בערל שווארץ.

ביי דער דאזיגער פארזאמלונג איז געלעגט געווארען דער פונדאמענט פון דעם אכרעמאוועך פאראיין, וואס איז זיך אזוי שיין צוואוואקסען אין די פאר־גאנגענע 26 יאהר. ביז דאן האבען די דערמאנטע לאנדסלייט זיך זעלטען געזעהן איינער מיט דעם אנדערען, און זיי האבען זיך געפיהלט שטארק עלענט.

זייער ערשטער פרעזידענט איז געווען דזשעיק גאלדבערג, וועלכער איז נאך היינט אויך געשעצט און געאכטעט ביי אלע מיטגלידער. אברהם ליובאר איז געווען טרעזשורער; לואים ראם איז געווען רעקארדינג סעקרעטאר; הערי קאראל־ניק, פינאנץ סעקרעטאר. די ערשטע טראסטיס זיינען געווען איזי קאטלער און סעם שוטאוו. מאיר מאנאזאניק איז געווען דער אינערוואך.

די נייע באאמטע האבען געארבייט די ערשטע צייט מיט אזא באגייסטערונג, אז ביז זעקס חדשים איז כמעט ניט געבליבען קיין איינציגער לאנדסמאן וואס זאל ניט האבען זיך אנגעשלאסען אין דעם אכרעמאוועך פאראיין.

די נוצליכקייט פון דעם פאראיין האט זיך ארויסגעוויזען באלד נאכדעם ווי צו דעם פאראיין איז אין 1917 אנגעקומען די טרויעריגע נייעם פון זייער שטעטל, א סומע געלט איז נלייך נעשאפען געוואָרען און איז אפגעשיקט געוואָרען קיין אכרעמאווע. א צווייטער פאל האט פאסירט, ווען איינער פון זייערע חברים, דוד, אברהם־ליב פעיסיע׳ס, איז געבליבען שטעקען אינמיטען וועג, אין סאוטה אמעריקע, האבען די היגע לאנדסלייט געזאמלט צווישען זיך 350 דאלאר, און דאס האט גאראטעוועט איהם מיט זיין פאמיליע.

אין 1925 האט דער אכרעמאווער פאראיין געשריבען א ניי קאפיטעל גע־שיכטע, ווען דער פאראיין האט באשלאסען זיך צו פאראייניגען מיט די לאנדס־לייט פון סאכאטשאווי.

די ארבייט האט זיך ארויסגעוויזען פאר זעהר א גרויסען דערפאלג, וואס איז א זעלטענהייט צו טרעפען.

פאר דער דאזיגער ארבייט איז צו פארדאנקען דעם געוועזענעם פרעזידענט פון די אכרעמאווער סאכאטשאווער, מאיר מאגאזאניק, און דעם סעקרעטאר, אייב עוואנס. עם האבען אויך מיטגעהאלפען די גרינדער בעני קאהען, לואי פוטער, סעם פערלשטיין, מארים בראד, מארים מאלית, עה״ש, איזראעל בארענשטיין, עה״ש, איזראעל שולמאן, לואים פישער און הערי סטרילקאווסקי.

דער אכרעמאווער סאכאטשאווער פאראיין האט ביז איצט זיך אפגערופען אויף יעדער אידישער נויט, ווי בית יתומים, מושב זקנים, דעי נוירסערי, סאני־טאריום, עלאיד דזשואיש אפיל, נעווארקשאפטען קעמפיין, ראשען וואר רעליעף און יעדע אנדערע וויכטיגע הילף״ם ארבייט.

★

קאונסיל פון אידישע ארגאניזאציעס פאר „ראשען וואר רעליעף״

דער איננסטער פון אלע אנענטורען וואס שאפען געלט מיטלען אויף דער אידישער נאס אין פילאדעלפיא, איז דער קאונסיל פון אידישע פראטערנאלע ארגאניזאציעס פאר רוסישער מלחמה הילף (ראשען וואר רעליעף).

דער דאזיגער קאונסיל אין פילאדעלפיא איז געבוירען געוואָרען ערשט מיט זעקס חדשים צוריק. ווען עס איז קלאהר געוואָרען פאר דער גאנצער וועלט, אז דאס רוסישע פאלק איז אויף א געמיינעם אופן אטאקירט געוואָרען פון דעם מער־דערליכען וועלט־שענדער און ענענסטער, היטלער, און זיין העלליכע פאשיסטישע חברותא, מוסאליני און אלע אנדערע נידערטרעכטיגע שלאנגען, פאשיסטען מכל המינים.

באזונדערס איז עס קלאהר געוואָרען, נאכדעם ווי עס זיינען אנגעקומען באריכטען וועגען אונזערע הערליכע ארבייטער אין שוועסטער אין סאוועט רוס־לאנד, וואס האבען פארבונדען זייער גורל מיט די רוסישע פעלקער, און קעמפען צוזאמען מיט אלע אנדערע נאציאנאליטעטען פאר פרייהייט און דעמאקראטיע, געגען נאציזם און פאשיזם.

און פונקט ווי מיר האבען דא פריהער געשאפען הילף פאר בריטישער מלחמה הילף, גריכישער הילף, כינעזישער הילף, אזוי האבען מיר דערפיהלט, אז מען מוז אונטערטראגען דעם רוסישען מלחמה העלד און קעמפער. מעדיצינישע הילף, געזאמעלט דורך פריוו ביישטייערונגען פון יחידים און ארגאניזאציעס.

א דאנק דער אונערמידליכער ארבייט פון דעם אייבינ־יונגען וועטעראן און הומאניטאריער, דר. מ. ווי. לעאף, און א דאנק דער איניציאטיווע פון די באמטע פון דעם הינען ברית אחים, האט זיך אנגעהויבען א באוועגונג צו ארגאניזירען א אידישען קאונסיל פון ארגאניזאציעס צו שאפען מעדיצינישע הילף פאר רוס־לאנד, אין דער פארמע פון באנדאזשען, מעדיקאמענטען, קלידער און אזוי ווייטער.

אז דער סענטימענט ביי די אידישע פאלקס מאסען איז געווען א באזונדער ווארימער, האט זיך ארויסגעוויזען גלייך ביי דער ערשטער קאנפערענץ ווען איז גערופען געווארען אין ברית אחים בילדינג, צו וועלכער עס זיינען זיך צוזאמענ־געקומען איבער זעקס הונדערט דעלענאטען, פארטרעטער פון איבער דריי הונ־דער פראטערנאלע און לאנדסמאנשאפטען ארגאניזאציעס.

ביי יענער פארזאמלונג איז דעמאנסטרירט געווארען די באוואונדערונג און פארעהרונג פון די רוסישע קעמפער, און ווי נאהענט עס זיינען אונז די העלדישע קעמפער, וואס גיינן אפ מיט בלוט ניט נאר אויף די שלאכטפעלדער, נאר איבער גאנץ רוסלאנד. עס איז ביי יענער פארזאמלונג געשאפען געווארען אכט טוי־זענד דאלאר. און עס איז אונטערגענומען געווארען אן אקציע צו שאפען אין פילאדעלפיא א פאנד פון הונדערט טויזענד דאלאר פאר מעדיצינישער הילף פאר רוסלאנד.

די עהרען פרעזידענטען, דר. וויליאם ה. פיינשרייבער, און דער זקן־הרבנים, דוב אריה הכהן לעווינטהאל, זוואמען מיט דעם לאקאלען טשערמאן, דר. דושי־קאב בילקאף, זיינען ביי יענער ערשטער פארזאמלונג ארויסגעטראטען מיט הער־צינע אפילס, און זייערע ווערטער האבען אפגעקלונגען אין אלעמענס הערצער.

דער ברית אחים איז געווען דער ערשטער ארויסצוקומען מיט א סומע פון פופצען הונדערט דאלאר. די סמלער מיט טויזענד דאלאר, דאס אייגענע דער בני חיים סאשעל, און נאך זיי זיינען געקומען צענדליגער קלענערע און גרעסערע ארגאניזאציעס מיט געלט ביישטייערונגען און מיט פארשפרעכונגען וואס זיינען שוין זינט דאן טיילוויז ארויסגעקומען.

זינט יענער ערשטער פארזאמלונג איז צוגעצוינען געווארען דער פראמינענטער נדבן דייויד וועבער, אלס טרעזשורער, וועלכער נוצט זיין איינפלום און קענטשאפט אין דער אינדוסטריעלער וועלט, צו באאיינפלוסען מענשען צו גיבען גרעסערע געלט בייטראגען.

עס ארבייטען אין דעם קאונסיל פון „ראשען וואר רעליף" א צאהל אנגע־זעהענע פערזאנען, צווישען זיי הרב אפרים אליעזר הכהן יאלעס, מ. מ. סילווער, אפרים ברוינשטיין, יחיאל גיטמאן, ס. ראדין, אייב האפערמאן, לואיס גראס, ב. עפעלבוים, יוד לאמעד מאלאמוט, ל. טאלץ, דר. מ. וו. לעאף, לאיער יאזעף גראס, י. קאצמאן, און מיט זיי צענדליגע פארטרעטער פון אידישע לאנדסמאנשאפטען און פראטערנאלע ארגאניזאציעס.

זינט דאָן איז דורכגעפיהרט געוואָרען א צווייטע פאַרזאַמלונג מיט דעלע־גאטען, ביי וועלכער עס איז אריינגעקומען א היפשע סומע געלט.

נאָר די גרויסע היסטארישע פאַרזאַמלונג איז פאָרגעקומען מאנטאג אוועגט, דעם 22טען יוני, דעם טאָג וועו עס איז געוואָרען א יאָהר זינט דאָס הערָאישע רוסישע פאָלק שטייט אין קאמף מיט די בלוטיגע נאצי־הענקער.

דער אקעדעמי אָוו מיוזיק איז יענעם אוועגט געווען איבערגעפאקט, אוו אויף דעם אפיל פון די רעדנער איז אויפן אָרט געשאפען געוואָרען איבער זיבען טויזענד דאלאר. חוץ דער איינאַמע פון איבער פופצען הונדערט דאלאר, וואָס איז אריינגעקומען פון די בילעטען ביי דער טיר.

פון אקעדעמי אָוו מיוזיק איז געברָאדקעסט געוואָרען צו די אידען אין סאָוועט רוסלאנד א מעסעדזש פון דערמוטיגונג.

זינט דאָן ארבייט דער קאונסיל פאר „ראשען וואָר רעליף צווישען די אידישע מאסען גאנץ אינטענסיוו, אוו פאר דעם קומענדעןווינטער סעזאָן ווערט געפֿלאָנעווען א רייע אונערטנעמונגען, אין וועלכע עס וועלען אריינגעצויגען ווערען אלע אידישע אָרגאניזאציעס, אלע לאנדסמאנשאפטען, אלע פראטערניטים, אלע שוהלען אוו קאנגרעגיישאָנס.

דער אידישער קאונסיל פאר מלחמה הילף צו רוסלאנד, וועט ניט אוועקלעגען די ארבייט ביז דער געמיינער וועלט־שונא וועט ניט צושמעטערט ווערען, אוו אפגעווישט ווערען פון דעם נעדעבעניש פון דער וועלט.

דער אידישער קאונסיל איז אפיליאירט מיט דעם „ראשען וואָר רעליף, אינ־קאָרפּאָרייטעד," וואָס איז גוטגעהייסען פון דעם פּרעזידענט'ס רעליף קאמי־טיי צו אלע פעלקער וואָס זיינען אמעריקא'ס „עלאיס."

דער אידישער קאונסיל פאר „ראשען וואָר רעליף" האָט פאקטיש ניט קיינע הוצאות, אוו אלע געלדער געזאמלט דורכן קאונסיל ווערען איבערגעשיקט צו דער נאציאנאלע אָרגאניזאציע, וואָס קויפט מיט די געלט מיטלען מעדיקאמענטען פאר סאָוועט רוסלאנד.

דער אידישער קאונסיל פאר „ראשען וואָר רעליף" איז די איינסטע, אָבער ביי דעם איצטיגען מאָמענט. די וויכטיגסטע, לעבענס־נויטיגע קערפערשאפט, אוו זי בלייבט א פערמאנענטע אינסטיטוציע כל זמן די געפאהר לויערט אויף די רוסישע פעלקער, אוו דער חלק ליגט אויפן האלז פון מיליאנען אידישע נפשות אין סאָוועט רוסלאנד, דאָרט וואו דער געמיינער מערדערישער אָנגריפער האָט ארויפגעשטעלט זיין אייזערנעם קנאפעל.

דער אידישער קאונסיל פאר „ראשען וואָר רעליף" טוט גרויסע רעטונם אָרבייט אין דער איצטיגער מלחמה צייט, אוו מוז באקומען די פולע שטיצע פון יעדע אידישער אָרגאניזאציע וווּ פון יעדען יחיד וואָס פיהלט זיך אלס א לעבעדיגער טייל פון דעם אידישען פאָלק, וווּ פון דער גאנצער דעמאקראטישער וועלט.

★

די קעפ מייקערס יוניאָן

ווען דער היסטאריקער פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג פון פילא־דעלפיא וועט זיך נעהמען שרייבען דעם זעהר רייכען קאפיטעל געשיכטע פון קעפמייקערס יוניאָן וועט ער זיך זיכער אפשטעלען, פערטראכטען זיך און זוכען אן ענטפער אויף דער פאלגענדער כמעט אונערקלעהרבארע פראגע:

„ווי קומט עס, וואס די קעפמייקערס יוניאָן זייענדיג צוזאמענגעשטעלט פון די זעלבע עלעמענטען ווי אלע אנדערע אידישע יוניאָנס, איז פונדעסטוועניגער געבליבען כמעט די איינציגע יוניאָן וואס האט באוויזען צו פיהרען אן אונאוו־טערבראכענעם לעבען, וואס אין די מעהר ווי פערציג יאָהר פון רייכען טהעטיגען לעבען איז זי אפילו קיין איין טאג ניט פארשווינדען פון דער קאמפפס ארענא.

די פילע גרויסע און קלייגע, אינערליכע און אויסערליכע שטורעמס וואס די קעפמייקער יוניאָן האט דורכגעלעבט האט זי אין געוויסע צייטען אפגעשוואכט, אבער קיינמאל ניט צובראכען, די יוניאָן, איז פון יאָהר צו יאָהר געוואקסען, נעבליהט, געווירקט, געפיהרט גרויסע ערנסטע קעמפע, געהאט גרויסע ערפאלגען און קלייניע דורכפאלען.

זאנאר די ביטערע ערנסטע פארטיי־קעמפע, וואס זיינען אין די ערשטע יאָהרען פון אונזער ארבייטער באוועגונג פארגעקומען צווישען די פארשידענע סאציאל־רעוואלוציאנערע גרופען פון דער אידישער גאס, צוליב וועלכע אנדערע אידישע יוניאָנס זיינען פארניכטעט געוואָרען, האבען אבער אויף דער קעפמייקערס יוניאָן קיין ווירקונג ניט געהאט. פון דעם דאזיגע מען אבער ניט דרינגען אז די קעפ־מייקערס זיינען געווען שטארענג קאנספרוואטארס, וועלכע האבען זיך איבער־הויפט מיט סאציאלע פראבלעמען און רעוואלוציאנערע טהעטיגקייט ניט אינ־טערעסירט. ניין! סיי די גרינדער, סיי איהרע טהוער פון אלע צייטען זיינען געווען און געבליבען מענשען וואס האבען בעלאנגט צו איינער אדער א צווייטער רעוואלוציאנערער גרופע. דער איינציגער ענטפער אויף דער פראגע, וואס ביי די קעפמייקערס האט זיך פון דעם ערשטען מינוט אריינגעלייגט דער אמת טרייד יוניאָניסטישער געדאנק, אז דער טאג טעגליכער קאמף צו פארבעסערען די לאגע אין טרייד איז פון גרעסערער באלדיגער וויכטיגקייט, ווי טויזענד טאג רעוואלוציאנערע רייד און שטרייטיגקייטען וועגען דער סאציאלער רעוואלוציע און וועגען דער ווייטער צוקונפט, אט דער פעסטער געדאנק אז די גאנצקייט פון דער יוניאָן איז פון גרעסערער וויכטיגקייט ווי אלע טהעאָרעטישע מיינונגס פארשי־דענהייטען צווישען די רעוואלוציאנערע גרופען, איז געווען דער שומר וואס האט ניט דערלאזען אז די קעפמייקערס יוניאָן זאל צובראכען וועהרען.

די הינג קעפמייקערס יוניאָן איז געגרינדעט געוואָרען אין דעם יאָהר 1892. מיט דער אויסנאהמע פון איינעם אדער צוויי פון די גרינדער פון דער קעפמייקערס יוניאָן זיינען קיינע פון זיי שוין ניט מעהר אין טרייד. מאנכע זיינען געשטאָרבען, מאנכע זיינען אווק אין אנדערע טריידס, אנדערע ווידער האבען זיך ארויפגע־ארבייט, אבער די וואס זיינען נעבליבען מענגען מיט רעכט זיין שטאלץ אויף דעם הערליכען בנין וואס זיי האבען אויסגעבויט.

ווי יעדער ארבייטער אָרגאניזאציע און בעזאנדערס א אידישע ארבייטער

ארגאניזאציע, האָט די קעפמייקערס יוניאָן אויך געהאט פארשידענע צייטען, גוטע און שלעכטע, מאמענטען הערליכע און גאנץ פינסטערע, פול מיט גלויבען און צווייפעל, האפנונג און ענטוישונג, אבער דער געזונטער פראָלעטאריישער גייסט האָט די קעפמייקערס קיינמאל ניט געפהלט ,און זיי האבען אלע שטורמס און שוועריגקייטען אריבערגעטראגען.

די קעפמייקערס יוניאָן האָט אין די יאָהרען פון איהר עקזיסטענץ נעהאט נעפיהרט פיעלע קעמפפע פאר איהר עקזיסטענץ, אבער איינעם פון די גרעסטע סטרייקס וואָס זי האָט נעפיהרט און וועלכער האָט זיך געענדיגט מיט א גרויסען זיעג איז געווען אין דעם ווינטער פון דעם יאָהר 1917.

אין פילאדעלפיא האָט זיך דאָן נעפינען די גרעסטע און עלטסטע קאפען פירמע פרוינק פ. הייד, זי האָט באשעפטיגט מעהר קאפען מאכער ווי אלע אנדערע שעפער צוזאמענגענומען. דיזע פירמע האָט פון קיין יוניאָן ניט געוואָלט ווייסען. אבער די אידישע איינגע'עקשנ'קייט, דער אידישער געדולד און אויס־דויער, האָט שליסליך באזיגט די „גוישע" פארביסענקייט און נאָך א סטרייק פון זעקס וואכען האָט די פירמע נאכגענגעבען אלע פאדערונגען, האָט אויך אנערקענט די יוניאָן און איז געוואָרען איינער פון די סטריקטע קלאוזד שאפס אין שטאָדט.

א גרויסע און וויכטיגע ענדערונג אין טרייד איז פארגעקומען אין דעם יאָהר 1919, וועז עס איז איינגעפיהרט געוואָרען דער וואָך־ארבייט סיסטעם פאר אלע ברענטשעס פון טרייד. דאָס איז געווען א גרויסער שריט פארווערטס און פון גרויס באדייטונג פאר די ארבייטער. די מענער ארבייטער פון טרייד האבען געקראָגען 45 דאלאר א וואָך, און פרויען 30 דאלאר. דער וואָך־ארבייט סיסטעם איז געוואונען גאָרען נאָך א דזשענעראל סטרייק, וועלכער האָט נעדויערט צוויי וואכען. אין 1920 האָט די יוניאָן ארויסגעשטעלט די פאדערונג פון אן אלגע־מיינעם רייז פון 5 דאלאר א וואָך פאר אלע קלאסען ארבייטער. דאָס האבען די בעלי הבתים נאכגענגעבען אהן א סטרייק.

אין די מלחמה יאָהרען וועז די ווינטען פון פראספעריטי האבען געבלאזען די גאָלד שטויב צו די טהירען פון אלע אינדוסטריען האבען די ארבייטער אויך געפאדערט און האבען געקראָגען א קלייניעם טהייל פון דעם. אבער נאָך דער מלחמה איז געקומען די רעאקציע, די פראספעריטי איז פארשוואונדען, און די ווירזשעם האבען אויך גענומען פאלען. די קעפ מייקערס האבען דארום אויך נעמוזט געהען מיט'ן שטראָם פון דער צייט, אבער דאָך איז דער יוניאָן אין 1923 גלונגען אינצוופיהרען אין טרייד א מינימום ווירזש סקייל פון 40 דאלאר א וואָך פאר אלע מענער ארבייטער, און 27 דאלאר א וואָך פאר פרויען ארבייטער. דאָס איז געוואונען געוואָרען נאָך צוויי וואכען סטרייק.

וועז די פירמע פרוינק פ. הייד האָט ארויסגעמופט פון פילאדעלפיא, האָט דאָס פארורזאכט גרויס ארבייטסלאָזינקייט צווישען די היגע קעפמייקערס.

די קעפמייקערס יוניאָן האָט אין איהר לאנגען, רייכען לעבען זיך באטיי־ליגט אין יעדער וויכטיגער אונטערנעהמונג פון דער ארבייטער באוועגונג און אויך אין פילע דרייוועס, קאמפיינס פאר אונזערע מלחמה און פאָגראָם קרבנות. די יוניאָן האָט אויך נעשטיצט מיט מאסען געלד סטרייקערס איינענע און פרעמדע און מעמבערס, וועלכע זיינען געווען אויסער ארבייט. צווישען די אנגעזעהענסטע

טהוער פון דער יוניאָן מעגען פּארצייכענט ווערען מר. סיימאָן לענאָ, מ. שלייפער, אייזיק הינדין, ה. הינדין, און ב. בערקאָוויטז.

איינע פון די וויכטיגסטע נעשעהנישען אין דער נעשיכטע פון דער הינער קעפּמייקערס יוניאָן איז געווען וען די הינע פיהרער פון דער יוניאָן, צוזאמען מיט די בעאמטע פון דער העט, קעפּס און מילינערי וואָרקערס אינטערנעשאָנאל איז נעלונגען צו אָרגאניזירען די הונדערטער ארבייטער פון דער באריהמטער סטעטסאָן העט קאָמפּאני.

די נענאנטע פירמע, וועלכע איז די עלטסטע אין לאנד, איז תמיד נעווען אן אפּען שאפּ פירמע, אלע באמיאונגען צו אָרגאניזירען דעם פּלענט זיינען נעווען אהן דערפאלג.

אָבער די פיהרער פון דער הינער קעפּ מייקערס יוניאָן האָבען ניט אויפּ־נעגעבען זייערע באמיהונגען און ענדליך זיינען זיי נעקרוינט נעווארען מיט דערפאלג.

דאן האָט מען זיך אויך נענומען אָרגאניזירען די מילינערי ארבייטער פון שטאָדט. דאָס איז אויך נעווען א נאָר שווערע אונטערנעהמונג, אבער מיט פּרעזידענט רוזוועלטס ערוועהלונג און מיטן אינפיהרען „נירא" איז ענדליך נע־לונגען צו דערנרייכען דאָס, צו וואָס די יוניאָן האָט די אלע יאָהרען נעשטרעבט.

די דריי דאקאלען, די קעפּ מייקער, די העטערס און די מילינערי וואירקערס, בילדען היינט א באדייטענדען כח אין דער הינער ארבייטער באווענונג.

דער אפּים פון דער קעפּמייקערס יוניאָן נעפינט זיך איצט אין 48 נאָרטה 8טע סטריט.

די בעאמטע זיינען:

סיימאָן לענאו, רעקאָרדינג סעקרעטאר; מאקס ביינדער, פינאנץ סעקרעטאר, און וויליאם שערלעס, טרעזשורער. די ערשטע צוויי זיינען פון דער אלטער גוואָרדיע, פעהיגע און אויספּרובירטע פיהרער, וועלכע האָבען דורכנעלעבט כמעט די נאנצע נעשיכטע פון דעם קעפּ מייקערס יוניאָן און זיינען זעהר באליעבט.

★

פילאדעלפיער אידישע פרויען אָרגאניזאציאָנס קאָמיטעט

דער פילאדעלפיער אידישער פרויען אָרגאניזאציאָנס קאָמיטעט איז נעגרינ־דעט נעווארען, אָדער בעסער נעזאָגט רעאָרגאניזירט נעווארען, נאכדעם ווי עס האָט שוין פאר פיער יאָהר צייט עקזיסטירט א פרויען קאָמיטעט פאר אידישער דער־ציאונג, אן אָרגאניזאציע פון איינצלנע פרויען. זייער ארבייט איז באשטאנען פון פארשפרייטען דעם נעדאנק פון אידישער דערציאונג פאר אידישע קינדער צווישען זייערע מוטערס. די פרויען האָבען נעצאָהלט איין דאלאר א יאָהר.

דער פרויען קאָמיטעט פאר אידישער דערציאונג האָט מיט באגרענעצטע כוחות זיך אונטערנענומען א ריזינע אויפנאבע.

די פרויען האבען אויף א באשיידענעם אופן געטאן זייער ארבייט פאר עטלעכע יאהר דורכאנאנד, אפעלירענדיג אויף יעדען מענליכען אופן, דורך פערזענליכען קאנטאקט, און דורך אפילם צו די אידישע מוטערס, וועגען דער וויכטיגקייט פון גיבען די קינדער א אידישע דערציאונג.

די קאמיטע האט געצויגען די אויפמערקזאמקייט פון די היגע פירער פון דער פעדעריישאן, וואס איז די אויפהאלטערן פון די אסאשיאייטעד תלמוד תורות, די אנפירערן פון דער פרויען קאמיטע פאר אידישער ערציאונג מרס. מערי גרינבערג, און די גאטזליכע הרבנית אנא זווירען, די קארעספאנדענטן סעקרעטאריס. האבען געקראגען איינלאדונגען פון דושאדוש הארעס סטוירן צו קומען צו א קאנפערענץ, צוזאמען מיט די אויבענדערמאנטע צוויי זיינען ביי דער קאנפערענץ אויך אנווועזענד געווען סערע גרינבערג, פאולין סאלסבערג, און די פארשטארבענע ראוז שעכטער.

דושאדוש סטוירן, צוזאמען מיט אייניגע פארשטייערינס פון דער פעדעריישאן אין אסאשיאייטעד תלמוד תורה, האבען פארלאנגט אז דער פרויען קאמיטעט זאל ארגאניזירען א „טיעם" צו העלפען אין דעם דאמלסדיגען קאמפיין, די פארטרעטערינס פון דער ערציהונגס קאמיטע האבען פארלאנגט אז אחוץ די תלמוד תורה'ס זאלען אויך די אנדערע אידישע ערציאונגס אנשטאלטען געהאלפען ווערען מיט די געלדער פון דעם קאמפיין. פון דעם קאנפערענץ האט זיך נאר ניט אויסגעלאזט ווייל די פארשטייער פון דער פעדעריישאן האבען זיך ניט פארשטנדיגט אויף דעם פארשלאג פון דעם אידישען פרויען ערציהונגס קאמיטעט.

די ארבייט פון דער פרויען ערציאונגס קאמיטעט איז געווען א שווערע, און האט ניט געפונען די פארדינטע שטיצע מצד דעם ברייטען עולם, און האט זיך נעמייזט אויפלייזען.

מערי גרינבערג האט אבער ניט אויפגענעבען דעם געדאנק פון א פרויען ארגאניזאציע פאר אידישער דערציאונג, און זי האט פארטראכט א פלאן וועגען אזא מין קערפערשאפט, אויף א ברייטען מאסשטאב; דאם הייסט אנשטאט אינצעלנע פרויען זאל דער קאמיטעט באשטעהן פון גאנצע פרויען ארגאניזאציעס.

מערי גרינבערג האט זיך צוזאמענגערעדט מיט א פאר פארשטייערינס פון דעם פריהערדיגער פרויען קאמיטעט פאר אידישער דערציאונג. זיי זיינען באשטאנען פון אנא זווירען, ע"ה, ראוז שעכטער, ע"ה, און פאולין סאלסבערג, וועמען דער פלאן איז זעהר געפעלען געווארען, און מען האט פאררופען א גרינדונגס פארזאמלונג צו וועלכען אחוץ די פיער דערמאנטע פרויען זיינען אויך אינגעלאדען געווארען ראוז גלייזער, אסתר גאלדמאן, און ריבא שעסטאק. דעם 30טען אפריל, 1928, איז אין הויז פון הרבנית זווירען, 5925 לארטשוואוד עוועניו, נעלעגט געווארען דער פונדאמענט פון פילאדעלפיער אידישע פרויען ארגאניזאציאנס קאמיטעט.

די כללים פאר דער ארגאניזאציע פון דאמלם אן זיינען: אז יעדע פרויען ארגאניזאציע ביי וועלכער עם איז טייער די אידישע געמיינדע דא אין שטאדט בפרט, און וועלכע איז פאראינטערעסירט אין דער צוקונפט פון דעם אידישען פאלק בכלל, קען וועלען א מיטגליד פון דעם אידישען פרויען ארגאניזאציאנס קאמיטעט, עם מאכט ניט אויס צו די ארגאניזאציע טוט וואוילטעטיגע ארבייט,

אדער איהר טעטינקייט איז געגענוזייטיגע הילף פאר איהרע מיטגלידער, אדער איז פון ערציערישען און קולטורעלען כאראקטער.

יעדע ארגאניזאציע ווי גרוים אדער קליין זי זאל ניט זיין, איז באדעבטיגט צו דערזעלבער צאהל פון פיער פארטרעטערנס אויסגעקליבען פון דער איינעלנער ארגאניזאציע, פון וועלכע איינע דארף באשטימט ווערען אויף דער עקזעקוטיווע באדר, וועלכע באשטעהט פון אזוי פיעל מיטגלידער וויפיעל ארגאניזאציעס דער קאמיטעט פארמאגט אלס מיטגלידער.

דער קאמיטעט האט אויך איינגעפיהרט א נייע סיסטעמע פון פירערשאפט, אז קיין פרעזידענטין זאל ניט זיין, נאר א פארזיצענדע פון א קאנפערענץ וועלכע וועט נעווייגליך אבגעהאלטען אלע דריי חדשים, זאל צו ענדע פון דער קאנפערענץ אויסגעקליבען ווערען פאר דער צווייטער פארזאמלונג.

אין אנדערע ווערטער מיינט דאס אז די אויסגעקליבענע ווערט די פירערין פאר דער צייט פון איין קאנפערענץ ביז דעם צווייטען. די יעניגע וועלכע ווערען ערוויילט פאר א יאהר זיינען: טרעזשורער, רעקארדינג סעקרעטאר, קארעספאנדענט סעקרעטאר און א סעקרעטאר פאר דער עקזעקוטיוו באדר.

יעדע ארגאניזאציע צאהלט בלויז צווי דאלאר א יאהר. ביי דער ערשטער אלגעמיינער קאנפערענץ איז גלייך באשלאסען געווארען אנצופאנגען פראפאנאנדע פאר א אידישער דערציאונג, דורך באשטימען א נעוויסען חודש ספעציעל פאר דער ארבייט.

פאלגענדע זיינען ערוועהלט געווארען אלס די ערשטע בעאמטע פון דעם קאמיטעט: מערי גרינבערג, טשערלייידי פאר אידישער דערציאונגס ארבייט; ראוז גלייזדער, טשערלייידי פאר ארגאניזאציעס; אנא זווירען, קאעספאנדינג סעקעטאר; ריבא שעסטאק, רעקארדינג סעקרעטאר; פאולין סאלסבערג, טרעזשורער, און ראוז שעכטער, סעקרעטאר פון דער באדר.

עם האט ניט געגומען לאנג און דער קאמיטעט האט אנגעפאנגען צו קריגען אלץ מעהר און מעהר ארגאנאיזאציעס אלס מיטגלידער, ביז די צאהל האט דערגרייכט 54 פרויען ארגאניזאציעס.

אין עטליכע יאהר ארום האט דער פילאדעלפיער אידישער פרויען ארגאניזיאצאנס קאמיטעט ארויסגעקראגען א טשארטער, און די דאזיגע געשעהעניש איז געפייערט געווארען אויף א פאסענדען אופן דורך א באנקעט מיט מוזיק.

דורך דער צייט איז די ארבייט פון פארשפרייטען אידישע דערציאונג אנגענאגען יעדען יאהר דורך א חודש פון אויפקלערונג; דורך שיקען רעדנער צו די פרויען ארגאניזאציעס, ביי די קאנפערענצען, דורך די אידישע צייטונגען און דורך דער ראדיא.

שפעטער איז אויך באשטימט געווארען א קולטור קאמיטע מיט טילי בן־עמי אלס טשערלייידי.

דער קאמיטעט האט נאכגעפאלגט אלע נעשעהענישען אויף דער אידישער נאס, און זעהר פיעל געהאלפען וואו און ווען עס האט זיך געגויטיגט די הילף פון די ארגאניזירטע אידישע פרויען.

וועז גרויסע פראטעסט מיטינגען זענען געהאפען געוואָרען מיט דער הילף פון די אָנגעשלאָסענע אָרגאניזאציעס ארויסגערופען פון הונדערטער פרויען אין די רייען פון די פראטעסטירענדע.

אזוי האָט אויך דער פרויען קאָמיטעט רעאגירט אויף יעדער וויכטיגער פאסירונג, ווי דער קאָלאָנדאר עפיזאָד, וועז די אמעריקאנער רעגירונג האָט געוואָלט בייטען די צייט רעכנונג וואָס וואָלט געשטערט די אידישע צייט רעכנונג פאר שבתים און יום טובים, אויך וועגען די רעדזשיסטרירשאָן גזירה האָט דער קאָמיטעט ניט געשווויגען, און געלאָזט הערען דאָס קול פון עטליכע און צוואנציג טויזענט אָרגאניזירטע אידישע פרויען, וועגען דעם העברעאישען און אידישען שפראך סכסוך וואָס איז אָנגענאנגען אין א געוויסער צייט זייער שארף אין ארץ ישראל. אויך וועגען פארבאָט אז אידען זאָלען ניט טאָרען עולה רגל זיין צום כותל מערבי. האָט דער קאָמיטעט אָנגענומען א רעזולוציע און געשיקט צו דער עננלישער רעגירונג.

אויף דעם לאקאלען נעביט האָט דער פרויען קאָמיטעט דורך פארשיידענע מיטלען אָנגעוועגדעט דעם איינפלוס, כדי דער מאונט סיני האספיטאל, וואָס געפינט זיך אין הארץ פון דעם אידישען נעגענט דאון טאון זאָל איינפיהרען צוויי באזונדערע קיכען, א מילכיגע און א פלייישיגע, לויט דעם פארלאנג פון א צאָהל פארשטייערינס פון דאון־טאונער אָרגאניזאציעס.

דער קאָמיטעט האָט אויף דער איניציאטיוו פון הרבנות אגא זווירען, ע"ה, דורכגעפיהרט אן אקציע פון ביכער זאמלונגען וועלכע זיינען צוטיילט געוואָרען אין פארשיידענע האספיטאלס און אנדערע אינסטיטוציעס.

ביי יעדער קאנפערענץ וועלט נעגעבען א געלענהייט צו די פארשטייערינס פון מיטגלידער אָרגאניזאציעס אויפצוקלערען די אנדערע וועגען די טעטינקייטען פון זייער באטרעפענדער אָרגאניזאציע, וואָס פיהרט נאטירליך צו א בעסערער פארשטענדעניש צווישען די אָרגאניזאציעס דאָ אין שטאָדט.

די קאָמיטע פאר אידישער דערציאונג נעהט אן מיט איהר ארבייט אונטער דער פירערשאפט פון מערי גרינבערג, דער באנער יאָהר פון טעטינקייט אויף דעם נעביט איז נעווען דאָס יאָהר אין וועלכען זעקס גרויסע מאסמיטינגען זיינען דורכגעפיהרט געוואָרען דורך דעם חודש פון פראָפאָגאנדע.

די מיטינגען זיינען נעווען אין דער לינת הצדק שוהל, 60טע און לארטש־וואוד עוועניו, אין סטראָבערי מענשאָן קאמיוניטי סענטער, אין תקות ישראל שוהל, אין קאמאדאר האָטעל, אין סטענטאָן האָל, אין בני אהרן שוהל, ווינפיעלד.

די מאסמיטינגען הבען זיך אויסגעצייכענט מיט דער אייגענארטיגקייט פון די פראָגראמען מיט דער דעמאָקראטישער צוזאמענשטעלען פון די רעדנער ליסט וועלכע האבען רעפרעזענטירט כמעט יעדער ריכטונג און יעדע גרופירונג פון אידישער דערציאונג.

די מאסמיטינגען זיינען נעווען זעהר גוט באזוכט און האבען ארויסגערופען פיעל לויב מצד די אידישע צייטונגען, און איבערהויפט פון די „אידישע וועלט," מיט איהר דאמאָלסדינען רעדאקטאר משה קאטץ ז"ל, און מיטארבייטער משה מלמד.

נאָר אָט איז אָננעקומען א צייט וואָן א בייזע חיה האָט זיך ארויסגעלאָזט צו פֿארצייקען דאָס אידישע פֿאָלק, אויף דעם וועג צו דערֿאָבערען א וועלט און זי פֿארשקלאָפּען.

עס איז געקומען א צייט פון אינטענסיווע טעטיגקייטען צו העלפֿען די וועלכע שטייען צוזאַמען מיט אונזער רעגירונג, צו העלפֿען די דעמאָקראַטיעס צו פֿאַרניכטען פֿאשיזם און נאַציזם.

דער אמעריקאנער־אידישער קאנגרעס האָט געגרינדעט א אידישע סעקציע פון אן אינטערפעיטה קאָמיטע, מיט אן אבטיילונג ביי אונז אין שטאָדט, דער פרויען קאָמיטעט האָט גלייך אונטערגענומען אן אקציע, און ביי א קאנפערענץ דעם 31טען דזשולַאי, 1941, איז אונטער דער פירערשאפט פון מערי גרינבערג איבערגעגעבען געוואָרען צום פֿרעזידענט פון דעם היגען אינטערפעיטה קאונסיל, סטיוועניסאָן האָל, 650 דאלאר אלס ביישטייערונג פֿאר דעם בריטיש וואר רעליף, נאכדעם איז די סומע פֿארנרעסערט געוואָרען אויף איבער א טויזענד דאלאר וואָס די פרויען אָרגאניזאציעס האָבען בייגעטראָגען אויף דעם אפּיעל פון קאָמיטעט.

וואָן די דאָזיגע ציילען וועלען געשריבען פיהרט דער קאָמיטעט אָן אן אקציע פֿאר אן אמבולאַנס צו פֿרעזענטירען דער שטאָדט פילאדעלפֿיא, די פרויען אָרגאניזאציעס האָבען זיך וואָרים אפּגערופען און די נויטיגע סומע איז שוין געשאפען געוואָרען (צווי טויזענט דאלאר).

א „רויטער קרייץ" יוניט וועט אָננעפיהרט פון קאָמיטעט מיט דער הילף פון באלַאוועד בענעפישעל אסאָסיאיישאָן, וואָס האָט גענעבען פריי א צימער אויף צו אַרבייטען אונטער דער פירערשאפט פון ריבע שעסטאק און סערע פֿערלאף. פילע פרויען קומען אהין צווי מאל א וואָך. זיי נייהען און שטריקען פֿאַרן רויטען קרייץ.

די איצטיגע דערווייטע בעאמטע פון פילאדעלפֿיא אידישע פרויען אָרגאניזאציעס קאָמיטעט זיינען סערע ראָזען, טרעזשורער; קיט וואגנסקי, קאָרעספּאנדענץ סעקרעטאר; סאני סאבעלמאן, רעקאָרדינג סעקרעטאר, און טילי קאָהן, סעקרעטאר פון דער אדווייזארי באָרד.